

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ І МЕТОДИК ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА В ДІЇ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

Збірник наукових праць
здобувачів вищої освіти

12 травня

Рівне -2026

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

**Матеріали
VI Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції
(12 травня 2026 року)**

Рівне – 2026

УДК 373.3.01/09(063)

A 43

Надруковано за ухвалою вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 6 від 28 травня 2026 р.)

Рецензенти:

Вітюк Валентина Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, заступник декана з навчальної роботи факультету педагогічної освіти та соціальної роботи, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк;

Гудима Наталія Василівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти, керівник навчально-методичного відділу, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський;

Сойко Інна Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти, декан педагогічного факультету, ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені Степана Дем'янчука», м. Рівне.

Члени редакційної колегії:

Суржук Тетяна Борисівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне;

Бісовецька Людмила Андріївна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне;

Костолович Тетяна Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне;

Лук'яник Людмила Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне;

Сорочинська Тетяна Адамівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне.

A 43 **Актуальні проблеми та стратегії розвитку початкової освіти:** матеріали VI Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (12 травня 2026 року). Рівне: РДГУ, 2026. 171 с.

У збірнику представлено матеріали доповідей учасників VI Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми та стратегії розвитку початкової освіти». У працях розглянуто пріоритетні напрями розвитку сучасної української школи та професійної підготовки здобувачів вищої освіти.

УДК 373.3.01/09(063)

Матеріали подано в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів.

ВЧИТЕЛЬ – ОРГАНІЗАТОР АКТИВНОГО ПІЗНАННЯ

Сучасний етап розвитку вітчизняної освіти вимагає розробки та впровадження принципово нових підходів до навчання, виховання та розвитку особистості молодшого школяра. Реформа «Нова українська школа» (НУШ) ставить перед педагогічною спільнотою завдання модернізації освітнього процесу, пошуку ефективних технологій та створення гнучкого, дитиноцентричного середовища. У цих умовах докорінно змінюється роль педагога.

Сьогодні інформація доступна всюди, тому роль вчителя не обмежується завданням дати готові знання учню, а навчити його шукати, досліджувати, аналізувати та застосовувати на практиці набутий в освітній діяльності досвід. Активне пізнання можливе лише тоді, коли враховуються інтереси, досвід та темп навчання кожної конкретної дитини. Вчитель стає тим, хто підтримує учня в навчанні та полегшує процес пізнання світу тій дитині, яка цього потребує.

Як саме організувати активне пізнання? У сучасній методичній науці та практиці розроблено конкретні методи та технології, які вчитель використовує для активації учнів. Це такі, як-то: створення проблемних ситуацій на уроці; організація короткотривалих та довготривалих проєктів; використання дидактичних ігор, квестів, симуляцій та рольових ігор, де пізнання відбувається природно; впровадження інтерактивних методів у роботу в малих групах і парах. Активне пізнання світу неможливе за класичними партами «в потилицю один одному». Тому, потрібно подбати про створення такого освітнього середовища, в якому учні позбуваються тривожності, набувають впевненості у своїх навчальних діях, не бояться висловити неправильну думку під час активного пошуку.

Отже, сучасний вчитель постає як організатор активного пізнання, фасилітатор та ментор, який не просто транслює знання, а спонукає учнів до самостійного пошуку, критичного мислення та дослідницької діяльності. Особливу роль у реалізації цієї місії відіграє якісна підготовка майбутніх учителів початкових класів та залучення студентської молоді до активного наукового пошуку.

Якими ж якостями має володіти сам педагог, щоб стати організатором? На це питання ви зможете знайти відповідь, ознайомившись із тезами доповідей учасників конференції, що увійшли у збірник «Нова українська школа в дії: актуальні проблеми методик навчання та стратегії розвитку».

У цьому збірнику представлено матеріали доповідей учасників **VI Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Нова українська школа в дії: актуальні проблеми методик навчання та стратегії розвитку»**. Участь у Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції є свідченням того, що попри всі труднощі, українська наука живе, розвивається та інтегрується у світовий простір. Кожна доповідь, стаття, ідея чи дискусія – це важливий крок до формування нової освітньої парадигми та відбудови нашої держави на засадах знань і технологій.

Мета проведення конференції – обговорення актуальних теоретико-методологічних і практичних проблем реалізації концепції «Нова українська школа», обмін науковим і методичним досвідом щодо впровадження інноваційних технологій та інтегрованого навчання в початковій освіті, а також активізація науково-дослідної роботи студентів і вдосконалення системи фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах модернізації освітнього простору. Матеріали збірника відображають результати наукових досліджень

здобувачів вищої та фахової передвищої освіти, які спрямовані на розв'язання актуальних теоретичних і практичних проблем сучасної початкової ланки освіти.

Публікації збірника структуровано за трьома ключовими векторами (напрямами) роботи конференції:

1. **Інноваційні трансформації в сучасній початковій освіті.** У цьому розділі висвітлено теоретико-методичні засади реформування початкової школи, концептуальні виміри впровадження НУШ, питання формування ключових компетентностей молодших школярів, використання цифрових інструментів та специфіку організації інклюзивного навчання.

2. **Забезпечення технологічності методик навчання інтегрованих курсів і дисциплін освітніх галузей 1–4 класів.** Статті цього напрямку присвячено практичним аспектам реалізації інтегрованого підходу в початковій школі. Автори пропонують дієві методичні системи, технології та нестандартні форми організації навчання інтегрованих курсів, мовно-літературних, математичних, природничих та інших освітніх галузей.

3. **Фахова підготовка майбутніх учителів початкових класів у контексті реформування освіти.** Дослідження цього напрямку фокусуються на модернізації вищої педагогічної освіти, формуванні професійних компетентностей майбутніх педагогів, їхній готовності до реалізації завдань НУШ та адаптації до викликів сучасного освітнього простору.

Редакційна колегія висловлює особливу подяку науковцям, які взяли активну участь у роботі конференції та всебічно висвітлили фундаментальні й прикладні проблеми сучасної педагогіки. Зокрема, глибокого аналізу у працях дослідників набули такі вагомі теми, як-от:

- концептуальні засади технологізації освітнього процесу в НУШ, професійний саморозвиток педагога та нова парадигма «вчитель – організатор активного пізнання»;
- дидактичний потенціал STEM-освіти у формуванні дослідницької компетентності молодших школярів;
- розвиток соціальності молодшого школяра в суперечливості сучасних педагогічних стратегій.
- трансформація алгебраїчної пропедевтики в початковій школі: від обчислень до формування дослідницьких умінь;
- навчання письма дітей цифрової доби;
- самостійна діяльність молодших школярів у процесі вивчення української мови;
- проектування уроків інтегрованих курсів із використанням ІІТ;
- мовна підготовка майбутніх учителів початкових класів в умовах модернізації освіти;
- методичні засади формування інтерактивно-методичної компетентності майбутніх учителів початкових класів тощо.

Збірник матеріалів буде корисним для здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей, аспірантів, викладачів закладів вищої та фахової передвищої освіти, а також для вчителів-практиків, які прагнуть впроваджувати інновації в освітній процес початкової школи.

Висловлюємо щирі вдячність усім учасникам конференції та їхнім науковим керівникам за змістовні дослідження та вагомий внесок у розбудову сучасної української освіти!

Тетяна СУРЖУК,
завідувач кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

Тетяна СОРОЧИНСЬКА,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

АКАДЕМІЧНА СТІЙКІСТЬ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ТРИВАЛОЇ КРИЗИ

В умовах затяжної кризи в Україні, спричиненої повномасштабним вторгненням країни-агресора, освіта і надалі залишається пріоритетним фактором змістовного наповнення сьогодення, формою історичної пам'яті, відтворення соціальності та людяності, виконує своє функціональне призначення. При цьому педагогічні працівники демонструють неабияку стійкість та підготовленість до здійснення професійно-педагогічної діяльності в умовах трансформації освітнього середовища, враховують його сутність та стратегічно передбачають наслідки, вміло проєктують ефективне безпечне освітнє середовище, оскільки несуть відповідальність за життя, здоров'я та якість підготовки здобувачів, формування їхніх світоглядних орієнтирів, ідеалів, духовно-моральних цінностей, життєстійкості й резильєнтності, національної свідомості та ідентичності. Нині перед науковою спільнотою та освітянами постає завдання чітко окреслити та дотримуватися у своїй науково-педагогічній діяльності професійно-ціннісних орієнтирів, що забезпечать якість знань й сприятимуть формуванню національної ідентичності учнів через впровадження української культури, традицій, мови та мистецтва, визначаючи пріоритетні цінності сучасного українського суспільства, транслюючи їх у повсякденному житті та педагогічній діяльності.

У період глобальних викликів надання якісних освітніх послуг в закладі освіти може забезпечити лише педагог з інноваційним типом мислення, який, здійснивши екзистенційне переосмислення життя та професійної діяльності, здатен сприймати виклики часу, діяти швидко, компетентно, свідомо та цілеспрямовано, дотримуючись інтересів держави та нації, загальнолюдських і національних цінностей. Духовна та освічена особистість, стійка й витривала, яка відчуває себе не лише часткою українського суспільства, але й гармонійною частиною оточуючого природного та глобального світу, яка готова берегти ціннісні надбання минулих поколінь українців, примножувати їх і передавати нащадкам. Педагог-наставник, у якого усвідомлення цінностей корелюється із життєдіяльністю, і основною детермінантою професійно-ціннісних орієнтирів якого, поряд з іншими його чеснотами, є академічна стійкість як основа професійної культури педагога, показник свободи, честі, гідності та волі, здатності до швидких позитивних перетворень фундаментального рівня.

У сучасному розумінні, академічна стійкість – це здатність освітнього лідера в складних умовах сьогодення зберігати професійну етику, чесність та добропорядність; дотримання, попри дезінформацію та маніпуляції з боку країни-агресора, інформаційної гігієни, національного законодавства та академічної доброчесності; вміння долати труднощі та стрес, психологічне виснаження чи емоційне вигорання, а також швидко відновлюватися, здобувши досвід. Водночас це здатність педагога формувати відповідні якості у своїх вихованців: вміння опиратися непередбачуваним травматичним ситуаціям, розвивати життєстійкість та резильєнтність [2], уміння коригувати власну поведінку, підтримувати

психоемоційний баланс, долати наслідки стресових впливів тощо. Все те, що зможе забезпечити стабільність особистісних ресурсів та покращити академічну успішність.

З огляду на вищезазначене, резюмуємо: в умовах тривалої кризи для успішного виконання освітніх завдань важливими є як академічна стійкість педагога, так і його індивідуальні особистісні якості й духовно-моральні цінності, що поєднуються з цінностями соціально-професійного середовища та сучасного українського суспільства. Це сукупність професійно-значущих цінностей, знань, умінь, принципів, що сприяють професійно-особистісному самовдосконаленню та здійсненню ефективної педагогічної і наукової діяльності, вектор якої спрямований на ціннісне переосмислення змісту української освіти в контексті її очищення від російських наративів та пропаганди. Означена проблема окреслює актуальні аспекти трансформації професійної діяльності освітян, які на сьогодні вимагають поєднання академічної компетентності, професійної життєстійкості та національної відповідальності і потребують розгляду наступних питань:

- академічна стійкість як основа професійної культури педагога, показник свободи, гідності та волі, здатності до швидких позитивних перетворень фундаментального рівня;
- академічна стійкість як підґрунтя створення безпечного, комфортного освітнього середовища для навчання та розвитку; встановлення гуманних, партнерських стосунків між суб'єктами освітніх відносин, підтримка та взаємодопомога;
- академічна стійкість як вектор професійно-педагогічної діяльності педагога, спрямований на виховання духовно зрілої й ментально сильної особистості здобувача, коригування процесу його сходження до духовно-моральних цінностей;
- академічна стійкість як ресурс саморозвитку та самовдосконалення педагога;
- академічна стійкість як психологічна та духовна підтримка, психолого-педагогічний супровід молоді у реалізації своїх можливостей та формування віри у власні сили, орієнтир у кризових ситуаціях вибору;
- розгляд духовності як фундаменту академічної стійкості та академічної культури педагога; дотримання суб'єктами освітніх відносин у процесі науково-дослідної діяльності наукової етики, академічної доброчесності та духовно-моральних цінностей; протидія плагіату, корупції та проявам мобінгу;
- обґрунтування академічної стійкості педагога як суб'єкта української нації і носія цінностей та ідеалів української культури;
- необхідність застосовування у процесі формування академічної стійкості здобувачів вищої освіти духовних практик, арттехнологій та арттехнік з метою збереження, корекції та відновлення ментального здоров'я учасників освітнього процесу. Варто відмітити, що академічна стійкість не є сталою характеристикою, а формується у процесі взаємодії особистісних ресурсів суб'єктів освітніх відносин, організаційних можливостей закладів освіти та соціально-контекстуальних чинників. У сфері педагогічної освіти вона набуває особливого значення, оскільки пов'язана з рівнем сформованості фундаментальних знань, які становлять основу для подальшої підготовки та професійної діяльності фахівців.

Список використаних джерел

1. Волощенко Ю. Академічна стійкість здобувачів вищої освіти. Перевірка адаптації української версії шкали академічної стійкості (ars-30ukr) серед студентів першого курсу Київського столичного університету ім. Б. Грінченка. *Спортивна наука та здоров'я: наукове електронне періодичне видання*. Київ: 2024. №1(11).

URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/48858/1/Y_Voloshchenko_SNZL_1_2024_11_FZF_VS.pdf (дата звернення 12. 04. 2026).

2. Кокун О. М. Життєстійкість і резильєнтність людини в сучасному світі: теорія, дослідження, практика : монографія. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2025. 214 с.
3. Мартиненко А. О. Трансформація освітнього простору України воєнного часу. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Історико-педагогічні студії* / гол. ред. Н. М. Дем'яненко. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. Випуск 15–16. С. 94–97.
4. Павлов Ю. Актуальні аспекти психологічної стійкості студентів ЗВО в умовах воєнного стану. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічної студії*. 2025. Випуск 58. С. 160–167.

НАУКОВІ ДОПОВІДІ

Оксана ОНОПРІЄНКО,

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
член-кореспондент НАПН України,
завідувач відділу початкової освіти імені О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України

ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ STEM-ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасний етап реформування початкової освіти в Україні характеризується переходом від репродуктивних моделей навчання до системної організації освітнього процесу, зорієнтованого на пізнавальний пошук. Реалізація компетентнісного підходу вимагає фундаментальної трансформації ролі учня: він має перетворитися з пасивного споживача інформації на активного суб'єкта-дослідника. У цьому контексті STEM-освіта постає не просто як освітній тренд, а як потужний дидактичний інструмент, що дозволяє реалізувати вимоги Державного стандарту початкової освіти (Стандарту) редакції 2025 року щодо формування дослідницької компетентності [2].

Порівняльний аналіз редакцій Стандарту 2018 та 2025 років свідчить про суттєве посилення нормативного статусу дослідницької діяльності. Якщо у 2018 році вона розглядалася переважно як один із можливих способів активізації навчання, то в редакції 2025 року дослідницькі дії стають обов'язковим складником очікуваних результатів. Учень початкової школи позиціонується як маленький дослідник, здатний ставити запитання, створювати моделі та інтерпретувати результати. STEM-підхід ідеально корелює з цією концепцією, оскільки за своєю природою базується на інтеграції наук та вирішенні практичних проблем шляхом дослідження.

Дидактичний потенціал STEM-освіти найбільш повно розкривається через конкретизацію дослідницьких дій у ключових освітніх галузях. У математичній галузі STEM-завдання стимулюють учнів досліджувати ситуації, створювати математичні моделі та планувати послідовність дій для розв'язування проблемних ситуацій. У природничій – використання цифрових STEM-інструментів та лабораторних практикумів дозволяє ефективно формувати досвід дослідження об'єктів природи, експериментування та фіксування результатів. В інформатичній і технологічній галузях дослідницький потенціал реалізується через пошук ідей та перевірку гіпотез у цифровому та конструкторському середовищах.

Важливо, що STEM-орієнтоване навчання забезпечує міжгалузевий характер діяльності, поєднуючи ці галузі в єдиний пізнавальний цикл. Процесуальний аспект забезпечує шлях від цікавості до висновку. Редакція Стандарту 2025 року орієнтує вчителя на організацію навчання як послідовного пізнавального циклу. STEM-освіта пропонує чіткий алгоритм такого процесу: аналіз ситуації та постановка запитань; формулювання гіпотези та планування дій; виконання дослідження (експерименту, конструювання); перевірка припущень та оцінювання результатів. У цій моделі вчитель виступає як фасилітатор та координатор, що забезпечує умови для самостійного пошуку дитини. Використання сучасних цифрових інструментів під час таких досліджень сприяє глибшому залученню учнів та

розвитку їхньої пізнавальної самостійності. Оцінювально-рефлексивний потенціал проявляється в тому, що STEM-проекти створюють ідеальні умови для впровадження формувального оцінювання, яке є пріоритетом у Стандарті 2025. Оцінюванню підлягає не лише кінцевий продукт (модель чи розв'язок), а й сам процес дослідження: здатність дитини аналізувати власні помилки, коригувати дії та усвідомлювати свій навчальний поступ. Рефлексія стає невід'ємною частиною STEM-діяльності, дозволяючи учням переносити здобутий дослідницький досвід у нові життєві ситуації.

Упровадження STEM-орієнтованого навчання за вимогами Стандарту 2025 року зумовлює зміну дидактичного статусу навчального завдання: воно трансформується із засобу закріплення знань і вмінь у засіб самостійного конструювання дослідницького досвіду. Дидактична цінність STEM-підходу полягає у створенні ситуації керованого відкриття, де молодший школяр опановує не лише предметний зміст, а й універсальні навчальні стратегії: від виділення істотних ознак об'єкта до побудови логічно обґрунтованих висновків. Така організація навчання мінімізує репродуктивний складник і забезпечує глибинне розуміння матеріалу через діяльність, що безпосередньо впливає на якість формування дослідницької компетентності. Таким чином, STEM стає дидактичним містком між теоретичними положеннями оновленого Стандарту та реальною пізнавальною практикою учня в освітньому процесі.

Отже, STEM-освіта володіє високим дидактичним потенціалом для виконання вимог оновленого Державного стандарту 2025 року. Вона дає змогу трансформувати навчання з репродуктивного в дослідницьке, забезпечуючи системний розвиток дослідницької компетентності молодших школярів. Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні конкретних методичних інструментів, які б інтегрували дослідницький підхід не лише в природничу й математичну освітні галузі, а й у гуманітарні та мистецькі.

Список використаних джерел

1. Онопрієнко О. В. Дослідницька діяльність молодших школярів у Державному стандарті початкової освіти: порівняльний аналіз редакцій 2018 і 2025 років. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2026. № 1. С. 161–169.
2. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 груд. 2025 р. № 1810. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.05.2026).
3. Матвійчук Ю. Ю. STEM-освіта як інструмент реалізації інтегрованого вивчення природничо-математичних дисциплін. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2021. № 50. С. 124–136. DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2021.50.11>

Оксана ПЕТРУК,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
відділу початкової освіти імені О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України

НАВЧАННЯ ПИСЬМА ДІТЕЙ ЦИФРОВОЇ ДОБИ: МЕТОДИЧНІ АКЦЕНТИ

Письмо є одним із найскладніших видів мовленнєвої діяльності, що потребує від молодших школярів значних фізичних і психічних зусиль. Воно впливає на розвиток моторики, уваги, пам'яті, мовлення й мислення, а відтак є не лише технічною навичкою, а й потужним чинником когнітивного розвитку, творчих і комунікативних здібностей дітей. Від рівня сформованості навички письма залежить успішність засвоєння учнями інших навчальних дисциплін [2, с. 56].

У процесі організації роботи з опанування графічних навичок і техніки письма важливо враховувати психічні особливості сучасних здобувачів початкової школи, їхні фізіологічні можливості та стан здоров'я.

Проведене нами дослідження дає можливість констатувати, що до таких труднощів, властивих дітям 6-7 років, як-то: слабкий розвиток дрібної моторики рук, недостатня сформованість оптичного сприйняття, проблеми зі синхронізацією роботи руки й очей, стомлюваність при тривалому напруженні тощо, додалися й інші, спричинені впливом цифрового середовища [1]. Візуальна насиченість, швидкі способи онлайн комунікації змінюють характер сприйняття інформації: молодші школярі швидше реагують на зміну завдань, стають багатозадачними, прагнуть інтерактивності, але водночас демонструють кліповість мислення, труднощі з тривалим утриманням уваги, проблеми з пам'яттю, недостатній розвиток мовлення, низьку здатність до саморегуляції й под. Зростає частка дітей, котрі мають захворювання органів зору, емоційні і психічні проблеми Ці та інші особливості безпосередньо впливають на процес оволодіння рукописним письмом [3, с. 119].

Зважаючи на психофізіологічні характеристики сучасних здобувачів початкової освіти, методика навчання письма потребує переосмислення й адаптації, урізноманітнення видів завдань, чергування форм діяльності, використання сучасного й цікавого для них змісту.

Дієвий вплив на досягнення молодшими школярами запроєктованих навчальних результатів з письма має підготовча робота, організована ще в дошкіллі (ліплення, вирізання, нанизування, наклеювання наліпок, ігри з пальчиковими ляльками, конструкторами тощо). Частина цих активностей супроводжує учнів і в початковій школі, й у вільний від навчання час. Крім того, важливе значення має й залучення батьків: доцільно поінформувати їх про ефективність окремих видів занять для підготовки до формування навичок письма та рекомендувати урізноманітнити ними час дозвілля з дітьми (ігри з м'ячем, «полювання» за мильними бульбашками, шнурування, складання пазлів, ігри з прищипками, сортування предметів тощо). За результатами дослідження можемо стверджувати про широкий спектр впливу зазначених активностей як на поліпшення координації рук і очей, оптичного сприйняття, просторових уявлень, розвитку дрібної моторики рук, так і на емоційний стан дітей, зняття напруження, утримання уваги, збудження інтересу [1, с. 90].

У методичній науці доведено, що графічні навички формуються поступово, через цілеспрямоване тренування рухів руки, розвиток зорово-моторної координації та просторових уявлень. Це потребує від дітей посидючості, монотонних, багаторазових вправлянь у написанні того чи іншого елемента / букви / буквосполучення. Як засвідчують проведені спостереження, завдання, що передбачають докладання зусиль, фізичне і психічне напруження, викликають у молодших школярів стомлюваність, зниження інтересу і спад навчально-пізнавальної активності. Тому доцільно періодично чергувати види роботи на уроці залежно від динаміки перебігу когнітивних процесів учнів; поєднувати традиційні вправи з малюванням, елементами творчості, ігровими прийомами; пропонувати короткі активні завдання з поступовим ускладненням; зі значущим для дітей змістом, пов'язаним з улюбленими мультфільмами, персонажами, цікавими або корисними темами. Вправи з письма варто презентувати учням не як рутинну техніку, а як інструмент їхнього самовираження, пізнання й комунікації. Це дасть змогу утримувати дитячу увагу, формувати навички саморегуляції і самоконтролю, підвищувати мотивацію до письма.

Отже, навчання письма дітей цифрової доби слід розглядати як процес, що виходить за межі технічного оволодіння графічними навичками. Воно інтегрує сенсомоторний, когнітивний та емоційно-мотиваційний компоненти, забезпечує розвиток мовлення й мислення молодших школярів, формує в них здатність до саморегуляції й самоконтролю, спонукає до творчості й самовираження. В умовах цифрового середовища, яке змінює характер дитячого сприйняття й комунікації, методична наука має адаптуватися, пропонуючи нові стратегії, що поєднують класичні прийоми з інтерактивними і творчими.

Список використаних джерел

1. Петрук О. Забезпечення результативності навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів під час навчання письма: методичні настанови. *Особливості навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів* [Електронне видання] : метод. рек. Київ : Вид. дім «Освіта», 2024. С. 86–113. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744188>.
2. Петрук О. Навчання письма молодших школярів: чи актуально в еру діджиталізації? *Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 06-07 червня 2024 р.)*. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2024. С. 54–57. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742552>.
3. Петрук О. *Управління розвитком навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів у навчанні письма*. Київ : Педагогічна думка. С. 114–167. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/748922>.

Наталія ЛИСТОПАД,
науковий співробітник
відділу початкової освіти імені О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України

ТРАНСФОРМАЦІЯ АЛГЕБРАЇЧНОЇ ПРОПЕДЕВТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ВІД ОБЧИСЛЕНЬ ДО ФОРМУВАННЯ ДО СЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ

Пропедевтичний курс алгебри у початковій школі традиційно розглядався як допоміжний інструмент для опанування арифметики. Проте в умовах інноваційних перетворень освіти роль алгебраїчного матеріалу докорінно змінюється. Сьогодні він виступає не лише як засіб запису загальних властивостей чисел, а як потужний фундамент для розвитку логіко-дискурсивного мислення та формування дослідницьких умінь молодших школярів.

Однією із суттєвих змін в алгебраїчній пропедевтиці є відхід від механічного обчислення. Традиційна методика часто зводила роботу з алгебраїчним матеріалом до алгоритмічного знаходження розв'язку рівнянь або підстановки числа замість букви у вираз. Сучасні методичні підходи передбачають зміщення фокусу на дослідження функціональної залежності. Учень має не просто знайти значення виразу, що містить букву, а зрозуміти, як зміна значення букви впливає на значення виразу. Це перший крок до формування наукового світогляду, де дитина вчиться бачити зв'язки між процесами та явищами.

Зазначимо ключові аспекти змін в алгебраїчній пропедевтиці:

– дослідження числових рівностей та нерівностей. Замість виконання однотипних вправ на порівняння результатів обчислень, діяльність здобувача трансформується у площину прогнозування. Учня пропонуються завдання на порівняння виразів без виконання обчислень (на основі знання властивостей дій). Наприклад: «Як зміниться сума, якщо один із доданків збільшити на кілька одиниць?». Це стимулює дитину до висунення гіпотез та їх перевірки на інших виразах;

– буквена символіка як мова узагальнення. Трансформація передбачає використання буквеної символіки не лише для позначення невідомого, а як інструменту для моделювання закономірностей. Дослідницька діяльність проявляється у завданнях на самостійне складання формул (наприклад, формул периметра чи вартості), де дитина від спостереження за конкретними прикладами переходить до абстрактного узагальнення;

– рівняння як дослідницька задача. Рівняння в початковій школі трансформуються з «прикладів з віконечком» у об'єкти для аналізу. Важливим елементом стає дослідження структури рівняння: визначення складу компонентів, вибір раціонального способу розв'язання та, що найважливіше, перевірка правильності через підстановку та логічне міркування.

Наведемо перелік дослідницьких умінь, які можуть бути сформовані через алгебраїчні завдання:

– уміння аналізувати та порівнювати: через роботу з виразами зі змінною, де потрібно дослідити, за яких значень змінної нерівність буде істинною;

– уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки: під час спостереження за зміною компонентів дій (наприклад, залежність різниці від зміни від'ємника).

– уміння моделювати: переклад умови текстової задачі на мову алгебраїчного виразу або рівняння. Це розвиває здатність бачити математичну структуру за текстовим описом;

- уміння виявляти закономірності: здатність помічати повторювані зміни в рядах чисел або виразах (наприклад, як змінюється значення виразу $a \cdot 2$ при послідовному збільшенні a);
- уміння класифікувати та групувати: здатність розподіляти рівняння або нерівності за певними ознаками (за видом невідомого компонента, за складністю структури, за подібністю розв'язання);
- уміння оцінювати достовірність результату: здатність критично співвідносити отриману відповідь із логікою умови (наприклад, чи може від'ємник бути більшим за зменшуване);
- уміння варіювати модель: здатність самостійно змінювати умови задачі або параметри рівняння для дослідження нових варіантів розв'язання;
- уміння здійснювати самоперевірку різними способами: не просто звіритися з відповіддю, а досліджувати правильність шляху через підстановку, обернені дії або логічне обґрунтування;
- уміння формулювати узагальнені висновки: здатність перейти від конкретного прикладу до правила («Отже, при збільшенні від'ємника різниця завжди зменшується»).

Для ефективної трансформації змісту доцільно використовувати варіативні завдання. Наприклад, замість стандартного завдання «Розв'яжи рівняння», запропонувати учням: «Знайди серед поданих рівнянь те, яке не має розв'язку», «Доповни рівняння таким числом, щоб його розв'язок був найбільшим серед можливих», «Склади рівняння, розв'язком якого є число 5» або «Склади такий вираз, що містить букву b , щоб при $b = 4$ значення виразу дорівнювало 10».

Такі завдання перетворюють рутинну роботу на захопливий інтелектуальний пошук та розвивають вміння бачити цілісну математичну модель.

Отже, трансформація алгебраїчного матеріалу в початковій школі полягає у переході від репродуктивних обчислень до активної інтелектуальної діяльності. Формування дослідницьких умінь в учнів початкової ланки освіти засобами алгебри дозволяє учням не лише краще підготуватися до навчання у базовій ланці шкільної освіти, а й розвиває гнучкість розуму, здатність до аналізу та абстрагування, що є критично важливим для людини в сучасному динамічному світі.

Інна ЛПЧЕВСЬКА,
доктор філософії в галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка»,
старший дослідник,
старший науковий співробітник
відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ БЛОЧНИХ СЕРЕДОВИЩ ПРОГРАМУВАННЯ В НАВЧАННІ ІНФОРМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У сучасному освітньому дискурсі інформатична підготовка учнів початкової школи дедалі чіткіше осмислюється як складова формування способів мислення і діяльності, що забезпечують орієнтування дитини в цифровому середовищі. Означені тенденції корелюють

із результатами сучасних досліджень, у яких акцентовано увагу на трансформації освітнього процесу в умовах зростання навчальних втрат і необхідності пошуку ефективних дидактичних рішень у початковій школі [1; 2].

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти (2025 р.) інформатика реалізується як окремий предмет з другого класу. Це зумовлює необхідність вибудови методично виваженої траєкторії поступового входження учнів у сферу програмування з 7 (8) років. Індивідуально-типологічні особливості учнів початкової школи зумовлюють необхідність поетапного розгортання діяльності зі створення алгоритмів. На початковому етапі (другий клас) вона проявляється в умінні передбачити результат дії, скласти прості лінійні алгоритми й алгоритми з повторенням (із заданою кількістю повторень), знайти й виправити помилку в простій послідовності команд. У третьому класі увага акцентується на варіюванні алгоритмів, зміні їх параметрів, знаходженні оптимального способу виконання. У четвертому класі діяльність ускладнюється введенням більш складних структур і необхідністю узгодження власного задуму з його алгоритмічною реалізацією.

У цій площині блочні середовища програмування виявляють свою дидактичну доцільність, оскільки дають змогу представити зміст кожної окремої дії (команди) у візуально доступній і зрозумілій формі. Вони набувають значення дидактичного простору, у якому алгоритмізація стає предметом усвідомлення й аналізу. Принципово важливо підкреслити, що редуція ролі блочних середовищ програмування лише до зниження синтаксичного навантаження, яке виникає під час роботи з текстовими середовищами програмування, є методично спрощеною. Їхній потенціал полягає в іншому – у можливості репрезентувати алгоритм як об'єкт оперування: учень задає послідовність дій, може її змінити, перебудувати, співвіднести з результатом. Така «відкритість» алгоритму для опрацювання й аналізу створює передумови для переходу від виконавської активності до творчої діяльності, осмислення отриманого результату програмування та рефлексії. Значення блочних середовищ як інструменту організації діяльнісного навчання також підтверджується сучасними педагогічними підходами до викладання інформатики в початковій школі [3].

Особливого значення набуває питання розвитку дослідницької компетентності учнів, зокрема розвитку їхніх умінь оцінювати результат програмування, висувати припущення щодо перебігу подій, перевіряти їх у практичній діяльності, фіксувати розбіжності між очікуваним і отриманим, шукати причину помилки та обґрунтовувати зміну способу дії. Саме така діяльність набуває природного характеру в середовищах блочного програмування, де кожна зміна команди або параметра відображається наочно.

Водночас дослідницький потенціал не є іманентною властивістю самого середовища. Якщо взаємодія учня із середовищем обмежується відтворенням заданого алгоритму, то навіть найбільш розвинене середовище не забезпечує переходу до дослідницького рівня. Натомість завдання, що передбачають варіювання умов, прогнозування результату, порівняння різних способів розв'язання, трансформують навіть просту алгоритмічну ситуацію на підґрунті для інтелектуального пошуку.

Аналіз найбільш поширених у початковій школі блочних середовищ програмування дає змогу виявити їхню різну спрямованість, що має вагоме значення для методики їх використання в навчанні інформатики. Так, *Scratch* характеризується високим рівнем відкритості й орієнтацією на створення власного цифрового продукту. У ньому алгоритм може бути засобом реалізації задуму, що визначається самим учнем. Це продуктивне середовище для формування в учнів здатності співвідносити ідею і її алгоритмічну реалізацію, розвитку

творчої та рефлексійної складових навчально-пізнавальної діяльності. Водночас задля досягнення оптимального результату навчання використання цього середовища передбачає активний методичний супровід учителя на всіх етапах створення проєкту учнями (програмування).

На відміну від Scratch, середовище *Code.org* вибудовує діяльність учнів у логіці поступового опанування алгоритмічних структур через систему завдань із чітко визначеним результатом. Його дидактична цінність полягає в можливості організувати поетапне формування уявлень про послідовність, повторення, умову, подію, забезпечуючи при цьому керуваність навчального процесу. Поєднання цифрових і безкомп'ютерних завдань створює умови для переходу від життєвого досвіду до його алгоритмічного осмислення. Водночас обмежена відкритість завдань зводить до можливості для самостійного конструювання, що визначає доцільність використання цього середовища переважно на етапах вивчення нового матеріалу та його первинного закріплення. Близькими за суттю до середовища *Code.org* є *Blockly Games* і *Pilas Bloques*. Специфіка *Blockly Games* полягає в можливості більш цілеспрямованого опрацювання окремих алгоритмічних структур у послідовності коротких ідентичних завдань; діяльність учня орієнтована на знаходження правильного або ефективнішого способу дії. Це створює умови для формування операційної сторони алгоритмічного мислення, зокрема розуміння структури циклів і умов. *Pilas Bloques* більш виразно орієнтований на задачний підхід. Його особливість полягає у розв'язуванні послідовності викликів, кожен з яких потребує аналізу ситуації, вибору стратегії та оцінювання її ефективності. У цьому середовищі алгоритм виступає не лише як засіб досягнення мети, а й як об'єкт порівняння, що відкриває можливості для формування елементів аналітичного мислення.

Отже, використання блочних середовищ програмування в навчанні інформатики в початковій школі доцільно розглядати в контексті організації цілісної навчально-пізнавальної діяльності учнів, у якій поєднуються засвоєння алгоритмічних структур, формування способів дії з цифровими об'єктами та розвиток здатності до усвідомленого конструювання результату. Їх дидактична цінність полягає у забезпеченні доступного входження в програмування, створенні умов для переходу від виконання заданих інструкцій до варіативного й осмисленого створення і використання алгоритмів (програм). За умови методично обґрунтованого поєднання різних типів завдань, форм організації діяльності та добору відповідних середовищ програмування забезпечується поступове ускладнення змісту навчання й розширення спектра навчальних дій учнів, що відповідає вимогам сучасної початкової інформатичної освіти.

Список використаних джерел

1. Петрук О., Алексеєнко Т., Барановська О., Ліпчевська І., Павлова Т. Втрати у навчанні молодших школярів: бачення проблеми педагогами й батьками. *Український педагогічний журнал*. 2024. № 4. С. 134–142 DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-4-135-143>
2. Петрук О., Алексеєнко Т., Барановська О., Ліпчевська І. та ін. *Дидактико-методичний супровід подолання навчальних втрат у початковій освіті: методичні рекомендації*. Київ: Інститут педагогіки НАПН України. 2024. 50 с. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-730-5-2024-51>
3. Lipchevska I. Modern Pedagogical Approaches to Teaching Computer Science in Primary School. *Viae Educationis Studies of Education and Didactics*. 2025, № 4(1). С. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.15804/ve.2025.01.03>

Марія ОЛІЯР,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії початкової освіти та освітніх інновацій
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В НУШ

Сучасна ситуація в освіті визначається як парадигмальна криза і початок становлення нової педагогічної формації, що йде на зміну знаннєвій та наставницькій, які не відповідають вимогам часу. Зародження ідеї технологізації педагогічного процесу в цих умовах пов'язане насамперед із упровадженням досягнень науково-технічного прогресу в різні галузі теоретичної і практичної діяльності людини та становленням нових освітніх парадигм.

Поняття технологізації освітнього процесу ще не знайшло одностайного трактування серед учених. Більшість із них погоджуються з тим, що це історично неперервний процес, завдяки якому в системі освіти відбувається виникнення нових технологій, формується готовність до їх адаптації. До об'єктів технологізації в освітній діяльності належать: цілі, зміст, організаційні форми сприйняття, перероблення та представлення інформації, взаємодії суб'єктів освітньої діяльності, процедури їхньої особистісно-професійної поведінки, самоуправління та творчого розвитку [3, с. 77].

Поняття «технологія навчання» сьогодні також не є загальноприйнятим у традиційній дидактиці, спостерігаються різні його трактування. У психолого-педагогічній літературі воно вживається у різних аспектах: як напрям у дидактиці; технологічно розроблена навчальна система; система методів і прийомів викладання; як модернізація дидактичної системи на основі вивчення і дослідження елементів, що її утворюють; як спосіб реалізації змісту навчання, передбаченого навчальними програмами, що являє собою систему форм, методів і засобів навчання і забезпечує найбільш ефективне досягнення поставлених цілей, тощо [1, с. 9]. Технології навчання також трактують як галузь застосування системи наукових принципів програмування процесу навчання й використання їх в освітній практиці з орієнтацією на цілі навчання [2, с. 331].

Отже, в технологіях навчання зміст, методи, засоби становлять єдність. Педагогічна майстерність учителя полягає в тому, щоб відібрати потрібний зміст, застосувати оптимальні методи і засоби навчання відповідно до програми і визначених завдань. Педагогічна технологія виступає показником якості, оптимальності, науковості навчального процесу. Технологізація освітнього процесу сприяє більш глибокому використанню навчально-наукового потенціалу закладів освіти, широкому впровадженню інноваційних підходів, сучасних розвивальних засобів, методів, форм навчання в педагогічний процес.

Вітчизняна система освіти розвивається сьогодні в різних напрямках. Її характеризують такі ознаки, як гуманізація, гуманітаризація, диференціація, диверсифікація, стандартизація, багаторівневність, фундаменталізація, комп'ютеризація, інформатизація, індивідуалізація, неперервність. Ці ознаки, а також парадигми (концепції) визначають моделі освіти, які слугують теоретичним орієнтиром для розробки різноманітних дидактичних моделей і проєктів, у тому числі й проєктування освітніх технологій.

В історичному плані склалося також кілька моделей навчання: догматичне, розвивальне, пояснювально-ілюстративне, проблемне, програмоване. Кожна з цих моделей передбачає створення відповідних умов для реалізації. У практиці шкільної освіти можна

виділити і кілька психологічно зорієнтованих моделей навчання, на яких ґрунтуються конкретні методики й технології викладання: активізуюча, формувальна, розвивальна, особистісна та ін. Зазначені моделі, безсумнівно, повинні враховуватися в процесі розроблення вчителем власних технологій навчання й виховання школярів у НУШ, тому що вони сприяють підвищенню ефективності навчання й освіти в цілому, оскільки на перший план виступає учень як суб'єкт діяльності, і основні педагогічні зусилля спрямовуються на його пізнавальний та особистісний розвиток.

У процесі проєктування нових технологій потрібно враховувати такі постулати сучасної освіти: у навчанні необхідно здійснювати інтеграцію знань про світ і місце людини в ньому; кожен навчальний предмет повинен мати духовно-особистісну спрямованість, коли основною метою роботи вчителя є не оволодіння учнями сумою знань і вмінь, а розвиток їх емоційно-моральної сфери; орієнтація навчання на розкриття гуманітарних аспектів – механізмів пізнання і відстоювання істини, вирішення екологічних проблем, ролі науково-технічного прогресу і т. ін.; зміна цільових орієнтирів на кожному уроці, які повинні бути спрямовані на розкриття соціальної, практичної і особистісної значущості змісту освіти; пріоритет особистісно-сислової сфери школяра і вчителя в освітньому процесі; включення особистісного досвіду дитини в освітній процес, визнання його унікальності; визнання цінності спільного досвіду, цінності взаємодії; побудова навчального процесу в НУШ з урахуванням психофізіологічних особливостей учнів; переорієнтація процесу навчання на постановку і вирішення самими школярами конкретних навчальних завдань (пізнавальних, дослідницьких, проєктних та ін.); зміна позиції педагога-інформатора на позицію координатора навчальної діяльності дітей.

Отже, будь-яка педагогічна технологія – це свого роду варіант втілення певної педагогічної концепції, стратегії освіти. Для вчителя важливо знати не тільки про існування цих концепцій, а й про їх можливості для реальної практики навчання. Технологічний вибір учителя створює для нього труднощі не менші, ніж створення власної технології навчання. Звідси виникає необхідність спеціальної підготовки майбутнього педагога в ЗВО. Сучасний учитель повинен бути новатором за своєю суттю, бо тільки за цієї умови нові ідеї, прогресивні принципи та прийоми допоможуть йому створювати нові педагогічні технології, впроваджувати різноманітні інновації в освітній процес.

Список використаних джерел

1. Антонова О. Є. Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема. *Сучасні технології в освіті*. Ч. 1. Вип. 2. Київ, 2015. С. 8–15.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ, 1997. 376 с.
3. Грицик Н. В., Скорик Т. В. Технологізація як напрям модернізації професійної підготовки майбутнього вчителя у закладі вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Випуск 31. Т. 1. С. 75–79.

Валентина АНДРІЙЧУК,
завідувач лабораторії дошкільної та початкової освіти
Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

ЗАСТОСУВАННЯ РІВНЕВОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Державний стандарт початкової освіти визначає необхідність урахування індивідуальних особливостей, потреб і здібностей кожної дитини, що зумовлює важливість використання рівневої диференціації в освітньому процесі [2].

Під диференціацією навчання розуміють різний підхід до груп учнів або окремого учня, що передбачає організацію навчальної роботи, різної за змістом, обсягом, складністю, методами та засобами.

У педагогіці розрізняють зовнішню (профільну) та внутрішню (рівневу) диференціацію [3, с. 88]. Термін «внутрішня диференціація» застосовують до такої організації освітнього процесу, за якої розвиток індивідуальності особистості здійснюється в умовах роботи вчителя у звичайному класі. Предметом нашої розмови є саме внутрішня диференціація.

Нерівномірний розвиток дітей – факт, давно відомий у педагогічній науці та практиці. Як правило, обраний учителем середній темп діяльності є оптимальним лише для певної частини учнів, а для інших – надто швидким або повільним.

Психолого-педагогічні дослідження виявили типові особливості мисленнєвої діяльності учнів у процесі засвоєння знань. На цій основі створено характеристики різних рівнів научуваності (високий, середній, низький). Загальновідомо, що у кожному класі умовно можна виділити індивідуально-типологічні групи учнів – переважно за ступенем навченості або научуваності молодших школярів.

Успішність засвоєння навчального матеріалу, темп оволодіння ним, міцність збереження та рівень осмисленості знань залежать не лише від рівня розвитку учня, а й від особливостей перебігу мисленнєвих процесів у кожної дитини. Якщо учням із низьким рівнем научуваності пояснити незрозумілий матеріал по-іншому, вони також зможуть його зрозуміти.

За традиційної організації навчання вчитель не завжди має змогу врахувати ці особливості й змушений орієнтуватися на середній рівень розвитку, підготовленості та успішності учнів. Це неминуче призводить до того, що учні з високим рівнем научуваності штучно стримуються у своєму розвитку, втрачають інтерес до навчання, яке не потребує від них достатньої розумової напруги, а учні з низьким рівнем научуваності приречені на хронічне відставання, оскільки навчання вимагає від них надмірного інтелектуального напруження.

Тому на етапі підготовки до уроку важливо продумувати його організацію так, щоб кожен учень відчував свою успішність, інтелектуальну спроможність і можливість досягти мети власними зусиллями.

Головною метою рівневої диференціації є забезпечення кожному учневі оптимального характеру пізнавальної діяльності в освітньому процесі.

Для ефективного застосування цієї стратегії необхідно дотримуватися таких педагогічних вимог:

1. Враховувати загальну готовність учнів до наступної діяльності.
2. Для поетапної роботи добирати завдання за варіантами з можливістю передачі завдань від сильніших учнів до учнів із нижчим рівнем знань. Це полегшує не лише роботу

вчителя під час підготовки до уроку, а й діяльність учнів, які можуть виконувати посильні для себе завдання.

3. Створювати ситуацію успіху для кожного учня.

4. Конструювати систему завдань так, щоб вони поступово ускладнювалися для учнів із високим рівнем навчованості та зменшувалася міра допомоги для учнів із низьким рівнем навчованості. Однотипні завдання не створюють належних умов для розвитку мислення учнів.

5. Формувати вміння розподіляти увагу: тримати у полі зору виконання завдань кожним учнем, незалежно від кількості дітей у класі.

6. Добирати оптимальний спосіб дозування часу. Завдання мають бути такими, щоб усі групи учнів завершували роботу приблизно одночасно.

7. Забезпечувати своєрідну «естафету вправ», щоб учні з високим рівнем навчованості вели за собою учнів із нижчим рівнем навчованості. Опитування доцільно починати з групи учнів, які найкраще засвоюють навчальний матеріал. Це дає можливість іншим учням почути правильні відповіді, що сприяє міцнішому засвоєнню матеріалу учнями з іншим темпом навчання.

8. Створювати об'єктивні умови для вибору варіантів молодшими школярами, використовуючи різні засоби зворотного зв'язку. Для поділу на групи вчитель може запропонувати класу спільне завдання. Учні, які найшвидше його виконують, належать до першої групи. У процесі виконання завдання формуються друга і третя групи. Такий поділ є умовним і рухомим: сьогодні учень може працювати в одній групі, а завтра – в іншій. Наприклад, на уроці математики – у першій групі, а на уроці української мови – у третій. Крім того, уже з першого класу учнів варто навчати самостійно обирати завдання, над якими вони працюватимуть.

9. Під час поетапної роботи (якщо вона передбачає 3–4 етапи) не оцінювати учнів на кожному етапі окремо, а здійснювати оцінювання після виконання спільного завдання.

10. Не стримувати розвиток жодного учня.

11. Робота на уроці повинна бути не ефектною, а ефективною.

12. Чітко визначати мету кожного способу рівневої диференціації.

Ключовим компонентом такої діяльності має стати педагогіка партнерства. Відомо, що існують різні способи використання диференційованих завдань. Їх класифікують за етапами уроку залежно від змісту, обсягу матеріалу, запасу та якості знань учнів і дидактичної мети уроку.

Плануючи роботу з використанням технології рівневої диференціації, потрібно брати до уваги те, що кожен спосіб має свої особливості та доцільність використання на певних етапах уроку [1, с. 6], а саме:

На етапі актуалізації опорних знань:

Спосіб 1. Підготовка до вивчення нового матеріалу. Робота дворівневих груп.

На етапі вивчення нового матеріалу:

Спосіб 2. Багаторазове пояснення.

Спосіб 4. Вироблення правильного, свідомого, виразного читання.

На етапі закріплення вивченого:

Спосіб 3. Поєднання фронтальної, парної та індивідуальної роботи.

Спосіб 5. Зменшення міри допомоги учням із нижчим рівнем навчованості та ускладнення завдань.

Спосіб 6. Варіативна робота над задачами.

Спосіб 7. Додаткові завдання до основного.

Спосіб 8. Групова робота.

Спосіб 9. Вільний вибір варіантів.

Спосіб 10. Складання плану на уроках української мови (читання) і природознавства.

Оскільки наведені вище способи рівневої диференціації використовуються на різних етапах уроку, необов'язково диференціювати навчальні завдання від початку до кінця уроку. Достатньо приділити цьому десять – п'ятнадцять хвилин, урахувавши мету уроку. Це дасть можливість систематично використовувати технологію з найбільшою користю для учнів.

Усі способи і прийоми рівневої диференціації можна звести до таких видів: диференціація за ступенем самостійності учнів та диференціація за ступенем складності завдань.

Під час диференціації за ступенем самостійності [1, с. 28] усім учням пропонують завдання однакової складності, але диференціюють міру допомоги різним групам молодших школярів: використовують завдання зі зразком способу виконання дій, алгоритмами, теоретичними довідками, інструкціями, пам'ятками, а також завдання з різними елементами допомоги. У системі вправ, переходячи від дій за розгорнутим зразком до завдань зі скороченим зразком, а згодом – до завдань без зразка, учні усвідомлюють загальну логіку виконання, переходять до узагальнення способу дії та перенесення його в аналогічні умови.

Для диференціації за ступенем складності [1, с. 39] добирають завдання, що потребують різної глибини узагальнення та висновків, а також завдання репродуктивного і творчого характеру. Такий спосіб диференціації використовується не лише як засіб систематичного й послідовного розвитку мислення учнів, а й для формування позитивного ставлення до навчання.

Темпи просування в навчанні є досить стійкою характеристикою індивідуальних особливостей здобувачів освіти. Тому для підвищення рівня засвоєння програми кожним учнем потрібна різна кількість вправ і різнобічна допомога. Дуже важливо дати кожній дитині не лише знання, а й способи їх здобуття.

Рівнева диференціація є важливим інструментом реалізації вимог Нової української школи, адже дає можливість кожній дитині навчатися у власному темпі, відчувати успіх і поступово досягати обов'язкових результатів навчання.

Список використаних джерел

1. Логачевська С. П. Методика диференційованого навчання: 150 фрагментів уроків мови і математики в 1–4 класах з елементами диференціації. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2005. 240 с.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ: Грамота, 2012. 504 с.

Тетяна ЗЕНЧЕНКО,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНО-МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів в Україні здійснюється в умовах глибокої трансформації освітнього простору, зумовленої реалізацією реформ НУШ (Нова українська школа) та тривалими наслідками повномасштабної війни. Концепція НУШ спрямовує освітню систему на формування ключових компетентностей, інтеграцію гуманістичних і демократичних цінностей в освітній процес, на впровадження інноваційних інтерактивних підходів у фахову підготовку вчителів, зокрема у контексті мовно-літературної освіти. Водночас педагогічна освіта в умовах воєнного стану покликана забезпечувати належний рівень фахової й методичної підготовки здобувачів вищої освіти з посиленою увагою до формування ціннісних орієнтацій, емоційної стійкості, готовності до інноваційної педагогічної діяльності, розвитку ефективної комунікації як інструменту взаємодії та підтримки. Зокрема, мовно-літературна освітня галузь має значний комунікаційний потенціал для розвитку національної ідентичності, критичного мислення та духовних орієнтирів через діалогічний аналіз літературних творів, мовленнєву практику й інтерактивну взаємодію.

Якісні зміни у підготовці сучасного вчителя зумовлюються впровадженням компетентнісної парадигми в педагогічній освіті, яка в умовах українських реалій отримала законодавчо-нормативне закріплення: затверджено державний стандарт початкової освіти (2018, 2025) [1, 2], стандарти вищої освіти, Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020), Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» (2021) тощо. У серпні 2024 р. оновлено та затверджено Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (наказ МОН України № 1225 від 29 серпня 2024 р.) [4].

Сучасна підготовка майбутніх учителів початкових класів за освітніми програмами спеціальності АЗ (013) «Початкова освіта» в Україні відбувається в умовах глибоких трансформацій, зумовлених упровадженням Нової української школи (НУШ), процесами європейської інтеграції, пандемією COVID-19 та повномасштабним російським вторгненням з 2022 року, що спричинило тривале домінування дистанційного та змішаного форматів навчання. Стандарт вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта ОС «Бакалавр» (затверджений наказом МОН України, 2020 р., оновлений 2024 р.) узгоджено з Професійним стандартом вчителя закладу загальної середньої освіти, який конкретизує ключові компетентності: від створення безпечного емоційного середовища та мотивації учнів через ігрові методи до ефективного використання цифрових інструментів і здійснення кризового менеджменту в умовах війни, із поєднанням дидактичних умінь фасилітації інтерактивного навчання, психоемоційної стійкості, цифрової грамотності, інклюзивних практик і партнерської взаємодії з учнями 1–4 класів.

Це актуалізує необхідність проєктування освітнього середовища з використанням сучасних інструментів, поєднання онлайн-навчання з організацією навчальної діяльності в класі, підготовки майбутніх учителів до свідомого добору зручних цифрових засобів для ефективного залучення учнів до самостійної роботи в онлайн, офлайн і очному форматах навчання.

Функціонування сучасного освітнього процесу відбувається під впливом зовнішніх викликів, які істотно трансформують освітні умови в Україні: воєнний стан зумовив перехід до дистанційних і змішаних форматів навчання, що актуалізувало інтеграцію цифрових платформ та онлайн-інструментів у викладання. Паралельно триває інтенсивна цифрова трансформація освіти, яка вимагає від педагогів опанування нових цифрових ресурсів і активного застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності. Водночас посилюються євроінтеграційні процеси, що передбачають імплементацію європейських освітніх стандартів і участь України у програмах ЄС (зокрема «Еразмус+»), які стимулюють розвиток ключових компетентностей та впровадження інноваційних підходів у навчанні. За таких умов майбутні вчителі мають навчитися інтегрувати національні освітні пріоритети з міжнародним досвідом і сучасними технологіями, у зв'язку з чим формування інтерактивно-методичної компетентності набуває особливої актуальності.

Новий професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024) акцентує увагу на безперервному професійному розвитку педагогів, їхній здатності опановувати сучасні методики та постійно оновлювати цифрові компетентності відповідно до динамічних змін освітнього середовища [4]. Отже, чинні нормативні документи орієнтують на інтеграцію інноваційного та методичного компонентів у зміст підготовки майбутнього вчителя.

У цьому контексті інтерактивно-методична компетентність майбутніх учителів початкових класів визначає їхню здатність результативно використовувати інтерактивні технології й методики у процесі викладання мовно-літературних дисциплін.

Підготовка вчителя до реалізації мети мовно-літературної освітньої галузі в сучасних умовах передбачає формування багатокомпонентної готовності, яка охоплює фахові знання, методичні вміння та психологічну готовність. Відповідно до сучасного змісту НУШ, учитель початкових класів має опанувати компетентнісний підхід до уроку (з урахуванням наскрізних ліній і міжпредметних зв'язків), здатність поєднувати традиційні підручники з цифровими ресурсами, здійснювати оцінювання результатів і коригування навчання в онлайн-режимі, організовувати педагогічну взаємодію з учнями та батьками як в очному форматі, так і у віртуальному середовищі, інтегрувати цифрові інструменти в освітній процес, урізноманітнювати джерела мовної інформації та створювати ситуації реального мовленнєвого досвіду. Як засвідчують спостереження [3], запровадження змішаного навчання підвищило значущість педагогічного партнерства «вчитель-учень-батьки», у зв'язку з чим одним із завдань професійної підготовки є формування в майбутніх учителів умінь створювати освітні блоги чи платформи для комунікації та консультування.

Результативне впровадження змішаного навчання вплинуло на якість організації мовно-літературної підготовки учнів, що зумовлює необхідність суттєвих змін у професійній діяльності вчителя, адже саме мовленнєві навички виступають основою комунікативної взаємодії, самовираження та розвитку критичного мислення.

Специфікою мовно-літературного компонента в умовах змішаного навчання є необхідність інтеграції традиційних текстів, вправ і дидактичних засобів із новітніми

цифровими платформами, додатками та формами подання інформації. Безперечно, сучасний учитель має володіти інформаційно-цифровою компетентністю – здатністю здійснювати добір і адаптацію онлайн-ресурсів, використовувати освітні платформи (Google Classroom, Zoom, Google Meet), інтерактивні додатки (Kahoot, Wordwall, LearningApps, Quizlet тощо), упроваджувати мультимедійний контент (аудіо, відео, інтерактивні казки, віртуальні читанки тощо), що сприяє розвитку усного й писемного мовлення, читання з розумінням і збагаченню словникового запасу. Зазначені інструменти створюють умови для комунікативної активності учнів початкових класів, занурюючи їх у реальні мовленнєві ситуації в цікавому гейміфікованому форматі.

Водночас реалізація змішаного навчання потребує належної методичної, психолого-педагогічної та рефлексивної підготовки вчителя. Сучасний педагог має бути спроможним створювати ефективне освітнє середовище, у якому органічно поєднуються онлайн- і офлайн-діяльність учнів. Така здатність формується поступово – від базового розуміння специфіки застосування інтерактивних технологій до практичного впровадження комплексних сценаріїв уроків і позанавчальних заходів. Необхідними є знання можливостей змішаного навчання (перевернутий клас, ротація станцій, гнучке навчання), принципів дидактичного дизайну цифрового контенту, навички роботи з мультимедійними ресурсами та цифровими формами зворотного зв'язку, а також уміння адаптувати навчальний матеріал до вікових особливостей молодших школярів.

Вважаємо, що одним із пріоритетних напрямів професійної підготовки вчителя початкових класів до змішаного навчання має стати саме мовно-літературна галузь, оскільки надзвичайно важливо забезпечити розвиток мовлення учнів через інтерактивну взаємодію. Це передбачає, з одного боку, володіння ефективними методами навчання української мови і читання, а з іншого – здатність організувати освітній процес так, щоб частина діяльності учня здійснювалася автономно або у гармонійній (!) взаємодії з цифровим середовищем. Учитель має вміти розробляти онлайн-матеріали до уроку (відеоінструкції, тексти для слухання, інтерактивні вправи), створювати ситуації комунікативної діяльності у віртуальному форматі, забезпечувати підтримку учнів у дистанційному середовищі та здійснювати моніторинг результатів. Досвід упровадження змішаного навчання засвідчує, що вчитель є ключовою фігурою у формуванні ефективного балансу між цифровою самостійністю учня та педагогічною підтримкою.

Універсальна модель підготовки майбутнього вчителя до реалізації мети мовно-літературної освітньої галузі в початкових класах із використанням інтерактивних технологій у сучасних умовах має вибудовуватися як цілісний, багатоетапний процес, що охоплює:

- теоретичне опанування механізмів реалізації змішаного навчання, вивчення його педагогічних засад, моделей і специфіки мовно-літературного компонента в новому форматі;
- практичне засвоєння цифрових інструментів, створення інтерактивних матеріалів, участь у тренінгах, вебінарах, курсах підвищення кваліфікації, стажування в освітніх проєктах;
- рефлексивну діяльність і безперервне професійне зростання: аналіз ефективності власних уроків, обмін досвідом із колегами, участь у спільнотах практики, апробацію нових платформ, формування індивідуального стилю цифрової методичної діяльності тощо.

Зазначені складники можуть бути адаптовані до різних освітніх контекстів – як міських, так і сільських, із різним рівнем технічного забезпечення та за різних умов організації освітнього процесу.

Отже, підготовка вчителя до реалізації мовно-літературної освіти учнів у змішаному навчанні має бути системною, гнучкою та адаптивною до сучасних умов, поєднувати методичну компетентність, здатність до інтерактивної взаємодії, педагогічну креативність і розвинену рефлексивність.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти (2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (дата звернення: 01.04.2026).
2. Державний стандарт початкової освіти (2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.04.2026).
3. Освіта України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. Київ, 2022. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpnevakonferencia/2022/Mizhn.serp.n.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analityc.zbirnOsvita_Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf (дата звернення: 01.04.2026).
4. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity> (дата звернення: 01.04.2026).

Ірина КУХАРЧУК,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

МОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Сучасний етап розвитку освіти характеризується трансформаційними процесами, зумовленими реалізацією положень Концепції Нової української школи та впровадженням Державного стандарту початкової освіти. Нормативні документи визначають стратегічні орієнтири модернізації освітнього процесу, серед яких особливе місце посідає формування в учнів ключових компетентностей, передусім здатності до ефективного спілкування державною мовою.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти однією з провідних цілей навчання є розвиток комунікативної компетентності, читацької грамотності, уміння будувати усні та письмові висловлювання з дотриманням норм сучасної української літературної мови. Досягнення цих результатів значною мірою залежить від рівня професійної підготовки вчителя, зокрема його мовної культури, здатності до педагогічно доцільної комунікації та мовленнєвого моделювання освітнього середовища.

З огляду на це мовна підготовка майбутніх учителів початкових класів набуває особливої актуальності, оскільки саме вчитель є носієм мовної норми, зразком мовлення для учнів і ключовим суб'єктом формування їхньої мовної особистості. Якість мовної освіти майбутнього педагога безпосередньо впливає на ефективність організації освітнього процесу, рівень сформованості мовленнєвих умінь молодших школярів та їхню здатність до повноцінної соціальної взаємодії.

Теоретичні основи становлення мовної особистості педагога та розвитку його

мовленнєвої культури ґрунтовно висвітлено в дослідженнях Л. Мацько та Л. Кравець. Зокрема, у навчальному посібнику «Культура української фахової мови» розглянуто питання мовних норм, особливостей професійного мовлення та формування мовної компетентності фахівця [2]. Проблематика культури наукового мовлення й академічної комунікації комплексно представлена в наукових працях О. Семеног, М. Пентилюк, І. Маруніч, І. Гайдаєнко. У виданні «Ділове спілкування та культура мовлення» розкрито специфіку ділового мовлення, а також окреслено особливості професійної комунікації та культури усного й писемного ділового спілкування [5]. Окрему увагу формуванню мовної особистості майбутнього вчителя початкових класів приділено в дослідженнях Л. Мамчур [1], М. Оліяр [3], Л. Пашко [4].

Мовна підготовка майбутніх учителів початкової школи є важливим складником їхнього професійного становлення, оскільки педагогічна діяльність має виразний комунікативний характер. Саме через мовлення здійснюється пояснення навчального матеріалу, організація освітнього процесу, налагодження взаємодії з учнями та їхніми батьками. Високий рівень мовної культури забезпечує точність, доступність і педагогічну доцільність комунікації, сприяє розвитку мовленнєвої активності молодших школярів.

Суттєву роль у формуванні професійно-мовленнєвої компетентності відіграють освітні компоненти мовного спрямування. Зокрема, дисципліна «Українська мова за професійним спрямуванням» орієнтована на розвиток навичок фахового спілкування, опанування норм ділового мовлення, формування вмінь укладати професійні тексти та здійснювати ефективну комунікацію в педагогічному середовищі. Вона сприяє підготовці майбутнього вчителя до реалізації принципів партнерської взаємодії, закладених у сучасній освітній парадигмі.

Курс «Сучасна українська мова (з практикумом)» забезпечує системне оволодіння мовною структурою та закономірностями функціонування мови. Його опанування сприяє розвитку лінгвістичної компетентності, що є необхідною для науково обґрунтованого викладання мовного матеріалу в початковій школі. Практична складова курсу спрямована на вдосконалення власного мовлення майбутніх учителів і формування стійких мовних навичок.

Важливе місце в системі підготовки посідає освітній компонент «Культура наукової української мови», який забезпечує розвиток академічної грамотності здобувачів освіти. У межах його вивчення студенти набувають умінь працювати з науковими джерелами, створювати академічні тексти, дотримуватися принципів академічної доброчесності. Це є необхідним для професійного зростання педагога, його здатності до дослідницької діяльності та впровадження інновацій у практику навчання.

Вагому роль у вдосконаленні мовної підготовки майбутніх учителів відіграють вибіркові освітні компоненти, які поглиблюють і розширюють зміст обов'язкових дисциплін. Так, освітній компонент «Культура мовлення» спрямований на формування нормативності, точності, логічності та виразності мовлення майбутнього педагога, розвиток уміння добирати мовні засоби відповідно до комунікативної ситуації. Курс «Типологія помилок професійної комунікації вчителя початкових класів» забезпечує усвідомлення типових мовленнєвих недоліків, що виникають у педагогічному спілкуванні, а також формує навички їх попередження й усунення. Це сприяє підвищенню якості професійної комунікації та запобіганню деформації мовленнєвих зразків у процесі навчання. Освітній компонент «Практична стилістика» орієнтований на розвиток умінь стилістично доцільного використання мовних засобів, що є важливим для створення зрозумілого, доступного й водночас виразного мовлення. Він формує здатність майбутнього вчителя адаптувати

мовлення до вікових особливостей учнів і конкретних педагогічних ситуацій. Не менш важливим є курс «Ортологічні основи офіційно-ділового мовлення у сфері початкової освіти», який забезпечує оволодіння нормами ділового мовлення, необхідними для ведення шкільної документації, професійного спілкування з колегами та батьками, оформлення офіційних текстів відповідно до мовних стандартів.

Комплексне опанування обов'язкових і вибіркового освітніх компонентів забезпечує формування лінгвістичної, комунікативної та академічної складових професійної компетентності майбутнього вчителя. Такий підхід відповідає сучасним вимогам освітніх реформ і сприяє підготовці педагога, здатного ефективно реалізовувати завдання початкової освіти.

Отже, мовна підготовка майбутніх учителів початкових класів є ключовою умовою їхньої професійної готовності. Вона забезпечує розвиток мовної культури, комунікативної майстерності та академічної компетентності, що є необхідним для формування мовно грамотної, активної та соціально відповідальної особистості учня.

Список використаних джерел

1. Мамчур Л. Формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкових класів в умовах ВНЗ. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2010. № 2. С. 99–104.
2. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови: Навч. посіб. Київ: «Академія», 2007. 360 с.
3. Оліяр М. Формування комунікативно-стратегічної компетентності майбутніх учителів початкових класів як пріоритетний напрям сучасної мовної освіти. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2014/2/35.pdf (дата звернення: 06.02.2026).
4. Пашко Л. Формування мовної компетентності майбутніх учителів початкових класів для реалізації мовної змістової лінії інтегрованого навчання за допомогою мнемотехніки у світлі Нової української школи. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, (1), 2022. С. 193–218.
5. Пентиліок М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2010. 224 с.

Людмила ЛУК'ЯНИК,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії і методик початкової освіти

Рівненського державного гуманітарного університету

ІНТЕГРАЦІЯ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ У ЗМІСТІ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Сучасна система початкової освіти орієнтується на компетентнісний підхід, що передбачає формування в учнів цілісної картини світу та здатності застосовувати знання в практичній діяльності. У цьому контексті особливого значення набуває інтеграція освітніх галузей, яка забезпечує взаємозв'язок знань із різних предметів. Важливим середовищем для реалізації інтеграційних підходів є позакласна робота, яка має значний виховний і розвивальний потенціал [1].

Проблема інтеграції навчання досліджувалася у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, питання міжпредметних зв'язків розглядалися в контексті

компетентнісного підходу, розвитку критичного мислення та формування цілісного світогляду учнів [4]. Науковці наголошують, що інтеграція сприяє підвищенню мотивації до навчання та активізації пізнавальної діяльності [5].

Інтеграція освітніх галузей передбачає поєднання змісту різних навчальних предметів з метою формування цілісного сприйняття світу. У початковій школі це стосується таких освітніх галузей, як мовно-літературна, математична, природнича, соціальна і здоров'язбережувальна, мистецька та технологічна [2].

Позакласна робота створює сприятливі умови для інтеграції, оскільки:

- не обмежується рамками навчальної програми;
- передбачає використання творчих ігрових форм;
- забезпечує практичну спрямованість діяльності учнів.

До ефективних форм інтегрованої позакласної роботи належать:

1. Проектна діяльність. Інтегровані проекти дозволяють учням поєднувати знання з різних галузей. Наприклад, проект «Мое місто» включає дослідження історії, створення текстів, виконання математичних розрахунків і творче оформлення результатів.

2. Тематичні тижні. Організація тематичних тижнів (наприклад, «Тиждень природи») сприяє інтеграції природничих, мовних і мистецьких знань.

3. Квест-технології та ігрова діяльність. Освітні квести поєднують логічне мислення, мовленнєві навички та фізичну активність.

4. Гурткова робота. Різноманітні гуртки сприяють розвитку інтересів учнів та інтеграції знань у практичній діяльності.

5. Виховні заходи та свята. Інтеграція реалізується через поєднання різних видів діяльності: художньої, пізнавальної, комунікативної.

З метою ефективною інтеграції соціальної та здоров'язбережувальної, громадянської та історичної освітніх галузей доцільно використовувати комплексні форми позакласної діяльності, що поєднують пізнавальний, ціннісний і діяльнісний компоненти [3].

Приклад 1. Інтегроване заняття-квест. Тема: «Я – відповідальний громадянин і дбаю про своє здоров'я». Клас: 4.

Мета: формувати уявлення про права й обов'язки дитини; розвивати навички здорового способу життя; виховувати громадянську відповідальність.

Хід заходу: Учні об'єднуються у команди та проходять станції:

Станція «Історична». Завдання: скласти пазл із зображенням визначної історичної події України та відповісти на запитання (хто зображений, чому ця подія важлива). *Інтеграція:* історична та громадянська, соціальна та здоров'язбережувальна освітні галузі.

Станція «Здоров'я». Завдання: обрати корисні та шкідливі звички, пояснити свій вибір. *Інтеграція:* історична та громадянська, соціальна та здоров'язбережувальна освітні галузі.

Станція «Права дитини». Завдання: співвіднести ситуації з правами та обов'язками (картки). *Інтеграція:* історична та громадянська, соціальна та здоров'язбережувальна освітні галузі.

Станція «Командна». Завдання: створити мініпостер «Здорове суспільство починається з мене». *Інтеграція:* історична та громадянська, соціальна та здоров'язбережувальна освітні галузі.

Очікувані результати: учні усвідомлюють значення здоров'я, знають основні права дитини, виявляють навички співпраці.

Приклад 2. Виховний захід (сценарій). Тема: «Моя країна – Україна: відповідальність, пам'ять, здоров'я».

Форма: інтегрована година спілкування.

Мета: формувати громадянську ідентичність; виховувати повагу до історичного минулого; формувати ціннісне ставлення до здоров'я.

Сценарій заходу:

1. Вступна частина. Учитель: «Кожен із нас є частиною суспільства і держави. Від нашої поведінки, здоров'я та відповідальності залежить майбутнє країни».

2. Бесіда «Що означає бути громадянином?». Учні висловлюють думки, наводять приклади відповідальної поведінки.

3. Історичний блок. Мініроповідь учителя про визначні події історії України (у доступній формі). Завдання для учнів:

- визначити, які якості допомагали людям у минулому (мужність, єдність, відповідальність).

4. Інтерактивна вправа «Корисно – шкідливо». Учні отримують картки з різними ситуаціями (заняття спортом, тривале користування гаджетами тощо) і визначають їх вплив на здоров'я.

5. Робота в групах. Завдання: створити «Кодекс відповідального громадянина» (5–7 правил). Очікувані пункти:

- дбати про своє здоров'я;
- поважати інших;
- знати історію своєї країни;
- виконувати обов'язки.

6. Презентація результатів. Кожна група презентує свій кодекс.

7. Рефлексія. Вправа «Мікрофон»: «Сьогодні я зрозумів(ла)...», «Я буду...»

Приклад 3. Мініпроект. Тема: «Здорове покоління – сильна країна». Тривалість: 1–2 тижні.

Зміст діяльності:

- дослідження: «Як спосіб життя впливає на здоров'я людини»;
- опитування однокласників;
- створення плакатів або презентацій;
- обговорення ролі громадян у розвитку суспільства.

Інтеграція:

- соціальна та здоров'язбережувальна (здоровий спосіб життя);
- громадянська (відповідальність перед суспільством);
- історична (приклади відомих українців, які дбали про розвиток держави).

Інтеграція освітніх галузей у позакласній роботі сприяє не лише засвоєнню знань, а й формуванню цінностей, соціальних навичок і громадянської відповідальності молодших школярів. Такий підхід забезпечує цілісний розвиток особистості дитини.

Ефективність інтеграції забезпечується використанням таких методів, як проєктний, дослідницький, ігровий, інтерактивний. Важливими педагогічними умовами є врахування вікових особливостей учнів, створення мотиваційного середовища та забезпечення зв'язку навчання з реальним життям.

Інтеграція освітніх галузей у позакласній роботі початкової школи є важливим засобом формування ключових компетентностей учнів. Вона сприяє розвитку цілісного

мислення, підвищує інтерес до навчання та забезпечує практичну спрямованість освітнього процесу. Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні моделей інтегрованих позакласних заходів.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018. № 87.
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / за заг. ред. М. Грищенка. Київ, 2016. 40 с.
3. Вашуленко М. С. Інтегроване навчання в початковій школі. Київ : Освіта, 2019. 128 с.
4. Казанжи І. В. Технології виховання в початковій освіті: навч. метод. посіб. Миколаїв: СПД Румянцева, 2020. 242 с.
5. Нові педагогічні технології та інновації в НУШ: курс лекцій / уклад. Н. С. Пушкар. Луцьк: ФОП Мажула Ю. М., 2022. 138 с.

Наталія МЕРВІНСЬКА,

завідувачка кабінету ліцензування та навчальної роботи,
старший викладач кафедри психології та інклюзивної освіти
Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК ПЕДАГОГА В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Концепція Нової української школи (далі НУШ) – це масштабна реформа МОН, спрямована на створення школи, де приємно навчатися, а знання застосовуються в житті. Основна мета – виховати компетентну, критично мислячу особистість, патріота, здатного до інновацій та навчання впродовж життя. Формула НУШ базується на трьох «китах»: новий зміст освіти, новий учитель та нове освітнє середовище [1]. Концепція передбачає радикальну трансформацію національної освітньої системи, а її успішна реалізація неможлива без учителя нового типу – фасилітатора, тьютора, наставника, який постійно розвивається як професіонал і як особистість. Тому саморозвиток педагога стає ключовим чинником ефективної реалізації концепції НУШ.

Як зазначає Т. Гаскі, професійний саморозвиток – це безперервний процес індивідуального зростання, в рамках якого вчитель активно прагне вдосконалювати свої професійні знання, навички та ставлення з метою підвищення якості навчання здобувачів освіти [3]. Автор трансформував традиційне розуміння саморозвитку, де вважалося, що зміна внутрішніх установок педагога передують змінам у викладанні, натомість Т. Гаскі довів, що справжня трансформація переконань відбувається лише після успішного впровадження нових методів на практиці, а вчитель по-справжньому змінює свою професійну позицію та світогляд лише тоді, коли бачить реальний прогрес і конкретні результати своїх учнів, досягнуті завдяки новим підходам [3]. Тому саморозвиток у парадигмі НУШ стає циклічним процесом, що охоплює впровадження інновацій, аналіз навчальних досягнень здобувачів освіти та подальше коригування власного професійного становлення.

Важливими компонентами саморозвитку педагога є самоосвіта (цілеспрямоване вивчення матеріалів, участь у курсах, вебінарах тощо), саморефлексія (аналіз власної діяльності, аналіз уроків, ведення портфоліо), самоорганізація (планування індивідуальної

траєкторії розвитку, управління часом) та самореалізація (втілення креативного потенціалу в практичну діяльність) [2].

Саморозвиток педагога також охоплює три взаємопов'язані рівні. На особистісному рівні відбувається формування професійно значущих цінностей, розвиток емоційного інтелекту, мотивації до безперервного вдосконалення. На професійному рівні педагог вдосконалює компетентності, опановує нові педагогічні технології, розвиває дидактичні та комунікативні навички. На діяльнісному рівні саморозвиток виявляється в упровадженні інноваційних практик в освітній процес, розробленні авторських програм та проєктів, у поширенні передового педагогічного досвіду [2].

У контексті НУШ саморозвиток є обов'язковим елементом освітньої діяльності, оскільки концепція ґрунтується на принципах дитиноцентризму, педагогіки партнерства, навчання впродовж життя та академічної свободи. В умовах воєнного стану та повоєнного відновлення саморозвиток педагога передбачає також розширення компетентностей у галузі психосоціальної підтримки, розуміння механізмів посттравматичного стресу та вміння створювати безпечно освітнє середовище навіть у складних обставинах.

Варто зазначити, що образ нового педагога теж суттєво змінився. Вчитель перестав бути єдиним джерелом знань і перетворився на фасилітатора, який стимулює самостійний пошук знань учнів, супроводжує їх у процесі пізнання та дослідження. За таких умов пріоритетом стає формування цілісної особистості дитини, її емоційного інтелекту, критичного мислення та системи цінностей. Вчитель нині має вибудовувати освітній процес так, щоб кожен учень усвідомив власну унікальність та навчився відповідати за свої вчинки. Одним із ключових завдань сучасного вчителя є плекання учнівської агентності. Згідно з концепцією OECD Learning Compass 2030, агентність визначається як здатність встановити мету, рефлексивно обмірковувати й відповідально діяти для втілення змін [4]. Це передбачає надання учням голосу та вибору в організації навчання, перетворення навчання на свідомий вибір дитини, а не на виконання зовнішніх вимог та формування впевненості у тому, що отримані знання можна використовувати для позитивних змін у світі. Розвиваючи агентність учнів, педагог одночасно демонструє професійну агентність, що є найвищою формою саморозвитку.

Саморозвиток як процес змін особистості залежить від комплексу внутрішніх та зовнішніх чинників. До внутрішніх чинників належать особистісна мотивація педагога, його критична самооцінка, здатність до рефлексії, усвідомлення важливості постійного розвитку та потреба в самореалізації. Учитель, який усвідомлює сенс своєї професії, демонструє вищу мотивацію до саморозвитку.

Зовнішні чинники включають систему післядипломної педагогічної освіти, діяльність методичних об'єднань, доступ до різноманітних ресурсів (вебінари, онлайн-курси, професійні спільноти тощо), підтримку адміністрації школи.

Основними умовами ефективного саморозвитку є створення розвивального освітнього середовища в закладі освіти, де цінують інновації та креативність, академічну свободу; матеріальна та моральна стимуляція (премії, грамоти, визнання заслуг педагога); проведення системної роботи з підвищення кваліфікації; забезпечення часу та ресурсів для навчання; можливість обміну досвідом з колегами; психологічна підтримка.

Отже, саморозвиток педагога – це постійний процес, що забезпечує випереджувальний характер освіти та її готовність до нових викликів. Майбутнє української школи залежить від

учителів, які свідомо обирають шлях постійного зростання та становлення, які готові експериментувати та вчитися на помилках, які розуміють, що їхня професія – це покликання.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 груд. 2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80> (дата звернення: 05.05.2026).
2. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 436 с.
3. Guskey T. R. Evaluating professional development. Thousand Oaks, CA : Corwin Press, 2000. 308 p.
4. OECD Learning Compass 2030. Future of Education and Skills 2030 project. Paris : OECD Publishing, 2019. URL: <https://www.oecd.org/education/2030-project/> (дата звернення: 08.05.2026).

Галина НЕСТЕРУК,
старший викладач кафедри
методики викладання і змісту освіти
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАНЬ УЧНІВ У ВИМІРІ НУШ

Сучасний етап розвитку загальної середньої освіти в Україні, що ознаменований послідовною реалізацією концепції Нова українська школа, вимагає докорінної зміни методологічних підходів до організації освітнього процесу. Тривалий час школа функціонувала в межах знаннєвої парадигми, де головною метою вважалося накопичення учнями значного обсягу фактичного матеріалу з окремих, часто ізольованих одна від одної дисциплін. Проте реалії інформаційного суспільства та вимоги сучасного ринку праці довели неефективність такого підходу. На зміну пасивному засвоєнню розрізненої інформації приходить компетентнісний підхід, спрямований на формування цілісної картини світу, розвиток критичного, логічного та системного мислення, а також уміння застосовувати здобуті знання в реальних життєвих ситуаціях. У цьому контексті особливої уваги набуває проблема інтеграції знань, яка дозволяє подолати штучну фрагментарність і мозаїчність сприйняття дійсності учнями. Навчальний матеріал має засвоюватися не як набір абстрактних правил чи теорем, а як дієвий інструментарій для взаємодії з навколишнім середовищем. Ефективним і практично перевіреним педагогічним інструментом, що забезпечує таку глибоку інтеграцію на практиці, виступає проєктна діяльність. Вона гармонійно поєднує в собі теоретичне навчання з практичним досвідом, дозволяючи учням самостійно конструювати свої знання в процесі розв'язання конкретних проблемних завдань.

Державний стандарт базової середньої освіти чітко визначає орієнтир на формування ключових компетентностей, серед яких математична, природнича, екологічна, інформаційно-комунікаційна, підприємницька, фінансова грамотність та інші. Аналіз цих компетентностей свідчить, що більшість із них є за своєю суттю міжпредметними та метапредметними, тобто

вони не можуть бути сформовані в межах лише одного навчального предмета. Інтеграція в нових освітніх реаліях розглядається не просто як методичний прийом, а як провідний принцип структурування змісту освіти. Вона реалізується на кількох взаємопов'язаних рівнях. Сама природа проєктної діяльності робить її універсальною інтеграційною платформою. Будь-який реальний проєкт, чи то соціальна ініціатива, наукове дослідження, екологічна акція чи технічна розробка, вимагає від учасників комплексного бачення, оскільки реальні життєві проблеми не мають вузькоспеціалізованого предметного поділу. Для успішного фіналу учні змушені самостійно здійснювати міжпредметний трансфер знань, синтезувати інформацію, дослідницькі інструменти та практичні методи з різних галузей людської діяльності.

Сутність проєкту в координатах реформованої початкової школи полягає у принциповому переході від абстрактної теорії до зрозумілих дитині практичних дій та гри, де дослідження інтегрує досвід молодших школярів через три взаємопов'язані виміри. Когнітивний вимір забезпечує цілісне сприйняття світу без штучного поділу на предмети: наприклад, створюючи еко-годовничку для птахів у межах курсу «Я досліджую світ», учні рахують і вимірюють деталі (математика), дізнаються про життя пернатих узимку (природознавство), малюють та конструюють виріб (мистецтво і технології). Діяльнісний вимір органічно поєднує ці перші творчі кроки з розвитком життєвих навичок, адже в командній роботі діти вчаться дружити, слухати одне одного, ділитися матеріалами та розподіляти прості ролі. Ціннісний вимір полягає у створенні видимого, дотичного продукту, завдяки якому малеча наочно бачить реальну користь своєї праці – це дарує їм щирі радість успіху («Я це зміг!») і перетворює навчання на захопливу життєву пригоду, руйнуючи бар'єр між нудним уроком та навколишнім світом.

Ефективність інтеграції знань безпосередньо залежить від чіткої та педагогічно вивіреної архітектури організації проєктної діяльності. У вимірі Нової української школи цей процес розгортається через кілька послідовних і логічно пов'язаних етапів. На етапі цілепокладання та детермінації теми відбувається запуск проєкту, який завжди починається з виявлення та формулювання реальної, життєвої проблеми, близької інтересам учнів. Це може бути розв'язання питання сортування сміття в межах закладу освіти, розробка туристичного маршруту рідним краєм або створення шкільного медіаресурсу. Навколо цієї центральної проблеми вчителі допомагають учням окреслити міжпредметне поле дослідження. Етап планування, проєктування та безпосереднього дослідження передбачає об'єднання учнів у гнучкі мікрогрупи, розподіл функціональних ролей з урахуванням індивідуальних здібностей кожного та самостійний пошук інформації. Тут діти використовують методи різних наук, поєднуючи соціологічне анкетування з хімічним аналізом або статистичну обробку математичних даних із історичним аналізом першоджерел. Наступним кроком є безпосереднє створення та матеріалізація інтегрованих знань у формі конкретного продукту, яким може виступати діючий макет, вебсайт, соціальний відеоролик, бізнес-план чи детальний план практичних дій. Завершальний етап рефлексії та оцінювання у системі Нової української школи базується на принципах формульованого оцінювання. Він включає детальний аналіз не лише кінцевого результату, а й самого процесу інтеграції, визначення особистісних здобутків кожного учня, усвідомлення ними того, які саме шкільні предмети та теоретичні засади допомогли знайти оптимальне рішення. При цьому суттєво трансформується роль самого вчителя. Педагог перестає бути єдиним джерелом і транслятором готових істин, а перетворюється на фасилітатора, ментора, консультанта та координатора, головне завдання якого полягає в тому, щоб непомітно спрямовувати пошукову діяльність учнів, допомагати їм

самостійно помічати точки дотику між різними науковими дисциплінами та підтримувати атмосферу психологічного комфорту й творчої співпраці.

Попри величезний педагогічний потенціал та очевидні дидактичні переваги, системна інтеграція знань учнів на основі проєктної діяльності в практиці сучасної школи стикається з низкою об'єктивних викликів та організаційних ризиків. По-перше, серйозною перешкодою є проблема кадрової взаємодії та готовності вчителів до командної роботи. Традиційна система підготовки педагогів тривалий час орієнтувалася на вузьку предметну спеціалізацію, тому створення спільних міжпредметних проєктів вимагає від учителів-предметників додаткових зусиль для подолання власної професійної ізоляції, погодження навчальних програм та спільного планування робочого часу. По-друге, класична класно-урочна система з її жорсткими часовими межами у сорок п'ять хвилин суттєво ускладнює розгортання тривалої та глибокої проєктної роботи, яка за своєю природою потребує більш гнучкого розкладу, тривалих екскурсій, лабораторних експериментів чи виходу в позаурочний простір. Стратегічним шляхом подолання цих викликів у контексті розвитку Нової української школи є активне впровадження сучасних STEM та STREAM-технологій, розробка нових комплексних інтегрованих курсів, модернізація системи підвищення кваліфікації вчителів, а також оптимізація шкільного розкладу через впровадження практики виділення окремих проєктних днів або тематичних проєктних тижнів. Це дозволяє закладу освіти вийти на якісно новий рівень організації навчання, що повністю відповідає філософії сучасної європейської освіти.

Проєктна діяльність у просторі Нової української школи для молодших школярів є не просто одним із методів навчання, а природною основою для об'єднання дитячого досвіду навколо дослідження світу через гру та практичну дію. Вона дозволяє успішно подолати бар'єр між уроками й реальним життям, перетворюючи перші знання про довкілля на життєві навички. Завдяки проєктному підходу учні початкових класів вчать бачити цілісність природи, самостійно помічати зв'язки між явищами (наприклад, як сонце і вода допомагають рости посадженій ними квасолі), дружно працювати в парах і групах, ділитися матеріалами, поважати правила команди та разом радіти першим успіхам. Саме такий вектор розвитку змалечку закладає підґрунтя для виховання допитливої, впевненої у своїх силах особистості, здатної критично мислити, творчо діяти та впевнено почуватися у сучасному світі. Водночас для вчителів початкової ланки подальшого методичного опрацювання потребують питання розробки зрозумілих для дітей критеріїв оцінювання (наприклад, через формувальне оцінювання та самооцінювання наліпками чи малюнками), а також створення простих цифрових інструментів для спільного планування інтегрованих уроків.

Список використаних джерел

1. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затверджений наказом МОН України від 29.08.2024. №1225. С. 32.
2. Інноваційна педагогічна діяльність як чинник формування життєтворчої компетентності здобувача освіти : моногр. / [Нічуговська Л. І., Ніколенко Л. М. та ін.]; уклад. : Криворотко А. О. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2022. С- 484 .
3. Паламарчук В. Ф., Барановська О. В. Педагогічні технології навчання в умовах Нової української школи: вектор розвитку. Український педагогічний журнал. 2018. №3. С. 60–66.
4. Волошин М. Руйнування стереотипів і креативне навчання: як STEM-освіта стане майбутнім України. 24 Канал. 2023. URL: https://24tv.ua/education/stem-osvita-chomu-tsey-tip-osviti-ye-nadvazhlivim-dlya-shkolyariv_n2338860#1 (дата звернення: 04.05.2026).

2. Юрченко О. Три STEAM-проекти, які можна реалізувати у школі – журнал «Освіторія». Освіторія Медіа. 2018. URL: <https://osvitoria.media/experience/try-steam-proekty-yaki-mozhna-realizuvaty-u-shkoli/> (дата звернення: 04.05.2026).

Ельвіра СІЛКОВА,

старший викладач

кафедри математики з методиккою її навчання

Рівненського державного гуманітарного університету

ВИКОРИСТАННЯ ТЕКСТОВИХ ЗАДАЧ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальність формування патріотизму в умовах війни України з росією зростає. Недостатній рівень патріотичної свідомості, що проявляється в негативних соціальних явищах, зумовлює необхідність пошуку ефективних педагогічних засобів. Ми вважаємо, що починати цю роботу слід з початкової школи, використовуючи потенціал кожного навчального предмета, зокрема математики.

Проблеми патріотичного виховання висвітлені в нормативних документах [1; 2] та працях сучасних науковців. Проте питання використання текстових задач як засобу формування патріотизму ще недостатньо опрацьоване.

Мета дослідження – показати можливості використання текстових задач з математики для формування у молодших школярів патріотичних почуттів.

Формування патріотизму є особливо важливим у молодшому шкільному віці. Текстові задачі, сюжет яких пов'язаний з українською історією, видатними постатями, героїзмом захисників та волонтерами, мають значний виховний потенціал.

Проаналізувавши підручники НУШ з математики (автори А. Заїка, В. Бевз та ін.), ми виявили окремі задачі, що сприяють вихованню любові до Батьківщини. Водночас їх недостатньо, адже більшість створена до 2022 року.

У тезах подано приклади авторських задач патріотичного змісту, які можуть бути використані в освітньому процесі. Наприклад:

- «Новітня історія Чернечої гори у Каневі розпочалася 22 травня 1861 року, коли на ній перепоховали Тараса Шевченка. Скільки років минуло від того, як розпочалася новітня історія до сьогоднішнього дня? В якому році буде 250 років від дня перепоховання Т. Г. Шевченка?»;

- «Український вчений у галузі ракетобудування та космонавтики, головний конструктор перших ракет-носіїв, штучних супутників Землі Корольов Сергій Павлович народився в Житомирі 12 січня 1907 року, а помер 14 січня 1966 року. Скільки років прожив український вчений?»;

Такі задачі розвивають математичні компетентності та водночас формують національну свідомість, гордість за своїх співгромадян, сприяють вихованню цінностей.

Про значний вклад українських вчених у зміцнення обороноздатності України можуть засвідчити текстові задачі такого змісту:

1. «Інженери з України розробили 84 зразки дронів. Четверть усіх дронів звичайні, а решта – інноваційні. Скільки інноваційних дронів розробили наші науковці?»;

2. «Українська сучасна розробка – самонавідна торпеда має швидкість руху 74 км/год і може долати відстань до 518 км. Через який час може бути знищена ворожа субмарина, що знаходиться на відстані 444 км від пуску торпеди?».

Про участь нашого народу у забезпеченні ЗСУ усім необхідним, яскравими прикладами волонтерства можуть бути такі задачі:

1. «Три бригади волонтерів за 2 дні приготували 402 гарячі обіди для воїнів ЗСУ, готуючи однакову кількість щодня. Скільки гарячих обідів може приготувати одна бригада за один день?»;

2. «Пенсіонерка для бійців ЗСУ на фронт зв'язала 4 безрукавки і 2 светри. На безрукавки пішло 5 мотків вовни, по 83 м у кожному. Скільки метрів вовни пішло на один светр, якщо всього пенсіонерка використала 996 м вовняних ниток?».

Ці задачі формують уміння розв'язувати складені задачі, формують поняття про поділ на рівні частини тощо.

Про щоденний героїзм, про нелегкі будні наших захисників розповідатимуть текстові задачі з таким сюжетом:

1. «Гармашам ЗСУ видали 72 снаряди. Кожного дня вони витрачали по 15 снарядів. Залишилось 12 снарядів. На скільки днів їм вистачить цього боєкомплекту?»;

2. «На позицію для бійців ЗСУ привезли 7 малих ящиків зі снарядами, по 12 у кожному ящику, і 6 великих ящиків зі снарядами по 15 у кожному. Що можна дізнатися за цими виразами: $12 \cdot 7$, $15 \cdot 6$, $12 \cdot 7 + 15 \cdot 6$, $15 \cdot 6 - 12 \cdot 7$?».

При розв'язуванні подібних вправ можна запропонувати придумати запитання, щоб утворити просту чи складену задачу. Водночас наведені задачі формують уміння розв'язувати складені задачі, складати вираз за задачею тощо.

Отже, формування патріотизму через текстові задачі є ефективним напрямом роботи в умовах НУШ. Необхідно:

1. Доповнювати нові підручники патріотичними задачами.
2. Розробляти методичні матеріали для вчителів.
3. Створювати дидактичні задачі патріотичного спрямування в межах чинних програм.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Стратегія національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2862020-34277>
3. Бех І. Д., Чорна К. І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. *Гірська школа Українських Карпат*. 2015. № 12–13. С. 27–37.
4. Заїка А. М., Гарнавська С. С. Математика: підручник для 4 кл. Ч. 1. Тернопіль: Підручники і посібники, 2021. 144 с.
5. Бевз В. Г., Васильєва Д. В. Математика: підручник для 3 кл. Ч. 1. Київ: Освіта, 2020. 128 с.

Інна СТАНКЕВИЧ,
кандидат політичних наук,
викладач суспільних дисциплін,
Чортківського гуманітарно-педагогічного
фахового коледжу імені Олександра Барвінського

ПРОЄКТУВАННЯ УРОКІВ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ШІ: ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Цифрова трансформація освіти, започаткована реалізацією концепції Нової української школи (НУШ), відкриває нові можливості для модернізації навчального процесу [5, с. 48]. Особливого значення набуває інтеграція інструментів штучного інтелекту (ШІ) у педагогічну практику, зокрема у проєктуванні уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ», який поєднує громадянську, історичну, соціальну та природничу освітні галузі.

Громадянська та історична освіта в початковій школі має на меті не лише засвоєння фактів, а й формування ціннісного ставлення, критичного мислення та громадянської ідентичності молодших школярів [3, с. 32]. Традиційні методи проєктування уроків часто вимагають значних часових витрат на пошук, адаптацію та створення дидактичних матеріалів. Штучний інтелект може стати потужним помічником учителя в цьому процесі, за умови його педагогічно доцільного та етичного використання.

Мета статті – обґрунтувати можливості та розробити практичні рекомендації щодо використання штучного інтелекту у проєктуванні уроків громадянської та історичної освітньої галузі курсу «Я досліджую світ» у початковій школі.

Штучний інтелект в освіті – це сукупність технологій, що імітують людське мислення для аналізу даних, генерації контенту та підтримки прийняття рішень [1, с. 88]. Для вчителів початкової школи найбільш доступними є:

1. Текстові генеративні моделі: ChatGPT, Google Gemini, Microsoft Copilot – для створення текстів, завдань, сценаріїв.
2. Візуальні генератори: Canva AI, DALL-E, Midjourney – для створення ілюстрацій, інфографіки, візуальних опор.
3. Адаптивні навчальні платформи: Khan Academy, Duolingo – для індивідуалізації траєкторій навчання.
4. Інструменти аналізу зворотного зв'язку: автоматизовані системи оцінювання письмових робіт, аналізу емоційного стану за текстом.

Важливо підкреслити: ШІ не замінює вчителя, а посилює його можливості, звільняючи час для творчої взаємодії з учнями [2, с. 83].

У контексті викладання громадянської та історичної освітньої галузі курсу «Я досліджую світ» штучний інтелект може бути використаний для:

Завдання вчителя	Можливості ШІ	Приклад промпту (запиту)
Адаптація текстів	Спрощення складних історичних текстів для рівня читання молодших школярів	«Адаптуй текст про Князя Володимира для учнів 3 класу: скороти до 150 слів, використовуй прості речення, додай 3 питання для перевірки розуміння»

Генерація дидактичних матеріалів	Створення вікторин, кросвордів, карток для гри на основі теми уроку	«Створи 10 запитань для вікторини з теми «Державні символи України» для 4 класу: 5 з вибором відповіді, 3 на відповідність, 2 відкриті».
Розробка сценаріїв рольових ігор	Моделювання історичних ситуацій для емоційного залучення учнів	«Розроби сценарій рольової гри «Засідання шкільної ради» для 3 класу: ролі, правила, очікувані результати, тривалість 20 хв»
Індивідуалізація завдань	Генерація варіантів завдань різного рівня складності для диференціації	«Створи три варіанти завдання з теми «Права дитини»: базовий (3 речення), середній (абзац), поглиблений (міні-есе)»
Створення візуальних опор	Генерація ілюстрацій, інфографіки, таймлайнів для кращого засвоєння	«Опиши візуальну інфографіку «Історичні пам'ятки мого краю» для 4 класу: які елементи включити, як структурувати інформацію»
Підготовка рефлексивних запитань	Розробка питань для розвитку критичного мислення та ціннісної рефлексії	«Запропонуй 5 рефлексивних запитань після уроку «Що таке патріотизм?» для учнів 4 класу, що спонукають до особистих роздумів»

Практичні приклади проєктування уроків із використанням ШІ

Приклад 1. Тема: «Державні символи України» (3 клас)

Етап підготовки вчителя з використанням ШІ:

1. Генерація адаптованого тексту:

Промпт: «Напиши короткий текст (120 слів) про Державний Прапор України для учнів 3 класу. Використовуй прості речення, поясни значення кольорів, додай емоційний акцент на гордості за символ».

2. Створення інтерактивної вікторини:

Промпт: «Створи 8 запитань для гри Kahoot! з теми «Державні символи»: 4 про Прапор, 2 про Герб, 2 про Гімн. Формат: запитання + 4 варіанти відповіді + правильна відповідь».

3. Розробка творчого завдання:

Промпт: «Запропонуй 3 варіанти творчого завдання для закріплення теми «Державні символи»: малюнок, колаж, коротке віршоване привітання. Вкажи критерії оцінювання для кожного».

4. Підготовка рефлексії:

Промпт: «Склади 4 запитання для рефлексії після уроку: одне на емоції, одне на знання, одне на цінності, одне на дію («Що я можу зробити?»))».

Учитель отримує готовий пакет матеріалів за 15–20 хвилин, який може адаптувати під конкретний клас, зберігаючи час для безпосередньої роботи з учнями.

Приклад 2. Тема: «Історичні пам'ятки рідного краю» (4 клас)

Використання ШІ для інтеграції локальної історії:

1. Локалізація контенту: *Промпт:* «Адаптуй загальний текст про історичні пам'ятки України під регіон Тернопільська область: додай 3 конкретні приклади (Збаразький замок,

Почаївська лавра, замкова гора в Чорткові), зроби акцент на доступності для відвідування з дітьми».

2. Генерація квест-завдань для екскурсії: *Промпт*: «Розроби квест з 5 станцій для віртуальної екскурсії Збараським замком: кожна станція – завдання на спостереження, історичний факт, творче завдання. Тривалість – 25 хв».

3. Створення шаблону для учнівського проєкту: *Промпт*: «Створи шаблон для учнівського проєкту «Моя улюблена пам'ятка»: структура (назва, опис, чому важлива, як зберегти), критерії оцінювання, приклад заповнення».

4. Підготовка диференційованих завдань: *Промпт*: «Розроби три рівні завдання з теми «Пам'ятки краю»: базовий (підписати фото), середній (короткий опис), поглиблений (порівняння двох пам'яток)».

Учитель може інтегрувати локальний історичний контент у загальнонаціональний контекст, забезпечуючи особистісну значущість навчання для кожного учня.

Впровадження штучного інтелекту в педагогічну практику вимагає усвідомленого підходу до етичних викликів:

- ШІ може генерувати неточну інформацію («галюцинувати»). Учитель має обов'язково верифікувати історичні факти, дати, імена перед використанням у навчанні;
- контент, згенерований ШІ, може містити запозичення. Важливо вказувати джерела та вчити учнів академічної доброчесності з початкової школи;
- не слід завантажувати в ШІ-інструменти персональні дані учнів, їхні роботи або фотографії без згоди батьків;
- ШІ не має замінювати живе спілкування, емоційний контакт учителя з учнем, дискусії та спільне творення знань.

Важливо вчити дітей не сліпо довіряти ШІ, а аналізувати, порівнювати, ставити запитання. Як зазначає О. Єфименко, «цифрова грамотність у початковій школі має включати не лише вміння користуватися інструментами, а й розуміння їхніх меж та ризиків» [1, с. 92].

Рекомендації для вчителів щодо відповідальної інтеграції ШІ:

1. Починайте з малого: оберіть 1–2 завдання, де ШІ може реально полегшити вашу роботу (наприклад, генерація вікторин), і поступово розширюйте арсенал.

2. Використовуйте ШІ як «співпроектувальника»: не копіюйте згенерований контент без змін, а адаптуйте його під потреби вашого класу, додавайте особистий педагогічний досвід.

3. Вчіть учнів працювати з ШІ етично: обговорюйте, що таке академічна доброчесність, чому важливо перевіряти інформацію, як правильно цитувати джерела.

4. Документуйте використання ШІ: у планах уроків або методичних розробках вказуйте, які матеріали були згенеровані за допомогою ШІ – це сприяє прозорості та професійній рефлексії.

5. Співпрацюйте з колегами: створюйте спільні бази промптів, обмінюйтесь успішними практиками, обговорюйте етичні дилеми в межах методичних об'єднань.

6. Пріоритет педагогічної доцільності: технологія має слугувати навчальній меті, а не диктувати її. Перед використанням ШІ запитайте себе: «Чи дійсно це покращить навчання моїх учнів?».

Штучний інтелект відкриває нові горизонти для проєктування уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ», зокрема в межах громадянської та історичної освітньої галузі.

Грамотне використання ІІІ-інструментів дозволяє вчителю економити час на підготовку дидактичних матеріалів, індивідуалізувати навчання, інтегрувати локальний історичний контент та створювати емоційні сценарії уроків.

Водночас інтеграція ІІІ в освіту вимагає відповідального підходу: перевірки фактів, дотримання етичних норм, збереження балансу між технологіями та людською взаємодією. Штучний інтелект не замінює педагогічну майстерність, а посилює її, звільняючи час для найважливішого – безпосередньої роботи з дітьми, формування цінностей та громадянської свідомості.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні впливу ІІІ-інструментів на розвиток критичного мислення молодших школярів, розробці методик оцінювання якості згенерованого контенту та створенні українськомовних ІІІ-рішень, адаптованих до потреб НУІІ.

Список використаних джерел

1. Єфименко О. В. Цифрові технології в освіті: можливості та виклики. *Освіта України*. 2023. № 5–6. С. 87–93.
2. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні: інноваційні аспекти. Київ: Грамота, 2020. 448 с.
3. Савченко О. Я. Психологічні основи навчання в початковій школі. *Педагогіка і психологія*. 2021. № 1. С. 31–40.
4. Титаренко Т. М. Формування соціальних навичок у молодших школярів. *Початкове навчання та виховання*. 2022. № 5. С. 82–90.
5. Шиян Р. Б. Нова українська школа: практичні аспекти реалізації. Київ: МОН України, 2021. 144 с.
6. Council of Europe. Digital Citizenship Education Handbook. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2022. 156 p.
7. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications. Boston: Center for Curriculum Redesign, 2023. 98 p.
8. UNESCO. AI and Education: Guidance for Policy-makers. Paris: UNESCO Publishing, 2021. 72 p.

Оксана ТИМОЩУК,
старший викладач кафедри
методики викладання і змісту освіти
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти

GOOGLE WORKSPACE FOR EDUCATION ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Освітні трансформації, зумовлені глобальними та національними викликами, стали потужним чинником змін у системі освіти України. Запровадження карантинних обмежень у 2020 році, а згодом і повномасштабна агресія російської федерації, поставили заклади освіти перед необхідністю у стислі терміни переосмислити підходи до організації навчання та забезпечення безперервності освітнього процесу [3; 5].

Перехід закладів освіти (далі – ЗО) спочатку до дистанційного, а пізніше до змішаного формату навчання актуалізував не лише потребу у використанні цифрових технологій, а й важливість їх цілісного, методично обґрунтованого та керованого впровадження. За таких умов особливого значення набуло формування єдиного інформаційно-освітнього середовища,

здатного забезпечити результативну взаємодію всіх учасників освітнього процесу незалежно від місця їх перебування [4; 5].

Кризові ситуації виявили недостатню ефективність фрагментарного та епізодичного використання окремих цифрових сервісів, що було характерним для попереднього періоду. Водночас вони засвідчили потребу у впровадженні комплексного підходу до організації освітнього процесу, який поєднує синхронне й асинхронне навчання, налагоджену комунікацію, якісний зворотний зв'язок та об'єктивне оцінювання навчальних результатів [1].

Досвід успішних освітніх практик, зокрема діяльності Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (далі – РОІППО), свідчить, що одним із найбільш ефективних рішень для організації дистанційного та змішаного навчання стало використання Google Workspace for Education (раніше – G Suite for Education). Це інтегроване цифрове середовище забезпечує створення єдиного освітнього простору для навчальної, методичної, організаційної та комунікаційної діяльності закладу освіти [2]. Його застосування сприяє формуванню цілісної моделі взаємодії між адміністрацією, педагогічними працівниками та слухачами курсів підвищення кваліфікації.

До ключових переваг Google Workspace for Education належать:

- безоплатний доступ до сервісів для акредитованих некомерційних освітніх установ;
- високий рівень надійності та захисту персональних даних учасників освітнього процесу;
- можливість централізованого адміністрування облікових записів і доступів;
- використання хмарних технологій для зберігання та спільного опрацювання навчальних матеріалів;
- кросплатформеність і доступність сервісів із різних пристроїв та операційних систем.

Практичний досвід використання інформаційно-освітнього середовища Google Workspace у діяльності РОІППО

Досвід РОІППО демонструє ефективну модель організації підвищення кваліфікації педагогічних працівників із використанням інформаційно-освітнього середовища Google Workspace for Education.

Навчання педагогів у РОІППО здійснюється у синхронному форматі з використанням сервісу Google Meet, що дозволяє забезпечити безпосередню взаємодію між викладачами та слухачами курсів. Водночас асинхронна складова навчання реалізується через Google Drive, Google Classroom, де створюються курси підвищення кваліфікації, розміщуються навчальні матеріали, завдання для самостійної роботи.

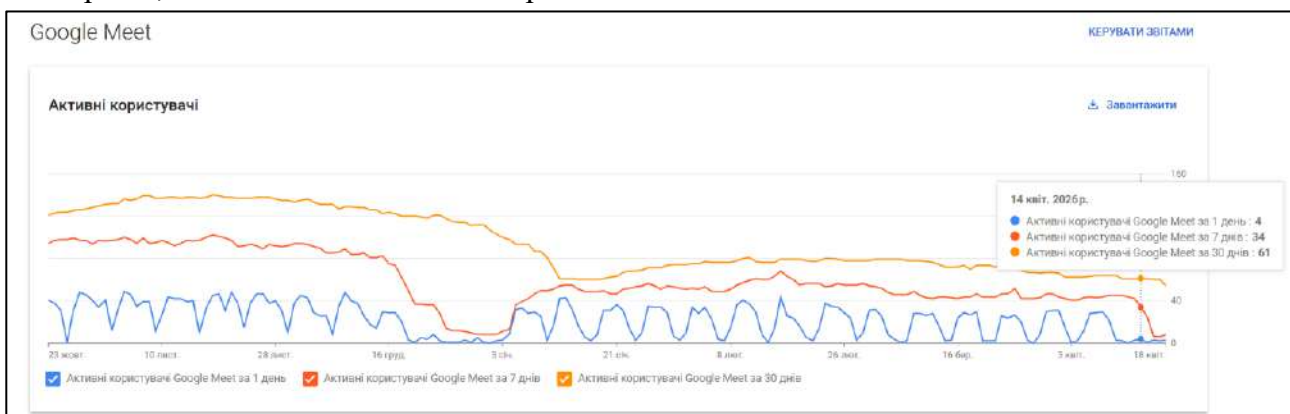

Рис 1. Динаміка активності користувачів сервісу Google Meet в інформаційно-освітньому середовищі РОППО (жовтень 2025 – квітень 2026 рр).

З метою активізації взаємодії та розвитку професійної співпраці викладачі РОППО широко використовують Google Документи, Google Таблиці та Google Презентації, які дають змогу організувати групову роботу, колективне обговорення, спільне планування та аналіз педагогічних кейсів.

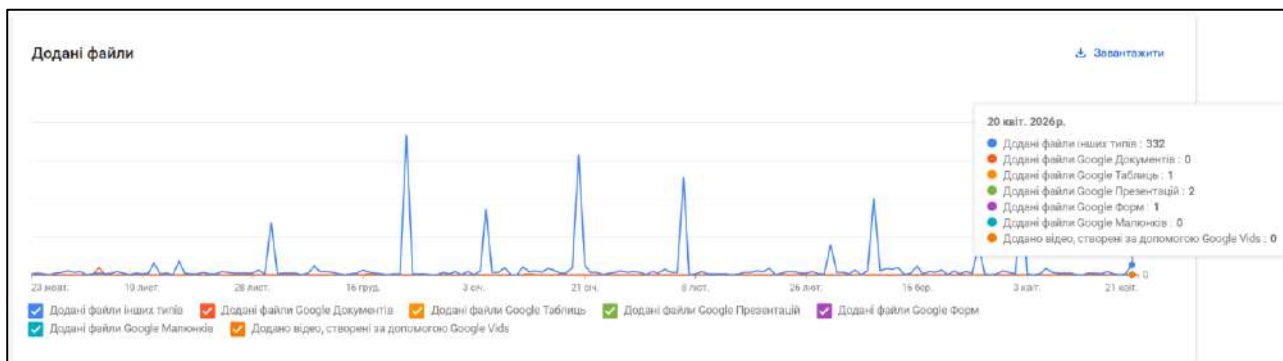

Рис 2. Статистика наповнення хмарного сховища РОППО за типами доданих файлів у середовищі Google Workspace (липень 2025 – січень 2026 рр).

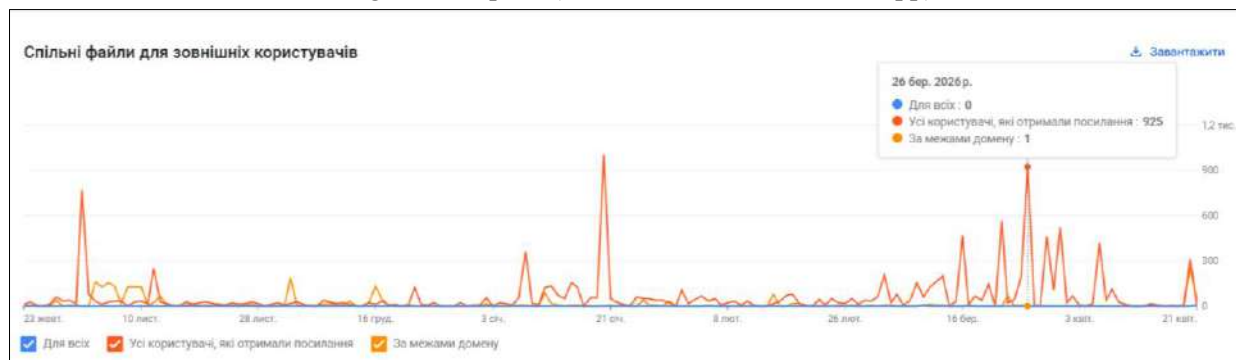

Рис 3. Динаміка надання доступу до спільних файлів для зовнішніх користувачів.

Аналіз статистичних даних щодо спільного доступу до файлів для зовнішніх користувачів свідчить про активне використання сервісів Google Workspace for Education у роботі закладу освіти. На діаграмі простежується динаміка обміну матеріалами протягом навчального періоду, зокрема значне зростання кількості користувачів, які отримували доступ до файлів за посиланням. Окремі пікові значення припадають на періоди активної освітньої та організаційно-методичної діяльності, що пов'язано з проведенням курсів підвищення кваліфікації та інших науково-методичних заходів.

Зокрема, станом на 26 березня 2026 року зафіксовано 925 зовнішніх користувачів, які отримали доступ до файлів за посиланням, що підтверджує високий рівень використання хмарних сервісів для комунікації та поширення освітнього контенту.

Тестування та підсумковий контроль, які проходять педагоги під час навчання, розробляються з використанням сервісу Google Forms. Це дозволяє автоматизувати процес оцінювання, забезпечити об'єктивність результатів і надати слухачам оперативний зворотний зв'язок.

Використання інформаційно-освітнього середовища Google Workspace for Education у діяльності РОППО демонструє його результативність як універсальної цифрової платформи для організації освітнього процесу, надання методичної підтримки та забезпечення професійної взаємодії педагогічних працівників. Накопичений досвід підтверджує, що

системне впровадження інтегрованих сервісів Google сприяє підвищенню якості освіти, розвитку цифрових компетентностей педагогів і зміцненню стійкості освітньої системи в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. European Commission. Digital Education Action Plan 2021–2027. URL: <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan>
2. Google Workspace Learning Center. Getting started with Google Workspace for Education. URL: <https://support.google.com/a/users/answer/9282666>
3. OECD. Education responses to COVID-19. URL: <https://www.oecd.org/education/coronavirus-education-country-notes/>
4. Державна служба якості освіти України. Цифрове освітнє середовище закладу освіти: методичні рекомендації. URL: <https://sqe.gov.ua>
5. Міністерство освіти і науки України. Рекомендації щодо організації дистанційного навчання в закладах освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/distancijne-navchannya>

Ігор ФЕДОРОВ,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

спеціальності Освітні науки

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Ганна ШЛІХТА,

доктор педагогічних наук, професор

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЦИФРОВОГО ГРОМАДЯНСТВА У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НУШ

Сучасний розвиток освіти в Україні відбувається в умовах глибоких суспільних трансформацій, пов'язаних із цифровізацією всіх сфер життєдіяльності. Впровадження цифрових технологій в освітній процес змінює не лише засоби навчання, але й саму логіку організації навчально-пізнавальної діяльності, характер взаємодії між учасниками освітнього процесу, а також вимоги до професійної підготовки педагогічних кадрів. У цьому контексті Концепція Нової української школи орієнтує освіту на формування ключових компетентностей, серед яких важливе місце посідає цифрова компетентність, що нерозривно пов'язана з розвитком відповідального ставлення до діяльності у цифровому середовищі.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що сучасний учитель початкової школи має бути не лише носієм знань, а й організатором освітнього процесу, здатним формувати у молодших школярів базові уявлення про безпечну, етичну та відповідальну поведінку в цифровому просторі. У зв'язку з цим особливого значення набуває проблема формування основ цифрового громадянства у майбутніх педагогів, які в подальшому здійснюватимуть підготовку дітей до життя в умовах цифрового суспільства. Водночас аналіз сучасної педагогічної практики свідчить про недостатній рівень інтеграції питань цифрової етики,

інформаційної безпеки та громадянської відповідальності у змісті професійної підготовки майбутніх учителів.

Метою тез є теоретичне обґрунтування особливостей формування основ цифрового громадянства у майбутніх учителів початкової школи в умовах реалізації концепції Нової української школи та визначення педагогічних чинників, що забезпечують ефективність цього процесу.

У науковому дискурсі цифрове громадянство розглядається як інтегративна характеристика особистості, що охоплює знання про цифрове середовище, уміння використовувати інформаційні технології, сформовані ціннісні орієнтації та здатність до відповідальної поведінки у мережі [1, с. 12]. Воно передбачає дотримання норм цифрової етики, забезпечення безпеки власної діяльності, повагу до прав інших користувачів, а також активну участь у суспільному житті за допомогою цифрових інструментів. У контексті підготовки майбутніх учителів початкової школи цифрове громадянство набуває особливого значення, оскільки саме вони закладають основи відповідної культури у молодшому шкільному віці.

Формування основ цифрового громадянства у майбутніх учителів початкової школи потребує врахування специфіки їхньої професійної діяльності. Зокрема педагог має не лише володіти цифровими інструментами, а й уміти інтегрувати їх в освітній процес, формуючи у дітей навички безпечної та відповідальної використання технологій. Це передбачає здатність пояснювати учням правила поведінки в мережі, розвивати критичне ставлення до інформації, формувати уявлення про цифрову ідентичність та відповідальність за власні дії у віртуальному середовищі [2, с. 5].

Важливим аспектом є інтеграція змісту цифрового громадянства у навчальні дисципліни педагогічного спрямування. Це може здійснюватися шляхом включення відповідних тем до курсів інформатики, педагогіки, психології, методики навчання, а також через міждисциплінарні зв'язки. Такий підхід забезпечує формування цілісного уявлення про цифрове середовище та роль особистості в ньому. Особливого значення набуває також практична підготовка, під час якої майбутні учителі мають можливість застосовувати набуті знання у реальних або наближених до реальних умовах.

Ефективність формування основ цифрового громадянства значною мірою залежить від організації освітнього середовища закладу вищої освіти. Воно має бути відкритим, інтерактивним, технологічно насиченим та орієнтованим на розвиток активної позиції здобувачів освіти. Використання цифрових платформ, онлайн-ресурсів, інтерактивних сервісів сприяє не лише розвитку цифрових навичок, а й формуванню відповідального ставлення до інформаційної діяльності. Водночас важливо забезпечити педагогічний супровід цього процесу, спрямований на формування рефлексії, усвідомлення ризиків та розвиток навичок безпечної поведінки [3, с. 8].

Значну роль у формуванні цифрового громадянства відіграють методи навчання. Зокрема, ефективними є методи проблемного навчання, проєктної діяльності, аналізу ситуацій, що дозволяють моделювати реальні умови взаємодії у цифровому середовищі. У процесі виконання таких завдань майбутні учителі набувають досвіду прийняття рішень, відповідальності за власні дії та усвідомлення соціальних наслідків використання цифрових технологій. Це сприяє формуванню не лише знань, а й ціннісного ставлення до цифрової діяльності [4, с. 15].

Не менш важливим є розвиток критичного мислення як здатності аналізувати інформацію, визначати її достовірність, виявляти маніпуляції та протидіяти інформаційним загрозам. У сучасному цифровому середовищі ця здатність набуває особливого значення, оскільки інформаційні потоки є надзвичайно інтенсивними та різноманітними. Формування критичного мислення у майбутніх учителів дозволяє їм не лише ефективно працювати з інформацією, а й передавати ці навички учням.

У контексті реалізації концепції Нової української школи формування цифрового громадянства має розглядатися як невід’ємна складова професійної підготовки майбутніх педагогів. Це передбачає переорієнтацію освітнього процесу на розвиток особистості, здатної до самостійного мислення, відповідального прийняття рішень та активної участі у суспільному житті. Важливою умовою є також формування ціннісного ставлення до цифрового середовища, що включає усвідомлення його можливостей і ризиків [5, с. 9].

Отже, формування основ цифрового громадянства у майбутніх учителів початкової школи є важливим напрямом модернізації педагогічної освіти. Воно забезпечує підготовку фахівців, здатних формувати у молодших школярів навички безпечної, етичної та відповідальної поведінки у цифровому середовищі. Реалізація цього процесу потребує комплексного підходу, що передбачає інтеграцію змісту освіти, використання сучасних педагогічних технологій та створення сприятливого освітнього середовища.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення та експериментальну перевірку педагогічних умов формування цифрового громадянства у майбутніх учителів початкової школи, а також на вдосконалення методичного забезпечення цього процесу відповідно до сучасних вимог розвитку освіти та цифрового суспільства.

Список використаних джерел

1. Almudara S. B., El Gammal M. M., Ali M. H., Abdellatif M. S., Elshazly A. I. A., Ibrahim S. A., Al Rashidi A. H. The impact of training on digital citizenship skills in developing students' attitudes towards sustainable development at the university level. *Research Journal in Advanced Humanities*. 2024. Vol. 5, No. 3. DOI: <https://doi.org/10.58256/8jrvr939>
2. Gutiérrez Aguilar O., Turpo Gebera O., Chicaña Huanca S., Laura de la Cruz K. M., Pérez Postigo G., Diaz Zavala R., Osorio Ccoya I. Digital skills and digital citizenship education: An analysis based on structural equation modelling. *Journal of Technology and Science Education*. 2024. Vol. 14, No. 3. P. 738–755. DOI: <https://doi.org/10.3926/jotse.2436>
3. Iskandar R., Maksum A., Marini A. Bridging the gap in digital citizenship literacy: Insights from young digital natives. *Multidisciplinary Reviews*. 2025. Article 7862. URL: <https://malque.pub/ojs/index.php/mr/article/view/7862>
4. Ovcharuk O. V. Current approaches to the development of digital competence and digital citizenship in European countries. *Information Technologies and Learning Tools*. 2020. Vol. 76, No. 2. URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3526>
5. Vargas Murillo A. R. A literature review based on Scopus (2014–2024): Digital education and citizenship skills. *ACM SIG Proceedings*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1145/3704217.3704237>

НАПРЯМИ РОБОТИ КОНФЕРЕНЦІЇ

ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Дитиноцентризм

Ірина ВЕНГРИН,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

Науковий керівник: Марія ОЛЯР,
доктор педагогічних наук, професор

СУЧАСНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Різке ускладнення політичної, економічної, соціокультурної ситуації в Україні та світі, прискорення науково-технічного прогресу, масовість цифровізації з різким збільшенням обсягу несистематизованої інформації, проблеми, пов'язані з війною в нашій країні, вплинули на зміну розуміння суті та змісту процесу соціалізації учнівської молоді, зокрема молодших школярів. Стало очевидним, що необхідна змістовна модифікація соціалізації учнів як процесу, що дозволяє сформувати затребувані постіндустріальним суспільством соціально значущі якості (відповідальність, самостійність, емпатія, ініціативність, милосердя, креативність, інноваційність тощо), допомогти дітям набути систематизованих соціальних знань і досвіду.

Як наголошують учені, цілеспрямоване управління соціалізацією особистості необхідно починати з молодшого шкільного віку як сензитивного для активного соціального становлення дітей, розвитку їхніх здібностей, гармонізації емоційно-вольової сфери, збагачення соціального досвіду в ситуації розширення системи соціальних зв'язків та відносин, вироблення соціально відповідальних норм поведінки. «Науковці підкреслюють важливість організації безпечного середовища, діагностування негативних соціальних процесів, впливу освітнього середовища на формування емоційної стійкості дітей. Стан комфорту, безпеки і захищеності, позитивного світосприйняття й інтересу – це те, без чого неможлива ефективна освітня діяльність» [2]. У зв'язку з цим значущим є відчуття належності дитини до класного колективу, групи однолітків, повага до норм і правил співжиття в них, виховання ціннісних орієнтацій і стратегій поведінки на користь собі й оточенню, навчання молодших школярів нових моделей конструктивної взаємодії з іншими людьми.

Важливим змістовним складником соціалізації сучасного молодшого школяра є також формування суб'єктної позиції учнів, що сприятиме їхній самореалізації, самоствердженню та соціальній успішності. Суб'єктність як інтегративна якість особистості школяра «об'єднує такі характеристики, як активність, самостійність, рефлексивність, конструктивну взаємодію з навколишнім середовищем, прагнення до саморозвитку» [1, с. 185].

У процесі соціалізації учнів початкових класів важливо стимулювати їхню самостійність та ініціативність, надавати свободу вибору соціально значущої діяльності з метою нарощування життєздатності та соціального загартовування молодших школярів у навколишній дійсності, що постійно змінюється. У дітей необхідно формувати вміння

прогнозувати свої дії, усвідомлювати наслідки власних поведінкових та комунікативних моделей для оптимального соціального становлення та функціонування в соціумі. Важливим є також розвиток навичок самовладання, самоорганізації та самоконтролю.

Для успішного формування перелічених соціальних якостей молодших школярів, їхньої психологічної захищеності у процесі соціалізації учитель може використовувати різноманітні сучасні інструменти гуманного педагогічного впливу, серед яких пріоритетними є фасилітація, супервізія, тьюторство, коучинг, своєчасна редукація булінгових проявів, авторитарних практик, агресивних умов навчання (надмірного навчального та виховного навантаження, деструктивного стилю контрольної діяльності вчителя тощо), вибудовування суб'єкт-суб'єктної взаємодії та співробітництва учасників освітніх відносин з урахуванням інтересів, потреб молодших школярів, активізація соціально-психологічних ресурсів, що забезпечують мінімізацію загроз позитивному соціальному становленню учнів як суб'єктів освітнього процесу, зміцнюють віру дітей у себе, сприяють розвитку вмінь грамотно протистояти ризикогенним умовам навколишнього світу.

Для успішного формування соціальних якостей учнів початкових класів необхідне також соціальне партнерство, тобто інтеграція можливостей школи та сім'ї у соціальному становленні дітей, організація співробітництва всіх учасників освітніх відносин як союзників та односторонців, зацікавлених у спільності дій, ресурсів, смислів, цінностей та знань з метою досягнення високого рівня соціалізованості молодших школярів. Педагогіка партнерства означає позицію рівноправності, наявність спільних інтересів у суб'єктів взаємодії, синхронізацію способів та інструментів педагогічного впливу на соціальне становлення учнів, дотримання загальнолюдських принципів і духовно-моральних цінностей. Необхідне підвищення педагогічної компетентності батьків щодо психологічної підтримки дітей, інформування та надання адресної допомоги у подоланні проблем соціалізації, розширення сфери діяльності сім'ї та школи у соціальному становленні учнів через мережеву взаємодію.

За сучасних умов важливими є також знання дітей про ризикогенні ситуації в цифровому світі та наслідки безвідповідальної поведінки в ньому, збагачення досвіду застосування соціальних, етичних, моральних, правових норм в інформаційній діяльності, поглиблення уявлень про надмірне використання інтернету з позиції зниження соціальної, освітньої та інших видів активності, відчуження від реального світу, втрати значущих відносин, навчальних можливостей, зниження аналітико-синтетичних функцій мислення тощо.

Запропоновані змістовні характеристики соціалізації молодших школярів відповідають викликам сучасної постіндустріальної дійсності, посилюють гуманістичні засади співіснування суб'єктів освіти, визначають формування у дітей нових соціально значущих якостей, забезпечують своєчасне подолання ризикогенних ситуацій соціального становлення учнів початкових класів.

Список використаних джерел

1. Кирильчук І. В. Особливості формування суб'єктності учня в підлітковому віці. *Наука і освіта*. 2016. № 5. С. 184–188.
2. Шкляр Н. А. Проблема первинної соціалізації дітей молодшого віку в сучасному науково-педагогічному просторі. URL: <https://lnk.ua/4jZznbxFV>

Аліна КАРПЕКО,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Середня освіта
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Науковий керівник: Світлана СМОЛІНА,
кандидат педагогічних наук, доцент

ТЕХНІКИ РОЗІГРІВУ (ICEBREAKING) У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ ЯК ЗАСІБ ЗНИЖЕННЯ МОВНОЇ ТРИВОЖНОСТІ ТА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

У сучасній методиці викладання англійської мови в середній школі дедалі більшої уваги набувають техніки розігріву (icebreaking), адже саме вони допомагають знизити мовну тривожність учнів і створити позитивне навчальне середовище. Відомо, що говоріння є найбільш стресовим видом мовленнєвої діяльності, адже «while their writing may only be seen by the teacher, their peers will also hear them speak. Making a game of speaking draws more students in because there are elements of competition and play to it» [1, с. 8]. Це означає, що використання ігрових форм і розігрівальних вправ дозволяє перетворити страх помилитися на природний процес навчання, де учні відчувають себе більш розкуто. Саме тому icebreaking-активності стають важливим інструментом для зниження тривожності та залучення школярів до комунікації.

Важливою функцією технік розігріву є їхня здатність формувати у школярів відчуття безпеки та довіри, що прямо впливає на рівень мовної тривожності. Як зазначено, «teaching is simultaneously mental and social. It is also physical, emotional, practical, behavioral, political, experiential, historical, cultural, spiritual, and personal» [2, с. 9]. Це означає, що навчання англійської мови не може бути зведене лише до механічного засвоєння граматики чи лексики, воно потребує врахування емоційного стану учнів. Icebreaking-активності, які поєднують соціальну взаємодію та емоційне залучення, допомагають учням відчути себе частиною колективу, де їхня мовна продукція сприймається як цінний внесок, а не як джерело критики.

Особливу увагу слід приділити створенню позитивного навчального простору. Як наголошується, «creating enjoyable learning environments: student-centred socially motivating classrooms» [3, с. 43] є ключовим чинником у формуванні довіри та комунікативної активності. Icebreaking-ігри, що передбачають співпрацю, командну взаємодію та емоційне залучення, дозволяють учням відчути себе частиною групи, де їхня мовна продукція сприймається не як об'єкт критики, а як внесок у спільну діяльність. Це відповідає концепції «sense of belonging», адже «I am worthy and special; I am not afraid to speak» [3, с. 35] – саме таке відчуття має бути сформоване у школярів через розігрівальні вправи.

Застосування розігрівальних вправ також відповідає сучасним підходам до навчання, де вчитель виступає не лише транслятором знань, а й фасилітатором позитивного досвіду. Як наголошує Johnson, «L2 teacher learning [is] ... socially negotiated and contingent on knowledge of self, subject matter, curricula, and setting» [2, с. 10]. Це положення підкреслює, що навчання іноземної мови є соціально зумовленим процесом, у якому icebreaking-ігри стають інструментом соціалізації та зниження бар'єрів у спілкуванні.

Важливим аспектом є зменшення стресу, адже «in speaking class, a large part of the teacher's job is reducing stress, so that students feel relaxed enough to participate» [1, с. 10]. Це

положення підкреслює, що вчитель має створювати атмосферу довіри, де учні не бояться висловлюватися. Icebreaking-ігри, як-от: «Charades» чи «Running Dictation», дозволяють учням відчувати себе частиною команди, де помилки сприймаються як природна частина процесу. Наприклад, у грі «Charades» учні відгадують слова за допомогою жестів, і це «a fun game which can be adapted to any level» [1, с. 15]. Така діяльність не лише активізує мовлення, а й знімає напруження, адже увага зосереджується на грі, а не на оцінюванні.

Крім того, техніки розігріву сприяють розвитку рефлексивності учнів. Відомо, що «methods serve as a foil for reflection that can aid teachers in bringing to conscious awareness the thinking that underlies their actions» [2, с. 11]. Це положення можна екстраполювати й на учнів: участь у розігрівальних активностях дозволяє їм усвідомити власні мовні стратегії, побачити сильні сторони та поступово подолати страх помилок.

Важливим є також когнітивний аспект icebreaking-активностей. Вони допомагають учням змінювати негативні атрибуції та формувати позитивні установки щодо власних мовних можливостей. Як зазначено, «positive attributions: using attributional retraining techniques to reduce students' speaking anxiety» [3, с. 109] є ефективним способом зниження тривожності. Icebreaking-ігри, що включають елементи самопрезентації чи творчого висловлювання, дозволяють учням переосмислити свої помилки як частину освітнього процесу, а не як доказ неспроможності. Це сприяє формуванню впевненості та внутрішньої мотивації.

Не менш важливим є принцип повторного використання матеріалу, адже «reuse and recycle previous lessons in order to cement the concepts in your students' minds and facilitate real learning instead of focusing on short-term memorization» [1, с. 10]. Icebreaking-активності дозволяють повертатися до вже вивченого матеріалу у нових формах, що робить його засвоєння більш глибоким. Наприклад, «Show and Tell» дає можливість учням презентувати власні речі, що «is a timeless activity which students will probably have done before in their own language» [1, с. 18]. Це створює емоційний зв'язок між особистим досвідом і навчанням, що значно знижує рівень тривожності.

Організаційний аспект також має велике значення, адже «classroom management largely has to do with organization. A well-run class has systems in place to make it as efficient as possible with the fewest tears» [1, с. 14]. Icebreaking-активності допомагають встановити чіткі процедури взаємодії, що робить навчальний процес більш передбачуваним і комфортним для учнів. Наприклад, у грі «Running Dictation» учні працюють у парах, де один виконує роль «runner», а інший – «secretary», і це «is always a popular activity which students really enjoy» [1, с. 16]. Така структура дозволяє кожному учню відчувати свою роль і відповідальність, що формує позитивний досвід співпраці.

Icebreaking-техніки також сприяють розвитку стратегій мовлення, адже «they not only need to be explicitly taught but also practiced so students feel comfortable using them» [1, с. 11]. У процесі ігор учні вчаться використовувати компенсаторні стратегії, як-от: перифраз чи вигадання нових слів, що допомагає їм долати мовні бар'єри. Це особливо важливо для середньої школи, де учні часто соромляться своїх помилок, але завдяки ігровим формам вони поступово набувають впевненості.

Таким чином, техніки розігріву в навчанні англійської мови виконують подвійну функцію: вони знижують мовну тривожність і водночас формують позитивне навчальне середовище. Як зазначено, «activities in the classroom are a way to make practicing new language and recycling previously learned material more engaging and less stressful for students» [1, с. 8]. Це означає, що icebreaking-активності не є лише розвагою, а стають важливим педагогічним

інструментом, який забезпечує ефективне засвоєння знань і розвиток комунікативних навичок. Вони створюють атмосферу довіри, де кожен учень може відчувати себе успішним, а навчання перетворюється на захопливий процес, що мотивує до подальшого розвитку. Саме тому використання icebreaking-технік у середній школі є одним із ключових шляхів до формування позитивного навчального середовища та зниження мовної тривожності.

Список використаних джерел

1. Bolen J., Smith J. B. 39 *No-Prep/Low-Prep ESL Speaking Activities: For Kids (7+)*. Jason Ryan (ed.). Vancouver : Jackie Bolen Publishing, 2015. 74 с.
2. Larsen-Freeman D., Anderson M. *Techniques and principles in language teaching*. 3rd ed. Oxford : Oxford University Press, 2011. 318 с.
3. *Psychology-based activities for supporting anxious language learners: Creating calm and confident foreign language speakers* / за ред. N. Curry, K. Maher. London : Bloomsbury, 2024. 225 с.

Юлія ПАВЛЕНКО,

здобувач фахової передвищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний
фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету»

Науковий керівник: Микола МЕЧКАЛО,
викладач музичних дисциплін

ВПЛИВ МУЗИКИ НА ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасній стратегії розбудови Нової української школи зміщення акценту з академічних показників на розвиток соціально-емоційних навичок (*soft skills*) проголошено фундаментом нової якості початкової освіти [1, с. 12]. В умовах тотальної цифровізації та зростаючого рівня стресогенності суспільства, здатність дитини до розпізнавання власних почуттів та виявлення емпатії стає базовим чинником її психологічної безпеки та успішної соціалізації [1, с. 14]. Проте відсутність цілеспрямованої системи формування емоційного інтелекту призводить до зростання дитячої тривожності та труднощів у комунікації, що вимагає негайного впровадження дієвих психолого-педагогічних інструментів у щоденну практику вчителя [2, с. 115].

Музичне мистецтво завдяки прямій взаємодії з лімбічною системою мозку виступає найбільш природовідповідним ресурсом для корекції афективної сфери молодшого школяра [3, с. 88]. Використання музичного інструментарію дозволяє не лише розвивати емоційну чутливість, а й формувати навички саморегуляції, які неможливо повноцінно вибудувати лише через вербальні методи навчання [3, с. 92]. Таким чином, наукове обґрунтування та практична реалізація потенціалу музики стають критично необхідними для подолання емоційного дефіциту в освітньому просторі та забезпечення гармонійного розвитку особистості в цілому [1, с. 15].

Трансформація освітньої парадигми в межах Нової української школи висуває розвиток емоційно-ціннісної сфери дитини на один рівень із академічними досягненнями [1, с. 13]. За

таких умов емоційний інтелект постає інтегративним особистісним утворенням, що забезпечує здатність до ідентифікації, розуміння та регуляції почуттів, а також до побудови конструктивної міжособистісної взаємодії. Музичне мистецтво, як унікальна форма художнього пізнання, виступає потужним ресурсом «емоційного пізнання», що через інтонаційну природу безпосередньо апелює до афективної сфери особистості [3, с. 104]. Завдяки відповідності структурних елементів музичної мови – ладу, ритму, тембру та динаміки – архітектурі людських емоцій, музика дозволяє не лише моделювати складні внутрішні стани, а й стабілізувати психоемоційний стан школяра через нейропластичність мозку [2, с. 245].

Емпіричне дослідження проводилося на базі Костопільського ліцею №1 ім. Т. Г. Шевченка Костопільської міської ради Рівненської області. До дослідження було залучено 60 учнів початкової школи (віком 6–10 років). Вибірку сформовано таким чином: 1 клас (15 учнів), 2 клас (15 учнів), 3 клас (15 учнів) та 4 клас (15 учнів).

Аналіз результатів емпіричного дослідження та впровадження програми музичних занять засвідчує, що провідними в цьому напрямку є такі чинники та результати:

- 1) зниження частки низького рівня сформованості емоційного інтелекту з 36% до 13%, що свідчить про подолання фрагментарності емоційних уявлень у молодших школярів;
- 2) зростання показників високого рівня з 5% до 20%, що підтверджує ефективність музики як засобу розвитку емоційної зрілості та здатності до саморегуляції;
- 3) застосування методів полісенсорного синтезу, зокрема поєднання слухання музики з «малюванням настрою» та «музичною пантомімою», що дозволяє матеріалізувати абстрактні переживання у конкретні образи та рухи;
- 4) розширення емоційного тезаурусу учнів через активну вербалізацію музичних образів, що допомагає дитині ефективніше розпізнавати та називати власні почуття;
- 5) використання інтегративних видів діяльності (вокально-хорова робота, імпровізація, музичні ігри), які забезпечують багатовимірний вплив на афективну сферу особистості;
- 6) створення рефлексивно-діалогічного середовища, де відсутність «неправильних» емоційних реакцій сприяє зниженню тривожності та формуванню впевненості у власних можливостях;
- 7) формування ефекту «групової згуртованості» в процесі спільного музикування, що забезпечує зниження рівня конфліктності та розвиток емпатії в учнівському колективі.

Цифрова трансформація освітнього простору та сучасні виклики вимагають від школи переходу до системних змін у розвитку особистості. Завдяки музичному впливу, який активізує лімбічну систему мозку та оминає когнітивні бар'єри, досягається якісна перебудова емоційного досвіду школярів. Систематичне занурення у художньо-естетичне середовище сприяє не лише гармонізації внутрішнього стану дитини, а й формуванню соціально значущих якостей, що забезпечують ефективну адаптацію в колективі та суспільстві. Розроблені методичні підходи можуть слугувати науково обґрунтованою моделлю формування емоційної компетентності, що дозволяє розвиненим освітнім закладам досягати економії ресурсів на психологічну корекцію та знижувати витрати на подолання деструктивної поведінки, отримуючи натомість стабільний розвиток і вищі результати виховання.

Список використаних джерел

1. Ващенко О. М. Формування емоційної компетентності молодших школярів у контексті

- НУШ. *Початкова школа*. 2023. № 4. С. 12–16.
2. Кононенко О. І. Психологія емоційної стійкості особистості: монографія. Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2024. 384 с.
  3. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичного виховання: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2021. 640 с.

Анастасія СОЛОМОН,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
Науковий керівник: Марія ОЛІЯР,
доктор педагогічних наук, професор

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На етапі інтенсивного реформування системи освіти в Україні особливої значущості набуває підготовка випускників нового типу, вільних від консерватизму, здатних до сміливого творчого пошуку у процесі вирішення нестандартних завдань, до самоосвіти та саморозвитку, до грамотної взаємодії з навколишнім світом, з усвідомленням власної індивідуальності та суб'єктності. Ставлення до учня як до суб'єкта означає визнання його права на самовизначення та свободу, опора на те позитивне, що потенційно є в кожній людині. Суб'єктності та власної духовно-моральної позиції школярі набувають у процесі діяльності, спілкування, залучення до суспільних цінностей, норм та ідеалів.

Сьогодні у всьому світі кардинально змінюється ставлення до всіх видів освіти, яка розглядається як головний чинник соціального та економічного прогресу. Найважливішою цінністю та основним капіталом сучасного суспільства стає людина, здатна до пошуку й засвоєння нових знань, ухвалення нестандартних рішень. У контексті завдань гуманізації та гіманітаризації освіти особливе місце займає початкова школа, оскільки вона є фундаментом усієї освітньої системи. У зв'язку з цим підвищується відповідальність початкової школи за формування не тільки компетентностей молодших школярів, а й таких якостей особистості учня, як творча активність та духовність. Важливою рисою сучасної початкової освіти є її спрямованість на розвиток здатності учнів не просто пристосовуватися до життя, а брати активну участь у ситуаціях соціальних змін, у реформуванні суспільства.

Провідним напрямом у сучасній освіті є особистісно орієнтований підхід, який у центр освітньої системи ставить особистість дитини, забезпечення комфортних, безконфліктних та безпечних умов її розвитку, реалізації природних потенціалів. Авторами цього підходу є такі відомі українські вчені, як І. Бех, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, В. Кремень, Н. Ничкало, О. Савченко, С. Сисоєва, В. Сухомлинський та ін. У Законі України «Про освіту» зазначається, що «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального,

економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [1].

У дидактичному та виховному аспектах освіта повинна мати гуманістичну, особистісно орієнтовану спрямованість. «Особистісно орієнтований підхід – це послідовне та цілеспрямоване ставлення педагога до свого вихованця як до самосвідомої емоційної особистості, як до суб'єкта виховної взаємодії, як до унікального явища незалежно від його індивідуальних особливостей, інтересів і здібностей, яке сприяє інтелектуальному та духовному розвитку й саморозвитку, громадянському почуттю відповідальності, створює умови та можливості для розвитку творчих задатків» [2, с. 206]. Знання, вміння, навички є не метою, а засобом розвитку пізнавальних та особистісних якостей дитини, засобом розвитку і становлення особистості, забезпечення можливостей для її самовдосконалення та саморозкриття. Сучасна початкова освіта має характеризуватися суб'єкт-суб'єктним типом педагогічної взаємодії, забезпечити формування в учнів здатності бути суб'єктами свого розвитку.

Однак у практиці початкового навчання все ще спостерігаються прояви традиційного навчання, авторитарного стилю роботи вчителів, що не сприяє формуванню в учнів якостей, які б відповідали соціальному замовленню суспільства. При цьому недостатньо ефективним є розвиток унікальних можливостей, індивідуальності, суб'єктності дитини, якість знань учнів, спостерігається слабкий розвиток навичок самостійної діяльності, відсутність готовності до безперервної освіти, подальшої самостійної й активної життєдіяльності.

У сучасному суспільстві спостерігаються також елементи кризи педагогічної науки, що не враховує багато соціально значущих реалій і не задовольняє запити педагогічної практики.

Усунути проблему можна не шляхом засвоєння молодшими школярами готових зразків знань, а шляхом створення ними нового знання як особистого освітнього продукту, необхідного для подальшої освіти та життєдіяльності. Увесь освітній процес має бути побудований на ставленні до учня як до суб'єкта навчальної діяльності, тобто початкова школа повинна реалізовувати єдиний особистісно орієнтований підхід до процесу навчання та виховання молодших школярів. Для цього вчителя початкових класів потрібно забезпечити сучасними засобами і технологіями діагностики розвитку і становлення особистості учнів для систематичної та своєчасної її корекції.

Отже, назріла необхідність створення такої моделі освіти, яка вже на початковому етапі навчання дозволила б закласти основні механізми для подальшої успішної життєдіяльності й самоосвіти школярів. Саме на цьому акцентує особистісно орієнтований підхід, оскільки учень у такій системі виступає як суб'єкт не лише навчання, а й життя. Це змінює уявлення про розвиток дитини як цілісний культурний продукт.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Поліщук Н. В. Особистісно орієнтований підхід у процесі підготовки майбутніх вчителів технологій: сучасний стан й особливості впровадження. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 47. С. 205–209.

Леся УСТИМЧИК,
здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти спеціальності Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету
Тетяна КРАЛЯ,
здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти спеціальності Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Тетяна СУРЖУК,
кандидат педагогічних наук, доцент

ТЕАТРАЛІЗАЦІЯ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Сучасна початкова освіта в Україні переживає глибокі трансформації, пов'язані з утвердженням інклюзивного підходу, який гарантує кожній дитині, незалежно від її особливих освітніх потреб, рівний доступ до якісної освіти. Мовно-літературна освітня галузь відіграє винятково важливу роль у формуванні читацьких умінь і мовно-мовленнєвої грамотності, комунікативної компетентності, емоційного інтелекту та соціальної адаптації учнів початкових класів.

У цьому контексті театралізація постає як потужна педагогічна технологія, що перетворює традиційний урок на динамічний, емоційно насичений простір взаємодії. На уроці, в який вбудовано елементи інсценізації або театралізації, учні сприймають і вивчають літературний текст свідомо та з інтересом. Вони його проживають, перевтілюються в героїв, імпровізують і створюють власні смисли. Такий підхід повністю відповідає концепції Нової української школи, зокрема змістовим лініям «Театралізуємо», «Перетворюємо та інсценізуємо прочитане» та «Створюємо власні тексти».

Театралізація дозволяє враховувати індивідуальні особливості розвитку дітей з особливими освітніми потребами, знімаючи психологічні бар'єри, підвищуючи мотивацію та сприяючи формуванню позитивної самооцінки. Вона інтегрує вербальні, невербальні, рухові та емоційні компоненти, що особливо цінно для учнів із порушеннями мовлення, аутизмом, гіперактивністю чи соціально-емоційними труднощами.

Наукові засади застосування театралізації на уроках літературного читання в початковій школі узагальнюють І. Хижняк та Ю. Сафонова. Автори виділяють принципи інтегративності, театральної орієнтованості та схвальності як визначальні для успішної роботи з молодшими школярами [4, с. 12].

Застосування театралізації включає такі чітко визначені цільові напрями розвитку, як-от: інтелектуальний, культурний, поліхудожній, соціально-емоційний та естетичний. Важливим є удосконалення навичок командної співпраці.

Дефініційний апарат розмежовує поняття драматизації (перетворення тексту в діалог), інсценізації (втілення у сценічній формі) та театралізації (комплексне сценічне дійство з елементами імпровізації). Принципи систематичності, активності, кооперації та схвальності забезпечують результативність процесу.

Дослідники Ю. Бондар та А. Поплавська у своїх працях детально аналізують вплив театралізованої діяльності на формування комунікативної компетентності молодших

школярів з особливими освітніми потребами. Автори підкреслюють, що саме в молодшому шкільному віці закладаються основи ефективного спілкування, і театралізація є одним із найбільш дієвих засобів для подолання комунікативних бар'єрів [1, с. 113].

Увагу на підготовці майбутніх педагогів до використання театральної діяльності в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в європейському контексті акцентує О. Демченко. Вона зазначає, що інклюзивна освіта має розглядатися як індивідуальна траєкторія особистісного зростання, де театр виступає дієвим інструментом соціальної інтеграції [2, с. 263].

Театралізація як методична технологія ґрунтується на принципах інтегративності, синкретичності мистецтв і кооперації учасників освітнього процесу. Вона виходить за межі простої драматизації, охоплюючи повний цикл від читання тексту до створення сценічного образу, костюмів і декорацій. Такий комплексний підхід сприяє розвитку всіх сфер особистості дитини – когнітивної, емоційної, соціальної та фізичної. У дітей з особливими освітніми потребами театралізація виконує корекційно-розвивальну функцію, допомагаючи компенсувати недоліки розвитку та максимально розкривати їхній мовленнєвий та емоційно-вольовий потенціал.

Розвитку soft skills дітей з особливими освітніми потребами присвячено праці І. Криворучко. Спираючись на результати своїх досліджень, авторка доводить ефективність театралізованої діяльності для розвитку soft skills дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі. Вона особливо наголошує на ролі театральних масок, які знімають психологічні бар'єри та сприяють вільному самовираженню [3, с. 298].

Практичне впровадження театралізації на уроках української мови передбачає активне використання рольових ігор та драматизацій під час засвоєння лексичних і граматичних тем. Наприклад, під час вивчення прикметників учні можуть у театральних костюмах описувати персонажів літературних творів, збагачуючи власне мовлення емоційно-виразними засобами. Театралізовані ігри на уроках української мови ефективно розвивають діалогічне і полілогічне мовлення. Діти розігрують сценки з повсякденного життя («У крамниці», «На святі», «У бібліотеці»), використовуючи вивчені граматичні конструкції в реальних комунікативних ситуаціях. Такий підхід перетворює абстрактні правила на живу практику. В учнів розвиваються словниковий запас, емпатія, вміння вести діалог і сприймати точку зору іншого.

На уроках літературного читання театралізація реалізується через повноцінну інсценізацію казок, оповідань і віршів. Учні самостійно (або з допомогою батьків і вчителя) розподіляють ролі, виготовляють прості костюми з підручних матеріалів, створюють декорації та імпровізують репліки. Це значно підвищує мотивацію до самостійного читання та глибокого розуміння тексту. Для дітей з особливими освітніми потребами важливо використовувати адаптовані варіанти сценаріїв для лялькового театру, тіньового театр або театру масок, щоб зменшити тривожність і сприяти поступовому залученню до колективної діяльності.

Особливо цінним є поєднання театралізації з арт-терапевтичними техніками. Використання масок, ляльок і костюмів допомагає дітям з розладами аутистичного спектра та комунікативними порушеннями відчувати себе захищеними. Поступово відбувається перехід від захищеного простору маски до відкритого самовираження, що сприяє розвитку соціальних навичок і емоційного контролю.

На систематичне застосування театралізованої діяльності наголошують Ю. Бондар та А. Поплавська [1, с. 115]. Тільки послідовна робота дозволить значно підвищити рівень комунікативної компетентності дітей з особливими освітніми потребами.

Методичні рекомендації щодо організації театралізації передбачають чітку системність: щотижневі короткі театральні етюди, поступове ускладнення завдань і обов'язкову рефлексію після кожної діяльності. Вчитель виступає в ролі фасилітатора, який забезпечує емоційну підтримку, індивідуальну адаптацію завдань і позитивне підкріплення успіхів кожної дитини.

Отже, театралізація на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі для дітей з особливими освітніми потребами є потужним, науково обґрунтованим і практично ефективним інструментом сучасної інклюзивної освіти. Вона комплексно розвиває комунікативну компетентність, *soft skills*, мотивацію до читання, емоційний інтелект і соціальну адаптацію учнів. Дослідження українських учених переконливо доводять, що систематичне та методично правильне застосування театралізації дозволяє максимально розкрити потенціал кожної дитини з особливими освітніми потребами. Успішне впровадження цього підходу вимагає від педагогів високої професійної майстерності, творчого ставлення до опрацювання літературних творів та постійного підвищення кваліфікації.

Список використаних джерел

1. Бондар Ю. В., Поплавська А. Вплив театралізованої діяльності на формування комунікативної компетентності молодших школярів з особливими освітніми потребами. Науковий репозиторій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. 2023. URL: <https://dspace.vspu.edu.ua/bitstreams/816970e3-4d46-4e83-855b-2179792cd935/download> (дата звернення: 16.05.2026).
2. Демченко О. Підготовка майбутніх педагогів до використання театральної діяльності в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами : європейський контекст. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами* : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Вінниця, 10–11 груд. 2020 р.). Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2020. Вип. 3. С. 261–267.
3. Криворучко І. В. Дослідження розвитку *soft skills* дітей з особливими освітніми потребами засобами театралізованої діяльності в умовах інклюзивного освітнього простору. 2022. URL: <https://www.researchgate.net/publication/361594239> (дата звернення: 16.05.2026).
4. Хижняк І., Сафонова Ю. Наукові засади застосування театралізації на уроках літературного читання в початковій школі. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2023. № 1(103). URL: <http://gnvp.ddpu.edu.ua/article/view/284564> (дата звернення: 16.05.2026).

Анастасія ЯРМОШЕВИЧ,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету
Софія КОТЮК,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Тетяна СУРЖУК,
кандидат педагогічних наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ ВПРАВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ РУК В УЧНІВ З ГІПЕРАКТИВНІСТЮ

Гіперактивність або синдром дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ), є одним із найпоширеніших нейророзвиткових розладів у дітей молодшого шкільного віку. За даними міжнародних досліджень, поширеність СДУГ серед дітей шкільного віку становить від 5 до 8%. Серед ключових труднощів, з якими стикаються такі учні, – знижений рівень розвитку дрібної моторики рук, що безпосередньо впливає на успішність навчальної діяльності, зокрема письма, малювання та роботи з дидактичними матеріалами. Проблему розвитку моторної сфери у дітей із СДУГ досліджували О. Романчук, а також зарубіжні науковці Р. Барклі (R. Barkley), М. Денкла (M. Denckla) та П. Хакман (P. Hackman), які переконливо довели зв'язок між дефіцитом рухового контролю та порушеннями виконавчих функцій мозку [3; 4].

Дрібна моторика – це здатність виконувати точні, скоординовані рухи пальцями та кистями рук. У дітей із СДУГ вона часто розвинена недостатньо через дисфункцію регуляторних механізмів префронтальної кори головного мозку, імпульсивність та знижену здатність до довільного контролю рухів. Як зазначає О. Романчук, у таких дітей спостерігається виражена диспраксія – труднощі в плануванні та виконанні послідовних рухових дій, що виявляється у нерівномірному натиску під час письма, труднощах із вирізанням, зав'язуванням шнурівок та неточним захватом дрібних предметів [1]. Дослідниця М. Денкла (M. Denckla) встановила, що дрібномоторні порушення у дітей із СДУГ мають нейробіологічну природу і потребують системного корекційного впливу [3].

Метою публікації є висвітлення ефективних вправ для розвитку дрібної моторики рук в учнів із гіперактивністю у контексті корекційно-педагогічної роботи та аналіз їх науково-методичного підґрунтя.

У роботі з такими дітьми доцільно застосовувати вправи, що поєднують сенсорну стимуляцію з руховою активністю. До найефективніших належать такі групи:

1. Пальчикова гімнастика та кінезіологічні вправи – ритмічні рухи пальців під вірші або лічилки, вправи на перехресну координацію («кільце», «кулак–долоня–ребро», «замок»). Дослідниця П. Деннісон (P. Dennison), авторка методу «Гімнастика мозку» (Brain Gym), довела, що кінезіологічні вправи активізують міжпівкульну взаємодію та покращують нейродинамічні характеристики мозку [4]. Систематичне їх виконання сприяє підвищенню рівня довільної регуляції рухів, що є особливо важливим для дітей із СДУГ.

2. Ліплення та робота з пластичними матеріалами – робота з пластиліном, кінетичним піском, тістом для ліплення. Тактильно-кінестетична стимуляція під час маніпуляцій із пластичними матеріалами має виражений сенсорно-регуляторний ефект: знижує рівень тривожності, зменшує прояви гіперактивності та сприяє концентрації уваги. О. Романчук наголошує, що залучення тактильного каналу сприйняття є одним із найдієвіших способів «заземлення» дитини із СДУГ у моменти збудження [3].

3. Графомоторні вправи та штрихування – обведення трафаретів, малювання по клітинках, штрихування у різних напрямках, з'єднання точок. На думку американського педіатричного ерготерапевта А. Дж. Айрес (A. J. Ayres), авторки теорії сенсорної інтеграції, графомоторні вправи є необхідним підготовчим етапом до оволодіння письмом: вони формують навички регуляції тиску, точності рухів руки та зорово-моторної координації [4]. Особливо ефективними є завдання, що виконуються у легкому змагальному форматі, адже це стимулює концентрацію уваги.

4. Вправи з дрібними предметами та природними матеріалами – сортування гудзиків за розміром і кольором, перекладання кvasолі, нанизування намистин, складання пазлів, застібання гудзиків. За спостереженнями О. Романчука, маніпуляції з дрібними предметами не лише тренують пінцетний захват і координацію «око–рука», а й розвивають здатність до зосередження, оскільки дитина вимушена утримувати увагу на конкретній задачі протягом тривалого часу [1].

5. Пісочна терапія та техніки арт-терапії – малювання на піску, виконання пальчикових малюнків, техніка «монотипія». Р. Барклі (R. Barkley) зауважує, що поєднання сенсорних і творчих елементів у корекційній роботі з дітьми із СДУГ дає вищі результати, ніж суто моторні вправи, адже залучає емоційно-мотиваційну сферу дитини [4]. Пісочна терапія, зокрема, сприяє зниженню імпульсивності та розвитку навичок саморегуляції.

Важливою умовою ефективності зазначених вправ є їх системність, ігровий характер подачі та відповідність віковим і психофізіологічним особливостям учнів. Тривалість одного заняття не повинна перевищувати 10–15 хвилин, а завдання мають чергуватись, щоб уникнути перевантаження та зниження мотивації. Як підкреслює Р. Барклі, принцип позитивного підкріплення є одним із ключових у роботі з дітьми із СДУГ: похвала та фіксація навіть незначного прогресу суттєво підвищують внутрішню мотивацію дитини [2]. Не менш важливим є залучення батьків до виконання вправ у домашніх умовах, що значно підсилює ефективність корекційної роботи.

Отже, цілеспрямоване використання спеціально дібраних вправ для розвитку дрібної моторики рук є важливою складовою комплексної корекційно-педагогічної роботи з учнями із гіперактивністю. Поєднання пальчикової гімнастики, ліплення, графомоторних і маніпулятивних вправ та арт-терапевтичних технік у системному застосуванні сприяє не лише вдосконаленню рухових навичок, а й позитивно впливає на регуляцію поведінки, концентрацію уваги та загальну успішність навчальної діяльності дитини. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці та апробації комплексних корекційно-розвиткових програм, що інтегруватимуть роботу з дрібною моторикою з методами нейрокорекції та поведінкової терапії.

Список використаних джерел

1. Доцюк Л. Г., Кушнір І. Г., Гауряк О. Д. Ефективність використання терапевтичних вправ у дітей з синдромом дефіциту уваги та гіперактивністю. *Науковий часопис Національного*

педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. НПУ імені М.П. Драгоманова. Т15. 2021. С.76–79.

2. Загурська С. М. Рекомендації щодо навчання і розвитку дітей із розладами дефіциту уваги та гіперактивністю. *Інформаційно-методичний збірник : спеціалізоване педагогічне видання департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації та Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»*. Київ. 2019. № 4 (222). С. 14–20.
3. Романчук О. І. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей : практичне керівництво. Львів : Просвіта, 2016. 324 с.
4. Barkley R. A. Attention-Deficit Hyperactivity Disorder: A Handbook for Diagnosis and Treatment. 4th ed. New York : Guilford Press, 2015. 896 p.

Компетентнісний підхід в освіті

Яна МИТРИК,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Початкова освіта»

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Науковий керівник: Світлана РОМАНЮК,
доктор педагогічних наук, професор

САМОСТІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД

Сучасна початкова освіта в Україні перебуває на етапі активного перезавантаження, оскільки суспільні трансформації зумовлюють необхідність переосмислення традиційних підходів до навчання, виховання й розвитку молодших школярів, а також активного впровадження компетентнісної парадигми в освітню практику. Відповідно освітній процес у початковій школі орієнтовано на гармонійний розвиток особистості та збагачення досвіду учнів, що передбачає формування їхньої самостійності як важливої передумови пізнавальної активності, успішної соціалізації та подальшого поступу у навчанні.

У контексті зазначеного особливої актуальності набуває самостійна діяльність молодших школярів під час вивчення української мови, оскільки саме через мову формується мовна компетентність, критичне мислення та пізнавальна активність здобувачів освіти. Крім того, актуальність окресленої проблеми зумовлена тим, що сьогодні школа повинна виховувати активну, відповідальну та ініціативну особистість. При цьому важливо створити умови, за яких дитина сама буде міркувати, порівнювати, робити висновки та буде здатна до самонавчання.

Проблема самостійної роботи була предметом досліджень мовознавців О.Біляєва, М.Вашуленка, С.Омельчука, Л.Скуратівського та ін, Різні аспекти її розглядалися у працях науковців, методистів та вчителів практиків, зокрема Л. Дубровської, Н. Запарій, В. Король, Ю. Мельник, О. Теслюк, О. Савченко та ін. На думку Дубровської – самостійна робота є важливим елементом навчального процесу за умови її системної організації [2, с. 129]. Слушними, на нашу думку, є міркування Н. Запарій щодо необхідності розвитку творчої самостійності учнів на уроках української мови [3, с. 34]. Водночас О. Теслюк наголошує на важливості формування навичок самоорганізації навчальної діяльності [5, с. 39].

Аналіз джерельної бази засвідчує, що самостійна робота в початковій школі сприяє розвитку відповідальності, організованості та вмінню здобувати знання без постійної допомоги вчителя. Успішна реалізація навчальної самостійної діяльності молодших школярів передбачає: орієнтування в умовах проблеми, її прийняття; аналіз фактів, встановлення зв'язків, відношень і залежностей між ними; використання набутого досвіду; виділення ознак та їх співвідношення; формулювання узагальнень, висновків [1, с. 80]. В умовах компетентнісного навчання самостійна робота набуває нового значення, оскільки учень стає активним суб'єктом освітнього процесу. Компетентнісний підхід на уроках української мови зорієнтований на формування мовної, мовленнєвої, комунікативної та соціальної компетентностей учнів. Проте компетентнісно орієнтоване навчання української мови вимагає застосування таких методів, які передбачають активну діяльність учнів. До них належать: продуктивні, евристичні або частково-пошукові, проблемні, інтерактивні методи [4, с. 7].

Самостійна діяльність на уроках української мови здійснюється через різні форми роботи, завдання, а саме: самостійне опрацювання тексту, мовні спостереження, творчі вправи, складання діалогів, редагування речень, використання мовленнєвих ситуацій та мініпроектів. При цьому важливо, щоб завдання відповідали віковим особливостям учнів та поступово ускладнювалися. Під час самостійної роботи учні вчать добирати влучні слова до заданого тексту, будувати граматично правильні речення, дотримуватися логіки викладу та норм літературної мови. Крім того у школярів розвиваються увага, пам'ять, мислення, уява і вміння контролювати результати власної роботи. Отже, виконання подібних вправ відіграє важливу роль у формуванні мовної компетентності молодших школярів, сприяє розвитку їхньої пізнавальної активності, самостійності та підвищенню ефективності навчальної діяльності на уроках української мови.

Не менш значущим на уроках української мови є використання опорних схем, алгоритмів виконання завдань, роботи в парах, групах, що допоможе учням впевненіше працювати з навчальним матеріалом. Систематизувати знання, краще засвоювати мовні поняття та розвивати навички самостійного виконання навчальних завдань. З метою підвищення ефективності самостійної навчальної діяльності молодших школярів вчителю варто дотримуватися дидактичних умов:

- самостійна робота повинна мати цілеспрямований характер;
- самостійна робота має бути дійсно самостійною і спонукати молодшого школяра під час її виконання працювати наполегливо.
- у молодших школярів потрібно сформувані найпростіші навички самостійної роботи;
- для самостійної роботи в більшості випадків потрібно пропонувати такі завдання, виконання яких не допускає дії за готовими шаблонами, а вимагає застосування знань у новій ситуації;
- в організації самостійної роботи слід враховувати, що для оволодіння знаннями, вміннями і навичками різними учнями потрібен різний час;
- завдання, пропонувані для самостійної роботи, повинні викликати інтерес в учнів;
- самостійну роботу слід планомірно і систематично вклюдати в навчальний процес;
- при виконанні учнями самостійних робіт будь-якого виду провідна роль повинна належати вчителю;
- важливе місце під час організації самостійної роботи має інструктаж [1, с. 81–82].

Водночас самостійна діяльність інтегрується в усі етапи уроку української мови. Так під час актуалізації опорних знань учні можуть самостійно виконувати короткі вправи на

повторення. На етапі засвоєння нового матеріалу – спостерігати за мовними явищами та формулювати висновки. Під час закріплення – виконувати тренувальні й творчі завдання, а на етапі рефлексії – оцінювати власні результати.

Отже, самостійна діяльність молодших школярів у процесі вивчення української мови є одним із ключових засобів реалізації компетентнісного підходу в початковій освіті. Вона сприяє активному засвоєнню знань, формуванню мовної компетентності, розвитку мислення, творчих здібностей, відповідальності та вміння вчитися самостійно. Результативність такої роботи значною мірою залежить від правильно організованого освітнього процесу, продуманого добору форм і методів навчання, а також від створення належних умов, які мотивують учнів до пізнавальної активності.

Список використаних джерел

1. Бобро А. А., Коваль Т. В. Дидактичні умови організації самостійної роботи молодших школярів. *Наукові записки НДУ ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2018. №5. С. 78–82.
2. Дубровська Л. О. Дубровський В. Л., Король В. С. Теоретичні основи організації самостійної роботи в початковій школі: історичний аспект. *Наукові записки. М-во освіти і науки України, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Серія : Психолого-педагогічні науки*. Ніжин, 2019., № 4. С. 129–135.
3. Запарій Н. Г. Активізація творчої самостійної роботи на уроках української мови. Початкове навчання та виховання : *Науково-методичний журнал*. 2019. N 16/17/18. С. 34–36.
4. Підлужна Г. Компетентнісний підхід до розвитку комунікативних умінь молодших школярів на уроках української мови. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. № 26. С. 363–368.
5. Теслюк О. Я. Самоорганізація навчальної діяльності учнів початкової школи як педагогічна проблема. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія*. 2020. № 63. С. 37–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2020_63_8

Марія ТОМИН,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

Науковий керівник: Марія ОЛІЯР,
доктор педагогічних наук, професор

РОЗВИТОК РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Інтелектуальний розвиток молодших школярів – одне із основних завдань початкової школи. Сьогодні «розумова діяльність і розумовий розвиток людини виходять на перший план у якості пріоритетів освіти і водночас – як важливі суспільні цінності. Як стверджують психологи й нейрофізіологи, розумова діяльність, рівень розумової праці, якості інтелекту окремо взятої особистості не є величинами фіксованими. Їх можна якісно змінювати на краще, і до цього варто прагнути, – що й намагається робити Нова українська школа і через зміст освіти, і через пошук і реалізацію нових дидактичних форм, способів і засобів» [1, с. 15].

Вивчення особливостей розумового розвитку молодшого школяра – актуальне завдання сучасної педагогічної науки. Когнітивні процеси є базовою основою психічної діяльності, оскільки забезпечують операційну сторону всіх вищих психічних функцій: зорового сприйняття, моторних та просторових функцій, пам'яті, мовлення та мислення. Уся навчальна діяльність дітей реалізується з опорою на відповідні функції.

У початковій школі формуються основи розумової діяльності школярів, які будуть використовуватися в майбутньому. Мислення в молодшому шкільному віці посідає провідне місце серед інших психічних функцій. Як зазначають учені, «саме молодший шкільний вік є періодом активного розвитку мислення. Розвиток полягає насамперед у тому, що виникає незалежна від зовнішньої діяльності внутрішня інтелектуальна діяльність, система власне розумових дій» [2, с. 106]. У цей період завершується перехід від наочно-образного до словесно-логічного мислення.

Одним із головних завдань навчання в початковій школі є розвиток логічного мислення і творчих здібностей у дітей. Логічне мислення – це здатність аналізувати, порівнювати та робити висновки на основі отриманої інформації. Для його розвитку необхідно використовувати завдання з елементами логіки.

Творчі здібності також є важливим аспектом розумового розвитку молодших школярів. Творчість – це здатність створювати щось нове й оригінальне. Для розвитку творчих здібностей можна використовувати методику вільної творчості, що дозволяє дітям висловлювати свої думки через малюнок чи конструювання. Також для розвитку інтелектуальних і творчих здібностей молодших школярів важливо використовувати ігрові методи навчання, такі, як головоломки, кросворди, лабіринти та ін. «Зміни видів діяльності, уміле керівництво навчальним процесом сприяють розвитку креативних здібностей» [2, с. 108].

Однією з особливостей розвитку дітей у молодшому шкільному віці є формування досить складних понять і категорій, здатність до абстрактного мислення. Розвивається сприйняття, яке стає більш стійким і точним, що дозволяє дітям краще орієнтуватися в навколишньому світі. Молодший школяр навчається аналізувати, порівнювати та класифікувати предмети й об'єкти, визначати головне, робити обґрунтовані висновки. Крім того, дитина починає розуміти значення часу і простору, що відображається в її поведінці та організації дня. Для успішного навчання важливо враховувати ці особливості при складанні розкладу занять та виборі навчальних завдань.

Молодший шкільний вік значущий і для формування емоційного інтелекту, оскільки найважливішими психічними новоутвореннями цього періоду є довільність поведінки, розвиток емоційної сфери, регулятивних і комунікативних універсальних навчальних процесів (цілепокладання, планування, прогнозування, робота в команді, розв'язання конфліктів та ін.), особистісних властивостей, необхідних для усвідомленої регуляції своєї поведінки. Саме молодший шкільний вік є найбільш сприятливим для формування емоційно-комунікативних компетенцій, нерозривно пов'язаних із розумовою діяльністю учнів початкових класів.

Безумовно, найбільш інтенсивно розумовий розвиток молодших школярів відбувається в процесі вивчення навчальних предметів. Водночас шкільне середовище та вчитель відіграють важливу роль в організації розумової діяльності учнів початкових класів. Школа може бути стресовим середовищем для молодших школярів, особливо на початку навчання. Перед ними постають нові вимоги й очікування, що може викликати тривогу та занепокоєння і знизити ефективність інтелектуальної діяльності. Тому вчитель повинен створювати

безпечне середовище для дітей, бути готовим підтримати учнів при виникненні проблем чи труднощів.

Взаємодія з іншими дітьми також відіграє велику роль у розумовому розвитку молодшого школяра. Колективні завдання та проєкти, групова робота допомагають дітям навчатися працювати в команді, висловлювати свою думку та дослухатися до інших. Учитель повинен створювати можливості для такої взаємодії та допомагати дітям розвиватися в цьому напрямі.

Отже, мислення в молодшому шкільному віці характеризується високими темпами розвитку, відбуваються структурні та якісні перетворення в інтелектуальних процесах. Розумовий розвиток молодшого школяра має свої особливості, які мають враховуватися під час навчання в початковій школі. Це дозволить створити найбільш ефективні умови для розвитку дитини та досягнення нею успіху в навчанні. Для цього необхідно організувати сприятливе і безпечне середовище для розумової діяльності використовувати відповідні форми й методи навчання.

Список використаних джерел

1. Давидюк М. О., Подуфалов А. І. Дидактичні прийоми формування культури дитини, розумової праці молодших школярів. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2022. №54. С. 14–18.
2. Павленко В. В. Особливості розвитку креативного мислення школярів. *Креативна педагогіка. Наук.-метод. журнал.* 2015. Вип. 10. С. 103–109.

Педагогіка партнерства

Оксана МЕЛЬНИК,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

Науковий керівник: Марія ОЛІЯР,
доктор педагогічних наук, професор

РОЛЬ СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Особистість молодшого школяра формується під впливом безлічі чинників, найважливішими з яких є соціальне та сімейне середовище. Не випадково в Концепції нової української школи такого великого значення надається педагогіці партнерства між суб'єктами освітнього процесу [1]. Саме в сім'ї людина отримує перший досвід взаємодії, упродовж певного часу сім'я взагалі є для дитини єдиним місцем соціалізації. Тому сім'ю можна розглядати як модель і форму базового життєвого становлення особистості. З одного боку, набуття соціального досвіду відбувається в процесі безпосередньої взаємодії дитини з батьками, братами і сестрами, з іншого, – здійснюється з допомогою спостереження особливостей взаємодії інших членів сім'ї між собою.

На наш погляд, у сучасному світі одними з найважливіших якостей, які в майбутньому стануть у пригоді дитині, є лідерські якості. Адже кожен з батьків, та й самі діти хочуть мати високооплачувану роботу, гарне становище в суспільстві, обіймати престижну посаду керівника закладу чи організації. Однак для керівництва та управління необхідні яскраво виражені організаторські навички, внутрішнє прагнення до соціальної активності, здатність до тривалої емоційної, вольової, інтелектуальної та фізичної роботи, уміння пропонувати нестандартні ідеї та вести інших людей за собою. Тому формування конкурентоспроможної особистості, готової брати на себе роль лідера, а також виховання прагнення до інтелектуального та творчого саморозвитку, самовизначення й самоактуалізації є важливими завданням сім'ї.

«Лідерство як феномен має багато інтерпретацій. Зокрема, це вплив на групи людей з метою досягнення визначеної мети, тип управлінської взаємодії, міжособистісна комунікативна взаємодія» [2, с. 19]. До структури лідерства входять п'ять основних елементів: лідер з певними особистісними рисами, здібностями та можливостями, орієнтованими на мету; його послідовники зі своїми якостями та можливостями для реалізації поставлених цілей; завдання, які лідер та співробітники намагаються розв'язати; ситуація, у якій відбувається процес взаємодії; група, у якій здійснюються всі акти міжособистісних відносин. Взаємодія цих елементів становить зміст різних теорій чи підходів до лідерства.

Лідерів завжди притаманні певні риси, що виділяють його серед інших. Лідерські якості – це певні риси особистості, характерні для людини, здатної керувати оточуючими і необхідні для ефективного впливу на інших людей з метою досягнення поставлених цілей. До якостей, які найчастіше зустрічаються в успішних лідерів, відносяться: інтелектуальні – розум і логіка, розважливність, проникливість, оригінальність, концептуальність, освіченість, знання справи, розвиненість комунікативних умінь, допитливість, розвинена інтуїція. Основними рисами характеру є: ініціативність, гнучкість, креативність, чесність, особистісна цілісність, сміливість, упевненість у собі, врівноваженість, незалежність, самостійність, амбітність, потреба в досягненнях, наполегливість та завзятість, енергійність, владність, висока працездатність, обов'язковість, тактовність та дипломатичність, вміння брати на себе відповідальність, ризикувати, вміння жартувати та сприймати гумор, вміння розумітися на людях.

Лідерство необхідно розглядати як групове явище: лідер немислимий наодинці, він завжди є елементом групової структури, а лідерство – системою відносин у цій структурі. Тому феномен лідерства належить до динамічних процесів. Цей процес може бути досить суперечливим, оскільки міра домагань лідера та міра готовності інших членів групи прийняти його провідну роль можуть не збігатися.

Виховання лідера починається вдома, і батьки відіграють важливу роль у цьому процесі. Щоб виростити дитину з лідерськими якостями, батьки самі повинні мати певні характеристики і створювати сприятливе середовище для розвитку. Насамперед вони виховують дитину на власному прикладі, демонструючи лідерські якості в повсякденному житті, ухвалюючи рішення, беручи на себе відповідальність, проявляючи ініціативу. Необхідно заохочувати самостійність дітей, давати їм можливість приймати рішення та нести за них відповідальність, не вирішувати всі проблеми за них, дозволяти помилятися та навчатися на своїх помилках. Дуже важливо розвивати емоційний інтелект, вчити дитину розуміти свої та чужі емоції. Потрібно знайти баланс між підтримкою та наданням дитині свободи, оскільки надмірна опіка може придушити лідерські якості. Варто розвивати в дитини

навички спілкування, здатності висловлювати свою думку та ставити запитання, уміння активного слухання та емпатії. Перед дитиною потрібно ставити складні, але досяжні завдання, щоб розвинути впевненість у собі та здатність долати труднощі, хвалити не тільки за результат, але й за процес та старання. Треба заохочувати участь у групових активностях, де дитина може виявити свої лідерські якості. Важливо розвивати критичне мислення, задавати відкриті запитання, обговорювати різні погляди, заохочувати дітей до аналізу та аргументації.

Таким чином, поняття лідерства багатоаспектне, проте більшість авторів визнає, що його головним елементом є наявність впливу однієї чи кількох осіб на переважну більшість інших членів групи. Сім'я посідає чільне місце у формуванні якостей особистості дитини. Найчастіше те, ким стане дитина в майбутньому, залежить від сімейних цінностей, від взаємовідносин як у сім'ї, так і безпосередньо з самою дитиною, від методів виховання, а також від тих якостей особистості, які батьки вважають пріоритетними.

Список використаних джерел

1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>
2. Шевчук Л. М. Управлінсько-лідерські здібності молодших школярів: сутність та специфіка. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 4. С. 18–23.

Кристина САВЧЕНКО,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник: Наталія СІРАНЧУК,

доктор педагогічних наук, професор

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СПІВПРАЦІ ТА КОМАНДНОЇ РОБОТИ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ЛІДЕРСТВА В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Формування ключових компетентностей учнів, зокрема соціальної та комунікативної, є одним із пріоритетів Нової української школи. Значущість розвитку навичок співпраці та командної роботи учнів початкової школи висвітлено у працях Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшиної, М. Кірик, Н. Сіранчук, О. Ангеліної, О. Василькової, А. Мітлош та інших науковців. Водночас питання формування навичок співпраці та командної роботи саме як передумови розвитку лідерських якостей учнів початкової школи потребує подальшого наукового осмислення, що й зумовлює актуальність даного дослідження.

Метою роботи є визначення особливостей формування навичок співпраці та командної роботи як передумови розвитку лідерських якостей в учнів початкової школи.

У наукових дослідженнях соціальна компетентність розглядається як важлива складова особистісного розвитку дитини, що забезпечує її здатність до ефективної взаємодії в соціальному середовищі. Зокрема, Н. Бібік підкреслює, що соціальна компетентність включає сформованість комунікативних умінь, здатність до співпраці та відповідальне ставлення до

власної діяльності [2, с. 117]. У межах компетентнісного підходу, обґрунтованого Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшиною та іншими науковцями, особлива увага приділяється формуванню в учнів здатності застосовувати знання у практичній діяльності та взаємодіяти з іншими [3, с. 113].

Формування навичок співпраці в учнів початкової школи пов'язане з розвитком соціально-емоційної сфери. В. Гринько, Т. Євтухова та А. Філіпова зазначають, що соціально-емоційні навички забезпечують здатність дитини керувати емоціями, ефективно спілкуватися та будувати взаємини, що є основою для організації командної діяльності [6, с. 33]. У цьому контексті співпраця розглядається як здатність працювати разом для досягнення спільної мети, що передбачає взаємодію, розподіл ролей і відповідальність за результат діяльності [1, с. 134].

Особливу роль у формуванні навичок співпраці відіграє організація навчального процесу. За М. Кірик, діяльність учнів у Новій українській школі має бути спрямована на активну участь у навчанні, що передбачає взаємодію, самостійність та ініціативність [8, с. 137]. У цьому аспекті важливим є перехід від традиційної моделі навчання до учнецентрованої, що підкреслюється у дослідженнях Н. Сіранчук та А. Shaji George. Науковці зазначають, що сучасна освіта орієнтується на активізацію пізнавальної діяльності учнів, їхню самостійну участь у навчальному процесі та розвиток здатності до прийняття рішень, що створює умови для формування соціальних і лідерських якостей [9; 10].

Водночас ефективним засобом формування навичок співпраці є використання інтерактивних методів навчання. Я. Зацаринна та І. Гриценко підкреслюють, що інтерактивні методи сприяють активній взаємодії учнів, розвитку комунікативних умінь, уміння аргументувати власну позицію, домовлятися та працювати в команді [7, с. 480]. Такі методи забезпечують включення кожного учня в діяльність та створюють умови для набуття досвіду спільної роботи.

Формування навичок співпраці та командної роботи безпосередньо пов'язане з розвитком лідерських якостей учнів початкової школи. О. Гончарук та М. Бокій зазначають, що лідерство в умовах початкової освіти проявляється у здатності учня проявляти ініціативу, брати відповідальність, організовувати взаємодію та приймати рішення в процесі спільної діяльності [5, с. 84]. Подібну думку висловлює О. Василькова, яка розглядає лідерство як соціально-психологічне явище, що формується у процесі взаємодії та спільної діяльності [4, с. 85].

Отже, аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що навички співпраці та командної роботи виступають важливою передумовою формування лідерських якостей учнів початкової школи. Їх розвиток забезпечується через реалізацію компетентнісного підходу, використання інтерактивних методів навчання та організацію учнецентрованого освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Ангеліна О. С. Роль педагога у формуванні соціальних навичок у дітей: як навчати емпатії та співпраці // *Collection of Scientific Papers «SCIENTIA»*: матеріали міжнародної наукової конференції (7 березня 2025 р., Стокгольм, Швеція). Стокгольм, 2025. С. 133–137.
2. Бібік Н. М. Структура і зміст соціальної компетентності. *Ціннісна складова соціалізації особистості дитини в умовах сьогодення: матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції з міжнародною участю*. 2020. С. 116–120.

3. Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І. та ін. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: колективна монографія / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2011. 112 с.
4. Василькова О. І. Психолого-педагогічні питання неформального лідерства. *Педагогіка і психологія*. 2019. № 2. С. 83–89.
5. Гончарук О. В., Бокій М. І. Формування лідерських якостей молодших школярів в умовах НУШ. *The 3rd International scientific and practical conference «Research on the development of science and the implementation of technology»* (September 16–19, 2025, Hamburg, Germany). Hamburg, 2025. С. 84.
6. Гринько В., Євтухова Т., Філіпова А. Теоретичні аспекти розвитку соціально-емоційних навичок в учнів початкової школи. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2022. Вип. 17 (2). С. 31–41.
7. Зацаринна Я., Гриценко І. Інтерактивні методи як засіб формування навичок співпраці у молодших школярів. *Universum*. 2025. № 25. С. 479–485.
8. Кірик М. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. Львів : Світ, 2019. 136 с.
9. Сіранчук Н. М., Романенко Л. В. Активізація когнітивної діяльності учнів у процесі реалізації початкової природничої освіти: досвід лабораторії початкової освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. *Acta Paedagogica Volynienses*. Луцьк, 2023. № 2. С. 100–107.
10. George A. Shaji, Siranchuk N. From teacher-centered to learner-driven: a review of the progression towards student-centric education models and practices. *Partners Universal Multidisciplinary Research Journal (PUMRJ)*. 2025. Vol. 2, № 2. P. 15–23.

Інтегроване навчання та наскрізне виховання

Аліна ВІВЧАР,

здобувач фахової передвищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Чортківського гуманітарно-педагогічного
фахового коледжу імені Олександра Барвінського

Науковий керівник: Любов ДЯЧИШИН,
викладач математичних дисциплін

Чортківського гуманітарно-педагогічного
фахового коледжу імені Олександра Барвінського

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ГЕОМЕТРІЇ В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Одним із найважливіших завдань сучасності є всебічний розвиток дитини. Сприяти її розумовому, моральному та емоційному становленню, розкривати творчий потенціал і індивідуальні здібності – основне завдання кожного вчителя. Здібності, які не розвиваються, поступово згасають, адже людина перестає ними користуватися і з часом втрачає їх. Лише завдяки постійним вправам і систематичним заняттям такими складними видами діяльності, як технічна творчість, образотворче мистецтво, математика та інші, можна підтримувати й розвивати відповідні здібності. Якщо діяльність дитини носить творчий характер, то вона постійно змушує її думати і стає дитячим захопленням [1, с. 12].

В початковій школі математика – це одна з найважливіших дисциплін. Вона розвиває спостережливість, уяву, логічне й образне мислення, яке є основою дитячої творчості. Саме на уроках математики формуються особистісні якості дитини: організованість, зібраність, здатність швидко та якісно ухвалювати рішення, відстоювати й доводити свою думку [4, с. 45].

Основні завдання вивчення геометричного матеріалу в 1–4 класах полягають у формуванні в учнів чітких і правильних геометричних уявлень, розвитку просторового мислення, а також оволодінні навичками креслення та вимірювання, які мають важливе практичне значення. Усе це сприяє підготовці школярів до успішного вивчення систематичного курсу геометрії в подальшому навчанні.

Геометричний матеріал у курсі математики початкової школи розміщено так, що він не виділяється в окрему тему чи розділ. На його опрацювання відводиться лише 3–7 хвилин на кожному уроці математики. Проте розташування геометричного матеріалу в програмі та підручниках має чітку логіку, адже пропуск хоча б одного складового елемента ускладнює успішне засвоєння наступного матеріалу. Єдиною темою геометричного змісту, яка виділена окремо, є «Площа геометричної фігури». Вона вивчається у четвертому класі, і на її опрацювання передбачено спеціальний навчальний час [3, с. 4].

Сприймання простору охоплює сприймання відстані, на якій предмети розташовані відносно людини та один одного, визначення напрямку їх розміщення, а також величини й форми предметів. Вправи геометричного змісту, спрямовані на формування просторових уявлень, опрацьовуються в кожному класі початкової школи, проте найбільше їх припадає на перший і другий класи.

Серед вправ на розвиток просторових уявлень можна виокремити кілька основних видів. Одним із них є орієнтування в напрямках руху та розміщенні предметів відносно себе. Такі вправи передбачають засвоєння понять: вперед, назад, ліворуч, праворуч, вгору, вниз, спереду, позаду, зліва, справа. З цими поняттями діти ознайомлюються ще в дошкільному віці, а в першому класі їх необхідно уточнити та закріпити. Для цього використовують різноманітні ігрові вправи, завдання під час фізкультхвилинок, а також індивідуальні практичні завдання [4, с. 88; 2, с. 1].

Ознайомлення з геометричними фігурами розпочинається вже на початку навчального року в 1 класі. Учні не лише повторюють геометричні фігури, відомі їм із дошкільного віку, а й ознайомлюються з новими поняттями: прямою та кривою лініями, променем і відрізком як частинами прямої, а також ламаною лінією. Геометричні фігури – пряма, крива, ламана лінії та відрізок – вивчаються за певним планом, який передбачає утворення геометричної фігури; її ілюстрацію; ознайомлення з властивостями; виділення фігури, що вивчається, серед інших геометричних фігур; побудову геометричної фігури.

Ознайомлюючись з багатокутниками, школярі повинні не лише розглядати готові моделі, а й вчитися самостійно відтворювати геометричні образи в уяві та на папері. Тому особливої ваги слід надати вправам на виділення знайомих фігур серед інших, порівняння та конструювання фігур, зображення їх на папері та класній дошці. У зв'язку з цим в учнів повинні сформуватися елементарні графічні уміння та навички роботи з креслярськими інструментами [3, с. 5; 2, с. 2].

Метою вивчення геометричного матеріалу у 2 класі є формування в учнів геометричних, зокрема просторових, уявлень, розвиток умінь будувати геометричні фігури, а також формування навичок обчислення периметра трикутника та прямокутника.

У 3 класі нові геометричні фігури не вивчаються, а поглиблюються й узагальнюються знання про фігури, з якими учні ознайомилися в попередніх класах: точку, пряму і криву лінії, відрізок, ламану, багатокутники, трикутник, чотирикутник (зокрема прямокутник і квадрат), п'ятикутник, коло та круг.

У 3–4 класах школярі вчаться креслити відрізки та вимірювати їх довжини, знаходити довжину ламаної лінії, обчислювати периметр багатокутників, зокрема прямокутника і квадрата, визначати довжину сторони квадрата за відомим периметром, а також будувати прямокутники й квадрати на папері в клітинку за заданими довжинами сторін.

Засвоєння геометричного матеріалу відбувається переважно у процесі виконання практичних робіт (вимірювання, креслення та моделювання) та розв'язування задач, а не лише шляхом теоретичного вивчення матеріалу [4, с. 102].

Для більш ефективного й усвідомленого засвоєння геометричного матеріалу доцільно впроваджувати різноманітні типи навчальних завдань, які не лише активізують пізнавальну діяльність учнів, а й сприяють розвитку просторового, логічного та критичного мислення. Такий підхід забезпечує перехід від формального запам'ятовування до глибокого розуміння геометричних понять і закономірностей [1, с. 18].

Наприклад :

Завдання 1.

- Розгляньте малюнок і назвіть геометричні фігури, які використані на ньому.

Завдання 2.

- Об'єднайтеся в групи, оберіть одну з фігур: «Чотирикутники», «Прямокутники», «Квадрати». Оберіть лідера і дайте відповіді на питання:

«Чотирикутники»

- Які характерні особливості мають усі чотирикутники?

«Прямокутники»

- Які характерні особливості мають усі прямокутники?

«Квадрати»

- Які спільні риси чотирикутників і прямокутників мають квадрати? Яка у них характерна особливість?

(Після обговорення учні роблять висновок, що квадрат можна назвати і багатокутником, і чотирикутником, і прямокутником. А його особливість у тому, що це прямокутник, у якого всі сторони рівні.)

Завдання 3.

- Як перекласти дві палички, щоб з двох трикутників вийшло три трикутника?

Інтегрований курс «Я досліджую світ» (ЯДС) – це ключовий предмет початкової школи (НУШ), що об'єднує природничу, громадянську, історичну, соціальну, здоров'язбережувальну, технологічну та частково математичну галузі. Він формує у дітей цілісну картину світу, навчаючи досліджувати довкілля, розуміти взаємозв'язки між явищами та застосовувати знання, зокрема математичні, у щоденному житті.

Основні характеристики інтеграції ЯДС та математики:

- **Навчання через діяльність:** замість сухого вивчення теорії, діти досліджують світ (спостерігають за природою, рахують дерева, вимірюють довжину тіні).

- **Практична математика:** математичні навички (додавання, віднімання, вимірювання, форми) застосовуються для розв'язання життєвих завдань на уроках ЯДС.

- **Цілісний підхід:** математична галузь інтегрується у тематичні тижні, дозволяючи поєднати вивчення природи з роботою з цифрами та геометричними фігурами.
- **Розвиток компетентностей:** курс спрямований на розвиток логічного мислення, дослідницьких навичок та соціалізації [5, с. 18–20; 7, с. 75–77].

Можемо навести приклад із власного досвіду під час педагогічної практики. У процесі проведення пробного уроку в 1 класі ми працювали над темою: «Круг. Розв’язування прикладів на додавання та віднімання. Сонце та його значення для життя на Землі. Безпечна поведінка на вулиці».

На початку уроку ми створили позитивний емоційний настрій і запропонували учням відгадати загадку про автобус. Після цього діти уявили, що вирушають у подорож до країни Геометрії. Працюючи з числами, учні помітили, що число 0 нагадує колесо, тому це стало логічним переходом до вивчення геометричної фігури – круга.

Для кращого засвоєння нового матеріалу ми провели гру, під час якої школярі визначали предмети круглої форми. Діти називали сонце, тарілку, монету, гудзик. Це допомогло перейти до обговорення Сонця та його значення для життя на Землі. В основній частині уроку ми пояснили різницю між колом і кругом. Учні виконували практичні завдання у зошитах: обводили коло та зафарбовували його, утворюючи круг. Також проводилися ігрові вправи для закріплення знань.

Далі ми поєднали вивчення геометричного матеріалу з правилами безпечної поведінки на дорозі. Учні пригадали значення сигналів світлофора та звернули увагу на те, що багато дорожніх знаків мають круглу форму. Наприкінці уроку діти виконували приклади на додавання і віднімання та підсумували, що нового дізналися про круг, Сонце і правила безпечної поведінки на вулиці.

Так, на уроці нам вдалося поєднати вивчення геометрії з природничими знаннями та практичними життєвими ситуаціями, що зробило навчання більш цікавим, доступним і зрозумілим для учнів.

Мета вивчення елементів геометрії буде досягнута, якщо на кінець навчання в початковій школі учні будуть орієнтуватися в основних напрямках положення і руху на площині та в просторі; знати найпростіші геометричні форми, уміти розпізнавати їх у навколишньому середовищі; знати назви основних елементів фігур і деяких геометричних тіл, уміти їх показувати та рахувати.

Учні також повинні розуміти, якими поверхнями обмежені просторові форми найпростіших многогранників; уміти вимірювати довжину відрізків і креслити відрізки заданої довжини; знаходити довжину ламаної та периметр многокутника; будувати многокутники; обчислювати площу прямокутника і квадрата; а також користуватися буквенними позначеннями [4, с. 110].

Список використаних джерел

1. Доротюк В. І. Розвиток творчої діяльності дітей. *Практична психологія*. 2000. №3. С. 5–7.
2. Забірка І. В. Матеріали до уроків математики НУШ. 2020.
3. Ярош Н. Є. Вивчення геометричних фігур. 2018.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ, 2012.

Яна ТРЕМБАЛЮК,
здобувач фахової передвищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового
коледжу імені Олександра Барвінського
Науковий керівник: Леся СИНИШИН,
викладач вищої категорії, викладач-методист

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ МАТЕМАТИКИ З ІНШИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ДИСЦИПЛІНАМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб; формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості. У цьому контексті доцільно звернутися до поняття комплексного навчання та інтеграції в освіті, зокрема до їх сутності, видів і особливостей реалізації в освітньому процесі.

Згідно з новим Державним стандартом, початкова освіта з 2018 року працює за оновленими програмами, в яких і передбачено формування компетентностей здобувачів освіти та інтеграцію освітніх галузей. Але доречно звернути увагу на науково-педагогічний проєкт Інтелект України. Мета якого – навчити дитину бути успішною в школі та дорослому житті, навчити радіти життю, сформувати якісний майбутній інтелектуальний фонд нації за рахунок упровадження наукових досягнень та інноваційної практики в системі освіти України. [3] І саме на прикладі цього проєкту добре видно комплексний підхід до формування життєвих компетентностей дітей молодшого шкільного віку.

В освіті прийнято виділяти два основні види інтеграції – вертикальну та горизонтальну. Перша забезпечує цілісність в рамках одного предмету повторюваних з різною глибиною осягання тем, які опрацьовані учнями раніше. Друга – спрямована на поєднання суміжних тем з різних шкільних предметів.

Синонімами до наведених понять можна вважати внутрішньопредметну та міжпредметну інтеграцію. При цьому в межах першого підходу відбувається встановлення зв'язків у межах одного предмета між різними темами чи розділами, поступове оволодіння все більш широкими та глибокими відомостями та взаємозв'язками щодо об'єкту вивчення, завдяки чому інтерес до нього лише зростає. Другий же підхід – поєднання знань із різних навчальних предметів, базується на залученні знань та навичок з декількох предметів, поєднуючи їх у нерозривну цілісність понятійними асоціаціями та уявленнями [1].

Застосування вертикальної та горизонтальної інтеграції є особливо важливим у контексті реалізації завдань окремих освітніх галузей, серед яких вагоме місце посідає математична. На уроках математики доволі часто використовуються завдання, які за змістом інтегровані з іншими освітніми галузями, що є прикладом внутрішньої інтеграції [2]. Але у випадку міжпредметної інтеграції слід зауважити, що на інших предметах доволі часто є завдання математичного змісту.

Так, при вивченні дисципліни «Я пізнаю світ», яка належить до природничої освітньої галузі, учням пропонується розв'язувати математичні задачі, які дають відповідь на питання пов'язані з природою, навколишнім середовищем, людиною та її життєдіяльністю:

– Для козака Чорновуса шанобливо зробили дверний отвір площею 4 м², щоб козак зміг вийти з куреня в шапці, розправивши вуса по 100 см кожний. Тож який зріст козака Чорновуса разом із шапкою?

– Терикони небезпечні, оскільки можуть самозайматися. Температура всередині насипу може сягати 1 200 °С. Обчисли, у скільки разів вона перевищує температуру закипання

води (переходу з рідкого в газоподібний стан). А на скільки перевищує температуру в класній кімнаті?

– Перший козацький курінь мав 38 рушниць і 53 шаблі. Другий на 3 рушници більше і на 5 шабел менше, ніж перший. А в третьому курені на 6 рушниць менше за другий і на 7 шабел більше за перший. Який курінь мав найбільше зброї?

На уроках «Українська мова. Читання», що належать до мовно-літературної освітньої галузі, використовуються завдання математичного змісту, зокрема вправи на підрахунок слів, визначення кількості складів і звуків, встановлення послідовностей, роботу з числами в текстах, а також розв'язування простих логіко-математичних задач на основі прочитаного матеріалу:

– Встав пропущені літери і прочитай числівники правильно.

– Найбільший у світі літак Ан-225 «Мрія» було побудовано в Україні. У 2001 році літак «Мрія», узявши на борт 253 тонни вантажу, за один політ установив 124 рекорди. Довжина літака 84 метри, в.сота 18 метрів, розмах крил понад 88 метрів. Це як шестиповерховий будинок із 4 під'їздами! У 2022 році під час війни літак було зруйновано.

– Виправ помилки Незнайка, написавши правильний варіант поруч.

Збори призначено на 18 годин.

Брат прийшов майже у сім.

Годинник показує 5 хвилин першої.

– Напиши в робочому зошиті вирази словами, уживаючи прийменники до, від.
 $77 + 35 = 112$ $109 - 63 = 46$

На уроках «Мистецтва», що належать до мистецької освітньої галузі, використовуються завдання математичного змісту, зокрема вправи на розпізнавання геометричних форм у художніх образах, визначення пропорцій і симетрії, орієнтування в просторі, створення орнаментів і візерунків за певними закономірностями, а також встановлення ритму й повторюваності елементів у композиції:

– Виконай замальовки в одному з жанрів: портрет друга або подруги, пейзаж міста (села), натюрморт із предметів побуту (художні матеріали на вибір). Спочатку намальовуй олівцем композицію,

– Залежно від задуму, художники створюють композиції в різних форматах: овальному, круглому, трикутному, квадратному. Найбільш поширений формат прямокутний. Проаналізуй, як композиція кожної картини підпорядкована її формату.

– Виконуйте пісню різним складом виконавців, змінюючи штрихи. Проспівайте пісню у ролях. Виконайте ритмічний супровід до цієї пісні на стаканчиках. Четвертні тривалості стукайте двома руками одночасно, а восьмі по черзі правою і лівою рукою.

Такі завдання відповідають вимогам Державного стандарту початкової освіти, оскільки вони вчать дітей розумінню композиції та формату, художнього мислення, ритмічного чуття, командної роботи та комунікації [2].

На уроках «Технології та дизайну», що належать до технологічної освітньої галузі, використовуються завдання математичного змісту, зокрема вправи на вимірювання довжини, ширини й висоти виробів, обчислення розмірів і пропорцій, роботу з масштабом, планування послідовності дій, побудову простих креслень і схем, а також розрахунок необхідної кількості матеріалів для виготовлення виробів:

– Виріжте з кольорового паперу два однакових квадрати.

– Складіть квадрати вчетверо, потім розгорніть, складіть трикутником і зігніть по лініях.

– Знову розгорніть і позначте олівцем середину вертикальних і горизонтальних ліній.

– Зробіть чотири надрізи, загніть кутики всередину.

– Змастіть клеєм половинку кутика, і склейте промені по центру, як показано на фото.

Те ж саме повторіть з другим квадратом...

На уроках «Фізичної культури», що належать до здоров'язбережувальної освітньої галузі, використовуються завдання математичного змісту, зокрема вправи на вимірювання часу виконання рухів, підрахунок кількості повторень і підходів, визначення дистанції та швидкості руху, порівняння результатів, а також елементи простого аналізу й фіксації досягнень учнів. Завдання такого плану навчають рухової активності та координації, просторового мислення, командної взаємодії та комунікації, розвитку уваги та дисципліни, мотивації та змагального духу:

- Завдання «Будуємо геометричні фігури». За сигналом головного судді змагань команди беруться за руки і вибудовують озвучені геометричні фігури: коло, квадрат, трикутник, прямокутник. Виграє команда, яка відтворить фігури за мінімально короткий час (за найшвидшу побудову кожної вказаної фігури команда отримує 1 бал, переможець визначається набраною загальною сумою балів).

Отже, інтеграція математичної галузі з іншими освітніми галузями в початковій школі є не просто методичним прийомом, а необхідною умовою формування цілісної картини світу в учнів. Аналіз практичних завдань у проєкті «Інтелект України» доводить, що вертикальна та горизонтальна інтеграція дозволяють вивести математику за межі сухих цифр. Впровадження математичного змісту в уроки «Я пізнаю світ», мистецтва, технологій та фізичної культури сприяє розвитку критичного мислення, логіки та здатності застосовувати здобуті знання в реальних життєвих ситуаціях. Це забезпечує виконання головної мети НУШ – підготовку компетентної особистості, здатної до самореалізації в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Кришмарел В. Види інтеграції в освіті та їх реалізація з огляду на змістовні підходи на прикладі історії. 2021 р. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725218> (дата звернення: 26.04.2026).
2. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 лип. 2019 р. № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.04.2026).
3. Турубара К. НУШ vs. «Інтелект України»: «Телеграф» розбирався, які особливості цих шкільних програм. 2024 р. URL: <https://www.telegraf.in.ua/topnews/10126222-nush-ta-intelekt-ukrajini-telegraf-rozbiravsja-jaki-osoblivosti-cih-osvitnih-program.html> (дата звернення: 19.04.2026).

Ангеліна ШИЛАН,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету
Єлізавета НІКОЛІВА,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Тетяна СУРЖУК,
кандидат педагогічних наук, доцент

СТВОРЕННЯ КОМІКСІВ УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Сучасна початкова школа орієнтується на формування ключових компетентностей, зокрема медіаграмотності, творчого мислення та вміння працювати з різними видами інформації. У цьому контексті створення коміксів учнями початкових класів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» набуває особливої актуальності. Комікс виступає як доступна та ефективна форма медіатексту, що поєднує візуальну та текстову інформацію і сприяє глибшому засвоєнню навчального матеріалу.

Відповідно до вимог сучасної освіти, учні мають не лише споживати інформацію, а й створювати власні медіапродукти. Саме тому використання коміксів у навчальному процесі є доцільним і відповідає освітнім стандартам, які передбачають розвиток умінь створювати й аналізувати медіатексти [2].

Створення коміксів доцільно розглядати як різновид роботи з медіатекстами. У процесі навчання учні мають можливість обирати різні способи представлення інформації, зокрема, через візуальні тексти. Комікс, як форма подання інформації, дозволяє поєднати зображення, текст, сюжет і емоції, що робить навчальний процес більш цікавим і доступним для молодших школярів [1].

У межах курсу «Я досліджую світ» учні працюють із різними видами інформації, тому створення коміксів допомагає їм краще зрозуміти зміст тем, узагальнити знання та представити їх у творчій формі.

Важливою складовою створення коміксів є розвиток уміння будувати сюжет. Учні навчаються складати історії, визначати основні події, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та логічно вибудовувати послідовність дій. У процесі роботи над коміксом діти засвоюють основні елементи сюжету: зав'язку, розвиток дії та розв'язку. Це сприяє розвитку логічного мислення, уяви та здатності структурувати інформацію [1]. Така діяльність особливо ефективна для учнів 1 класу, оскільки вона поєднує навчання з грою та творчістю. Комікси допомагають учням не лише засвоювати знання, а й застосовувати їх на практиці, відтворюючи реальні життєві ситуації у вигляді історій.

Створення коміксів є потужним засобом розвитку творчого потенціалу учнів. У процесі виконання завдань діти мають можливість проявити фантазію, створити власних персонажів, придумати сюжет і передати свої емоції через малюнок і текст. Це сприяє формуванню індивідуальності учня, розвитку креативності та самостійності. Крім того, така діяльність підвищує мотивацію до навчання, оскільки діти відчують себе авторами власного продукту.

Робота над коміксами безпосередньо пов'язана з формуванням мовленнєвих умінь. Учні навчаються складати короткі висловлювання, добирати слова для передачі думок, формулювати репліки персонажів і підписувати малюнки [3]. Особливо важливим є те, що діти вчаться будувати зв'язні висловлювання, дотримуючись логіки сюжету. Це сприяє розвитку як усного, так і писемного мовлення, що є одним із ключових завдань початкової освіти.

Комікси базуються на використанні візуальних елементів, що є надзвичайно важливим для молодших школярів. Сюжетні та предметні малюнки допомагають краще зрозуміти навчальний матеріал, розвивають образне мислення та сприяють запам'ятовуванню інформації.

Візуалізація навчального матеріалу особливо ефективна у курсі «Я досліджую світ», оскільки дозволяє відобразити явища природи, соціальні процеси та життєві ситуації у доступній формі. Інтегрований курс «Я досліджую світ» створює сприятливі умови для використання коміксів, оскільки передбачає поєднання знань із різних освітніх галузей. Створення коміксів можна використовувати під час вивчення тем про природу, суспільство, правила поведінки, безпеку тощо [4].

У процесі педагогічної практики, що проходила в період з лютого по квітень 2026 року на базі Рівненського ліцею №24 у 1 класі, нами було апробовано використання коміксів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Створення коміксів викликало значний інтерес у дітей. Означений вид освітньої діяльності сприяв активізації пізнавальної діяльності першокласників.

Зокрема, учням було запропоновано створити прості комікси на теми: «Мій день», «Правила поведінки в школі», «Як я допомагаю вдома», «Безпечна дорога до школи». Робота організовувалася поетапно:

1. Обговорення теми та створення простого сюжету.
2. Малювання послідовних кадрів.
3. Додавання коротких підписів або реплік.
4. Презентація готових робіт.

Учні із задоволенням виконували завдання, активно брали участь в обговоренні, проявляли творчість та ініціативу. Було помітно, що навіть ті діти, які мали труднощі з усним мовленням, більш впевнено висловлювали свої думки через малюнки.

Результати показали, що використання коміксів:

- підвищує мотивацію до навчання;
- сприяє кращому засвоєнню матеріалу;
- розвиває мовлення та уяву;
- формує навички роботи з інформацією;
- створює позитивну атмосферу на уроці.

Отже, створення коміксів у початковій школі є ефективним засобом навчання, який поєднує розвиток медіаграмотності, творчих здібностей та мовлення учнів. Досвід використання коміксів класі на уроках курсу «Я досліджую світ» підтверджує їхню результативність і доцільність у сучасному освітньому процесі.

Список використаних джерел

1. Використання коміксів у початковій школі. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-vikoristannya-komiksiv-u-pochatkoviy-shkoli-296481.html>.

2. Левшунова О. О., Кабанець А. В. Особливості використання коміксів на уроках мовно-літературної галузі у початкових класах. *Актуальні проблеми та стратегії розвитку початкової освіти: матеріали IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції* [16 травня 2024 р.]. Рівне: РДГУ, 2024. С.52–54.
3. Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя / Волошенюк О., Ганик О., Голошапова В., Дегтярьова Г., Іванова І., Кожанова А., Пиза Г., Шкрбець О., Янкович О. / За редакцією О. Волошенюк, В. Іванова. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 234 с. URL:https://www.aup.com.ua/uploads/Pochatkova_school_2018.pdf.
4. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник. Ред.-упор. В. Іванов, О. Волошенюк; За науковою редакцією В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с. URL:<https://www.aup.com.ua/uploads/momg.pdf>.
5. Нова українська школа: організація медіаосвіти в початковій школі : навчально-методичний посібник / Старагіна І., Волошенюк О., Мокрогуз О., Ганик О. Київ : ПРОПАПР, 2021. 160 с.

Формувальне оцінювання

Діна БОРИСОВЕЦЬ,
здобувач фахової передвищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний
фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник: Олена БІЛЕЦЬКА,
викладач психології

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕФЛЕКСІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Реформування сучасної системи початкової освіти в межах концепції «Нова українська школа» висуває на перший план завдання розвитку в учнів умінь самостійно мислити, критично оцінювати та аналізувати інформацію. Одним із ключових психолого-педагогічних інструментів для формування цих навичок є рефлексія – процес усвідомлення дитиною власних думок, дій та результатів навчання. Попри значну увагу з боку науковців до цієї теми, практична ефективність рефлексивних методів у початковій школі досі недостатньо вивчена в прикладному аспекті.

Фундамент наукового пошуку становлять розробки вітчизняних дослідників, які розкривають багатоаспектність феномену рефлексії. Зокрема, у працях Р. Павелківа цей термін інтерпретується як складний інтегративний механізм самодетермінації, що забезпечує глибоку трансформацію особистісного досвіду, усвідомлення внутрішніх інтенцій та формування психологічної зрілості індивіда [2].

Н. Оксенюк акцентує увагу на ієрархічній побудові рефлексивних процесів, виокремлюючи в їх структурі поєднання когнітивних операцій, емоційних реакцій та ціннісних орієнтирів. Дослідниця також обґрунтовує специфіку становлення цих механізмів на різних етапах онтогенетичного розвитку [1].

Питання імплементації рефлексивних практик у сучасний освітній простір ґрунтовно висвітлено у роботах О. Пометун. Авторка доводить, що впровадження інноваційних

технологій, орієнтованих на розвиток критичного мислення, неможливе без систематичної рефлексії. Саме свідомий аналіз власної діяльності дозволяє здобувачам освіти трансформувати репродуктивне засвоєння інформації у глибокий аналітичний підхід до опанування знань [3].

Базуючись на поєднанні зазначених підходів, у межах нашого дослідження критичне мислення визначаємо як інтегративну здатність особистості свідомо аналізувати інформацію, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формулювати обґрунтовані висновки та коригувати власну пізнавальну діяльність. Рефлексія слугує внутрішнім механізмом, що забезпечує перехід від несвідомого до усвідомленого мислення.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та емпірична перевірка ефективності організації рефлексивної діяльності як умови розвитку критичного мислення учнів 1–4 класів.

Емпіричне дослідження проводилося з 16 листопада по 18 грудня 2025 року на базі Єльнівської гімназії Рокитнівської селищної ради Сарненського району Рівненської області. До дослідження було залучено 61 учень початкової школи (віком 6–10 років). Вибірку сформовано так: 1 клас (15 учнів), 2 клас (16 учнів), 3 клас (15 учнів) та 4 клас (15 учнів). Дослідження здійснювалося у два етапи: теоретико-аналітичний та емпіричний. Для збору даних та їх аналізу застосовано чотири методики – «Світлофор», «Незакінчене речення», «Шість капелюхів мислення» та «Стратегія 3-2-1», – які забезпечують комплексне вивчення рефлексивних умінь і елементів критичного мислення відповідно до вікових особливостей молодших школярів.

Методика «Світлофор» передбачала самооцінювання учнями рівня засвоєння навчального матеріалу за допомогою трьох кольорових карток: зелений – повне розуміння, жовтий – часткове, червоний – відсутність розуміння. Отримані результати засвідчили виражену вікову динаміку. У 1 класі 80% учнів обрали зелений сигнал, що відображає характерну для першокласників тенденцію до інтуїтивно завищеної самооцінки. У 2 класі частка вибору зеленого сигналу знизилася до 50%, а червоного зросла до 19%, що не свідчить про погіршення успішності, а, навпаки, про формування більш об'єктивного самосприйняття та розвиток метакогнітивної усвідомленості. У 3 класі спостерігається стабілізація: 60% учнів оцінюють свій рівень як достатній, 27% – як частковий, 13% – як недостатній. У 4 класі зафіксовано подальше зміцнення аналітичної самооцінки: 67% обрали зелений, 27% – жовтий, 6% – червоний. Отже, зменшення частки завищених самооцінок у динаміці від 1 до 4 класу є показником зростання рефлексивної зрілості та критичного ставлення до власних навчальних результатів.

Приєм «Незакінчене речення» дав змогу дослідити вербальні прояви рефлексії учнів на завершальному етапі уроку. Аналіз висловлювань засвідчив, що першокласники переважно орієнтуються на емоційні враження – 31% обрали варіант «Найбільш мені сподобалося», тоді як когнітивні формулювання «На уроці я дізнався» та «Я запам'ятав» обрали 56% учнів. У 2 класі переважає емоційна рефлексія (50%), у 3–4 класах зростає частка когнітивних відповідей, а відкрите визнання труднощів «Мені було складно», яке у 2 класі становило 19%, у 4 класі – 20%, інтерпретується як ознака зростаючої самокритичності та довіри до освітнього середовища. Така динаміка свідчить про поступове становлення навчальної автономії та здатності до усвідомленого самоаналізу.

Результати застосування методики «Шість капелюхів мислення» Е. де Боно дали змогу виявити структуру пізнавальних установок учнів. У 1 класі переважають емоційно-чуттєві (Червоний – 20%) та інформаційно-репродуктивні (Білий – 27%) стратегії мислення, тоді як

креативний (Зелений – 7%) та метакогнітивний (Синій – 13%) компоненти перебувають на етапі становлення. У 2 класі спостерігається більш рівномірний розподіл ролей – по 20% учнів обрали Червоний, Жовтий і Синій капелюхи, що вказує на диференціацію мисленнєвих стратегій. У 3 класі домінує позитивно-оцінна орієнтація (Жовтий – 27%), зростає частка творчого (Зелений – 14%) та критичного (Чорний – 13%) мислення. У 4 класі простежується зростання вибору Чорного капелюха (27%) та Червоного (33%) при зниженні Жовтого (7%) і Зеленого (7%), що свідчить про посилення критико-рефлексивних процесів і водночас підвищення емоційної чутливості учнів, що потребує педагогічного супроводу для підтримки позитивної мотивації.

Застосування стратегії «3-2-1» дозволило дослідити здатність учнів структурувати навчальний досвід. У 1 класі 53% учнів обрали блок «1 запитання», що є проявом домінування елементарних форм рефлексії та природної пізнавальної допитливості. У 2 класі результати розподілилися рівномірніше: «3 факти» – 31%, «2 аспекти» – 31%, «1 запитання» – 38%. У 3 класі зафіксовано зростання частки блоку «3 факти» до 40%, що свідчить про розвиток аналітико-репродуктивних умінь. Отримані дані підтверджують послідовну позитивну динаміку формування рефлексивних умінь у 1–4 класах.

За підсумками дослідження сформульовано такі висновки:

- 1) по-перше, рефлексивна діяльність є дієвим засобом розвитку критичного мислення молодших школярів – систематичне застосування рефлексивних методів стимулює перехід від емоційно-стихійного до усвідомленого, аналітичного осмислення навчального матеріалу;
- 2) по-друге, емпіричні дані засвідчують чітку вікову динаміку – від переважання інтуїтивної самооцінки у 1 класі до формування стійких метакогнітивних умінь у 3–4 класах;
- 3) по-третє, рівень рефлексивної зрілості співвідноситься з рівнем критичності мислення – учні, здатні до об'єктивної самодіагностики та відкритого визнання труднощів, виявляють вищий рівень аналітичних умінь.

Практичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні доцільності систематичного включення рефлексивних технік до структури уроків у початковій школі як ефективного інструменту розвитку критичного мислення. Зокрема, методики «Світлофор» та «Незакінчене речення» оптимально придатні для формування початкових навичок самооцінювання (1–2 класи), тоді як «Шість капелюхів» та «Стратегія 3-2-1» ефективніші для розвитку аналітичного та критичного мислення учнів 3–4 класів.

Список використаних джерел

1. Оксенюк Н. І. Психологія особистості: навч. посіб. Рівне: РДГУ, 2018. 210 с.
2. Павелків Р. В. Загальна психологія: підручник. Київ: Кондор-Видавництво, 2015. 564 с.
3. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Учитель початкової школи*. 2018. № 9. С. 8–20.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОСТІ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ КУРСІВ І ДИСЦИПЛІН ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ 1–4 КЛАСІВ

Мовно-літературна освітня галузь

Ангеліна ВОДЗІК,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

Тетяна ДУДЮК,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Тетяна СУРЖУК,

кандидат педагогічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ МОВНИХ І МОВЛЕННЄВИХ ПОНЯТЬ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Сьогодні, в умовах інтенсивного розвитку міжнародної комунікації, цифровізації навчального процесу та зростання ролі міжкультурної взаємодії, вміння ефективно користуватися іноземною мовою є ключовим чинником як для професійної самореалізації особистості, так і для розвитку освітньої системи в цілому.

Проблема ефективного оволодіння іноземною мовою учнями початкових класів є однією з актуальних у сучасній педагогіці. Вона пов'язана з необхідністю формування в учнів мовної компетентності, розвитку їхнього мислення, пізнавальної активності та здатності до свідомого засвоєння знань [3, с. 5–7]. Особливу роль у цьому процесі відіграє опора на знання рідної мови, зокрема граматики української мови [3, с. 9].

Фундамент мовної підготовки закладається саме в початковій школі, оскільки в цей період учні засвоюють основні мовні поняття, вчать будувати речення, розрізняти частини мови, усвідомлювати граматичні категорії. Надалі ці знання стають основою для вивчення іноземної мови, зокрема англійської, та сприяють більш глибокому її розумінню [3, с. 10].

У психолого-педагогічних дослідженнях О. Бігич, Н. Бориско, Г. Борецької підкреслюється, що успішність оволодіння іноземною мовою значною мірою залежить від рівня сформованості мовної свідомості учнів. Використання знань з граматики української мови дозволяє учням встановлювати зв'язки між мовами, порівнювати їхні особливості, аналізувати мовні явища та свідомо засвоювати новий матеріал [4, с. 9–10].

Під час вивчення англійської мови учні спираються на вже сформовані знання про будову речення, частини мови, граматичні форми. Це сприяє перенесенню знань із рідної мови на іноземну, полегшує розуміння нових граматичних структур і зменшує кількість типових помилок у мовленні. Початковій школі важливим є використання порівняльного підходу, який передбачає зіставлення граматичних явищ української та англійської мов. Такий підхід сприяє розвитку логічного мислення, уміння аналізувати та узагальнювати мовні явища, а також формує в учнів цілісне уявлення про мовну систему. У зв'язку з цим, використання порівняльного підходу для засвоєння мовних понять і явищ української та англійської мов стає актуальним.

У сучасній методиці навчання іноземної мови виділяють два основні підходи: експліцитний та імпліцитний. Імпліцитне навчання вважається більш природним способом оволодіння мовою, особливо на початкових етапах. Це процес засвоєння граматики без прямого пояснення правил. Основними рисами імпліцитного підходу є такі, як-от: непряма подача граматичного матеріалу; автоматизація знань; навчання так, «як у рідній мові»

Непряма подача граматичного матеріалу характеризується тим, що нові структури опрацьовуються у контексті діалогів, текстів, ігор, а не у вигляді правил (створюється комунікативне середовище на уроці); навчання орієнтоване на мовлення, аудіювання, читання, де учні самостійно виводять закономірності з прикладів. Автоматизації знань учні набувають шляхом частого використання граматичних форм у спілкуванні, що допомагає засвоювати їх на інтуїтивному рівні. Навчання відбувається так, «як у рідній мові». Процес імітує природне мовне середовище, як у дитини, яка вивчає рідну мову без знання граматичних термінів. Учні «вбирають» граматичні структури через мовну практику, спостереження та контекстуальне використання мови, не завжди усвідомлюючи, що саме вони вивчають.

Експліцитне навчання, на відміну від імпліцитного, є методичним напрямом, який передбачає свідоме ознайомлення учнів з граматичними правилами, структурою мовних одиниць та їхнім функціонуванням у мовленні. Такий підхід базується на тому, що учні отримують чіткі пояснення граматичних явищ і далі вправляються у їх застосуванні через практику. Методика роботи спрямовується на свідоме засвоєння учнями граматичних правил; покрокове навчання; використання дедуктивного та індуктивного способів пояснення мовного матеріалу; підвищену увагу до точності мовлення. Це означає, що граматичні поняття подаються у формі визначень, правил або таблиць, які пояснюють, як працює певна структура мови. Зазвичай використовуються такі етапи: пояснення → приклад → тренування → застосування в мовленні (покроковий підхід). Дедуктивний спосіб навчання використовується тоді, коли спочатку пояснюється правило, а потім учні виконують вправи; індуктивний – коли учні самостійно виводять правило на основі прикладів, запропонованих учителем. Учні свідомо працюють над правильністю вживання граматичних форм, що особливо важливо на середньому та просунутому рівнях (підвищена увага до точності мовлення).

Імпліцитний підхід є більш природним, адже учні засвоюють граматику через спілкування, ігри та контекст без прямих пояснень правил, подібно до того, як вони вивчають рідну мову. Експліцитний підхід, навпаки, передбачає свідоме вивчення граматичних правил із подальшим їх закріпленням у вправах і мовленні [4, с. 10–11]. Отже, обидва підходи є важливими: імпліцитний забезпечує природність і інтуїтивне засвоєння мови, а експліцитний – точність і усвідомленість. Найефективнішим є їх поєднання в навчальному процесі.

У межах концепції Нової української школи особлива увага приділяється міжпредметним зв'язкам та інтеграції навчання. Використання міжпредметних зв'язків з української та англійської мов забезпечить системність навчання, сприятиме формуванню нових знань і підвищить ефективність освітнього процесу. Використання інтерактивних методів, мовних ігор, вправ на порівняння та аналіз робить навчання більш цікавим і результативним [3, с. 12–13]. За традиційною методикою вивчення іноземній мові відбувається на уроках іноземної мови. Сучасне навчання спрямовується на інтегрування змісту предметів, що об'єднані спільною освітньою метою або на використання міжпредметних зв'язків для розширення світогляду дитини.

У зв'язку з цим, перед нами повстало питання, пов'язане із засвоєнням учнями мовних і мовленнєвих понять англійської та української мов на основі імпліцитного та експліцитного підходів на уроках інтегрованого змісту.

Експериментальні уроки було проведено під час педагогічної практики в першому класі Рівненського ліцею №7 на початку 2025/2026 навчального року.

Наведемо приклади завдань з англійської мови, що виконували першокласники під час опрацювання мовних тем за підручником «Українська мова. Буквар» авторів М. Вашуленка і О. Вашуленко [2, с. 8–9].

Тема: Ознайомлення зі словами – назвами предметів. *Що?*

Мета уроку української мови полягає в ознайомленні першокласників зі словами – назвами предметів, навчанні ставити до слів питання *що?*, практично розрізняти предмети за семантичними групами тощо. На цьому ж уроці ставимо за мету – вчити називати предмети англійською мовою і спостерігати за вживанням їх у реченні.

На сторінках підручника зображена класна кімната. Чого тут тільки не побачиш? І все це для першокласників (*дошка, парти, стільці, олівці, буквар, шафа, луна, глобус, годинник, окуляри, ноутбук, робот, лялька* тощо).

Діти називають предмети. Вчитель звертається до учнів з пропозицією поміркувати: *Як ви думаєте, чи відрізняється класна кімната, в якій навчаються українські діти від класної кімнати, в якій навчаються англійські діти?* Запитання вчителя супроводжується демонстрацією ілюстрації класу англійської школи.

Запитання вчителя: – *Чи є однакові предмети в класах? Як їх називають англійські діти?*

Серед учнів можуть бути і такі, що давали правильні відповіді, і такі, що мовчали. Вчитель правильно називає предмети англійською мовою і акцентує увагу учнів на тому, що слова – назви предметів в англійській мові вживаються разом з «маленьким словом» – артиклем. Діти повторюють *a desk, a bag, a table, a chair, a blackboard, a pointer, a window, a book, a picture*.

На основі виконання цього завдання починаємо формувати в першокласників уміння розрізняти поняття «предмети» і «назви предметів». Діти спостерігають, що предмет той самий, а називають його в різних мовах не схожими з українськими словами.

Наступний крок полягає у введенні слова – назви предмета в речення.

Учитель пропонує учням відгадати, який предмет він тримає в руках у себе за спиною і задає питання: *Що це?* Правильними вважаються відповіді дітей, які починалися так: *Це ...* . Складають речення: *Це книга. Це портфель. Це ручка.*

Запитання вчителя: – *А можна сказати «Це є книга. Це є портфель.»?*

Діти відповідають і порівнюють структуру речень. З'ясовують, що будова речень відрізняється, а значення залишається тим самим.

Запитання вчителя: – *А як би склав речення англійський учень?*

На цьому етапі вчитель пояснює, що і в англійській мові є слово «це». Воно перекладається так: «*this*» і звучить ... (вчитель орфоепічно правильно вимовляє слово). Також учитель наголошує на тому, що в англійському реченні обов'язково має бути слово, яке вказує на те, що цей предмет «є». І це слово «*is*». Отже речення «*Це книга.*» англієць скаже «*This is a book.*».

Далі учні можуть повправлятися у перекладі, називаючи предмети, що знаходяться на столі в учителя.

Використання на уроках української мови завдань інтегрованого змісту сприяло заохоченню першокласників до пізнання мовних явищ української та англійської мов, створенню позитивної атмосфери на уроці, свідомому повторенню і закріпленню знань, одержаних на уроках англійської мови.

Зазначимо, що використання завдань інтегрованого змісту на уроках мовно-літературної освітньої галузі можливе, якщо дотримуватися таких педагогічних умов, як-то: оволодіння вчителем методикою навчання іноземної мови в початкових класах (ця дисципліна є обов'язковою за ОПП «Початкова освіта»); вміння розробити завдання інтегрованого змісту відповідно до спільної мети уроків; систематичність застосування таких завдань на уроках мовно-літературної освітньої галузі; створення позитивної мотивації навчання української та іноземної мов; врахування індивідуальних особливостей учнів.

Отже, ефективність оволодіння іноземною мовою учнями початкових класів значною мірою залежить від рівня сформованості знань з рідної мови, зокрема граматики української. Саме в молодшому шкільному віці закладається основа мовної свідомості, яка дозволяє учням не лише механічно засвоювати новий матеріал, а й осмислювати його, порівнювати мовні явища та встановлювати міжмовні зв'язки.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: poradnik для вчителя. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.
2. Вашуленко М. С., Вашуленко О. В. Українська мова. Буквар. Підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти. Ч. 1. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 112 с.
3. Карп'юк О. Д. Методика навчання англійської мови у початковій школі : навч.-метод. посіб. Тернопіль: Астон, 2020. 296 с.
4. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів /бігич О., Бориско Н., Борецька Г. <http://rep.knlu.kyiv.ua/xmlui/handle/787878787/267>
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2018. 504 с.

Марта ДУБНО,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Людмила БІСОВЕЦЬКА,
кандидат філологічних наук, доцент

ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ УМІННЯ ПЕРЕТВОРЮВАТИ ПРОЧИТАНЕ

Формування читацької компетентності молодших школярів, яка є індивідуальним інтегрованим утворенням, зазначає О. Савченко [3, с. 34], передбачає різні види завдань на перечитування, розуміння, відтворення і зміни текстів, залежно від мети опрацювання, їх жанру, обсягу, складності. У цьому процесі важливо зберегти інтерес до читацької діяльності та пізнавальну активність кожного учня, адже ефект новизни сприймання змісту нового твору є короточасним. Застосування інтерактивних методів і прийомів, змінюючи роль учнів у навчанні, щоразу зосереджує їхню увагу на новизні міжособистісної взаємодії, що стимулює

індивідуальну активність, передбачає можливість відносно вільної комунікації і висловлювання думок, які виникають у дітей у процесі читацької діяльності.

У Типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом О. Савченко. (3–4 клас) [4] визначено Очікувані результати навчання здобувачів освіти: самостійно виконує завдання на зміну, доповнення, словесне ілюстрування твору; доповнює твір новим персонажем, новою подією; передає прочитане в інсценізації, поєднуючи різні засоби виразності (слово, жест, міміка, рухи); використовує відомі прийоми для створення казки.

Формування вміння перетворювати (трансформувати) прочитане в початковій школі – це ефективний спосіб розвитку творчого мислення, емоційної сфери та зв'язного мовлення. Це дозволяє перейти від пасивного читання до активного осмислення тексту.

Прийоми перетворення тексту (трансформація) вчать дітей змінювати структуру, форму або зміст тексту, зберігаючи його головну думку.

«Зміна кінцівки/початку»: Запропонуйте учням придумати іншу розв'язку казки або оповідання: «А що було б, якби Лисичка не обдурила Журавля?».

«Зміна оповідача»: Переказати текст від імені іншого персонажа (наприклад, казку «Ріпка» розказує Мишка).

«Створення коміксу/кіносценарію»: Перетворення текстового опису на послідовність малюнків або коротких діалогів (сценарій).

«Інтерв'ю з героєм»: Один учень грає роль героя, інші задають питання про його характер, уподобання, вчинки.

«Створення рекламного щита/оголошення»: Реклама улюбленого героя або продукту, описаного в тексті (наприклад, пиріжки, які несла бабусі Червона Шапочка).

Значну кількість творчих вправ можна запропонувати школярам на основі текстів, що передбачені для вивчення в чинних підручниках. Наприклад:

- доповнення та перебудова тексту (опис подій, які могли передувати зображеним; розширення змісту оповідання новим епізодом; вигадкування нових обставин сюжету; складання нового закінчення оповідання, казки; складання нового твору з аналогічною назвою);
- прогнозування можливого розвитку подій, передбачення змісту твору на основі заголовка, ключових слів, ілюстрації, читання першого й заключного абзаців тексту;
- словесне малювання, інсценізація та «екранізація» прочитаного;
- складання творчих переказів (переказ від першої особи, переказ від імені одного з персонажів, зміна кінцівки тексту чи його структури);
- перенесення дій твору в сучасне або минуле;
- написання листа персонажеві твору;
- добір римованих слів, доповнення рядків віршів;
- складання сенкана, лімерика, загадок за прочитаним [2].

Наприклад, у підручнику Н. Богданець-Білокаленко і Ю. Шумейко «Українська мова та читання» учням запропоновано прочитати уривок із повісті Н. Гербіш «Мандрівка із Чарівним Атласом. Париж». Після ознайомлення із текстом потрібно відповісти на запитання та виконати завдання [1, с. 156]:

1. Назвіть головних героїв і героїнь твору. Як мандрівники уявляють Париж. Прочитайте.
2. Яке в Парижі улюблене місце мами? Знайдіть і прочитайте історію про це місце.
3. Що таке Сакре-Кер? Прочитайте його опис у тексті.

4. Назвіть відому споруду Парижа. Яка її висота? Розкажіть про історію її створення. Чому парижани не любили Ейфелеву вежу? Прочитайте. Як її використовують сучасники?
5. Виберіть із тексту власні назви, поясніть правопис і значення.
6. Розгляньте ілюстрації. Знайдіть рядки в тексті, які відповідають їхньому змісту.
7. Завдання для «акторів». Розподіліть ролі. Прочитайте текст в особах.
8. Використовуючи google-карту, «походіть» вулицями Парижа.
9. Куди б ви хотіли помандрувати завдяки чарівному атласу? Напишіть про це текст (5–7 речень).

Отже, формування в учнів початкових класів уміння перетворювати прочитане є важливою складовою читацької компетентності, спрямованою на розвиток творчого мислення, уяви та глибокого розуміння тексту.

Список використаних джерел

1. Богданець-Білоskalенко Н., Шумейко Ю. Українська мова та читання: підруч. для 4 кл. закл. заг. серед. освіти (у 2-х частинах). Ч. 2: Читання. Київ : Грамота, 2021. 160 с.
2. Волошина Г. П., Роєнко Л. М. Типи та особливості уроків української мови і літературного читання у початкових класах: навч.-метод. посіб. Умань : 2013. 204 с.
3. Савченко О. Літературне читання: інтерактивні методи і прийоми. *Початкова школа*. 2017. № 4. С. 34–39.
4. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

Надія КУЗЬМИЧ,

здобувач фахової передвищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»

Науковий керівник: Людмила ГОДУНКО,
кандидат педагогічних наук, викладач-методист

ХАРАКТЕРИСТИКА ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасний етап розвитку освіти характеризується активним упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітній процес. Особливої актуальності набуває їх використання у початковій школі, де формуються основи іншомовної комунікативної компетентності учнів.

Важливо зазначити, що у процесі навчання англійської мови ІКТ виступають ефективним інструментом розвитку мовленнєвих навичок та вмінь, зокрема аудіювання, говоріння, читання та письма. Інформаційно-комунікаційні технології – це сукупність способів і засобів збирання, збереження, обробки, передачі і представлення інформації, що розширює знання людей та їх можливості у керуванні технічними і соціальними процесами. ІКТ включають в себе широкий перелік засобів і методів роботи з ними: від друкованих видань до сучасних комп'ютерів. Серед інформаційно-комунікаційних технологій виділяють

комп'ютерні і телекомунікаційні, які об'єднують поняттям «нові інформаційно-комунікаційні технології» [3].

До основних засобів ІКТ належать мультимедійні презентації, інтерактивні дошки, відео- та аудіоматеріали, освітні онлайн-платформи та мобільні додатки. Їх використання забезпечує візуалізацію навчального матеріалу, сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів та підвищує рівень їх мотивації до вивчення англійської мови [4].

Особливістю уроків англійської мови з використанням ІКТ є поєднання традиційних та інноваційних методів навчання. Застосування інтерактивних вправ і цифрових ресурсів дозволяє реалізувати індивідуальний підхід до навчання, враховуючи вікові та психологічні особливості молодших школярів [5].

Водночас використання ІКТ має свої переваги та недоліки. До переваг належать підвищення мотивації, інтерактивність навчального процесу, доступ до автентичних матеріалів та розвиток цифрової компетентності учнів. Серед недоліків варто виділити можливі технічні труднощі, ризик відволікання уваги учнів, перевантаження інформацією та необхідність належної підготовки вчителя [6].

Слід наголосити, що ефективне використання ІКТ модернізує освітній процес шляхом поєднання традиційних методів навчання з сучасними цифровими інструментами. Це передбачає впровадження змішаного навчання, коли частина матеріалу опановується учнями самостійно за допомогою онлайн-ресурсів, а на уроці відпрацьовуються практичні навички. Ефективним є також використання інтерактивних вправ, мультимедійних матеріалів (відео, аудіо, презентацій), освітніх платформ та мобільних додатків, що сприяють підвищенню мотивації учнів. Важливим аспектом є індивідуалізація навчання через добір завдань відповідно до рівня підготовки учнів, а також залучення їх до проєктної діяльності з використанням цифрових технологій. У такий спосіб освітній процес стає більш гнучким, динамічним і орієнтованим на потреби сучасного учня.

Отже, інформаційно-комунікаційні технології є ефективним засобом навчання англійської мови у початковій школі. Їх раціональне використання сприяє підвищенню якості освітнього процесу та створює умови для більш ефективного формування іншомовних мовленнєвих компетентностей і розвитку ключових навичок XXI століття

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти : затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87.
2. Концепція Нової української школи / Міністерство освіти і науки України. Київ, 2016. 40 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : : Ленвіт, 2013. С.124–136.
4. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах у структурно-логічних схемах і таблицях. Київ : Ленвіт, 2004. С. 193–196.
5. Панова Л. С., Андрійко І. Ф. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Академія, 2010. С. 269–278.
6. Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: навч. посіб. Київ : Ленвіт, 2009. 216 с.

Діана КУШЛАК,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
Науковий керівник: Наталія ГУДИМА,
кандидат філологічних наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ ТЕКСТІВ І ГРАФІЧНИХ РОМАНІВ У ФОРМУВАННІ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 2–3 КЛАСІВ

У сучасних умовах реформування початкової освіти та впровадження концепції Нової української школи особливої актуальності набуває проблема формування читацької компетентності молодших школярів. Зниження інтересу до традиційного читання та зростання ролі візуальної інформації зумовлюють необхідність пошуку ефективних підходів до організації освітнього процесу. У цьому контексті використання візуальних текстів і графічних романів виступає дієвим засобом активізації читацької діяльності учнів.

Мета дослідження – обґрунтувати можливості використання візуальних текстів і графічних романів у процесі формування читацької компетентності учнів 2–3 класів.

Візуальні тексти та графічні романи є важливим складником сучасного освітнього середовища початкової школи, оскільки вони поєднують вербальну та невербальну інформацію, що відповідає особливостям сприйняття молодших школярів. Для учнів 2–3 класів, у яких ще триває формування техніки читання, поєднання тексту та зображення значно полегшує розуміння змісту, сприяє кращому запам'ятовуванню інформації та підтримує інтерес до читання.

Згідно з дослідженнями М. Вашуленка, використання різних типів текстів в освітньому процесі є важливою умовою формування читацьких умінь і навичок молодших школярів [1, с. 85]. Це свідчить про доцільність залучення візуальних матеріалів як засобу поступового переходу від простого декодування тексту до його усвідомленого розуміння.

Важливою складовою читацької компетентності є мотивація до читання, яка безпосередньо впливає на успішність навчальної діяльності. Як зазначає Н. Кравцова, використання коміксів і графічних текстів у навчанні сприяє підвищенню зацікавленості учнів та формуванню позитивного ставлення до читання [5, с. 13]. Це особливо актуально для сучасних дітей, які з раннього віку активно взаємодіють із візуальними медіа.

Графічні романи як різновид візуальних текстів мають значний дидактичний потенціал. Їх використання дозволяє організувати освітній процес так, щоб учні не лише сприймали інформацію, а й активно взаємодіяли з нею. Під час роботи з графічними романами діти аналізують зображення, співвідносять текст і ілюстрації, визначають емоції персонажів, прогнозують розвиток подій, що сприяє розвитку критичного мислення та навичок інтерпретації.

Окрему увагу слід приділити тому, що візуальні тексти сприяють формуванню навичок осмисленого читання. Учні вчаться не лише читати текст, а й розуміти його підтекст, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, робити власні висновки. Це є важливим етапом формування читацької компетентності відповідно до вимог сучасної початкової освіти.

Ефективним є використання візуальних текстів на різних етапах уроку читання: під час мотивації навчальної діяльності, первинного ознайомлення з текстом, його аналізу та узагальнення. Особливо доцільним є їх застосування для учнів, які мають труднощі у навчанні або низький рівень сформованості читацьких навичок. У таких випадках візуальна підтримка знижує навчальне навантаження та сприяє кращому розумінню змісту.

Окрім того, графічні романи та інші візуальні тексти створюють умови для розвитку творчого мислення. Учні можуть доповнювати сюжет, створювати альтернативні кінцівки, переосмислювати події або навіть створювати власні історії на основі прочитаного. Це сприяє розвитку уяви, мовлення та здатності до творчого самовираження.

Важливим аспектом є також міжпредметна інтеграція. Візуальні тексти можуть використовуватися не лише на уроках літературного читання, а й під час вивчення таких інтегрованих курсів, як «Я досліджую світ», «Мистецтво». Такий підхід сприяє формуванню цілісного уявлення про світ і розвитку універсальних навчальних умінь молодших школярів.

Отже, проведений аналіз засвідчує, що використання візуальних текстів і графічних романів у початковій школі – ефективний і педагогічно обґрунтований засіб формування читацької компетентності учнів 2–3 класів. Їх застосування сприяє не лише формуванню техніки читання, а й розвитку глибшого розуміння тексту, уміння інтерпретувати інформацію, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та робити власні висновки.

Візуальні тексти виступають важливим чинником підвищення навчальної мотивації молодших школярів, оскільки поєднання текстової та графічної інформації робить процес читання більш доступним, емоційно насиченим і цікавим. Це особливо важливо в умовах сучасного інформаційного суспільства, де діти з раннього віку активно взаємодіють із візуальними медіа та потребують адаптованих форм подання навчального матеріалу.

Отже, графічні романи як окремий різновид візуальних текстів забезпечують інтеграцію пізнавальної, емоційної та творчої діяльності учнів. Вони сприяють розвитку критичного мислення, уяви, мовленнєвих умінь і здатності до інтерпретації художніх образів. Окрім того, їх використання створює умови для індивідуалізації навчання та підтримки учнів, які мають труднощі у читанні.

Упровадження візуальних текстів і графічних романів в освітній процес початкової школи доцільно розглядати як перспективний напрям удосконалення методики навчання читання, який відповідає сучасним освітнім тенденціям та сприяє гармонійному розвитку особистості молодшого школяра.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Формування читацької компетентності молодших школярів. Київ: Педагогічна думка, 2017. 160 с.
2. Вашуленко М. С. Методика навчання читання в початковій школі. Київ: Освіта, 2018. 256 с.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ: Грамота, 2019. 504 с.
4. Савченко О. Я. Урок літературного читання в початковій школі. Київ: Освіта, 2016. 192 с.
5. Кравцова Н. Використання коміксів у навчанні молодших школярів. *Початкова школа*. 2020. № 5. С. 12–15.
6. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / МОН України. Київ, 2016. 40 с.

Надія МАРИЩУК,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Науковий керівник: Світлана РОМАНЮК,
доктор педагогічних наук, професор

CASE-STUDY У МОВНО-ЛІТЕРАТУРНІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується впровадженням компетентнісного підходу, що передбачає орієнтацію на формування в учнів здатності застосовувати знання у практичних ситуаціях, критично мислити, приймати рішення та ефективно комунікувати. У цьому контексті особливого значення набуває проблема активізації пізнавальної діяльності молодших школярів у мовно-літературній галузі, яка є основою формування ключових компетентностей особистості.

Впровадження інноваційних стратегій у мовно-літературну галузь початкової освіти сьогодні диктується необхідністю формування не лише предметних знань, а й м'яких навичок (*soft skills*), що є базисом Нової української школи. Крім того, інноваційні підходи трансформують вивчення мови з академічного процесу в живий інструмент самовираження та інформаційної культури. Це дозволяє не лише забезпечити високу якість знань у мінливих умовах, а й виховати критично мислячу особистість, здатну до ефективної комунікації та безперервного саморозвитку в цифровому світі.

Важливість окресленої проблеми зумовлена також активним впровадженням педагогічних технологій, що здатні забезпечити підвищення інтересу та мотивації школярів до навчання, активне їх залучення до процесу здобуття знань. Серед інноваційних методів навчання вагоме місце посідає метод case-study (аналіз конкретних ситуацій). Метод case-study виступає дієвим інструментом, який дозволяє перетворити процес засвоєння мовних норм та літературних знань на активний пошук рішень, що безпосередньо впливає на динаміку пізнавальної діяльності школярів.

Проблема активізації пізнавальної діяльності учнів була предметом дослідження багатьох сучасних українських науковців. Зокрема, Н. Бібік акцентує увагу на компетентнісному підході як основі формування здатності учнів застосовувати знання у практичній діяльності [1]. Дослідниця інтерактивного навчання О. Пометун наголошує на ефективності методів, які стимулюють співпрацю та взаємодію учнів [4]. У сучасних працях (2020–2024 рр.) наголошується, що метод кейсів у початковій школі сприяє розвитку критичного мислення та суб'єктності учня. Сучасні дослідники, зокрема В. Шарко [6] та К. Волинець [3], вказують на важливість цифрового компонента в кейс-технологіях та їхній ролі у формуванні емоційного інтелекту під час аналізу літературних творів. Узагальнюючи теоретичні підходи, зазначимо, що відома дослідниця інтерактивних технологій О. Пометун визначає метод кейсів як навчальний метод, що базується на аналізі реальних або змодельованих життєвих ситуацій, де учні самостійно чи в групах шукають оптимальні шляхи вирішення проблеми, перетворюючи теоретичні знання на практичний досвід.

Метод case-study широко використовується у світовій освітній практиці як засіб розвитку аналітичного мислення, комунікативних умінь і здатності до прийняття рішень. Його сутність полягає в аналізі конкретних життєвих або змодельованих ситуацій, які потребують обговорення та пошуку оптимального розв'язання. Застосування цього методу в початковій школі відкриває нові можливості для організації навчальної діяльності учнів.

Крім того метод case-study передбачає створення проблемної ситуації на уроці, що викликає пізнавальний інтерес молодших школярів і спонукає їх до активної розумової діяльності. Так у процесі роботи з кейсом учні аналізують інформацію, висловлюють власні думки, аргументують позицію, співпрацюють у групах та роблять висновки. Такий підхід сприяє формуванню не лише предметних знань, а й ключових компетентностей, розвиває мовлення здобувачів освіти.

Аналіз джерельної бази та наш практичний досвід засвідчує, що у мовно-літературній галузі кейс-метод може бути реалізований через різні типи навчальних ситуацій. Зокрема, ефективним є використання літературних кейсів на уроках мови. Аналізуючи поведінку персонажів та мотиви їхніх вчинків, учні вчаться аргументувати власну думку, будувати власні висловлювання (діалоги, роздуми), а також працювати з лексикою, що описує риси характеру та емоційні стани. Натомість мовні кейси спрямовані на розвиток мовленнєвих умінь і навичок. Вони можуть включати завдання на редагування текстів, виправлення помилок, добір мовних засобів відповідно до ситуації спілкування.

Програма третього класу передбачає активну роботу над культурою мовлення та розрізнення частин мови, тому ефективним є кейс, де учні виступають у ролі помічників редактора дитячого журналу.

Наведемо приклад одного з кейсів за такою сюжетною лінією, як-от: до редакції надійшов лист від лісових звірят, але через неухважність автора в тексті з'явилися помилки, які заважають опублікувати замітку. Текст цього звернення містить наступні речення: *«У нашому лісі настала настояща весна. На деревах з'явилися перші зелені листочки, а в небі голосно співають птахи. Ми дуже любим свій край і просимо всіх не смітити в лісі, бо це шкодить природі».*

У межах розв'язання цього кейсу третьокласники виконують кілька послідовних аналітичних завдань. Спочатку вони аналізують поданий текст і знаходять лексичні та орфографічні неточності, замінюючи слово *«настояща»* на правильний літературний прикметник *«справжня»*, а також виправляють помилку у формі дієслова *«любим»* на нормативне *«любимо»*.

Наступний етап роботи спрямований на розвиток зв'язного мовлення, де учні обґрунтовують, чому чистота мовлення автора так само важлива, як і чистота довкілля, про яку йдеться в листі.

На завершення дітям пропонується творче завдання на збагачення словникового запасу, яке полягає в доборі яскравих спільнокоренових прикметників та дієслів для опису весняного лісу.

Таке моделювання життєвої ситуації дозволяє учням третього класу не просто механічно вчити правила правопису, а чітко усвідомити практичну роль рідної мови як інструменту переконання та вираження власної екологічної позиції.

Іншою може бути така ситуація/завдання, де необхідно проаналізувати та вдосконалити текст із помилками, знайти та виправити їх, пояснивши свій вибір.

Ситуація полягає в тому, що учень вирішив підбадьорити свого однокласника, який захворів, і надіслав йому коротке повідомлення. Текст листа містив наступні речення: *«Привіт, друже! Я рішив тобі написати, бо без тебе скучно. Ми всі тебе ждемо у школі, приходь поскоріше».*

У межах цього кейсу учням пропонується виконати низку практичних завдань для вдосконалення тексту.

По-перше, необхідно відредагувати повідомлення, замінивши помилкові форми та суржик на правильні літературні відповідники: *«вирішив»* замість *«рішив»*, *«нудно»* замість *«скучно»*, *«чекаємо»* замість *«ждемо»* та *«якнайшвидше»* замість *«поскоріше»*.

По-друге, діти мають пояснити, як щирі та правильно дібрані слова допомагають покращити настрій людині, що розвиває їхню емпатію та емоційний інтелект.

По-третє, завдання передбачає добір влучних епітетів або побажань, які зроблять лист більш теплим та дружнім. Такий формат роботи дозволяє інтегрувати вивчення норм мови із розвитком життєво важливих соціальних навичок.

Варто зазначити, що комунікативні кейси моделюють реальні ситуації спілкування та сприяють розвитку навичок мовленнєвої взаємодії. Учні виконують рольові завдання, беруть участь у діалогах і дискусіях, що сприяє формуванню культури мовлення та соціальних компетентностей.

Особливу увагу слід приділити адаптації кейс-методу до вікових особливостей молодших школярів. Кейс має бути зрозумілим, цікавим і наближеним до життєвого досвіду дітей. Доцільно використовувати ілюстрації, елементи гри, казкові сюжети. Важливо також забезпечити чітку структуру завдань і поступове ускладнення матеріалу.

Використання методу case-study у мовно-літературній галузі сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, оскільки: стимулює інтерес до навчання; розвиває критичне та творче мислення; формує навички аналізу та узагальнення інформації; сприяє розвитку мовлення; формує вміння працювати в команді.

Однак, варто зауважити, що ефективність використання кейс-методу залежить від дотримання певних педагогічних умов. Зокрема, важливими є систематичність застосування методу, урахування індивідуальних особливостей учнів, створення сприятливого психологічного клімату, а також поєднання кейс-методу з іншими інтерактивними технологіями навчання [3].

Отже, метод case-study є перспективним інструментом організації навчального процесу в початковій школі. Його використання у мовно-літературній освітній галузі сприяє не лише засвоєнню знань, а й розвитку ключових компетентностей, що відповідає сучасним вимогам освіти. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розроблення системи кейсів для різних тем і класів початкової школи.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ: Генеза, 2022. 208 с.
2. Вашуленко М. С., Васильківська Н. А. Методика навчання української мови у початковій школі: інноваційні підходи. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2021. 352 с.
3. Волинець К. І., Стаднік Н. В. Кейс-метод як засіб формування критичного мислення молодших школярів. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 58. С. 45–49.
4. Пометун О. І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2020. 192 с.
5. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (колектив під керівництвом О. Я. Савченко). 1–2 клас / 3–4 клас. Київ: МОН України, 2022.

6. Шарко В. Д. Сучасний урок: технологічний аспект. Київ : Кондор, 2022. 230 с.

Анжеліка ОВЕРЧУК,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка
Науковий керівник: Ірина КУХАРЧУК,
кандидат педагогічних наук, доцент

РОЛЬ ЛІНГВІСТИЧНИХ ІГОР У ПІДВИЩЕННІ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОГО УЧНЯ

Сучасна початкова освіта в Україні переживає період глибокої трансформації, що зумовлено впровадженням концепції «Нова українська школа». Одним із найважливіших завдань реформи є виховання мовної особистості, яка не лише володіє теоретичними знаннями про мовну систему, а й демонструє високий рівень культури мовлення в повсякденному спілкуванні. Культура мовлення є маркером інтелектуального та духовного розвитку дитини, її здатності до самовираження та успішної соціалізації.

Однак аналіз реального стану мовленнєвого розвитку молодших школярів засвідчує низку проблем: активне вживання суржикових конструкцій, обмеженість словникового запасу, труднощі в побудові логічно завершених висловлювань та недотримання орфоепічних норм. Традиційні методи навчання, що базуються на репродуктивному відтворенні правил, часто не забезпечують належного рівня мотивації учнів. З огляду на це актуальним є використання лінгвістичних ігор як інноваційного засобу, що відповідає віковим особливостям дитини та вимогам часу.

Питання теорії та методики навчання української мови в початкових класах ґрунтовно досліджено в працях М. Вашуленка, О. Савченко, О. Хорошковської та ін. Особливості використання ігрових технологій висвітлені в роботах Л. Пироженко та О. Пометун. Водночас інтеграція цифрових інструментів у структуру лінгвістичних ігор для формування саме культури мовлення потребує більш детального практичного обґрунтування, що і зумовило вибір теми дослідження.

Розвиток культури мовлення молодшого школяра – це не статичний показник, а динамічний процес, що охоплює правильність, чистоту, точність і доречність висловлювань. Лінгвістична гра в цьому контексті є засобом перетворення мовних норм із об'єктів вивчення на інструменти діяльності.

На основі власного досвіду викладання в 3-му класі ми розробили та апробували систему ігор, що базуються на інтеграції традиційних методик та новітніх ІТ-інструментів. Розглянемо детальніше основні блоки цієї системи.

1. Когнітивно-візуальна стратегія: асоціативні карти в Canva. Для подолання проблеми обмеженості словникового запасу та неточності слововживання ми використовуємо метод побудови цифрового «асоціативного куща» на платформі Canva. На відміну від паперових варіантів, робота в цифровому редакторі дозволяє дітям:

- структурувати поняття за кольорами (наприклад, під час вивчення теми «Речення» підмети виділяються однією палітрою, присудки – іншою);
- додавати візуальні елементи, що створюють стійкі ментальні зв'язки між словом та його значенням;
- працювати спільно, створюючи колективну карту мовних понять. Це сприяє формуванню точності мовлення: дитина вчиться обирати з-поміж асоціацій саме те слово, яке найповніше передає її думку.

2. Гейміфікована корекція знань: інтерактив на платформі Wordwall. Для засвоєння складних орфоепічних і граматичних норм ми активно залучасмо інструментарій платформи Wordwall. Важливим аспектом нашої методики є цілеспрямований відбір та адаптація вже наявних вправ, створених професійною спільнотою педагогів. Зокрема, для роботи в 3-му класі ми використовуємо такі інтерактивні формати, як «Мовне колесо фортуни» (наголошування слів), «Анаграми-розвідники» (правопис словникових слів) та «Лінгвістичне лото» (розрізнення частин мови). Використання готових вправ дозволяє вчителю зосередитися на модерації процесу та індивідуальній допомозі учням. Робота з анаграмами, наприклад, вимагає від дитини не просто впізнати слово, а й правильно його сконструювати, що розвиває орфографічну пильність – важливу складову культури мовлення.

3. Комунікативний тренінг у форматі шоу: «Розсміши коміка». Одним із найефективніших прийомів подолання психологічного бар'єру в спілкуванні є рольова гра, адаптована під популярне медійне шоу. Учень-«комік» має завдання: протягом 1–2 хвилин розповісти смішну або повчальну історію, дотримуючись суворих лінгвістичних правил (наприклад, не вживати жодного русизму або використовувати лише питальні речення). Аудиторія (клас) оцінює не лише гумор, а й чистоту мовлення. Такий підхід стимулює дитину до саморефлексії та контролю за якістю своїх висловлювань у реальному часі, розвиваючи «soft skills» та комунікативну стійкість.

4. Психомоторна корекція та нейрокаліграфія. Культура мовлення тісно пов'язана з фізичними процесами в мозку. Для підтримки інтересу до каліграфічних хвилинок у 3-му класі ми впроваджуємо нейроігри:

- «Каліграфія наосліп»: учень записує слово із заплющеними очима, фокусуючись на внутрішньому відчутті структури слова.
- «Дзеркальне письмо» або письмо лівою рукою: активізує роботу правої півкулі, що покращує загальну грамотність та концентрацію уваги. Ці вправи знімають монотонність уроку та формують свідоме відношення до графічного оформлення речення.

5. Емоційно-ціннісний компонент: робота з класикою. Окремим аспектом підвищення мовленнєвої культури є аналіз творчості Тараса Шевченка через призму сучасності. Використання музичних проєктів (наприклад, А. Пивоварова «Думи мої») дозволяє дітям почути «модне» звучання класики. На таких уроках ми проводимо ігри-трансформації: учні змінюють види речень у текстах віршів, добирають сучасні синоніми до архаїзмів, що допомагає відчутти тяглість мовної традиції та її багатство.

Аналіз впровадження системи лінгвістичних ігор у 3-му класі засвідчив, що рівень мовленнєвої активності учнів зріс на 25%. Кількість русизмів у повсякденному спілкуванні дітей зменшилася на 15% шляхом сформованої звички контролювати чистоту мови в ігрових ситуаціях. Підвищився рівень пізнавального інтересу до уроків української мови, що підтверджується активною участю учнів у цифрових квестах.

Отже, лінгвістична гра в умовах НУШ є не лише допоміжним елементом уроку, а потужною методичною стратегією, оскільки дозволяє органічно інтегрувати цифрову грамотність у процес формування мовленнєвої культури.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : метод. посіб. Київ : Освіта, 2016. 268 с.
2. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.04.2026).
3. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: Грамота, 2012. 504 с.

Назарій ПНЧУК,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Людмила БІСОВЕЦЬКА,
кандидат філологічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ УМІНЬ АНАЛІЗУВАТИ ХУДОЖНІ ТЕКСТИ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ЧИТАЄМО»

Формування в молодших школярів умінь аналізувати художні тексти в межах змістової лінії «Читаємо» базується на переході від емоційного сприйняття до усвідомлення теми, ідеї та ставлення автора. Особливостями є поєднання аналізу з розвитком навички читання, урахування жанрових особливостей та стимулювання самостійної інтерпретації прочитаного.

Проблему формування вмінь аналізувати художні тексти в початковій школі досліджували відомі українські методисти, педагоги та психологи. Теоретичне підґрунтя сучасної змістової лінії «Читаємо» становлять праці О. Савченко, О. Вашуленко, В. Науменко, А. Ситченка, Н. Гричаник, В. Мартиненко, Н. Гордіюк та Н. Ігнатенко, І. Гудзик, Н. Пархоменко.

Формування в учнів початкових класів умінь аналізувати художні тексти є одним із ключових завдань сучасної початкової освіти, адже воно забезпечує розвиток читацької компетентності, критичного мислення та емоційно-ціннісного ставлення до літератури. У молодшому шкільному віці діти лише починають усвідомлювати багатозаровість художнього твору, тому важливо навчити їх не лише відтворювати зміст прочитаного, а й розуміти ідейно-тематичну основу, образну систему, композиційні особливості та мовностилістичні засоби. Аналіз художнього тексту в цьому віці має бути доступним, поетапним і спрямованим на розвиток базових мисленнєвих операцій – порівняння, узагальнення, виділення головного, встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

Розуміння тексту, як наголошує Т. Білявська [1, с. 15], залежить від особистого досвіду, техніки читання, запам'ятовування, емоційного стану читача. Зокрема, доведено, що суцільне відтворення тексту не може бути доказом його розуміння. Запам'ятовування це здебільшого

кількісний показник, ніж якісний, тому він в основному характеризує обсяг засвоєння інформації. Водночас розуміння учнем художнього тексту є одним із показників його якісного засвоєння. Якщо школяр розуміє прочитане, він знаходить суттєві ознаки та зв'язки в зображеному, диференціює несуттєве, випадкове, зіставляє нове з раніше засвоєним, висловлює оцінні судження тощо. На жаль, процес розуміння тексту іноді залишається поза цілеспрямованим керівництвом учителя.

Під час роботи з художніми текстами, наголошують І. Старагіна, В. Терещенко, А. Панченков [3, с. 83], увага має приділятися як емоційному сприйняттю й аналізу прочитаного, так і раціональному, коли учні та учениці мають змогу поглиблено побачити певні моменти твору, завдяки чому більш цілісно сприймуть його як індивідуальну естетичну цінність.

Сприймання художнього твору в умовах шкільного навчання, як правило, має довільний характер. Для посилення довільності цього процесу учням та ученицям пропонуються різні прийоми для передбачення змісту твору (увага до назви твору, розгляд ілюстрацій, версії розвитку подій, формулювання питань, які хотілося б з'ясувати, тощо). Учитель/-ка має дбати про цілісність та осмисленість сприйняття прочитаного й саме на це спрямовувати обговорення первинного сприйняття (наприклад: «Про що це оповідання? Чи всі слова зрозумілі? Чи траплялося щось подібне у твоєму житті чи житті твоїх знайомих?»). Поступово ці вчительські питання «переходять» із реального діалогу (зовнішній план) в уявний діалог (внутрішній план), коли читач чи читачка самостійно ставить собі ці питання.

Аналіз художнього твору має враховувати родову та жанрову специфіку твору, але для дітей молодших класів це не є самодостатнім завданням, на меті аналізу є саме поглиблення сприйняття твору, забезпечення переходу з емоційного рівня рецепції на когнітивний, інтелектуальний. Для цього важливим є і обговорення місця та часу подій, персонажів, і мотивів їхньої поведінки, і причин переживань та емоцій, і стосунків між персонажами тощо. Робота з елементами сюжету (зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка) сприяє структурованості сприйняття художнього тексту.

Аналіз художнього тексту розпочинається з обговорення вражень від прочитаного, що поглиблює емоційний досвід дитини. Формування вмінь відбувається під час діалогу зі здобувачами освіти через вчительські запитання, які спонукають до пошуку причинно-наслідкових зв'язків (Чому? Як? З якою метою?). Учні вчать характеризувати персонажів, визначати головних і другорядних героїв, звертати увагу на влучні їх мовлення, зокрема вислови, метафори, епітети, що створюють художні образи.

Наприклад, у підручнику для 4 класу Н. Богданець-Білоskalенко та Ю. Шумейко до оповідання Я. Стельмаха «День народження» [2, с. 18] запропоновано такі завдання: Прочитайте текст і визначте його настрій. Назвіть персонажів твору. Від імені кого ведеться розповідь? Яку подію з життя школярів описав письменник Як говорив Генка? Чому він шепелявив? Коли вам було смішно? Коли не хотілося сміятися? Про що ви подумали? Доведіть цитатами з тексту, що діти зрозуміли свою провину. Які смішні, цікаві або ж навіть сумні випадки траплялися з вами під час святкування дня народження? Напишіть есе на тему «Мій день народження».

Аналіз художнього тексту поєднується з іншими видами діяльності, як-от: творчими завданнями (малювання, інсценізація, складання розповідей), роботою з дитячою книжкою та медіатекстами. Учні оцінюють вчинки героїв, висловлюють власне ставлення до них, проводять паралелі з власним досвідом, що сприяє формуванню критичного мислення.

Етапами формування аналітичних умінь є творення емоційного настрою, прогнозування змісту; цілісне сприйняття твору; обмін враженнями; поділ на частини, визначення послідовності подій, характеристика героїв; визначення теми, ідеї, основної думки.

Цей процес сприяє перетворенню читання з технічної навички на засіб розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Білявська Т. М. Методика навчання літературного читання : навч.-метод. посіб. Миколаїв : СПД Румянцева, 2017. 109 с.
2. Богданець-Білоskalенко Н., Шумейко Ю. Українська мова та читання: підруч. для 4 кл. закл. заг. серед. освіти (у 2-х частинах). Ч. 2: Читання. Київ : Грамота, 2021. 160 с.
3. Старагіна І. П., Терещенко В. М., Панченков А. О. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання : навчально-методичний посібник. Харків : Соняшник, 2020. 176 с.

Ярослава ПОЛЮХОВИЧ,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Тетяна КОСТОЛОВИЧ,

кандидат педагогічних наук, доцент

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СИНТАКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується активним упровадженням компетентнісного підходу, який передбачає формування в учнів не лише системи знань, а й умінь і навичок застосовувати їх у практичній діяльності. Особливої ваги в початковій школі набуває розвиток мовно-комунікативної компетентності, важливою складовою якої є синтаксична компетентність. Саме вона забезпечує здатність учнів будувати граматично правильні, логічно завершені та змістовно точні висловлювання відповідно до комунікативної ситуації.

Синтаксична компетентність молодших школярів формується у процесі засвоєння знань про словосполучення, речення, їх види та структуру, а також у процесі практичного використання цих знань у мовленні. Вона передбачає вміння встановлювати смислові й граматичні зв'язки між словами, правильно будувати речення різних типів, дотримуватися норм української літературної мови. Водночас традиційні методи навчання не завжди забезпечують достатній рівень сформованості зазначених умінь, що зумовлює необхідність пошуку нових ефективних засобів навчання.

Одним із таких засобів є інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Під ІКТ розуміють сукупність цифрових технологій, технічних засобів і програмного забезпечення, які використовуються для створення, збереження, опрацювання, передавання та представлення інформації. До інформаційно-комунікаційних технологій належать комп'ютери, мультимедійні засоби, інтерактивні дошки, мобільні пристрої, освітні платформи, електронні ресурси, мережа Інтернет та різноманітні цифрові сервіси. Використання ІКТ в освітньому процесі відкриває широкі можливості для модернізації навчання, підвищення його ефективності та активізації пізнавальної діяльності учнів [2].

Використання ІКТ на уроках української мови сприяє створенню інтерактивного навчального середовища, у якому учні є активними учасниками пізнавальної діяльності. Завдяки мультимедійним матеріалам, інтерактивним вправам, електронним освітнім ресурсам і цифровим платформам навчальний матеріал стає більш доступним, наочним і цікавим для молодших школярів.

Проблематику застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання висвітлено в наукових працях О. Безпалова, В. Дем'яненка, Р. Гуревича, М. Кадемії, Л. Коношевського, Н. Морзе, А. Сіцінського, І. Шахіної, С. Федорової та інших дослідників. Питання використання ІКТ у мовній освіті, формування мовленнєвої, комунікативної та синтаксичної компетентностей учнів засобами цифрових технологій досліджували також Л. Мелешко, О. Кучерук, Т. Тютюма, І. Олійник, Т. Васютіна, Г. Кульчицька, Р. Федько та інші науковці. У їхніх працях обґрунтовано доцільність використання інтерактивних вправ, мультимедійних засобів, комп'ютерних ігор, онлайн-платформ та електронних ресурсів у процесі навчання української мови й розвитку мовленнєвих умінь учнів.

Л. Златів подає систематизацію видів навчальної діяльності та навчальних засобів, що ґрунтуються на використанні ІКТ. До першої групи дослідниця відносить роботу з аудіо- та відеоматеріалами, створення презентацій, використання комп'ютерних навчальних програм і електронне спілкування; до другої – аудіозаписи, відеоматеріали, мультимедійні презентації, комп'ютерні програми, електронні книги, підручники, довідкові видання, енциклопедії, словники, інтернет-ресурси, електронну пошту, Skype-зв'язок і віртуальне навчальне середовище [1, с. 3].

Важливу роль у формуванні синтаксичної компетентності молодших школярів відіграють інтерактивні вправи, створені за допомогою цифрових платформ. Вони дозволяють учням виконувати завдання в ігровій формі, що підвищує інтерес до навчання та сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Учні можуть складати речення з окремих слів, визначати граматичну основу, редагувати помилки, встановлювати правильний порядок слів у реченні. Завдяки миттєвому зворотному зв'язку вони мають можливість одразу оцінити правильність виконання завдань і виправити помилки.

Доцільними для формування синтаксичної компетентності учнів початкових класів із використанням інформаційно-комунікаційних технологій є такі види вправ:

– *когнітивні* – передбачають аналіз, порівняння та зіставлення синтаксичних одиниць, конструкцій і зв'язків (наприклад, за допомогою інтерактивної дошки або сервісів Padlet, LearningApps визначити, яке з поданих речень є розповідним, питальним чи спонукальним; порівняти два речення та знайти відмінності в їх будові; установити відповідність між схемою речення та його прикладом);

– *репродуктивно-конструктивні* – спрямовані на трансформацію, побудову, реконструкцію та редагування мовних одиниць (наприклад, відновити деформоване речення за допомогою інтерактивних завдань у Wordwall чи LearningApps; перебудувати розповідне речення у питальне або спонукальне; виправити помилки у реченнях у цифровому середовищі);

– *комунікативно-творчі* – орієнтовані на моделювання мовленнєвих висловлювань відповідно до заданої комунікативної ситуації (наприклад, скласти короткий діалог на тему «У магазині» або «У школі» та записати його у вигляді голосового повідомлення чи відео; створити кілька речень за ілюстрацією або презентацією; укласти мінітекст із використанням заданих типів речень у Google Docs чи онлайн-конструкторі текстів).

Крім того, використання ІКТ забезпечує індивідуалізацію навчання, оскільки дозволяє враховувати рівень підготовки кожного учня. Учитель може пропонувати диференційовані завдання, що відповідають навчальним можливостям дітей, а також організувати самостійну роботу учнів із використанням електронних ресурсів. Це сприяє розвитку самостійності, відповідальності та навичок самоосвіти.

Не менш важливою є мотиваційна функція ІКТ. Використання сучасних цифрових засобів робить уроки більш цікавими, динамічними та емоційно насиченими, що позитивно впливає на навчальну діяльність молодших школярів. У процесі роботи з цифровими ресурсами учні не лише засвоюють синтаксичні знання, а й формують цифрову компетентність, яка є необхідною умовою успішної соціалізації в сучасному інформаційному суспільстві.

Отже, інформаційно-комунікаційні технології є ефективним засобом формування синтаксичної компетентності учнів початкових класів. Їх використання сприяє підвищенню якості навчання, активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку мовлення, творчого мислення та формуванню ключових компетентностей, необхідних для успішного навчання й подальшої життєдіяльності.

Список використаних джерел

1. Златів, Л. М. Комп'ютерна лінгводидактика у викладанні мовознавчих дисциплін для студентів-філологів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія» Серія «Психологія і педагогіка»*. (Вип. 29). Острого: Нац. ун-т «Острозька академія». 2014, 116–120.
2. Романова А. С., Паламар С. П. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках літературного читання. *Молодий вчений*. 2023. №7 (119) липень, С. 42–47.

Надія ПРОЦЮК,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Тетяна КОСТОЛОВИЧ,
кандидат педагогічних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНО ПРАВИЛЬНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА ОСНОВІ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

Навчання української мови учнів початкових класів здійснюється відповідно до основних положень Законів України «Про освіту», Державного стандарту початкової освіти, Концепції «Нова українська школа», Концепції мовної освіти в Україні та інших нормативних документів, які визначають пріоритетом всебічний розвиток особистості дитини [1, 2, 3].

Зміст і організація мовної освіти спрямовані на формування в молодших школярів цілісного уявлення про світ, розвиток мовленнєвих умінь, пізнавальної активності та здатності застосовувати здобуті знання у практичній діяльності. У зв'язку з цим особливого значення набуває особистісно орієнтований підхід, який враховує індивідуальні та вікові особливості учнів, сприяє розвитку самостійного мислення, творчості, відповідальності та готовності до навчання впродовж життя. Такий підхід забезпечує формування ключових і предметних компетентностей, розвиток комунікативних навичок, умінь висловлювати власну думку, співпрацювати та використовувати мовні знання у різних життєвих ситуаціях.

Наукові основи особистісно орієнтованого навчання висвітлено у працях учених у галузі педагогіки, психології та лінгводидактики. Проблему реалізації особистісно орієнтованого підходу в освітньому процесі досліджували І. Бех, Н. Бібік, О. Біляєв, А. Богуш,

Л. Варзацька, М. Вашуленко, Н. Голуб, О. Горошкіна, Н. Дика, Т. Донченко, С. Караман, О. Караман, О. Кучерук, А. Маслоу, Л. Мацько, Л. Овсієнко, Н. Остапенко, М. Пентилюк, С. Подмазін, К. Роджерс, О. Савченко, О. Семенов, Г. Шелехова, І. Якиманська та інші. У працях цих науковців розкрито сутність особистісно орієнтованого навчання, обґрунтовано його теоретичні засади та визначено особливості впровадження в сучасний освітній процес.

Теоретичне осмислення сутності особистісно орієнтованого підходу знайшло відображення і в науково-методичних джерелах. Зокрема, у «Словнику з української лінгводидактики» особистісно орієнтований підхід визначено як такий, що передбачає ставлення педагога до учня як до активної, самосвідомої особистості та відповідального суб'єкта власного розвитку й освітньої взаємодії. У центрі освітнього процесу перебуває особистість дитини, а організація навчання здійснюється з урахуванням її інтересів, рівня підготовки, сформованих умінь, освітніх потреб, мотивів, інтелектуальних можливостей і здібностей. Відповідно до цього вчитель добирає зміст навчального матеріалу, методи, прийоми та засоби навчання, спрямовуючи їх на всебічний розвиток кожного учня [5, с. 204].

Розвиваючи зазначені положення, О. Савченко розглядає особистісно орієнтоване навчання як організацію освітнього процесу, що ґрунтується на врахуванні індивідуальних потреб і можливостей учня, повазі до його особистості та визнанні його активним і відповідальним учасником навчально-виховної взаємодії. Дослідниця наголошує, що головною метою такого навчання є створення умов для самореалізації школяра, розвитку його особистісних якостей, здатності до саморозвитку й самовдосконалення [4, с. 129].

Окреслені наукові положення мають важливе значення для організації процесу формування граматично правильного мовлення молодших школярів, оскільки саме граматично правильне мовлення є одним із ключових складників мовленнєвої компетентності учнів. Воно передбачає правильне використання граматичних форм, узгодження слів у реченні, дотримання норм словотворення, словозміни та синтаксичної будови мовлення. Саме тому реалізація особистісно орієнтованого підходу у процесі навчання української мови сприяє не лише засвоєнню граматичних норм, а й розвитку мовленнєвої активності, комунікативних умінь і творчого потенціалу молодших школярів.

Для ефективного формування граматично правильного мовлення доцільно використовувати різноманітні методи й прийоми роботи. Особливу результативність мають мовленнєві вправи, дидактичні ігри, проблемні ситуації, інтерактивні методи навчання, творчі завдання та комунікативні вправи. На уроках української мови доцільно застосовувати складання речень за малюнками й опорними словами, редагування деформованих речень, мовні ігри, вправи на добір граматичних форм, складання усних і письмових висловлювань, роботу в парах і групах, інтерактивні вправи та моделювання мовленнєвих ситуацій.

Використання особистісно орієнтованого підходу сприяє створенню позитивної атмосфери навчання, розвитку впевненості учнів у власних можливостях і підвищенню мотивації до вивчення української мови. Водночас важливого значення набуває організація комунікативної діяльності молодших школярів, адже учні повинні не лише засвоювати граматичні правила, а й активно використовувати їх у мовленнєвій практиці. Саме тому вчитель має створювати умови для постійного мовленнєвого спілкування, розвитку діалогічного та монологічного мовлення.

Отже, формування граматично правильного мовлення учнів початкових класів є важливим складником освітнього процесу сучасної початкової школи. Реалізація особистісно орієнтованого підходу забезпечує врахування індивідуальних особливостей молодших

школярів, сприяє розвитку їхньої мовленнєвої активності, комунікативних умінь та творчих здібностей.

Ефективність цього процесу забезпечується систематичним використанням мовленнєвих вправ, інтерактивних технологій, дидактичних ігор та комунікативно спрямованих завдань.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://mon.gov.ua/news/uriad-zatverdvy-onovlenyi-derzhavnyi-standart-pochatkovoi-osvity-shcho-same-zminiuietsia>.
2. Закон України «Про вищу освіту»: закон від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. URL: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>.
3. Концепції «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Савченко О. Я., Кремень В. Г. (ред.). Особистісно орієнтоване навчання. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 626–627.
5. Словник-довідник з української лінгводидактики : навчальний посібник кол. авторів ; за ред. М. І. Пентиліук. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.

Юлія СИДОРУК,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Тетяна СУРЖУК,

кандидат педагогічних наук, доцент

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИЧНИХ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 4 КЛАСІ

Особливої актуальності набуває використання інтерактивних технологій у 4 класі – учні вже володіють базовими мовними знаннями й готові до елементарного лінгвістичного дослідження.

Інтерактивні технології є ефективним засобом організації навчально-дослідницької діяльності здобувачів початкової освіти у процесі дослідження лексичних закономірностей, забезпечуючи поєднання навчання, співпраці та творчого пошуку, а також створюючи умови для активної взаємодії молодших школярів, їх залучення до спільного пошуку, обговорення та аналізу мовного матеріалу [1].

Відповідно до освітньої програми, розробленої авторським колективом під керівництвом О. Савченко [4], змістова лінія «Досліджуємо мовні явища» набуває пріоритетного значення, адже вона спрямована на розвиток мовного чуття, аналітичних здібностей і пізнавального інтересу учнів. З огляду на це інтерактивні освітні технології виконують роль своєрідного «лабораторного обладнання», що дає змогу учневі виступати в ролі юного дослідника мовних явищ.

Процес формування вмінь досліджувати лексичні закономірності починається з усвідомлення того, що слово є живою, динамічною одиницею, яка постійно взаємодіє з іншими елементами мовної системи. Використання інтерактивних стратегій дозволяє четвертокласникам вийти за межі «сухої» роботи зі словником.

Наприклад, технологія розвитку критичного мислення пропонує учням методи, які візуалізують мисленнєві операції. Коли молодші школярі працюють над темою «Багатозначність слів», використання методу «Асоціативного куща» або побудова «Кластера» допомагає їм не просто перелічити значення слова, а дослідити ієрархію цих значень, знайти спільне семантичне ядро між прямим та переносним вживанням. Учні встановлюють підпорядкованість лексичних значень, виявляють їхні взаємозв'язки та визначають спільне семантичне ядро між прямим і переносним вживанням. Зокрема, під час дослідження слова «земля» школярі шляхом спостереження й аналізу виокремлюють його основні значення (*планета, ґрунт, країна*), здійснюють їх систематизацію та визначають смислові зв'язки між ними. У процесі побудови кластера учні добирають асоціативні ряди (*родюча, чорна, рідна, планета, ґрунт*), що дозволяє простежити розширення семантичного поля лексеми та усвідомити механізми формування багатозначності в мові. Така робота формує в учнів навичку системного бачення мови, де кожне слово постає як багатогранний об'єкт для спостереження.

Особливе місце в системі інтерактивного навчання посідає кооперативна діяльність, яка реалізується через роботу в малих групах або парах. У 4 класі учні вже володіють достатніми навичками комунікації, щоб самостійно розподіляти ролі в «лексичних лабораторіях». Досліджуючи, наприклад, синонімічні ряди, кожна група може отримати завдання проаналізувати відтінки значень слів, що позначають рух чи мовлення. Використання методу «Сходинок» дозволяє четвертокласникам розставити слова за ступенем наростання ознаки, що є класичним прикладом елементарного лінгвістичного аналізу. Так, під час роботи з прикметниками, що характеризують інтенсивність ознаки, учні досліджують синонімічний ряд *теплий – гарячий – пекучий*, обґрунтовують послідовність розміщення слів і пояснюють, як змінюється значення кожного з них. У процесі обговорення школярі роблять висновок про поступове посилення ознаки, що сприяє усвідомленню семантичних відтінків слів і формуванню вміння аргументувати власну мовну позицію. Такий підхід навчає школярів точності слововживання, допомагає уникати тавтології та відчувати стилістичне забарвлення кожного вислову.

Не менш важливим є впровадження ігрових технологій, які відповідають віковим особливостям молодших школярів. Типова освітня програма (керівник О. Савченко) [4] наголошує на важливості позитивної емоційної складової навчання. Такі вправи, як «Слово-детектив» або мовні квести, стимулюють пошукову активність учнів і формують у них навички елементарного мовознавчого дослідження. Зокрема, під час виконання вправи «Слово-детектив» четвертокласникам пропонується з'ясувати походження слова *школа*: учні висувують гіпотези щодо його значення, звертаються до тлумачних та етимологічних словників, порівнюють українське слово з відповідниками в інших мовах і роблять висновок про його іншомовне походження. У процесі мовного квесту діти виконують завдання на виявлення «чужинця» серед групи слів, наприклад: *вікно – двері – ганок – балкон*. Аналізуючи лексичні одиниці, учні встановлюють, що слово *балкон* є запозиченим, тоді як інші належать до питомої української лексики, та аргументують свій вибір. Така організація навчальної діяльності перетворює рутинну роботу з лексичним матеріалом на захопливий науковий пошук, закладає основи для подальшого вивчення етимології й історії мови та робить процес пізнання особистісно значущим для кожного учня.

Цифрова трансформація освіти додає ще один рівень до інтерактивного дослідження лексики. Використання мультимедійних платформ та онлайн-інструментів, таких як

інтерактивні дошки, хмари слів чи онлайн-конструктори вправ, дозволяє миттєво візуалізувати результати дитячих досліджень. Створення «Хмари слів» до конкретного фразеологізму або теми допомагає учням наочно побачити лексичне багатство української мови. Це не лише підвищує мотивацію, а й сприяє розвитку цифрової грамотності, що є однією з ключових компетентностей НУШ.

Ефективність застосування сучасних технологій у формуванні вмінь досліджувати лексику проявляється і в аспекті практичного застосування знань. Вміння аналізувати лексичні закономірності безпосередньо впливає на розвиток зв'язного мовлення [5]. За нашими спостереженнями під час педагогічної практики, четвертокласники, які опанували процес інтерактивного дослідження слова, демонструють вищий рівень грамотності, здатні до саморедагування власних текстів, свідомо уникають калькованих висловів та вміють добирати найбільш влучні мовні засоби для вираження своїх думок. Це підтверджує, що теоретичні знання, здобуті в процесі самостійного або колективного пошуку, засвоюються набагато міцніше, ніж пасивно сприйнята інформація.

Завершальним етапом такого навчання завжди має бути рефлексія. Інтерактивні методи, такі як «Рюкзак знань» або «Есе-п'ятихвилинка», дозволяють учням осмислити власний шлях дослідника. Вони навчаються ставити запитання, висувати гіпотези та робити висновки, тобто опановують універсальні навчальні дії, які знадобляться їм у подальшому навчанні.

Отже, інтерактивні технології виступають ефективним засобом організації навчально-дослідницької діяльності молодших школярів у процесі дослідження лексичних закономірностей, забезпечуючи поєднання навчання, співпраці та творчого пошуку.

Список використаних джерел

1. Гудима Н. Інноваційні технології навчання української мови та читання в початковій школі: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О., 2024. 248 с.
2. Новосолова В. Формування навчально-дослідницьких умінь учнів на уроках української мови в умовах нової української школи. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 8(346), 2021. С. 181–197.
3. Романюк С. Особливості технологізації освітнього процесу в початкових класах НУШ. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи: збірник наукових праць*. Київ : Міленіум, 2020. Вип. 3. С. 156–161.
4. Типові освітні програми Нової української школи для закладів загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. Київ : Світоч, 2019. 336 с.
5. Фенцик О., Матейко В. Формування дослідницьких умінь молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі. *Актуальні проблеми навчання і виховання: зб. тез*. Мукачево, 2023. С. 150–152.

Світлана СКАКОВЕЦЬ,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Тетяна СУРЖУК,
кандидат педагогічних наук, доцент

РОЗВИТОК УМІНЬ ОБИРАТИ ЖАНР ПИСЬМА УЧНІВ 3 КЛАСУ ЗАЛЕЖНО ВІД МЕТИ ТА АДРЕСАТА КОМУНІКАЦІЇ

Формування письмового мовлення в початковій школі є поетапним процесом, у якому 3 клас посідає особливе місце, оскільки саме на цьому етапі письмо поступово набуває виразно комунікативного характеру. Відповідно до програмових орієнтирів Нової української школи (Типові освітні програми, розроблені авторськими колективами під керівництвом програми Р. Шияна та О. Савченко) [5], учні 3 класу мають навчитися створювати власні письмові висловлювання з урахуванням мети спілкування та адресата, обирати доцільну форму повідомлення, дотримуватися логіки викладу й елементарних норм мовного оформлення. На цьому етапі письмова мова третьокласника переходить від переважно технічного відпрацювання навичок до усвідомленого використання письма як засобу взаємодії з іншими людьми, що актуалізує завдання формування вміння свідомо обирати жанр письмового висловлювання.

Реалізація цього програмного результату розпочинається з формування в учнів здатності відповідати на два ключові запитання: «Навіщо я пишу?» та «Для кого я пишу?» [3]. Уже в 3 класі школярі можуть усвідомити, що різні комунікативні ситуації потребують різного мовного оформлення. Так, повідомлення для друга має неофіційний характер і може містити емоційно забарвлену лексику (наприклад: «привіт, як справи?», «супер!», «класно», «дуже радію», «йду на прогулянку – чекаю тебе!»), тоді як оголошення для всього класу вимагає чіткості, лаконічності та нейтрального стилю (наприклад: «Завтра о 12-00 год. відбудеться прибирання класу. Просимо взяти рукавички»). Усвідомлюючи мету письма, учні обирають відповідні жанри: для розваги – загадку або коротку казку, для інформування чи запрошення – оголошення, афішу або запрошення. Така робота безпосередньо відповідає програмній вимозі створювати прості тексти різних жанрів для реальних комунікативних потреб.

Важливим засобом досягнення зазначених результатів є систематичне порівняння та дослідження текстів. Зіставляючи, наприклад, інструкцію до гри та вірш про природу, учні під керівництвом учителя встановлюють, що структура й мовні засоби тексту залежать від його призначення: інструкція є чіткою й послідовною, тоді як вірш – образним та емоційним. Так, інструкція до гри може бути такого змісту: *1. Розділіться на дві команди. 2. По черзі відповідайте на запитання. 3. За правильну відповідь команда отримує бал.* Натомість у вірші про природу вживаються образні вислови, наприклад: *сонце усміхається з-за хмаринки, лагідний вітер гойдає травинку, що створює емоційний настрій і художній образ.* Такі спостереження сприяють формуванню вміння розпізнавати жанрові ознаки текстів, що передбачено програмними результатами з мовно-літературної галузі.

Усвідомлення жанрових особливостей письмових висловлювань створює умови для переходу від аналізу зразків до практичного формування відповідних умінь у процесі

письмової діяльності учнів. Особливе значення в 3 класі мають практичні ситуації письмового спілкування, що моделюють реальні життєві умови [4].

Створення пам'яток, оголошень, коротких повідомлень, записок, запрошень або інструкцій для потреб класу дає змогу учням застосовувати набуті знання в реальному комунікативному контексті. Наприклад, укладаючи пам'ятки «Як поводитися в їдальні», «Як поводитися на уроці фізкультури», «Правила поведінки на перерві» або «Як зберігати підручники в належному стані», школярі навчаються добирати точні формулювання, логічно впорядковувати інформацію, виділяти головне, що відповідає програмній вимозі планувати й удосконалювати власний письмовий текст, використовуючи короткі, чіткі речення та наказові форми: «*Не бігай у спортзалі!*», «*Складай підручники охайно!*», «*Не загинай сторінки!*». Під час написання оголошень третьокласники опановують уміння лаконічно передавати інформацію. Наприклад: *У середу після уроків – екскурсія до шкільної бібліотеки. Збір біля класу о 13-10 год.* Такі завдання формують навички чіткого добору слів і структурованого викладу думки.

Створюючи короткі повідомлення або записки, учні навчаються враховувати адресата. Наприклад, повідомлення для друга: «*Марійко, я захворів і не прийду до школи. Передай, будь ласка, домашнє завдання з математики*» або записка для учнів класу: «*Друзі, зустрічаємося після уроків біля шкільного подвір'я*». У цих випадках діти усвідомлюють, що текст має бути зрозумілим саме для конкретного отримувача.

Під час роботи із запрошеннями школярі створюють такі тексти: «*Оксано, запрошую тебе на мій день народження в суботу о 15-00 год. Дуже чекаємо!*» або більш формальні: «*Запрошуємо батьків на святковий концерт, який відбудеться 20 грудня о 17-00 год. у актовій залі школи*».

Окрім цього, учні можуть складати інструкції до ігор, наприклад: *гра «Мовний ланцюжок»: назвіть слово, наступний учасник має сказати слово на останню букву попереднього»* або *гра «Вігадай слово»: один учень описує предмет, інші відгадують*. Такі завдання розвивають уміння чітко формулювати мету письмового висловлювання, послідовно викладати думки, добирати відповідні мовні засоби та дотримуватися жанрових ознак створюваного тексту.

У такій діяльності третьокласник діє як автор, який усвідомлює відповідальність за зрозумілість, точність і доречність свого висловлювання, що відповідає програмним вимогам НУШ щодо розвитку мовленнєвої компетентності. Роль учителя на цьому етапі полягає в доборі доступних зразків, організації обговорення та наданні мовленнєвої підтримки, що поступово зменшується в міру зростання самостійності учнів.

Поряд із практичними жанрами в 3 класі активно розвиваються вміння працювати з художніми жанрами – казкою, оповіданням, коротким есе. Створюючи власні тексти, учні навчаються орієнтуватися на читача, передавати настрій, висловлювати власну думку, що узгоджується з програмним результатом висловлювати особисте ставлення до подій, персонажів і явищ у письмовій формі.

Отже, відповідно до вимог НУШ, у 3 класі вміння обирати жанр письмового висловлювання формується як складова комунікативної та мовленнєвої компетентностей. Поєднання аналізу зразків, практичних завдань і реальних комунікативних ситуацій забезпечує поступовий перехід учнів від ситуативного до усвідомленого вибору жанру. Створюючи пам'ятки, третьокласники опановують регулятивні жанри; оголошення – інформаційні; повідомлення й записки – жанри особистісного спілкування; запрошення –

соціально-комунікативні; інструкції – алгоритмічні. Це створює міцне підґрунтя для подальшого розвитку письмової діяльності учнів.

Список використаних джерел

1. Голуб Н. Б., Новосьолова В. І., Галаєвська Л. В. Мовленнєві жанри на уроках української мови в ліцеї (рівень стандарту): практ. посіб. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 128 с.
2. Зажарська Г. П. Шляхи формування мовленнєвої компетентності молодших школярів на уроках української мови та літературного читання. *Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, № 326. 2019, С. 36–43.
3. Компаній О. Мовленнєвий жанр: лінгвостилістичний аспект. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, (2), 2020. С. 157–164.
4. Олійник І. В. Мовленнєва діяльність як основа формування комунікативної компетентності молодших школярів. *Нова педагогічна думка*. № 2(114), 2023. С. 116–120.
5. Типові освітні програми Нової української школи для закладів загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. Київ : Світоч, 2019. 336 с.

Катерина СКОТАР,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

Науковий керівник: Ірина КУХАРЧУК,

кандидат педагогічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В УЧНІВ 3–4 КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Сучасна система освіти перебуває в процесі глибоких трансформацій, спричинених глобалізацією, розвитком цифрових технологій та зростанням обсягів інформації. В умовах інформаційного суспільства надзвичайно важливо навчити учнів не лише сприймати й запам'ятовувати інформацію, а й критично її оцінювати, аналізувати джерела, відрізнити достовірні факти від маніпулятивних чи фейкових повідомлень. Саме ці компетентності формуються в процесі медіаосвіти, яка нині розглядається як важливий складник сучасного освітнього процесу.

Формування медіакомпетентності в початковій школі забезпечує здатність учнів орієнтуватися в медіапросторі, свідомо сприймати інформацію, брати участь у віртуальній комунікації, дотримуючись мовних і етичних норм. Наявність таких умінь у майбутньому допоможе школярам самостійно здобувати знання, застосовувати їх у навчальній і професійній діяльності, ефективно використовувати сучасні медіазасоби, розвивати навички самоосвіти, самовдосконалення та творчої самореалізації.

Проблема формування медіаграмотності в початковій школі впродовж останнього десятиліття стала одним із провідних напрямів наукових досліджень. Інтенсивний розвиток цифрових технологій, зростання впливу соціальних медіа, поява значної кількості джерел інформації потребують формування в молодших школярів здатності критично мислити, усвідомлено сприймати інформацію та відповідально користуватися нею. Ця проблематика знаходить широке відображення в працях українських дослідників, які розглядають

медіаграмотність як важливий компонент ключових компетентностей Нової української школи (О. Антонова, В. Андрієвська, Н. Гудима, Ю. Даниляк, А. Єфіменко, О. Ішутіна, О. Ковальчук, Н. Мелекесцева, Н. Олефіренко, Л. Остапенко та ін.). Зокрема, питання дидактичних засад формування медіаграмотності в учнів початкових класів ґрунтовно висвітлено у праці О. Антонової. В. Андрієвська, Н. Олефіренко та Л. Остапенко у своїх дослідженнях розглядають роботу з медіатекстами як ключовий етап розвитку медіаграмотності молодших школярів. У працях Н. Гудими, Н. Мелекесцевої та О. Ковальчук наголошується на значенні мовно-літературної освітньої галузі у формуванні медіаграмотності. А. Горлова наголошує на необхідності інтеграції медіаосвітніх технологій в освітній процес початкової школи, що сприяє розвитку не лише інтелектуальної, а й емоційної та моральної сфер дитини. Дослідження А. Єфіменко та О. Ішутіної акцентують увагу на методичних аспектах роботи з медіатекстами на уроках української мови. Загальні теоретичні засади медіаосвіти та медіаграмотності викладено в підручнику В. Іванова та О. Волошенюк під науковою редакцією В. Різуна. Автори визначають медіаосвіту як процес формування в особистості навичок сприйняття, інтерпретації, аналізу та створення медіаповідомлень, що сприяє підвищенню рівня її інформаційної безпеки та комунікативної компетентності.

Метою нашої методичної системи є формування медіаграмотності учнів 3-4 класів на уроках української мови. Ми пропонуємо поетапну модель формування медіаграмотності в учнів 3–4 класів на уроках української мови, яка забезпечує поступовий перехід від ознайомлення з медіа до їх свідомого аналізу й творчого використання. Кожен етап логічно пов'язаний із попереднім, ускладнюється за змістом і видами діяльності та відповідає віковим особливостям молодших школярів і вимогам Нової української школи. Модель має інтегрований характер, оскільки реалізується в межах мовної освіти, сприяє розвитку мовлення, критичного мислення та читацької компетентності, а також є методичною основою формувального експерименту в магістерській роботі.

I Етап – Ознайомлювально-підготовчий.

Форми роботи: фронтальна бесіда; робота в парах; інтерактивні обговорення.

Методи: словесний; наглядний.

Прийоми: показ і пояснення; завершення речень; обговорення прикладів.

Вправи: «Що таке медіа?»; розпізнавання медіатекстів (картинки, плакати, оголошення); завершення речень: «Медіа – це...», «Через медіа люди дізнаються...»; обговорення джерел інформації.

II Етап – Аналітико-практичний.

Форми роботи: робота в групах; фронтальна робота; інтерактивні дискусії.

Методи: аналітичний; порівняльний; частково-пошуковий.

Прийоми: порівняння текстів; пошук слів впливу; виділення головної думки.

Вправи: «Новина чи реклама?»; «Заголовок і текст»; «Для кого і навіщо?»; «Редактор» (редагування тексту); «Факт чи думка».

III Етап – Узагальнювально-творчий.

Форми роботи: проєктна робота; робота в малих групах; індивідуальна робота; презентації результатів.

Методи: творчий; проєктний; рефлексивний.

Прийоми: створення медіапродуктів; рефлексія; самооцінка.

Вправи: створення класної газети або інформаційного плакату; «Класна новина»; «Рекламний проєкт»; «Соціальне повідомлення»; «Мій шлях до медіаграмотності»; «Оціни свою роботу».

Отже, формування медіаграмотності учнів 3–4-х класів на уроках української мови доцільно здійснювати поетапно, з урахуванням вікових особливостей молодших школярів, вимог чинних навчальних програм та інтегрованого характеру мовної освіти. Запропонована модель передбачає послідовне ускладнення змісту й видів навчальної діяльності та забезпечує системний підхід до розвитку медіаграмотності в умовах початкової школи.

Список використаних джерел

1. Антонова О. Нова українська школа: дидактичні основи формування медіаграмотності в учнів початкової школи : навчально-методичний посібник. Київ : Генеза, 2020. 96 с.
2. Горлова А. В. Використання освітнього потенціалу медіа в процесі соціалізації молодших школярів. Херсон: ТОВ «Борисфен-про», 2018. 393 с.
3. Гудима Н. В., Мелекесцева, Н. В., Ковальчук, О. В. Формування медіаграмотності молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі як одне із актуальних завдань нової української школи. *Психолого-педагогічні науки*, 2021, №1, С. 32–42.
4. Єфіменко А., Ішутіна О. Робота з медіатекстом на уроках мовно-літературної освітньої галузі як метод формування медіаграмотності молодших школярів. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, 2021, 1(14), С.125–132.
5. Іванов В., Волошенюк, О. Збірник статей Шостої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи». Київ: Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2018. URL: https://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnyk_statey_AUP2018.pdf (дата звернення: 30.04.26).

Ольга ЯНКОВСЬКА,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Людмила БІСОВЕЦЬКА,
кандидат філологічних наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується суттєвими трансформаціями, зумовленими впровадженням компетентнісного підходу та орієнтацією на формування особистості, здатної до саморозвитку, критичного мислення та ефективної комунікації. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема вдосконалення методів навчання, які забезпечують активну участь учнів у пізнавальній діяльності. Традиційні підходи до навчання, що ґрунтуються на репродуктивній діяльності, не повною мірою відповідають сучасним освітнім вимогам, оскільки обмежують можливості розвитку творчого потенціалу учнів. Натомість інтерактивні методи навчання створюють умови для активної взаємодії, що сприяє глибшому засвоєнню знань та формуванню ключових компетентностей. Особливо важливим є впровадження інтерактивних технологій у початковій школі, де закладаються основи мовленнєвої діяльності, формуються базові навчальні вміння та мотивація до навчання.

Проблема інтерактивного навчання є предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, О. Пошетун і Л. Пироженко [1] розглядають інтерактивні технології як

ефективний засіб організації освітнього процесу, що забезпечує взаємодію всіх його учасників та сприяє формуванню активної позиції учнів.

У працях Л. Лунгу та М. Баліки [2] підкреслюється значення інтерактивних методів для розвитку мовленнєвої діяльності молодших школярів, що є важливою складовою мовної освіти. О. Бойко та Т. Шевченко [3] доводять, що використання інтерактивних методів позитивно впливає на мотивацію учнів до навчання та сприяє активізації їхньої пізнавальної діяльності. Л. Падалка та Н. Євтушенко [4] акцентують увагу на формуванні комунікативної компетентності учнів у процесі інтерактивного навчання, що відповідає сучасним освітнім стандартам. Водночас аналіз наукових джерел свідчить про необхідність подальшого вдосконалення методики застосування інтерактивних технологій у початковій школі.

Інтерактивні методи навчання, наголошують О. Пометун і Л. Пироженко [1, с. 24], розглядаються як сучасна педагогічна технологія, що забезпечує активну взаємодію між учасниками освітнього процесу. Їх використання передбачає створення навчального середовища, у якому учні виступають не лише об'єктами навчання, а й активними суб'єктами пізнавальної діяльності. Такий підхід відповідає основним положенням компетентнісної освіти, яка орієнтована на розвиток особистості учня.

На уроках української мови, підкреслюють Л. Лунгу та М. Баліка [2, с. 78], інтерактивні методи сприяють формуванню мовленнєвої компетентності, яка включає здатність учнів правильно й доречно використовувати мовні засоби у процесі спілкування. У ході інтерактивної діяльності учні навчаються будувати зв'язні висловлювання, аргументувати власну думку, аналізувати мовні явища та застосовувати знання у практичній діяльності. Це забезпечує не лише засвоєння теоретичного матеріалу, а й формування практичних умінь.

Для узагальнення вивченого матеріалу можна використовувати такий інтерактивний метод, як «кластер» («карта понять», mind map). Сутність методу полягає у виділенні смислових одиниць теми та їх графічному оформленні у вигляді сузір'я, пучка. На дошці вчитель записує ключове поняття, а навколо – діти записують слова, словосполучення, образи, факти, ідеї, що асоціюються з цим поняттям і розкривають його зміст. Тож відбувається систематизація, структурування матеріалу, встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

Особливого значення інтерактивні методи набувають на уроках читання, де вони сприяють розвитку читацької компетентності. Учні залучаються до активного осмислення тексту, аналізу змісту, визначення основної думки, оцінювання вчинків персонажів. Така діяльність сприяє розвитку критичного мислення та формуванню ціннісного ставлення до прочитаного [3].

Ефективність інтерактивного навчання, як зазначають Л. Падалка та Н. Євтушенко [4, с. 21], значною мірою залежить від організації освітнього процесу. Учитель виступає не лише джерелом знань, а й організатором діяльності учнів, координатором їхньої взаємодії. Важливим є створення сприятливого психологічного клімату, який забезпечує відкритість, довіру та готовність до співпраці. У таких умовах учні відчують себе впевнено, що позитивно впливає на їхню навчальну активність. Застосування інтерактивних методів також сприяє розвитку соціальних навичок, зокрема вміння працювати в колективі, слухати інших, аргументувати власну позицію та досягати спільного результату. Це є важливою складовою формування ключових компетентностей, визначених сучасними освітніми стандартами.

Водночас важливо підкреслити, що інтерактивні методи не повинні розглядатися як єдина форма організації навчання. Їх ефективність значною мірою залежить від доцільного поєднання з традиційними методами, що забезпечує системність і послідовність навчального процесу.

Отже, інтерактивні методи навчання є ефективним інструментом організації освітнього процесу в початковій школі. Їх використання на уроках української мови та читання сприяє розвитку мовленнєвих умінь, пізнавальної активності та комунікативної компетентності учнів. Інтерактивне навчання забезпечує формування активної позиції учня, сприяє розвитку його творчого потенціалу та створює умови для успішної соціалізації. Перспективи подальших

досліджень полягають у розробленні нових підходів до впровадження інтерактивних технологій у практику початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Пометун О. І., Пирожено Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
2. Лунгу Л., Баліка М. Інтерактивні методи навчання української мови учнів початкової школи. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2018. Вип. 39. С. 78–83.
3. Бойко О. В., Шевченко Т. В. Інтерактивні методи навчання на уроках української мови. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Т. 2. Вип. 17. С. 12–16.
4. Падалка Л., Євтушенко Н. Використання інтерактивних методів навчання у початковій школі. *Початкова школа*. 2019. № 5. С. 21–25.

Математична освітня галузь

Ельвіра СІЛКОВА,

старший викладач

кафедри математики з методикою її навчання

Рівненський державний гуманітарний університет

Неоніла КОВАЛЬЧУК,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності Початкова освіта

Рівненського державного гуманітарного університету

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Використання методів і прийомів розвитку вміння самостійно здобувати нові знання, збирати необхідну інформацію, формулювати гіпотези та робити висновки набуває все більшого значення в освітньому процесі. В останні роки це завдання вирішується, зокрема в початковій школі, шляхом організації проєктної діяльності.

Метод проєктів виступає складником сучасного арсеналу педагогічних технологій і базується на принципах навчання у співпраці. Він є найбільш продуктивним, оскільки дозволяє реалізувати одразу декілька сучасних підходів: особистісно орієнтований, комунікативний, діяльнісний. Важливою ознакою методу О. Савченко визначає те, що він «спрямований на перехід від авторитарного стилю навчання до демократичного, завжди орієнтований на самостійну діяльність учнів, яка реалізується як в індивідуальній, так і в парній, груповій діяльності, що завжди передбачає розв'язання проблеми» [3].

Найважливішою метою освітньої діяльності є виявлення та формування індивідуальних інтересів дітей у здобутті знань. У зв'язку з цим проєктна діяльність відіграє важливу роль. На уроках математики в початковій школі проєктне навчання позиціонується як актуальний метод сучасної освіти, яке дозволяє:

- сформувати дослідні та комунікативні вміння, навички співпраці;
- розкрити творчі здібності дитини;
- надати дітям емоційне і змістовне сприяння для їх самоствердження;

– вдосконалити контакт з учнями, батьками.

Залучення учнів до проєктної діяльності на уроках математики насамперед спрямоване на:

- досягнення конкретних цілей (розвиток аналітичного, критичного, творчого й проєктного мислення, стимулювання мотивації на оволодіння знаннями, включення учнів у режим самостійної роботи, опрацювання різних джерел інформації з метою оволодіння новими знаннями, формування вмій використовувати знання для вирішення нових пізнавально-практичних завдань або життєвих ситуацій тощо);

- розвиток життєвих компетентностей (спільне ухвалення рішень, толерантне регулювання конфліктних ситуацій тощо);

- формування дослідницьких умінь (виявлення та формулювання проблеми, висунення гіпотези, збір необхідної інформації, здійснення різних видів дослідницької роботи, аналіз та узагальнення отриманих результатів тощо).

Організація проєктної роботи учнів забезпечує дві важливі умови формування математичної компетентності: 1) дослідницький характер навчання, що стимулює пізнавальну активність учнів, мотивує до навчання, змінює ставлення до навчальних завдань, надаючи їм особистісно значущого змісту, 2) колективний характер діяльності, у процесі якої реалізується принцип «навчаючи – вчуся», що сприяє ефективнішому формуванню необхідних умінь [1].

Під час організації роботи на уроках математики слід приділяти особливу увагу віковим психофізіологічним особливостям дітей молодшого шкільного віку. Тому тематику учнівських проєктів добирають із змісту навчальних дисциплін або максимально наближують до нього.

Важливо разом з учнями визначати навчальні цілі, спрямовані на опанування дослідницьких і проєктних методів, що сприяє розвитку як загальнонавчальних умінь, так і особистісних якостей. У процесі роботи над темою доцільно застосовувати спостереження, екскурсії та роботу з різними джерелами текстової інформації.

Оцінювання проєктів, виконаних на уроках математики, має бути умотивованим і позитивним, без перетворення презентацій на змагання з розподілом місць. Учні, які досягли особливих успіхів, можна заохочувати дипломами чи пам'ятними подарунками, однак без визначення призових місць. У початковій школі важливо підтримувати кожного, хто долучився до роботи над проєктом. Для цього доцільно запроваджувати різні номінації та відзначати учасників у кожній із них.

Впровадження методу проєктів в освітній процес суттєво змінює роль учителя. З носія готових знань він трансформується в організатора пізнавальної активності школярів. Також змінюється психологічна атмосфера в колективі, адже від педагога вимагається переорієнтація навчально-виховної діяльності на стимулювання різних видів самостійної роботи учнів, акцентуючи увагу на дослідницьких, пошукових і творчих підходах [2].

Вимоги до організації проєктної діяльності на уроках математики такі, як-от:

1) наявність значущої у дослідницькому, творчому плані проблеми (задачі), яка потребує інтегрованих знань, дослідницького пошуку для її розв'язання;

2) практична, теоретична або пізнавальна значущість очікуваних результатів;

3) самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність учнів;

4) структурування змістової частини проєкту (із зазначенням поетапних результатів);

5) використання дослідницьких методів: визначення проблеми, формулювання дослідницьких завдань, висування гіпотез, обговорення методів дослідження, оформлення

кінцевих результатів, аналіз отриманих даних, підбиття підсумків із коригуванням і формулювання висновків.

Отже, проєктна діяльність на уроках математики у початковій школі є ефективним засобом розвитку ключових компетентностей учнів, сприяє формуванню аналітичного мислення, інформаційної грамотності, комунікативних навичок та ініціативності. Вона забезпечує не лише краще засвоєння теоретичних знань, а й розкриває потенціал кожного учня, залучаючи його до активної пізнавальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Казьмірчук Н. С., Голюк О.А., Гайдукевич А. Використання проєктних технологій на уроках математики у початковій школі *Молодий вчений* 2019. №5.2 (69.2). С. 126–131. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/5.2/28.pdf>
2. Лисакова А. А. Застосування методу проєктів на уроках математики. Всеосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/library/zastosuvanna-metodu-proektiv-naurokah-matematiki-340972.html>.
3. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра. Київ: Педагогічна думка, 2014. 176 с.

Аліна БРАТАК,

здобувач фахової передвищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового
коледжу імені Олександра Барвінського

Науковий керівник: Леся СІНИШИН,

викладач вищої категорії, викладач-методист

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ ЗА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИМ ПРОЄКТОМ «ІНТЕЛЕКТ УКРАЇНИ»

Сучасна освіта вимагає оновлення підходів до навчання математики, орієнтації на розвиток особистості учня, його критичного мислення та здатності застосовувати знання на практиці. У цьому контексті особливої актуальності набуває науково-педагогічний проєкт «Інтелект України», який пропонує інноваційні підходи до організації освітнього процесу.

Метою навчання математики в межах проєкту є формування математичної компетентності учнів, розвиток логічного мислення, пізнавального інтересу та творчих здібностей. Значна увага приділяється інтеграції знань, міжпредметним зв'язкам та практичній спрямованості навчання. Серед основних особливостей організації навчання математики варто виокремити:

- використання інтерактивних методів навчання;
- впровадження діяльнісного підходу;
- застосування ігрових та проблемно-пошукових технологій;
- забезпечення диференціації та індивідуалізації навчання;
- активне використання візуалізації, схем, моделей;
- інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій.

Важливим аспектом є структурованість навчального матеріалу, його логічна послідовність та доступність для сприйняття учнями різного рівня підготовки. Завдання мають

різномірний характер, що дозволяє забезпечити успіх кожного учня та стимулює його до подальшого розвитку [2].

Особливу роль відіграє формування мотивації до навчання через використання цікавих, життєво наближених завдань, що сприяють розвитку пізнавальної активності школярів. Учитель виступає не лише джерелом знань, а й фасилітатором освітнього процесу, організатором діяльності учнів.

Так, реалізація навчання математики за проектом «Інтелект України» сприяє підвищенню якості освіти, формуванню ключових компетентностей та розвитку інтелектуального потенціалу учнів.

Навчання математики за науково-педагогічним проектом «Інтелект України» має на меті розвиток інтелектуальних здібностей дітей, формування системного мислення та підготовку до успішного навчання. Програма передбачає поглиблене вивчення предмета, використання ігрових технологій та спеціальних навчальних матеріалів. Проект «Інтелект України» спрямований на подолання низки типових проблем традиційного навчання математики, які гальмують ефективний розвиток учнів.

Навчання за програмою «Інтелект України» не просто змінює форму подачі матеріалу, а комплексно модернізує підхід до навчання, роблячи його більш ефективним, цікавим і орієнтованим на розвиток особистості учня.

Проект «Інтелект України» ґрунтується на сучасних підходах до навчання, де головна увага приділяється не лише засвоєнню знань, а й умінню застосовувати їх на практиці. Важливу роль відіграє активна діяльність учнів. Вони сприймають інформацію, досліджують математичні явища, аналізують і виконують завдання, роблять узагальнення та висновки. Навчання організовується з урахуванням індивідуальних особливостей дитини. Розробляються завдання різного рівня складності, що дає змогу кожному учню працювати у власному темпі. Матеріал подається послідовно й доступно, із широким використанням наочності (схеми, моделі, ілюстрації) [1].

Також значна увага приділяється встановленню міжпредметних зв'язків, розвитку мотивації до навчання та формуванню критичного й творчого мислення учнів.

Особливості змісту навчання математики в проекті «Інтелект України» полягають у його логічності, цілісності та практичній спрямованості. А з цього випливають такі особливості уроків:

- динамічність;
- багатокомпонентність теми і завдання учням – визначити, що нове вчимо;
- багаторазове вправляння в типових завданнях;
- різноманітність вправ і завдань;
- використання аудіовізуальних засобів сприйняття інформації;
- обов'язкове виконання фізкультхвилинок, пальчикової гімнастики та емоційне налаштування;
- систематичне виконання домашніх завдань;
- робота в зошитах з друкованою основою, відпрацювання набутих умінь у посібниках-тренажерах, виконання математичних завдань у робочих зошитах;
- завершення уроку «Сходінками математичних перемог», де за 4 хвилини учні мають розв'язати завдання різної складності [2].

Навчальний матеріал подається структуровано й послідовно: від простого до складного, з чітким поділом на змістові блоки. Кожна тема має внутрішню логіку, а нові

знання спираються на вже засвоєні. Важливу роль відіграє візуалізація – використання схем, таблиць, моделей, які допомагають краще зрозуміти матеріал.

Завдання мають різноманітний характер і виходять за межі стандартних обчислень. Значна увага приділяється логічним задачам, що розвивають мислення; інтегрованим завданням, які поєднують математику з іншими предметами; практико-орієнтованим задачам, пов'язаним із реальними життєвими ситуаціями. Це робить навчання осмисленим і цікавим.

Важливою особливістю є рівнева диференціація, за якою завдання подаються з урахуванням рівня складності. Учні мають змогу обирати або поступово переходити до складніших завдань, що забезпечує індивідуальний підхід, підтримує мотивацію та дозволяє кожному досягти успіху [3].

Організація навчання математики в межах проєкту «Інтелект України» суттєво відрізняється від традиційної системи. Вона базується на поєднанні високого академічного рівня з новітніми методами психологічного супроводу та швидкого засвоєння інформації:

Циклічність та концепція «Спіралі». Навчальний матеріал подається не лінійно, а циклами: учні повертаються до тієї самої теми кілька разів протягом семестру та року, але кожного разу на вищому рівні складності. Це дозволяє дитині, яка не засвоїла тему з першого разу, наздогнати матеріал під час наступного «витка» спіралі без втрати впевненості.

Інтеграція та міжпредметні зв'язки. Математика в «Інтелекті України» тісно пов'язана з іншими предметами (наприклад, «Я пізнаю світ»). Задачі часто мають такий прикладний характер, як-от: розрахувати швидкість міграції птахів, обчислити площу заповідника або вагу хімічних елементів. Це формує у дитини цілісну картину світу, де математика – це інструмент для дослідження, а не просто сухі цифри [4].

Специфічні методики навчання. Проєкт використовує авторські вправи, спрямовані на розвиток різних типів пам'яті та швидкості мислення:

Вправа «Фотоапарат». Учень має за кілька секунд запам'ятати математичне правило або складний приклад і відтворити його в зошиті. Розвиває зорову пам'ять.

Вправа «Мудра Сова». Робота над теоретичним матеріалом (визначеннями, аксіомами). Учні не просто зазубрюють, а вчать виділяти головне.

Використання засобів візуалізації та ТЗН. Кожен урок математики супроводжується мультимедійним контентом: складний матеріал візуалізується відео та фото. Пояснення складних тем (наприклад, множення багатоцифрових чисел або робота з дробами) часто дублюється диктором на екрані.

Пісеньки та руханки. Правила (таблиця множення, міри довжини) часто покладені на музику, що полегшує запам'ятовування через аудіальний канал.

Робота над розвитком логіки та нестандартного мислення. Значна частина програми присвячена задачам підвищеної складності та логічним завданням, де потрібно знайти закономірність або зробити висновок шляхом виключення.

Формат робочих зошитів. Мінімум переписування. Заощаджується час на механічному копіюванні умов задач, що дозволяє розв'язати більше завдань за урок. Кожен урок чітко розписаний по хвиликах, що допомагає вчителю тримати високий темп [5].

Отже, організація навчання математики за науково-педагогічним проєктом «Інтелект України» демонструє цілісний, інноваційний підхід до формування математичної компетентності учнів. Поєднання діяльнісного, інтегрованого та особистісно орієнтованого підходів забезпечує не лише засвоєння знань, а й розвиток логічного, критичного та творчого мислення. Важливою перевагою проєкту є його практична спрямованість, мотиваційний

потенціал та орієнтація на активну пізнавальну діяльність учнів початкових класів. Циклічність подання матеріалу, інтеграція міжпредметних зв'язків і використання спеціальних методик розвитку пам'яті та мислення створюють умови для глибшого розуміння математичних понять і формування стійких навичок. Так, реалізація проекту «Інтелект України» в освітньому процесі забезпечує підвищення якості математичної освіти, сприяє інтелектуальному розвитку учнів та їхній підготовці до успішного навчання й застосування знань у реальному житті, що відповідає сучасним вимогам освіти та суспільства.

Список використаних джерел

1. <https://nus.org.ua/2020/01/13/yak-zrobyty-navchannya-matematyky-tsikavym-i-produktyvnym/> Як зробити навчання математики цікавим і продуктивним.
2. <https://tutor-math.com.ua/uk/blog/intelekt-ukrayini> Про освітній проєкт «Інтелект України»: Tutor-Math.
3. <https://naurok.com.ua/prezentaciya-intelekt-ukra-ni-plyusi-ta-minusi-naukovo-pedagogichnogo-proektu-z-vlasnogo-dosvidu-255347.html> «Інтелект України»: плюси та мінуси науково-педагогічного проєкту.
4. <https://sites.google.com/view/kmg7kor/> основні цілі програми «Інтелект України».
5. <https://intellect-ukraine.org/> матеріали для проведення уроків за програмою «Інтелект України».

Світлана ЛОЩИЦЬ,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник Ельвіра СІЛКОВА,

старший викладач кафедри математики з методикою її навчання

Рівненського державного гуманітарного університету

ПРИЙОМИ УСНОГО І ПИСЬМОВОГО ДОДАВАННЯ ТА ВІДНІМАННЯ У КОНЦЕНТРИ «СОТНЯ»

Формування обчислювальних навичок у межах 100 є базовим етапом вивчення математики в початкових класах і сприяє розвитку логічного мислення, уваги, пам'яті, пізнавальної активності й уміння застосовувати математичні знання у практичній діяльності. Оволодіння цими вміннями закладає фундамент для успішного вивчення наступних концентрів.

Ефективність формування обчислювальних навичок залежить від урахування вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, рівня розвитку їх пізнавальних процесів, а також використання практичної діяльності, дидактичних ігор і наочності. Дослідники переконливо доводять, що успішне засвоєння навчального матеріалу можливе лише за умови його глибокого розуміння, а не механічного запам'ятовування.

Усні обчислення починають з одиниць вищого розряду і записують у рядок, а письмові обчислення починають з нижчого розряду і записують у стовпчик. Неприпустимим є змішування записів (ведення запису в рядок, а обчислень у стовпчик).

Підготовча робота є необхідною умовою для засвоєння арифметичних дій. За методичною системою М. Богдановича, підготовка до опрацювання дій додавання та віднімання розпочинається з перших уроків математики та зводиться до знаходження суми або різниці двох предметних множин перелічуванням, що неможливо зробити без предметів чи малюнків [1 с. 88]. Використання системи практичних вправ, предметної та схематичної наочності сприяє підвищенню ефективності формування обчислювальних навичок і забезпечує свідоме засвоєння математичного матеріалу молодшими школярами. В цей час учні засвоюють п'ять способів читання прикладу на додавання та віднімання спочатку з використанням наочності, а потім поступово переходять до виконання завдань без неї.

Аналіз способів додавання та віднімання чисел в межах 100 свідчить, що для їх свідомого виконання учні мають добре знати нумерацію чисел у межах 100, таблиці додавання одноцифрових чисел і відповідні випадки віднімання та засвоїти правила, які є наслідком з основних властивостей дій додавання і віднімання.

Чинною програмою з математики для початкових класів передбачено два етапи вивчення табличних випадків додавання і віднімання. На першому з них складаються таблиці додавання і віднімання у межах десяти, а на другому – таблиці додавання і віднімання з переходом через десяток. Існують різні підходи методистів до побудови таблиць додавання. Частина методистів стверджує, що всі таблиці додавання потрібно будувати зі сталим другим доданком. Інші методисти вважають, що таблиці додавання потрібно будувати зі сталим першим доданком [2, с. 8].

При побудові таблиць додавання числа 2, 3, 4 використовують додавання по 1, а коли доданки більше числа – використовують прийом додавання групами. При відніманні теж використовують прийом віднімання групами в межах 5. При поясненні випадків віднімання 6, 7, 8, 9 використовується прийом, що ґрунтується на зв'язку дії віднімання з дією додавання та знанні складу чисел з двох менших.

Теоретичною основою розгляду табличних випадків додавання з *переходом через розряд* є сполучна властивість дії додавання: щоб виконати додавання, слід другий доданок розкласти на два числа, перше з яких доповнювало б перший доданок до 10 [2, с. 11].

Теоретичною основою усних обчислень є властивості арифметичних дій (правила): переставний закон дії додавання, асоціативний закон дії додавання, віднімання суми від числа, додавання і віднімання пов'язані з нулем і одиницею.

Обчислювальні навички формуються поетапно.

Успішність виконання додавання і віднімання двоцифрових чисел без переходу через десяток залежить від уміння учнів розкладати числа на розрядні доданки та застосовувати знання десяткового складу числа. У результаті виконання практичних вправ із наочністю учні доходять висновку, що одиниці додають до одиниць, а десятки до десятків.

Використання способів округлення, додавання і віднімання по частинах, а також подання чисел у вигляді зручних доданків сприяє розвитку обчислювальних умінь і навичок молодших школярів.

Спосіб округлення. Якщо один з доданків (від'ємник) – 6, 7, 8, 9, то:

1. Замінюємо один з доданків (від'ємник) близьким круглим числом 10.
2. Додаємо (віднімаємо) 10. Дивимось, на скільки більше додали (відняли)?
3. Віднімаємо (додаємо) стільки ж одиниць.
4. Записуємо відповідь [1, с. 98].

Додавання і віднімання *по частинах* відбувається в такій послідовності:

1. Подаємо другий доданок (від'ємник) сумою розрядних або зручних доданків.
2. Додаємо (віднімаємо) один доданок.
3. Додаємо (віднімаємо) до/від одержаного результату інший доданок [3, с. 141, 142].

Під час *порозрядного додавання* двоцифрових чисел подаємо перший та другий доданки у вигляді суми десятків та одиниць, додаємо десятки до десятків, а одиниці до одиниць, додаємо отримані суми та записуємо відповідь.

Під час *порозрядного віднімання* перевіряємо чи можна від одиниць зменшуваного відняти одиниці від'ємника. Якщо так, то зменшуване подаємо у вигляді суми розрядних доданків, якщо ж ні, то зменшуване подаємо у вигляді суми зручних доданків; віднімаємо десятки та одиниці; додаємо отримані різниці і записуємо результат.

Додавання *на підставі переставного закону додавання*. Теоретична основа – переставний закон додавання: від перестановки доданків значення суми не змінюється. Наприклад: $9+3=3+9=12$.

Віднімання *на підставі взаємозв'язку дії додавання і віднімання*. Теоретична основа – взаємозв'язок додавання і віднімання: якщо від суми двох доданків відняти один доданок, то залишиться інший доданок.

Віднімання *на підставі правила віднімання числа від суми*. Теоретична основа правило віднімання числа від суми: щоб відняти число від суми, достатньо це число відняти від першого доданка й до одержаного результату додати другий доданок; або це число відняти від другого доданка й до одержаного результату додати перший доданок [3, с. 138].

Формування навичок письмових обчислень ґрунтується на усвідомленні розрядного принципу запису чисел, правильному розміщенні чисел у стовпчик та послідовному виконанні дій, починаючи з розряду одиниць.

Список використаних джерел

1. Запорожченко Т. П., Стрілець С. І., Шпеко А. А. Методика навчання освітньої галузі «Математика». Навчально-методичний посібник 2-ге вид., переробл. І доп. В 2-х частинах, Ч.1. Чернігів, 2023. 162 с.
2. Сілков В. В., Сілкова Е.О. Методика викладання математики у початкових класах школи: ТМО вивчення додавання та віднімання цілих невід'ємних чисел в курсі математики початкової школи. Методичні рекомендації для студентів спеціальність 013 «Початкова освіта», спеціалізація «Психологія», «Інклюзивна освіта». Рівне: РДГУ. 2023р. 23 с.
3. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Нова українська школа: методика навчання математики у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів: навч.-метод. посіб. Вид-во «Ранок», 2019. 352 с.

Катерина МИКИТЮК,
здобувач фахової передвищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Чортківського гуманітарно-педагогічного
фахового коледжу імені Олександра Барвінського
Науковий керівник: Віра ПОСЕЛЮЖНА,
кандидат фізико-математичних наук, доцент

РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДВИЩЕННІ ІНТЕРЕСУ ДО МАТЕМАТИКИ

Сучасна освіта переживає період активних змін, пов'язаних із розвитком цифрових технологій та новими підходами до організації навчального процесу. Особливої актуальності ці зміни набувають у початковій школі, де закладаються основи навчальної діяльності, формуються пізнавальні інтереси та ставлення до різних навчальних предметів. Математика, як одна з базових дисциплін, часто сприймається учнями як складна й абстрактна, що знижує рівень зацікавленості до її вивчення. У цьому контексті важливу роль відіграють інтерактивні технології, які сприяють активізації навчальної діяльності учнів і підвищенню їхнього інтересу до предмета.

Інтерактивні технології навчання суттєво трансформують традиційні підходи до викладання математики. Вони поєднують класичні методи навчання з сучасними цифровими інструментами, що дозволяє зробити освітній процес більш динамічним, доступним і цікавим для дітей. Використання інтерактивних онлайн-ресурсів розширює межі уроку, створює можливості для індивідуалізації навчання та забезпечує активну участь кожного учня у процесі засвоєння знань.

Однією з ключових переваг інтерактивних технологій є їх здатність активізувати мисленнєву діяльність учнів. Математика вимагає розвитку логічного мислення, вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати та робити висновки. Інтерактивні вправи створюють ситуації, у яких кожен учень стає активним учасником навчального процесу, залучається до розв'язання проблемних завдань, обговорення різних способів обчислення та пошуку альтернативних рішень. Завдяки цьому учні не просто механічно відтворюють алгоритми, а глибше розуміють їх зміст і значення.

Усі інтерактивні технології навчання умовно поділяють на 4 групи, кожна з яких є ефективною на уроках математики і підвищує інтерес до вивчення цієї науки в здобувачів освіти.

Першу групу становлять технології кооперативного навчання. Їх основною особливістю є організація спільної діяльності учнів у парах або невеликих групах [4, с.20].

До цієї групи належить робота в парах, метод «Ротаційні трійки», метод «Два – чотири – всі разом» [1, с.12].

Робота в парах сприяє активній участі кожного учня в навчальному процесі та розвитку вміння обговорювати математичні завдання. Така форма роботи розвиває математичне мовлення і вміння аргументувати думку. Вона також підвищує впевненість менш активних дітей.

Метод «Ротаційні трійки» дозволяє учням працювати з різними партнерами та обмінюватися способами розв'язання задач. Це розширює досвід і допомагає побачити різні

підходи до одного завдання. Учні вчаться співпрацювати та швидко адаптуватися. Такий метод підвищує інтерес до роботи.

Метод «Два – чотири – всі разом» поступово залучає учнів від роботи в парах до загального обговорення. Це допомагає сформувати впевненість у власних відповідях. Учні навчаються аргументувати свою думку перед класом. Такий підхід розвиває логічне мислення і комунікативні навички.

Робота в малих групах сприяє спільному розв'язанню математичних задач і розвитку відповідальності. Розподіл ролей допомагає організувати роботу та залучити кожного учня. Учні обговорюють різні варіанти рішень і презентують результати. Це підвищує інтерес та активність на уроці.

Другою групою є технології колективно-групового навчання. Вони передбачають активну участь у роботі всього класу та сприяють формуванню спільної думки, розвитку комунікативних умінь і навичок публічного виступу [4, 20].

Серед найпоширеніших способів навчання цієї групи є такі методи, як-от «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Навчаючи – вчусь», «Ажурна пилка».

«Мікрофон» дозволяє кожному учню коротко висловити свою думку або відповідь. Це активізує роботу всього класу. Учні вчаться чітко формулювати математичні висновки. Метод розвиває впевненість і мовлення.

«Мозковий штурм» сприяє пошуку різних способів розв'язання задач. Під час такої роботи учні висловлюють різні варіанти відповідей, не боячись помилитися, що сприяє розвитку творчого мислення. Це розвиває творче та нестандартне мислення. Метод підвищує інтерес до навчання [3].

«Навчаючи – вчусь» полягає у взаємному поясненні матеріалу між учнями. Це допомагає глибше зрозуміти тему. Учні закріплюють знання через пояснення. Такий підхід підвищує ефективність засвоєння навчального матеріалу.

«Ажурна пилка» дозволяє учням працювати разом, щоб вивчити значну кількість інформації за короткий час, а також заохочує їх допомагати один одному вчитися, навчаючи інших. Це сприяє активному навчанню та взаємодопомозі. Учні швидко опановують великий обсяг інформації [2].

Третьою групою є технології ситуативного моделювання, які ґрунтуються на використанні ігрових форм навчання. Вони особливо ефективні в початковій школі, оскільки поєднують навчальну діяльність з елементами гри, що значно підвищує інтерес дітей до уроку [4, 20].

До таких методів належать імітаційні ігри, метод «Снігова куля».

Імітаційні ігри поєднують навчання з ігровою діяльністю. Учні розв'язують математичні задачі в умовах наближених до реальних. Це підвищує інтерес до предмета. Навчання стає більш захопливим.

Метод «Снігова куля» передбачає поступове доповнення ідей у процесі роботи. Кожен учень додає нові елементи до розв'язання. Це сприяє глибшому розумінню теми. Розвивається співпраця і логіка.

Четверту групу становлять технології опрацювання дискусійних питань, які спрямовані на розвиток критичного мислення, уміння аргументувати власну позицію та поважати думку інших.

Серед них варто виділити метод «Прес», метод «Займи позицію», метод навчання у дискусії.

Метод «Прес» формує вміння чітко й логічно аргументувати свою думку. Учні пояснюють вибір способу розв'язання задач. Це розвиває математичне мовлення. Вони вчаться доводити правильність відповіді.

Метод «Займи позицію» спонукає учнів обирати варіант відповіді та аргументувати його. Це розвиває критичне мислення та активність на уроці.. Учні вчаться відстоювати свою думку.

Дискусія дозволяє обговорювати різні способи розв'язання математичних задач. Учні аргументують свої відповіді та слухають інших. Це розвиває критичне мислення, дає змогу визначати власну позицію, формує навички захисту своєї особистої думки, поглиблює знання з даної проблеми. Також формуються навички спілкування.

Отже, інтерактивні технології навчання відіграють важливу роль у підвищенні інтересу учнів до математики та забезпеченні ефективності освітнього процесу. Їх використання сприяє активізації пізнавальної діяльності, розвитку логічного й критичного мислення, формуванню комунікативних умінь і навичок співпраці. Різноманітність інтерактивних методів дозволяє враховувати вікові особливості учнів, забезпечувати індивідуальний підхід і створювати ситуацію успіху для кожного. Поєднання кооперативних, колективно-групових, ігрових і дискусійних технологій робить навчання математики більш цікавим, доступним і практично значущим. Так, інтерактивні технології є ефективним засобом формування стійкої мотивації до вивчення математики та розвитку особистості учня.

Список використаних джерел

1. Використання інтерактивних методів навчання в НУШ. URL <https://naurok.com.ua/stattya-na-temu-vikoristannya-interaktivnih-metodiv-navchannya-v-nush-153336.html>
2. Інтерактивні методи навчання. Сутність та призначення. Впровадження на прикладі методу «Рольова гра» URL <https://naurok.com.ua/interaktivni-metodi-navchannya-sutnist-ta-priznachennya-vprovadzhennya-na-prikladi-metodu-rolova-gra-259479.html>
3. Інтерактивні методи навчання у початковій школі URL <https://naurok.com.ua/interaktivni-metodi-navchannya-u-pochatkoviy-shkoli-55165.html>
4. Класифікація інтерактивних методів навчання URL <https://studfile.net/preview/9687531/page:20/>

Інформатична освітня галузь

Анастасія КРИВОРУЧКО,
здобувач фахової передвищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу
імені Олександра Барвінського
Науковий керівник: Леся СИНИШИН,
викладач вищої категорії, викладач-методист

ВИКОРИСТАННЯ СЕРЕДОВИЩА SCRATCH У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

У сучасному світі програмування є важливою складовою освіти, адже цифрові технології використовуються майже в усіх сферах життя. Саме тому ознайомлення з основами програмування доцільно починати вже з молодшого віку.

Цифрова грамотність є необхідною складовою життя сучасної людини, адже більшість процесів пов'язані з використанням інформаційних технологій. Вона передбачає вміння користуватися комп'ютерами, інтернетом, програмами та цифровими сервісами.

У сучасному світі цифрова грамотність допомагає ефективно навчатися, знаходити та аналізувати інформацію, спілкуватися й працювати онлайн. Вона також сприяє розвитку критичного мислення та вмінню безпечно поводитися в цифровому середовищі. Тому проблема розвитку цифрової грамотності серед молодших школярів є важливою [1].

Середовище Scratch є найбільш доцільним у використанні, оскільки дозволяє учням у простій і доступній формі створювати власні ігри, анімації та проекти без складного коду. Це сприяє розвитку логічного мислення, творчості та інтересу до навчання [4].

Крім того, робота зі Scratch формує важливі навички ХХІ століття: уміння вирішувати проблеми, мислити креативно та працювати самостійно. Отже, вивчення програмування через Scratch є необхідним і корисним для підготовки учнів до життя в сучасному інформаційному суспільстві [4].

Тому, необхідно показати можливості використання середовища Scratch в освітньому процесі, зокрема для розвитку критичного мислення, творчих здібностей та пізнавального інтересу учнів. Розкрити, як за допомогою Scratch можна зробити навчання більш доступним, цікавим і ефективним, а також сприяти формуванню основ програмування та цифрової грамотності.

Використання Scratch на уроці інформатики в початковій школі є цікавим та ефективним середовищем, оскільки поєднує в собі гру, творчість і навчання. Його використання допомагає зробити освітній процес цікавим та доступним для дітей:

- **створення простих ігор** – учні можуть розробляти нескладні ігри, що сприяє розвитку логічного мислення, уваги та вміння послідовно виконувати дії;
- **анімаційні історії** – за допомогою Scratch діти створюють власні казки та історії, що розвиває уяву, мовлення та творчі здібності;
- **навчальні проекти** – учні можуть створювати проекти з різних предметів (математики, природознавства, мови), що допомагає краще засвоювати навчальний матеріал;

– **робота в групах** – спільне створення проєктів формує навички співпраці, комунікації та вміння працювати в команді [4].

У Типових освітніх програмах, за редакцією О. Савченко та Р. Шияна, Scratch розглядається як сучасний інструмент формування цифрової компетентності, але реалізація має певні відмінності [1].

За Типовою освітньою програмою для початкових класів, створеною авторським колективом під керівництвом О. Савченко, на нашу думку, зміст освітніх галузей має більш структурований характер. Scratch використовується як засіб формування базових умінь. Це виявляється у тому, що учні поступово знайомляться з алгоритмами, виконують чітко поставлені завдання, створюють прості проєкти за зразком. Основна увага приділяється послідовності навчання, засвоєнню понять і розвитку логічного мислення [2].

Реалізація змісту Типової освітньої програми для початкових класів, створеної авторським колективом під керівництвом Р. Шияна, здійснюється з акцентом на діяльнісне та компетентнісне навчання. Scratch застосовується в освітньому процесі не лише як інструмент навчання програмуванню, а як засіб інтеграції знань. Учні більше працюють творчо, що виявляється у створенні власних проєктів, проведенні досліджень, постановках експериментів, умінні працювати в команд. Важливим є розвиток критичного мислення, ініціативності та співпраці [3].

Але у роботі Scratch слід зазначити низку критеріїв, які визначають характеристику цього програмного середовища.

Переваги Scratch:

- простий і зрозумілий інтерфейс, доступний для дітей молодшого віку;
- відсутність складного коду – програмування відбувається за допомогою блоків;
- розвиток логічного мислення, творчості та уяви;
- можливість створювати ігри, анімації та навчальні проєкти;
- підвищує мотивацію до навчання через ігрову форму;
- сприяє формуванню цифрової грамотності та алгоритмічного мислення;
- підтримує роботу в групах і спільну творчість.

Обмеження Scratch:

- обмежені можливості, порівняно з професійними мовами програмування;
- не формує навичок написання текстового коду;
- складно реалізувати творчі або великі проєкти;
- може бути недостатнім для старших учнів, які потребують глибших знань;
- іноді учні більше зосереджуються на грі, ніж на навчанні.

Тому, доречно зосередити увагу на завданнях практичного використання Scratch на уроках інформатики у початковій школі під час створення алгоритмів [4].

Лінійні алгоритми є базовими для розуміння структури програм. У Scratch вони реалізуються через послідовне виконання команд, що дозволяє учням простежити порядок дій та їх результат.

Циклічні алгоритми дають можливість ознайомити учнів із поняттям повторення дій. Використання відповідних блоків сприяє розвитку логічного мислення та розумінню оптимізації програмного коду.

Створення музичних проєктів у Scratch. Поєднання алгоритмів зі звуковими ефектами та мелодіями сприяє розвитку творчих здібностей та підвищує мотивацію до навчання.

Отже, Scratch є ефективним інструментом навчання, який допомагає учням початкової школи легко та цікаво опанувати основи програмування. Завдяки візуальному середовищу діти швидко розуміють базові алгоритмічні конструкції та можуть застосовувати їх на практиці [6].

Використання Scratch в освітньому процесі сприяє формуванню ключових компетентностей учнів: розвитку логічного та критичного мислення, творчих здібностей, уміння працювати в команді, а також підвищенню рівня цифрової грамотності. Учні вчать не лише користуватися технологіями, а й створювати власні цифрові продукти. Крім того, Scratch виконує важливу підготовчу роль у системі освіти, оскільки є першим кроком до глибшого вивчення програмування. Він формує базу, яка в майбутньому дозволяє легко переходити до складніших мов програмування та більш професійної роботи в IT-сфері.

Список використаних джерел

1. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ: Грамота, 2012.
2. Шиян Р. Б. Нова українська школа: методичні рекомендації для вчителів. Київ, 2018.
3. Scratch – офіційний сайт платформи: <https://scratch.mit.edu>
4. Resnick M. та ін. Scratch: Programming for All // Communications of the ACM, 2009.
5. UNESCO. Digital Literacy in Education. 2018.

Природнича освітня галузь

Вікторія РАБЕЦЬ,

здобувач освітнього рівня «фаховий молодший бакалавр»
спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»
Науковий керівник: Ольга КАРПЕЦЬ,
викладач природничих дисциплін Відокремленого структурного підрозділу
«Сарненський педагогічний фаховий коледж
Рівненського державного гуманітарного університету»

ГРУПОВА РОБОТА ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВИТИ

Сучасна початкова освіта в межах Нової української школи ставить за мету виховання особистості, здатної до саморозвитку та конструктивної взаємодії. Інтегрований курс «Я досліджую світ» відіграє ключову роль у цьому процесі, адже він поєднує знання про природу, суспільство та людину в єдину картину світу. Саме групова робота на уроках природничої галузі стає тим потужним інструментом, який дозволяє перетворити пасивне навчання на активний дослідницький процес. У малих групах учні перестають бути просто слухачами, перетворюючись на молодих науковців, які разом шукають відповіді на складні запитання [1, с. 168].

Спільна діяльність під час проведення дослідів, моделювання природних явищ чи розв'язання екологічних кейсів сприяє формуванню цілісної системи знань, де кожна дитина

відчуває відповідальність за спільний результат. Взаємодія в команді дозволяє учням не лише засвоювати теоретичний матеріал, а й опановувати навички критичного мислення, аргументації власної позиції та толерантного ставлення до думок інших. Таким чином, групова робота трансформує клас на живий дослідницький майданчик, де через діалог та співпрацю закладається фундамент природничої грамотності та соціальної відповідальності майбутнього громадянина.

Формування ключових компетентностей відбувається найбільш ефективно тоді, коли дитина відчуває власну причетність до спільного результату. Соціальна компетентність розвивається природним шляхом через необхідність домовлятися про розподіл ролей у команді. Кожен учень отримує свою зону відповідальності – дослідника, секретаря чи спікера, що спричиняє формуванню дисциплінованості та взаємоповаги. Вміння слухати думку товариша та коректно висловлювати свою незгоду стає основою для культури діалогу. Такий підхід готує дітей до реального життя, де вміння працювати в команді є однією з найцінніших навичок.

Природнича грамотність учнів початкових класів формується через безпосередній контакт із об'єктами вивчення під час групових дослідів. Спільне проведення експериментів із водою, ґрунтом чи рослинами допомагає дітям краще зрозуміти причинно-наслідкові зв'язки. Коли учні в групі обговорюють результати спостережень, вони вчаться аналізувати факти та робити аргументовані висновки. Це розвиває критичне мислення, оскільки дитина змушена пояснювати свої припущення іншим членам команди. Науковий пошук у групі стимулює допитливість та бажання зазирнути глибше у суть природних явищ.

Екологічна компетентність у курсі «Я досліджую світ» виходить за межі простого вивчення правил поведінки в лісі. Під час групового обговорення екологічних проєктів діти вчаться бачити глобальні проблеми через призму власного досвіду. Спільна розробка планів зі збереження енергії чи сортування сміття в школі робить екологічні цінності частиною їхнього повсякденного життя. Взаємодія з однолітками підсилює відчуття спільної відповідальності за стан довкілля у рідному краї. Дитина починає розуміти, що її дії впливають на стан природи, а колективні зусилля здатні змінити світ на краще [3, с. 21].

Математична компетентність також отримує новий зміст, коли учні групами проводять вимірювання під час природничих екскурсій. Зіставлення температури, вимірювання росту рослин або підрахунок тривалості світлового дня потребують точності та командної перевірки результатів. Це демонструє учням, що математика є необхідним інструментом для наукового пізнання світу, а не просто абстрактним набором цифр. Робота в малих групах дозволяє дітям допомагати один одному в обчисленнях, що знімає страх перед складними завданнями. Так формується вміння застосовувати математичні методи для розв'язання практичних життєвих проблем.

Інноваційність та цифрова компетентність сьогодні є невід'ємною частиною інтегрованого навчання у початковій школі. У групах діти можуть спільно використовувати планшети чи комп'ютери для пошуку інформації про рідкісних тварин або для створення презентацій. Спільне створення цифрового контенту вчить дітей медіаграмотності та безпечної поведінки в інтернеті. Вони обмінюються навичками роботи з технікою, що сприяє швидшому засвоєнню нових інструментів. Колективна робота над цифровим продуктом розвиває творчі здібності та вміння структурувати великі обсяги інформації.

Навички навчання впродовж життя формуються через здатність групи самостійно планувати свою діяльність під керівництвом учителя. Учні вчаться визначати цілі свого

дослідження та шукати оптимальні шляхи їх досягнення в межах визначеного часу. Коли група стикається з труднощами в експерименті, колективний пошук рішення стимулює гнучкість мислення. Взаємна підтримка всередині команди допомагає кожній дитині почуватися впевненіше у процесі здобуття нових знань. Рефлексія після завершення групової роботи дозволяє учням оцінити не лише результат, а й власний прогрес у навчанні.

Мовленнєва компетентність та вільне володіння державною мовою розвиваються під час презентації результатів групової роботи. Дитина вчиться виступати перед аудиторією, чітко формулювати думки та відповідати на запитання однокласників. Обговорення природничих термінів у групі збагачує словниковий запас учнів та покращує їхні комунікативні здібності. Колективне створення звітів, лепбуків чи плакатів сприяє розвитку писемного мовлення та вміння графічно оформлювати ідеї. Це закладає фундамент для майбутньої успішної самопрезентації учня в будь-якій сфері діяльності.

Зміна ролі вчителя є ключовим моментом для успішної реалізації групової роботи в освітньому процесі. Педагог стає фасилітатором, який лише спрямовує учнів, створюючи умови для самостійного відкриття знань. Важливо правильно організувати простір класу та підібрати завдання, які дійсно вимагають співпраці, а не просто механічного виконання. Вчитель спостерігає за динамікою в групах, допомагаючи вирішувати конфлікти та підбадьорюючи невпевнених учнів. Його завданням є створення атмосфери довіри, де кожна помилка сприймається як важливий крок на шляху до істини [1, с. 173].

Групова робота на уроках природничої галузі інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є цілісною системою виховання та навчання. Вона об'єднує академічні знання з практичними життєвими навичками, формуючи гармонійну особистість. Завдяки такій формі організації занять учні отримують не лише інформацію, а й ціннісний досвід взаємодії та емпатії. Компетентнісний підхід у поєднанні з груповими технологіями робить початкову освіту сучасною та дитиноцентрованою. Зрештою, це дозволяє кожному здобувачу освіти відчувати радість відкриття та повірити у власні сили як майбутнього громадянина та дослідника.

Список використаних джерел

1. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1 – 2 класах закладів загальної середньої освіти засадах компетентнісного підходу. Київ: Генеза, 2019. 256 с.
2. Державний стандарт початкової освіти / Постанова Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України 24 липня 2019 р № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.04.2026).
3. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Зоя Хитра, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2021. 240 с.

Алла ЦИМБАЛЮК,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Світлана КУПЧАК,
доктор філософії, доцент

ЗМІСТ ТА ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ БЕРЕЖЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Важливість формування бережливого ставлення до природи зумовлюється тим, що сучасні екологічні проблеми значною мірою є наслідком безвідповідальної діяльності людини. Тому, на думку Л. Біленкової, К. Борової, Т. Васютіної, Н. Голоти, І. Дорож, О. Довгань, В. Коваль, О. Кислої та І. Мозуль, виховання екологічно свідомої особистості, яка розуміє наслідки власних дій і здатна діяти в інтересах збереження довкілля, є одним із пріоритетних завдань сучасної освіти.

І. Дорож та О. Довгань зазначають, що формування бережливого ставлення до природи в учнів початкових класів є важливою складовою сучасної освіти, оскільки саме в молодшому шкільному віці закладаються основи світогляду, ціннісних орієнтацій та моделей поведінки дитини. У цей період діти найбільш відкриті до сприйняття моральних норм і активно засвоюють правила взаємодії з навколишнім світом, тому виховання екологічної свідомості має здійснюватися системно та цілеспрямовано [3].

Поняття бережливого ставлення до природи передбачає усвідомлене, дбайливе та відповідальне ставлення до природного середовища, що ґрунтується на розумінні цінності всіх його компонентів – рослин, тварин, води, повітря, ґрунтів тощо. Воно включає готовність не завдавати шкоди природі, раціонально використовувати природні ресурси, зберігати та примножувати природні багатства.

Особливого значення формування такого ставлення набуває в початковій школі, де навчання тісно поєднується з вихованням. Діти вчаться спостерігати за природою, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, відчувати емоційний зв'язок із довкіллям. Через практичну діяльність, приклад учителя та участь у природоохоронних заходах формується відповідальна екологічна поведінка.

Крім того, на думку І. Мозуль, бережливе ставлення до природи сприяє розвитку таких якостей, як доброта, відповідальність, уважність, здатність до співпереживання, що є важливими для гармонійного розвитку особистості. Воно також формує основу екологічної культури, яка в подальшому впливає на стиль життя людини та її громадянську позицію [5].

Отже, формування бережливого ставлення до природи в учнів початкових класів є не лише освітнім, а й важливим виховним завданням, яке сприяє становленню екологічно свідомої, відповідальної та соціально активної особистості.

Формування бережливого ставлення до природи під час вивчення природничої освітньої галузі в учнів початкових класів є важливим напрямом освітнього процесу, оскільки саме через зміст навчальних предметів природничого циклу діти отримують перші системні знання про навколишній світ. У цьому контексті природнича освітня галузь є не лише джерелом інформації, а й засобом виховання екологічно свідомої особистості.

У процесі вивчення природничих дисциплін учні ознайомлюються з основними компонентами природи, їх взаємозв'язками та значенням для життя людини. Саме через усвідомлення цілісності природного середовища формується розуміння необхідності дбайливого ставлення до нього. Знання про природу набувають практичного значення, коли учні вчаться бачити наслідки діяльності людини та робити висновки щодо правильних моделей поведінки.

Особливістю формування бережливого ставлення до природи в початковій школі І. Мозуль називає поєднання пізнавальної та емоційно-ціннісної складових. Діти не лише отримують знання, а й розвивають емоційне сприйняття природи через спостереження, дослідження, екскурсії, творчі завдання. Такий підхід сприяє формуванню внутрішньої мотивації до збереження довкілля [5].

Л. Біленкова вважає, що важливу роль відіграє діяльнісний підхід, який реалізується через практичну участь учнів у природоохоронній діяльності. Це можуть бути прості дії, доступні молодшим школярам: догляд за рослинами, участь у прибиранні території, економне використання води та електроенергії. Через такі види діяльності формується відповідальне ставлення до природи як до цінності [1].

Не менш значущим є інтегрований характер природничої освітньої галузі, який дозволяє поєднувати знання з різних сфер та формувати цілісне уявлення про світ. У цьому процесі важливу роль відіграє вчитель, який організовує навчання так, щоб воно сприяло не лише засвоєнню знань, а й розвитку екологічного мислення та відповідної поведінки.

Формування бережливого ставлення до природи в учнів початкових класів під час вивчення природничої освітньої галузі здійснюється за допомогою різноманітних засобів, які поєднують традиційні підходи та інноваційні освітні технології. Такий комплексний підхід дає змогу не лише передати знання про природу, а й сформувати емоційно-ціннісне ставлення та практичні навички екологічно доцільної поведінки.

К. Борова та Н. Голота вказують, що традиційні засоби формування бережливого ставлення до природи ґрунтуються на класичних педагогічних підходах, які довели свою ефективність в освітньому процесі. Насамперед це пояснювально-ілюстративне навчання, під час якого вчитель формує уявлення учнів про природу, її об'єкти та явища, розкриває значення природних ресурсів і необхідність їх збереження. Важливу роль відіграють спостереження в природі, які дозволяють дітям безпосередньо взаємодіяти з довкіллям, помічати зміни, встановлювати прості причинно-наслідкові зв'язки та формувати емоційний зв'язок із природою [2].

І. Мозуль повідомляє, що до традиційних засобів також належать екскурсії, які сприяють розширенню знань учнів про природне середовище та формуванню дбайливого ставлення до нього через безпосередній досвід. Не менш важливими є бесіди, читання художніх творів природничого змісту, використання наочності (ілюстрацій, моделей, гербаріїв), а також виконання практичних завдань, зокрема догляд за рослинами або участь у простих природоохоронних заходах [5].

В. Коваль, О. Кисла та Т. Васютіна констатують, що сучасна освіта активно впроваджує інноваційні засоби, які підвищують ефективність формування екологічної свідомості молодших школярів. До таких засобів належать інтерактивні методи навчання, що передбачають активну участь учнів у процесі пізнання. Це можуть бути рольові ігри, моделювання екологічних ситуацій, робота в групах, дискусії, які допомагають дітям

усвідомити наслідки діяльності людини та сформуванню власну позицію щодо збереження природи [4].

К. Борова та Н. Голота наголошують, що значного поширення набувають проєктні технології, у межах яких учні виконують невеликі дослідницькі або практичні проєкти, наприклад, спостерігають за рослинами, досліджують стан довкілля або розробляють правила екологічної поведінки. Така діяльність сприяє розвитку самостійності, відповідальності та практичного мислення [2].

Серед інноваційних засобів важливе місце займають інформаційно-комунікаційні технології, які дозволяють використовувати мультимедійні презентації, відеоматеріали, інтерактивні платформи та віртуальні екскурсії. Це робить навчання більш наочним, доступним і цікавим для учнів, а також сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

В. Коваль, О. Кисла та Т. Васютіна вважають, що окремої уваги заслуговують ігрові технології, зокрема дидактичні та екологічні ігри, які допомагають у доступній формі формувати у здобувачів освіти екологічні знання та навички поведінки. Через гру учні легше засвоюють правила взаємодії з природою та вчаться застосовувати їх у повсякденному житті [4].

Отож, поєднання традиційних та інноваційних засобів навчання створює сприятливі умови для формування бережливого ставлення до природи в учнів початкових класів. Такий підхід забезпечує не лише засвоєння знань, а й розвиток екологічної культури, відповідального ставлення до довкілля та готовності діяти в інтересах його збереження.

Отже, формування бережливого ставлення до природи під час вивчення природничої освітньої галузі є цілісним процесом, що поєднує знання, емоції та практичну діяльність. Це сприяє вихованню екологічно свідомої особистості, здатної відповідально ставитися до навколишнього середовища та діяти в інтересах його збереження.

Список використаних джерел

1. Біленкова Л. М. Значення освітнього середовища в навчанні природничої освітньої галузі в початковій школі. *Педагогічні науки: збірник наукових праць*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 99. С. 11–18.
2. Борова К. В., Голота Н. М. Педагогічні умови виховання екологічної компетентності учнів початкової школи. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи*: матеріали науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів. Бердянськ, Вінниця, Житомир, Івано-Франківськ, Ізмаїл, Кам'янець-Подільський, Київ, Кропивницький, Мукачеве, Полтава, Ужгород, Умань, Херсон, 2020. Вип. 7. С. 169–171.
3. Дорож І., Довгань О. Формування екологічної компетентності молодших школярів з урахуванням засад сталого розвитку та національно-культурного виміру бачення природи Івана Огієнка. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта*. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2025. Вип. (XXII). С. 199–208.
4. Коваль В. О., Кисла О. Ф., Васютіна Т. М. Роль природничого освітнього середовища у формуванні екологічної компетентності молодших школярів. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2023. Вип. 2 (52). С. 228–234.
5. Мозуль І. Виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи в здобувачів освіти молодшого шкільного віку. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки*. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2025. Вип. 3 (59). С. 233–240.

Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь

Вікторія ДОЦЕНКО,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Людмила ЛУК'ЯНИК,
кандидат педагогічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ

Сучасна початкова освіта орієнтована не лише на засвоєння знань, а й на формування ключових компетентностей, необхідних для життя в суспільстві. Особливої уваги потребує розвиток соціальної та здоров'язбережувальної компетентностей, адже саме вони забезпечують здатність дитини ефективно взаємодіяти з іншими, приймати відповідальні рішення та зберігати власне здоров'я.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» має значний потенціал для реалізації цих завдань, оскільки поєднує соціальну, природничу та здоров'язбережувальну освітні галузі. Одним із дієвих засобів формування компетентностей є використання ситуаційних завдань [5].

Проблеми формування соціальної компетентності досліджувалися в працях сучасних педагогів і психологів, які підкреслюють важливість розвитку комунікативних умінь, емпатії, здатності до співпраці. Здоров'язбережувальна компетентність розглядається як інтегрована характеристика особистості, що включає знання, ставлення та поведінкові навички щодо збереження здоров'я.

Ситуаційні завдання як метод навчання активно використовуються в компетентнісному підході, оскільки моделюють реальні життєві обставини та сприяють формуванню практичних умінь.

Метою тез є обґрунтування ефективності використання ситуаційних завдань для формування соціальної та здоров'язбережувальної компетентностей учнів початкових класів на уроках «Я досліджую світ».

Соціальна компетентність передбачає здатність учнів взаємодіяти з іншими людьми, дотримуватися норм поведінки, працювати в команді, вирішувати конфлікти [3].

Здоров'язбережувальна компетентність включає усвідомлення цінності здоров'я, знання про здоровий спосіб життя та навички безпечної поведінки [4].

Одним із найефективніших засобів формування цих компетентностей є ситуаційні завдання, які моделюють реальні життєві ситуації; сприяють розвитку критичного мислення; формують уміння ухвалювати рішення; розвивають відповідальність за власні дії.

Педагогічні можливості ситуаційних завдань. На уроках «Я досліджую світ» ситуаційні завдання можуть використовуватися на різних етапах уроку:

- мотивація навчальної діяльності (проблемна ситуація);
- засвоєння нового матеріалу (аналіз ситуації);
- закріплення знань (розв'язання практичних задач);

- рефлексія (обговорення рішень).

Приклади ситуаційних завдань:

1. Соціальна компетентність.

Ситуація: Твій однокласник засмучений і не хоче гратися з іншими. Як ти вчиниш?

Завдання: Обери варіант поведінки та поясни свій вибір.

2. Здоров'язбережувальна компетентність.

Ситуація: Ти забув помити руки перед їжею. Що може статися? Як правильно діяти?

3. Безпечна поведінка.

Ситуація: Незнайома людина пропонує тобі піти з нею. Що ти зробиш?

4. Конфліктна ситуація.

Ситуація: Двоє дітей не можуть поділити іграшку. Запропонуй спосіб вирішення конфлікту.

Такі завдання стимулюють учнів не лише відтворювати знання, а й застосовувати їх у змодельованих життєвих обставинах.

Педагогічні умови ефективності.

Для досягнення високих результатів важливо

- створювати доброзичливу атмосферу на уроці;
- заохочувати учнів до висловлення власної думки;
- використовувати різні форми роботи (групову, парну, індивідуальну);
- враховувати вікові особливості дітей;
- забезпечувати зв'язок завдань із реальним життям.

У процесі формування соціальної та здоров'язбережувальної компетентності пропонується використовувати модифіковану структуру уроку, яка є оптимальною саме для уроків «Я досліджую світ», що дозволяє органічно поєднувати навчально-пізнавальну та оздоровчо-рухову діяльність школярів, а також різноманітні види співпраці учнів і вчителя. У процесі опанування здоров'язбережувальних навичок учні вчаться працювати в режимі «вчитель-учні», «вчитель-учень», «учень-учень»; самостійно, в парах та групах; виконувати навчальні дії тощо [2].

Особливістю проведення уроків «Я досліджую світ» є те, що оволодіння соціальною та здоров'язбережувальною компетентностями потребує багаторазового вправлення. Навчання учнів має практичну спрямованість, бо головним у підготовці школярів до життя є набуття ними практичних навичок. При цьому обов'язковою умовою є багаторазове (в різних формах) повторення дій, які імітують поведінку на вулиці, у дворі, вдома, в школі, щоб виробити у дітей звичку дотримуватись вивчених правил. Тому важливим під час проведення уроків є використання різних методів і прийомів інтерактивного навчання, що базуються на принципі активної участі самих учнів: моделювання, програвання та обговорення різних життєвих ситуацій, робота у парах і групах, виконання вправ, рольові ігри, інсценування, екскурсії, спільне виготовлення наочності (зокрема презентації, виготовлення плакатів тощо), проведення конкурсів, змагань та ін. Обов'язковим є зв'язок із життєвим досвідом дітей. Особливого значення для формування в учнів здорового способу життя та безпечної поведінки має емоційність і доступність навчального матеріалу, його унаочнення. Щоб забезпечити мотивацію до навчання, школярам слід пропонувати різного виду завдання – проблемного і творчого характеру, завдання різного рівня складності, практичні вправи. У роботі необхідно використовувати сучасну техніку і наочність – малюнки, ілюстрації,

фотографії, слайди, комп'ютерні презентації, а також цікавий пізнавальний матеріал – казки, вірші, ігри, ребуси, загадки, прислів'я тощо.

Важливим моментом уроків «Я досліджую світ» є використання різних методів навчання (практичних, ігрових, пізнавальних, ситуаційних, змагальних; тренінгів, психогімнастики тощо). На уроках учні вивчають комплекси ранкової гімнастики, гімнастики до занять і фізкультхвилинок, знайомляться з різноманітними руховими іграми та вправами, набувають знань щодо зміцнення свого здоров'я, профілактики травматизму, а також отримують завдання та рекомендації щодо режиму дня, занять фізичними вправами вдома тощо. З метою удосконалення знань, умінь і навичок обов'язковим є створення ігрових ситуацій, які навчають дітей фізичній і психічній саморегуляції.

Отже, використання ситуаційних завдань на уроках «Я досліджую світ» є ефективним засобом формування соціальної та здоров'язбережувальної компетентностей молодших школярів. Вони сприяють розвитку життєвих навичок, формують відповідальне ставлення до власного здоров'я та поведінки в суспільстві.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці системи ситуаційних завдань для різних тем курсу та створенні методичних рекомендацій для вчителів початкової школи.

Список використаних джерел

1. Концепція НУШ. URL: [https:// mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed. pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf).
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / zag. red. Бібік Н. М. Київ: ТОВ Літера ЛТД, 2019. 208 с.
3. Типова освітня програма під керівництвом О. Я. Савченко. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
4. Типова освітня програма під керівництвом Р. Б. Шияна. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>.
5. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти. Початкова школа. Київ: ТД «Освіта-Центр, 2018. 80 с.
6. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах): Ч.1/ О. Волощенко, О. Козак, Г. Остапенко. Київ.: Світич, 2020.144 с.

Леся ПОЛЯК,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Тетяна СУРЖУК,
кандидат педагогічних наук, доцент

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасна початкова освіта в Україні, що функціонує в межах концепції Нової української школи, висуває особливі вимоги до формування особистості учня. Одним із

пріоритетних завдань є не лише засвоєння системи знань, а й розвиток здоров'язбережувальної компетентності. Здоровий спосіб життя (ЗСЖ) розглядається як комплексне поняття, що охоплює фізичне здоров'я, психоемоційну стабільність і соціальну адаптованість. В умовах сучасних викликів, зокрема воєнного стану, цифровізації та гіподинамії, питання педагогічного супроводу формування ЗСЖ набуває особливої актуальності. Молодший шкільний вік є важливим етапом, коли дитина найбільш чутлива до виховних впливів і формування ціннісних орієнтацій.

Згідно з результатами аналізу наукових джерел, зокрема праць О. Шукатки та Н. Хомич, здоровий спосіб життя – це активна діяльність, спрямована на збереження та зміцнення здоров'я на основі усвідомлення власної відповідальності. Компетентнісний підхід передбачає, що учень має не лише знати правила гігієни, а й уміти застосовувати їх у повсякденних ситуаціях, критично оцінювати ризики для здоров'я та обирати безпечні моделі поведінки.

У процесі дослідження нами було виокремлено та впроваджено чотири ключові педагогічні умови, що забезпечують цілісність освітнього впливу:

1. Використання активних та інтерактивних технологій навчання. Традиційні пояснювальні методи для молодших школярів часто залишаються на рівні теоретичних знань без їх практичного застосування. Впровадження рольових ігор («Супермаркет корисних продуктів», «Подорож до країни Здоров'я»), кейс-методів (аналіз ситуацій вибору між активним відпочинком та гаджетами) та проектної діяльності дозволяє дитині самостійно знайти відповіді на важливі питання. Наприклад, проєкт «Таємниці мого сніданку» допомагає учням навчитися аналізувати склад продуктів та їх вплив на енергійність протягом дня.

2. Системне впровадження здоров'язбережувальних елементів у структуру уроку. Динамічні паузи та фізкультхвилинки повинні бути не просто механічним рухом, а змістовним елементом. Ми пропонуємо широке використання кінезіологічних вправ («Кулак-ребро-долоня», «Дзеркальне малювання»), які стимулюють нейронні зв'язки. Крім того, впровадження технік емоційного розвантаження (короткі медитації, вправи на дихання за методом «Квадрату») допомагає учням долати стрес і зберігати концентрацію уваги.

3. Організація партнерського середовища «школа – сім'я». Ефективність формування ЗСЖ нівелюється, якщо вдома дитина стикається з протилежними зразками поведінки. Ми розробили систему взаємодії з батьками, що включає інтерактивні лекторії та спільні сімейні челенджі («Тиждень без цукру», «Вечірня прогулянка»). Спільна діяльність батьків і дітей стає найкращим підкріпленням для формування стійкої звички.

4. Моніторинг та саморефлексія учнів. Для формування суб'єктності учня важливо надати йому інструменти самоконтролю. Використання індивідуальних «Щоденників успіху», де діти відзначають свої «перемоги» над шкідливими звичками або нові досягнення у спорті, створює ситуацію успіху та стимулює подальший саморозвиток.

Для перевірки ефективності запропонованих умов на базі 3-го класу було проведено педагогічний експеримент. На констатувальному етапі було виявлено, що 23,3% учнів мають низький рівень сформованості ЗСЖ, що проявлялося у слабкій мотивації та відсутності чітких знань про вплив режиму дня на самопочуття.

Після реалізації формувального етапу, де були застосовані всі чотири педагогічні умови, результати контрольного зрізу засвідчили позитивну динаміку. Кількість учнів з високим рівнем сформованості здоров'язбережувальної компетентності зросла до 43,3%

(приріст склав 23,3%). Окрім статистичних показників, спостерігалися якісні зміни: учні стали ініціативнішими у проведенні руханок, частіше обирали корисні перекуси та демонстрували вищий рівень емоційного інтелекту під час вирішення конфліктних ситуацій у класі.

Отже, формування здорового способу життя є не окремою навчальною темою, а наскрізною лінією всього освітнього процесу в початковій школі. Проведене дослідження підтвердило, що лише за умови комплексного поєднання інтерактивних методів навчання, системної фізичної активності, тісної співпраці з родиною та розвитку навичок саморефлексії можна досягти стійких результатів. Сформована в дитинстві культура здоров'я є важливою передумовою успішної самореалізації особистості в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Поляк Л. Формування здорового способу життя учнів початкових класів: курсова робота з методики навчання соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі / Рівненський державний гуманітарний університет. Рівне, 2026. 33 с.
2. Хомич Н. Організація здоров'язбережувального освітнього середовища на уроці математики в початкових класах. Науковий вісник КОГПА. 2025. URL: <http://journals.kogpa.te.ua/index.php/pedagogy/article/view/224>
3. Черненко Н. М. Збереження ментального здоров'я учасників освітнього процесу в умовах війни. Вересень. 2025. URL: <https://september.moippo.mk.ua/index.php/sept/article/view/475>
4. Шукатка О. В., Олійник Н. А. Формування здорового способу життя учнів початкових класів. *Гуманітарний форум*. 2023. Т. 1. № 1. С. 35–39.

Громадянська та історична освітня галузь

Ліна ПШЕНИЧНА,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Людмила ЛУК'ЯНИК,

кандидат педагогічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ДИТЯЧОГО ФОЛЬКЛОРУ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю формування в учнів початкової школи громадянської компетентності як однієї з ключових у сучасній освіті. В умовах суспільних трансформацій особливого значення набуває виховання особистості, здатної усвідомлювати свої права й обов'язки, дотримуватися демократичних цінностей, проявляти соціальну активність і відповідальність.

За роки навчання у початковій школі разом із предметною підготовкою учні мають оволодіти ключовими компетентностями, які передбачають їх особистісно-соціальний розвиток і формуються на міжпредметній основі. Саме громадянська компетентність, як ключова, має міждисциплінарний характер і спрямована на соціалізацію особистості, набуття навичок співжиття і співпраці в суспільстві, дотримання соціальних норм і правил [2].

Початкова школа є базовим етапом становлення особистості, тому саме в цей період доцільно закладати основи громадянської освіти. Ефективним засобом цього процесу є дитячий фольклор, який акумулює моральні норми, соціальні цінності та культурні традиції народу [3].

Проблема формування громадянської компетентності досліджувалася у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, розкрито сутність громадянської освіти, її структуру та складові. Значну увагу приділено ролі культурних традицій і народної творчості у вихованні особистості.

Дитячий фольклор як педагогічний засіб розглядається в контексті морального, естетичного та соціального виховання. Однак питання його використання саме для формування громадянської компетентності учнів початкових класів потребує подальшого осмислення.

Метою тез є теоретичне обґрунтування та визначення ефективних шляхів формування громадянської компетентності учнів початкових класів засобами дитячого фольклору.

Громадянська компетентність передбачає здатність особистості активно, відповідально й свідомо реалізовувати свої права та обов'язки, взаємодіяти з іншими членами суспільства, дотримуючись соціальних норм і цінностей.

Для учнів початкових класів вона проявляється у повазі до інших людей; дотриманні правил поведінки; готовності до співпраці; почутті відповідальності; усвідомленні належності до своєї країни та культури.

Виховний потенціал дитячого фольклору. Дитячий фольклор містить різноманітні жанри: лічилки, загадки, прислів'я, казки, скоромовки, колискові пісні, ігрові пісні тощо. Його виховний потенціал полягає у передачі моральних норм (добро, справедливість, чесність); формуванні соціального досвіду; розвитку емоційного інтелекту; засвоєнні культурних традицій; розвитку мовлення і мислення.

Наприклад, прислів'я навчають життєвої мудрості («Що посієш – те й пожнеш»), казки формують уявлення про добро і зло, а ігровий фольклор сприяє розвитку співпраці та командної взаємодії.

Методичні підходи до використання дитячого фольклору:

1. Інтеграція у навчальні предмети. Фольклор може використовуватися на уроках літературного читання, української мови, «Я досліджую світ», образотворчого та музичного мистецтва. Наприклад:

- аналіз казок щодо моральних вчинків героїв;
- обговорення прислів'їв у контексті життєвих ситуацій;
- створення власних казок із громадянською тематикою.

2. Ігрові методи навчання. Використання лічилок, рухливих ігор, народних забав сприяє формуванню навичок співпраці, взаємоповаги, дотримання правил.

3. Метод проблемних ситуацій. Учитель може створювати ситуації морального вибору на основі фольклорних сюжетів:

- «Чи правильно вчинив герой?»
- «Як би ти повівся на його місці?»

4. Проектна діяльність. Учні можуть виконувати мініпроекти:

- «Фольклор моєї родини»;
- «Прислів'я про дружбу»;
- «Казки про справедливість».

5. Рольові ігри та драматизація. Інсценізація казок сприяє глибшому розумінню моральних норм і соціальних ролей.

Педагогічні умови ефективності. Для результативного формування громадянської компетентності необхідно:

- систематично використовувати фольклор у навчанні;
- враховувати вікові особливості дітей;
- забезпечувати емоційно позитивну атмосферу;
- поєднувати навчальну і виховну діяльність;
- залучати учнів до активної взаємодії.

Ідеї громадянського виховання втілюємо в зміст і методику навчальної і виховної роботи, в організацію шкільного життя учнів початкових класів. За мету маємо формування в учнів уявлень про українське суспільство, знань про рідний край, розкриття на доступному для дітей рівні особливості взаємодії людей в родині, в класному та шкільному колективі; виховання в них позитивного ставлення до державних і народних символів України, поваги до її історичного минулого; виховання відповідальної особистості [4].

Любов до рідного краю, рідної мови починається з любові до своїх рідних, до своєї родини, до рідної школи. Поступово зі зростанням особистості ця любов переходить у любов до рідної Батьківщини, до її історії, до її сучасності, до людей.

Пошана до батьків, свого родоводу, традицій, любов до рідного краю завжди переростає в любов до своєї Батьківщини, до своєї держави, до України.

Саме через рідну мову, рідне слово вчитель має передати дітям споконвічні духовні національні цінності – українську пісню, казку, легенду, історію, здобутки культури.

Успішність виховних впливів із метою виховання громадянськості молодшого школяра також залежить від умілого використання педагогом як традиційних, так і інтерактивних методів.

В своїй практиці використовуємо такі методи формування громадянської компетентності учнів початкової школи:

- традиційні: стимулювання діяльності і поведінки, усвідомлення громадянських цінностей суспільства;

- інтерактивні: евристичні бесіди, творчий аналіз результатів спільної діяльності, ігрові ситуації, встановлення правил, інтерв'ю, створення ситуацій успіху.

На нашу думку, в початковій школі саме бесіда є одним із найважливіших методів виховної роботи, яку проводить учитель із метою поглиблення і перевірки уявлень учнів щодо прищеплення їм любові до Батьківщини, допомагає дітям зрозуміти суспільно-політичні події в Україні. Виховні бесіди сприяють формуванню почуттів пошани до історії держави, вихованню щирості, громадянської свідомості, патріотизму, гідності.

З учнями початкових класів проводимо позакласні заходи з формування громадянської компетентності та патріотизму (виховна година «Моя Батьківщина – Україна», виховний захід «Український рушник», година спілкування «Мова наша калинова»); конституційні засади громадянського виховання (виховна година-гра «Права дітей», виховна година-презентація «Подорож країною прав та обов'язків»); виховання моральних якостей (бесіди про важливість професії батьків, залучення до суспільно-корисної праці, виховна година «Праця людину звеличає»); виховання поваги до історичного минулого українського народу, його культури, традицій та звичаїв (класна година «Славетні люди Рівненщини», «Символи України»);

виховання відповідальної громадянської поведінки (презентація «Життя без наркотиків», виступ членів шкільного парламенту «Здорове харчування»).

Дитячий фольклор є ефективним засобом формування громадянської компетентності учнів початкових класів, оскільки він органічно поєднує пізнавальний, виховний і культурний потенціал. Його використання сприяє розвитку моральних якостей, соціальних навичок і національної ідентичності молодших школярів.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці конкретних методик і дидактичних матеріалів для інтеграції фольклору в освітній процес початкової школи.

Список використаних джерел

1. Типова освітня програма під керівництвом О. Я. Савченко. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
2. Типова освітня програма під керівництвом Р. Б. Шияна. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>.
3. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти. Початкова школа. Київ: ТД «Освіта-Центр, 2018. 80 с.
4. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах): Ч.1/ О. Волощенко, О. Козак, Г. Остапенко. Київ.: Світич, 2020. 144 с.
5. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах): Ч.2/ Т. Воронцова, В. Пономаренко, І. Гарбузюк, О. Хомич, Н. Андрук, К. Василенко. Київ: Видавництво «Алатон», 2020. 152 с.

Валерія ФЕДОРОВА,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

Науковий керівник: Наталія ГУДИМА,
кандидат філологічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ НУШ

Трансформаційні процеси в сучасному українському суспільстві та виклики воєнного стану зумовлюють нагальну потребу в переосмисленні підходів до виховання підростаючого покоління. Формування національної ідентичності та патріотичної свідомості молодших школярів стає стратегічним завданням державної освітньої політики, оскільки саме в цей віковий період закладається фундамент громадянських цінностей. У контексті Нової української школи літературна освіта набуває особливої значущості, оскільки художній текст виступає не лише джерелом інформації, а й потужним ретранслятором культурних кодів, етичних норм та національних смислів. Необхідність використання творів сучасних українських авторів, які відповідають світосприйняттю дитини цифрової епохи та пропонують

дієві моделі патріотизму, визначає актуальність пошуку нових методичних стратегій роботи з текстом у початковій ланці освіти.

Проблема національно-патріотичного виховання та літературного розвитку молодших школярів перебуває у центрі уваги багатьох вітчизняних науковців. Теоретичні засади формування громадянської компетентності та патріотизму розробляли І. Бех, О. Сухомлинська. Питаннями методики літературного читання та розвитку читацької компетентності в початковій школі присвячені праці О. Савченко, яка заклала основи компетентнісного підходу в початковій освіті. Роль сучасної дитячої літератури як чинника соціалізації та виховання цінностей досліджували Н. Мелкесцева, Т. Качак. Психолого-педагогічні аспекти сприйняття художнього твору молодшими школярами висвітлені у роботах О. Джежелей та Н. Богданець-Білокаленко. Попри значну кількість напрацювань, питання інтеграції патріотизму та новітніх концепцій самоідентифікації через тексти Г. Вдовиченко, І. Андрусика та Г. Ткачук потребує подальшого детального науково-методичного обґрунтування.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та методичний аналіз потенціалу сучасної української дитячої літератури як інструменту формування національної ідентичності, емпатії та патріотичної свідомості учнів 3-го класу в умовах Нової української школи. Робота спрямована на виявлення патріотичних маркерів у творах Г. Вдовиченко, І. Андрусика та Г. Ткачук, а також на визначення методичних шляхів трансформації змісту цих текстів у дієвий досвід громадянської відповідальності та патріотизму молодших школярів.

Процес формування національної ідентичності молодшого школяра детермінований насамперед усвідомленням власної унікальності та легітимізацією права на інакшість у межах соціуму. У цьому контексті казка Г. Вдовиченко «Ліга непарних шкарпеток» виступає не лише художнім текстом, а дієвим інструментом психолого-педагогічної корекції самосприйняття дитини. Авторка використовує розгорнуту метафору розпарованих речей для обґрунтування права особистості на індивідуальність, що є фундаментом для розвитку почуття власної гідності – базової риси громадянина. Персонажі твору, зокрема Синій шкарпет та Біла з м'ячем, вербалізують екзистенційну потребу людини бути корисною та інтегрованою у суспільство, що прямо корелює з потребою молодшого школяра у визнанні його соціальної значущості.

Патріотична свідомість у творі актуалізується через використання конкретних етнокультурних та спортивних маркерів, як-от назви футбольних команд «Динамо» чи «Карпати». Ці символи виконують роль ідентифікаторів, що дозволяють дитині локалізувати себе у конкретному культурно-географічному просторі України. Таким чином, «непарність» героїв трансформується з ознаки дефіциту чи неповноцінності на ціннісний ресурс. Це дозволяє змоделювати ідеальну мікрогромаду – «Лігу», яка базується на принципах взаємовиручки, солідарності та поваги до честі й гідності кожної особистості, незалежно від її відмінностей. Текст Г. Вдовиченко «Ліга непарних шкарпеток» спрямований на верифікацію соціальної ролі кожного учня в межах класного колективу. Вчителю рекомендується використовувати стратегію «читання з передбаченням» та метод «активного моделювання», де учні через аналіз діалогів героїв («А чого ми хочемо? Бути потрібними!») проєктують власну значущість для громади.

Патріотичний аспект методичної роботи має базуватися на обговоренні спільних культурних інтересів (на прикладі згаданих у тексті футбольних команд чи назв міст), що сприяє формуванню в учнів відчуття приналежності до єдиного українського простору [1].

Завершальним етапом роботи має стати творче завдання на створення спільної «Карти гідності класу», де кожен учень, подібно до героїв «Ліги», визначає свою унікальну рису, яка підсилює колектив. Це забезпечує практичне засвоєння патріотизму як щоденної поваги до себе та своїх співвітчизників.

Формування ціннісних орієнтирів особистості в межах літературної освіти є переходом від індивідуального самосприйняття до вибудовування конструктивних соціальних зв'язків та розвитку емпатії [3]. У цьому контексті поетичний дискурс І. Андрусяка, зокрема його твори «Собаче листування» та «Котяча справа», постає релевантним майданчиком для формування соціальної компетентності та емоційного інтелекту молодших школярів. Поезія автора виконує роль когнітивного стимулу, що дозволяє дитині осмислити складні категорії співіснування в громаді через доступні художні образи.

Наукова рецепція вірша «Собаче листування» виявляє глибоку психологічну метафору стану внутрішньої тривоги, експліковану через формулювання «бо в мене в будці миші шкребуться». У педагогічній площині цей образ стає інструментом для вербалізації дитиною власних страхів та невпевненості, що є критично важливим для формування стресостійкої національної ідентичності. Модель взаємодії персонажів, де відповідь «Кіт допоможе» деконструє архаїчний стереотип споконвічної ворожнечі, програмує свідомість дитини на солідарність та кооперацію заради спільного блага. Водночас поезія «Котяча справа» акцентує увагу на дотриманні етичної дистанції та повазі до приватних меж іншої особистості через імператив «не втручайся». Такий підхід закладає основи толерантності як здатності визнавати автономію іншого, що є невід'ємною частиною патріотичної свідомості та культури миру в демократичній державі.

У контексті виховання патріотичної свідомості через розвиток емпатії, робота над поезіями І. Андрусяка має реалізовуватися через діяльнісний підхід та технологію «критичного мислення». Педагогу доцільно організувати дискусійну панель (наприклад, «Діалог протистоянь: котолуби та песиколуби»), метою якої є не лише навчання аргументації власної позиції, а й практичне освоєння навичок медіації конфліктів [2].

Методичний апарат уроку має бути спрямований на фіксацію учнями приємних та конфліктних сторін спілкування, що дозволяє перевести емоційну рецепцію тексту в площину аналітичного досвіду [3]. Важливим акцентом є вправа «Вербалізація емоцій», де учні через метафору «мишей, що шкребуться» вчаться ідентифікувати власні тривожні стани та моделювати алгоритми звернення за підтримкою до членів громади. Такий алгоритм роботи забезпечує трансформацію літературного матеріалу в дієвий інструмент соціалізації, формуючи громадянина, здатного до солідарної дії та глибокої емпатії в межах українського суспільства [2].

Логічним завершенням формування цілісної ціннісної матриці молодшого школяра є перехід від соціальної емпатії до практичної відповідальності за життєвий простір своєї держави. У цьому контексті сучасний патріотизм у початковій ланці освіти закономірно набуває рис екологічної етики, що найповніше репрезентовано у творчості Г. Ткачук. Аналіз уривку з її «Книжки про сміття» демонструє якісну трансформацію літературної освіти, де художньо-публіцистичний текст конвертується в усвідомлену етичну дію громадянина. Наукова значущість підходу Г. Ткачук полягає в імплементації глобальної концепції Zero waste та правила 5R (Refuse, Reduce, Reuse, Recycle, Rot) у когнітивне поле учня 3-го класу. Через таку інтеграцію любов до України деабстрагується і вербалізується через механізми самообмеження та раціонального споживання. Запитання «Чи й справді мені необхідна ця

річ?» стає маркером розвитку критичного мислення та інструментом верифікації власних потреб у контексті загальнонаціонального добробуту. Таким чином, авторка доводить, що захист довкілля є одним із найвищих проявів патріотизму, адже безпосередня турбота про цілісність, чистоту та екологічну безпеку рідної землі формує дієву особистість. Така модель виховання дозволяє дитині не лише декларувати прихильність до Батьківщини, а щоденно реалізувати її через екологічно доцільну та громадянсько відповідальну поведінку [2].

У межах формування екологічного складника патріотичної свідомості, робота над текстом Г. Ткачук має базуватися на діяльнісному підході та методі проєктного моделювання. Педагогу рекомендовано перенести акцент із теоретичного обговорення проблеми сміття на практичне вироблення алгоритмів щоденної дії. Ключовим методичним прийомом тут виступає створення персоналізованої «Пам'ятки еко-патріота» (за літературним зразком лисички Медіаші), що включає конкретні зобов'язання: відмова від одноразового посуду, використання ланчбоксів чи сортування побутових відходів.

Ефективним буде використання методу «етичного вибору», де учні аналізують наслідки своїх споживчих рішень для екосистеми України. Це дозволяє вчителю підкреслити, що патріотизм – це передусім відповідальність за стан навколишнього середовища своєї громади та країни загалом. Підсумком опрацювання матеріалу має стати формування в учнів стійкого переконання, що екологічна грамотність є невід'ємною частиною сучасної національної ідентичності, а збереження природних ресурсів – це реальний внесок кожного школяра у розбудову та захист майбутнього своєї держави [2].

Результати проведеного дослідження дають підстави констатувати, що в умовах реалізації концепції Нової української школи сучасна дитяча література трансформується з об'єкта естетичного сприйняття у багатофункціональний дидактичний засіб формування ціннісної структури особистості. Системний аналіз творчості Г. Вдовиченко, І. Андрусяка та Г. Ткачук дозволяє верифікувати ефективність залучення актуального художнього контенту для продукування тріади ключових орієнтирів: національної самоідентифікації, соціальної емпатії та громадянської відповідальності.

Узагальнення теоретичних та методичних аспектів дослідження дозволяє зробити висновок, що національна ідентичність молодшого школяра успішно екстраполюється через механізми прийняття власної індивідуальності та усвідомлення приналежності до соціокультурного простору України. Модернізація літературної освіти на засадах залучення новітніх текстів сприяє інтенсифікації пошуково-дослідницької ініціативи учнів, створюючи сприятливі умови для виховання емоційно зрілого та національно свідомого громадянина, здатного до успішної самореалізації в сучасному демократичному суспільстві.

Подальшого наукового вивчення потребує розроблення діагностичного інструментарію для вимірювання рівнів сформованості національно-патріотичної свідомості молодших школярів у процесі вивчення сучасної прози. Перспективним є також дослідження можливостей міжпредметної інтеграції літературного читання з природничою та громадянською освітніми галузями для поглиблення екологічного та правового складників патріотичного виховання.

Список використаних джерел

1. Богданець-Білоskalенко Н.І. Формування літературної компетентності студентів у процесі вивчення дисципліни «Дитяча література». *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2015. Вип. 33. С. 3–5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2015_33_3

2. Качак Т. Дитяча література та методика навчання літературного читання. Навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2025. 160 с.
3. Лісовська К. Сучасні тенденції формування національно-патріотичного виховання у молодших школярів як вимога концепції «Нова українська школа». *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2024. 42(2). С. 111–118. URL: <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2024.4214>

Вікторія ШЕМЕЙКО,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Людмила ЛУК'ЯНИК,

кандидат педагогічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «МИ – ГРОМАДЯНИ УКРАЇНИ. МИ – ЄВРОПЕЙЦІ»

Включення громадянської компетентності до переліку ключових у Концепції Нової української школи зумовлене прагненням України інтегруватись у європейську спільноту та прагненням до національної ідентичності в політичній і соціально-економічній сферах. Ці процеси вимагають становлення громадянського суспільства, суттєвої трансформації світоглядних орієнтацій та поширення нових цінностей, таких як: свобода, верховенство прав людини, рівність, толерантність, відкритість, громадянська активність, усвідомленість, критичне мислення, соціальна відповідальність, гідність, патріотизм і чесний добробут. За цих умов особливого значення набуває громадянська компетентність молоді, здатної швидше адаптуватися до змін, соціально активнішої, готової до прийняття демократичних цінностей і життя у відкритому європейському суспільстві. Відтак школа розглядається як мікро модель суспільства. Це означає, що учням потрібно на практиці давати можливість засвоювати демократичні норми, цінності, навчатись брати відповідальність та ухвалювати рішення; критично осмислювати процеси, що відбуваються, і відповідально реагувати на них [2].

Аналізуючи теоретичні напрацювання в галузі громадянської освіти, можна виокремити такі визначення громадянської компетентності: «це інтегративна якість особистості, що дозволяє їй усвідомлено, відповідально й ефективно користуватися громадянськими правами і свободами, виконувати обов'язки громадянина, займати активну громадянську позицію, поділяти цінності демократичного суспільства, бути патріотом своєї Батьківщини, шанобливо ставитися до народів і культур інших країн» [3].

Освітню програму громадянської та історичної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти. Метою громадянської та історичної освітньої галузі для загальної середньої освіти є створення умов для формування в учня / учениці власної ідентичності та готовності до змін через усвідомлення своїх прав і свобод, осмислення зв'язків між історією і теперішнім життям; плекання активної громадянської позиції на засадах демократії та поваги до прав людини, набуття досвіду співжиття за демократичними процедурами.

Для формування ідентичності та громадянської компетентності учнів програма пропонує опанувати потрібні для цього знання, вміння та навички громадянської поведінки та виховувати громадянські чесноти в межах таких змістових ліній: «Я – Людина», «Я серед людей», «Моя культурна спадщина», «Моя шкільна і місцева громади», «Ми – громадяни України. Ми – європейці» [4].

Змістова лінія «Ми – громадяни України. Ми – європейці» дає учневі / учениці елементарні уявлення про національну символіку та державні атрибути України, націю (народ), державу, політику, владу, ключові події в історії України, підводить до прийняття демократичних цінностей та ідей євроатлантичної інтеграції Батьківщини. У межах цієї змістової лінії на прикладі відомих історичних постатей та національних героїв школярі усвідомлюють цінності патріотизму, активної громадянської позиції, самоповаги та ін.

Пропонований зміст. Я – громадянин/ громадянка України. Якою державою є Україна? Що об'єднує громадян України? Боротьба українців за державність і незалежність. Що таке демократія? Які ознаки демократії в державі та суспільстві? Борці за демократію та права людини в Україні. Творці Української держави. Відомості про видатних осіб української історії, які зробили значний внесок у розвиток Української державності (20-21 століття). Українські меценати минулого й сучасного. Я у Європі і світі. Україна на карті світу. Країни, що мають спільний кордон з Україною. Морські кордони України (оглядово). У яких країнах живуть українці? Як і навіщо держави об'єднуються? (ЄС, НАТО тощо). Які проблеми існують у світі? (тероризм, війни, зміни клімату).

Реалізація змістової лінії «Ми – громадяни України. Ми – європейці» в системі освіти України (в початковій школі НУШ) спрямована на формування патріотизму, громадянської відповідальності та усвідомлення європейської ідентичності. Вона об'єднує знання про власну державу з цінностями демократичної Європи [1].

Основні напрямки та методи реалізації цієї лінії:

1. Ключові цілі та ідеї.

- Національна самосвідомість: вивчення національної символіки (Герб, Прапор, Гімн), історії, культури, видатних українців, любові до рідного краю.
- Європейські цінності: повага до прав людини, демократії, рівності, верховенства права, свободи слова та екологічної грамотності.
- Інтеграція: усвідомлення України як частини європейської сім'ї народів, вивчення Європейського Союзу, його символіки та цінностей.

2. Методи та форми реалізації (діяльнісний підхід).

Для ефективного засвоєння матеріалу використовуються інтерактивні методи:

- Навчальні проекти: «У яких країнах живуть українці?», «Подорож країнами ЄС», «Символи України та Європи».
- Ігрові технології: гра «Так чи Ні», квести «Скарби України», асоціативні кущі, інтелектуальні вікторини.
- Дискусійні клуби та бесіди: обговорення прав дитини, ситуаційні вправи «Я – громадянин».
- Творчі майстерні: виготовлення вишиванок, віртуальні екскурсії музеями України та Європи.

3. Тематичне наповнення.

У початковій школі ця лінія реалізується через тематичні тижні (наприклад, «Ми – українці. Ми – європейці»):

1. Я – громадянин/громадянка України: Що об'єднує громадян? (мова, символи, цінності).
  2. Україна – європейська держава: Історичні постаті, боротьба за незалежність.
  3. Європейська сім'я: Що таке Євросоюз? Що спільного у нас із іншими народами?
  4. Інтеграція в навчальні предмети
    - «Я досліджую світ»: основний предмет для реалізації через дослідження, спостереження, проєкти.
    - Українська мова та читання: читання творів про історію України, європейські казки.
    - Мистецтво: вивчення народних символів, європейської культури.
  5. Позакласна діяльність
    - Проведення Дня Європи в школі (9 травня).
    - Виховні години: «Я – громадянин України – європейської країни».
    - Акції: «Листівка європейському другу», екологічні десанти.
- Реалізація цієї лінії допомагає дітям усвідомити: «Ми – європейці настільки, наскільки ми – українці».

Формування громадянської компетентності учнів початкових класів у межах змістової лінії «Ми – громадяни України. Ми – європейці» є стратегічним завданням сучасної школи. Реалізація цієї лінії дозволяє не лише надати дітям знання про державні символи чи географічне розташування країни, а й закласти фундамент активної громадянської позиції.

Ефективність цього процесу безпосередньо залежить від застосування діяльнісного підходу. Через участь у соціальних проєктах, рольових іграх та інтерактивних вправах учні вчаться поєднувати національну ідентичність із загальноєвропейськими цінностями: демократією, повагою до прав людини та толерантністю.

Отже, інтеграція зазначеної змістової лінії в освітній процес НУШ сприяє вихованню особистості, яка усвідомлює себе не лише частиною українського народу, а й повноправним членом європейської спільноти. Це створює надійне підґрунтя для подальшої соціалізації учнів та їхньої спроможності відповідально діяти в умовах сучасного глобалізованого світу.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа: порадник для вчителя / заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ Літера ЛТД, 2019. 208 с.
2. Типова освітня програма під керівництвом О. Я. Савченко. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
3. Типова освітня програма під керівництвом Р. Б. Шияна. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>.
4. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти. Початкова школа. Київ: ТД «Освіта-Центр, 2018. 80 с.
5. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах): Ч.1/ О. Волощенко, О. Козак, Г. Остапенко. Київ.: Світич, 2020. 144 с.
6. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах): Ч.2/ Т. Воронцова, В. Пономаренко, І. Гарбузюк, О. Хомич, Н. Андрук, К. Василенко. Київ: Видавництво «Алатон», 2020. 152 с.

Мистецька освітня галузь

Людмила БРУЦЬКА,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Людмила БІСОВЕЦЬКА,
кандидат філологічних наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Сучасна початкова освіта орієнтується на всебічний розвиток особистості дитини, її творчого потенціалу, емоційної сфери та здатності до активного пізнання навколишнього світу. Особливого значення в цьому контексті набуває освітня галузь «Мистецтво», яка сприяє формуванню естетичного сприйняття, розвитку уяви, креативного мислення та художньо-творчих здібностей молодших школярів. Одним із ефективних засобів активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках мистецтва є дидактична гра.

Дидактичні ігри є важливою складовою сучасного освітнього процесу в початковій школі. Саме гра допомагає зробити навчання цікавим, емоційно насиченим та доступним для дітей молодшого шкільного віку. На уроках мистецтва використання ігрових технологій сприяє розвитку творчих здібностей учнів, формуванню естетичних смаків, розвитку уяви та фантазії. Через гру школярі легше засвоюють нову інформацію, активно взаємодіють між собою та вчаться висловлювати власні думки і почуття.

У сучасній педагогіці дидактичну гру розглядають як ефективний метод навчання, який поєднує освітню, виховну та розвивальну функції. Під час гри учні не лише отримують нові знання, а й розвивають увагу, пам'ять, спостережливість та креативне мислення. Особливо важливими дидактичні ігри є на уроках мистецтва, адже вони дозволяють створити атмосферу творчості та емоційного комфорту.

У Типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом О. Савченко, зазначено, що мистецька освітня галузь має забезпечувати розвиток творчого потенціалу дитини, формування емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва та здатності до самовираження [4]. У програмі підкреслюється важливість використання діяльнісного та ігрового підходів у роботі з молодшими школярами, оскільки саме вони забезпечують активну участь дітей у навчальному процесі.

Ефективність уроків мистецтва, як зазначає Я. Дробчак [2, с. 39], значною мірою залежить від правильного вибору методів навчання та врахування вікових особливостей дітей. Автор наголошує, що використання ігрових технологій сприяє підвищенню пізнавального інтересу учнів та активізує їхню навчальну діяльність. На уроках мистецтва дидактичні ігри можуть застосовуватися на різних етапах уроку: під час мотивації навчальної діяльності, пояснення нового матеріалу, закріплення знань та підбиття підсумків. Учитель може використовувати ігри на впізнавання кольорів, художніх жанрів, музичних інструментів, створення творчих асоціацій або аналіз художніх образів. Такі завдання допомагають зробити уроки більш динамічними та цікавими для дітей.

О. Красовська підкреслює, що уроки образотворчого мистецтва повинні сприяти не лише формуванню художніх умінь і навичок, а й розвитку особистості дитини, її емоційної сфери та творчого мислення [3, с. 67]. Авторка зазначає, що дидактичні ігри створюють умови для творчого самовираження учнів, розвитку їхньої фантазії та уяви.

Важливе значення на уроках мистецтва мають творчі ігрові вправи. Вони допомагають дітям краще сприймати художні образи, аналізувати твори мистецтва та висловлювати власні емоції. Учні із задоволенням виконують завдання, пов'язані зі створенням малюнків, підбором кольорів, відгадуванням картин чи музичних творів. Саме через гру діти вчаться спостерігати, порівнювати та фантазувати.

У праці Г. Букресєвої представлено різноманітні дидактичні ігри та вправи, спрямовані на розвиток художнього мислення та творчих здібностей школярів [1, с. 12]. Авторка пропонує використовувати вправи на розвиток кольорового сприймання, асоціативного мислення та творчої уяви, що допомагають зробити урок більш емоційним і цікавим.

В. Куріпта описує різні види дидактичних ігор, які можна використовувати на уроках образотворчого мистецтва [5, с. 30]. Автор зазначає, що такі ігри сприяють розвитку естетичного сприйняття, творчої активності та комунікативних умінь молодших школярів. Серед найбільш ефективних ігор виділяються «Відгадай картину», «Чарівні кольори», «Художник і глядач».

Дидактична гра виконує також важливу мотиваційну функцію. Здобувачі початкової освіти швидко втомлюються від одноманітної діяльності, тому ігрові методи допомагають підтримувати інтерес до навчання протягом усього уроку. Через гру діти легше запам'ятовують новий матеріал, проявляють ініціативність та охоче беруть участь у творчій діяльності. Крім того, ігрові завдання сприяють формуванню позитивної атмосфери в класі та розвитку навичок співпраці між учнями.

Отже, застосування дидактичних ігор на уроках мистецтва є важливим засобом розвитку творчих здібностей, емоційної сфери та пізнавальної активності молодших школярів. Використання ігрових методів допомагає зробити уроки мистецтва більш цікавими, емоційними та ефективними. Праці сучасних педагогів і методистів підтверджують, що дидактична гра є невід'ємною складовою сучасного уроку мистецтва та важливим засобом формування гармонійно розвиненої особистості дитини.

Список використаних джерел

1. Букресєва Г. Б. Цікаве образотворче мистецтво : дидактичні ігри та вправи : 5–8 кл. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. 88 с.
2. Дробчак Я. Оптимальний вибір методів на уроках трудового навчання та мистецтва в початковій школі. *Початкова школа*. 2020. № 3. С. 38–42.
3. Красовська О. О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі : навч. посібник. Львів : Новий Світ-2000, 2020. 292 с.
4. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. (1–2 клас): Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 р. № 743-2. URL: <https://surl.li/iwzaut> (дата звернення 10.04.2026).
5. Куріпта В. І. Дидактичні ігри на уроках образотворчого мистецтва. *Розкажіть онуку*. 2010. № 3. С. 30–33.

Анастасія ГРУДОВИК,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Тетяна СОРОЧИНСЬКА,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВИТИ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Нині формування національної свідомості здобувачів освіти у процесі навчання мистецької освітньої галузі в початковій школі зумовлено глобальними викликами та необхідністю усвідомлення й засвоєння національно-культурних цінностей українського народу, збереження української нації та історичної пам'яті. І головну роль у цьому процесі відіграє саме вчитель як носій цінностей та ідеалів української культури. Пріоритетним завданням сучасного педагога української школи є вміння об'єктивно аналізувати ситуацію та допомагати учням включити національну свідомість у особистісну ідентичність через впровадження української культури, традицій, мистецтва та мови, визнаючи цінності та переконання українського суспільства, транслюючи їх у повсякденному житті та педагогічній діяльності.

Сьогодні важливо відтворити в українському суспільстві почуття істинного патріотизму як духовно-моральної та соціальної цінності, сформувати в здобувачів освіти громадсько-активні, соціально значущі якості. Як наголошується в Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, серед виховних напрямків найбільш актуальними є патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні принципи, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, відповідальності, готовності до змін [2].

Зауважимо, що національно-патріотичне виховання – це комплексна, системна та цілеспрямована діяльність щодо формування у молодого покоління патріотичної свідомості, почуття гідності та честі, вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовність до виконання громадського і конституційного обов'язку із захисту незалежності України [4]; це виховання свідомого громадянина-патріота, формування у молоді потреби та уміння жити в громадському суспільстві, духовності та моральності, фізичної досконалості й художньо-естетичної культури. Власне у педагогіці національна свідомість розглядається як складне інтегративне утворення, що включає систему знань про народ, його історію, культуру, мову, традиції, а також емоційно-ціннісне ставлення до цих явищ.

Мистецька освітня галузь забезпечує унікальну можливість для поєднання пізнавальної, емоційної та практичної діяльності здобувачів. Ознайомлення з творами українського мистецтва, художніми традиціями та національною символікою сприяє формуванню уявлень про вітчизняну культуру, а виконання творчих завдань дає можливість здобувачам інтерпретувати культурні явища через самовираження, власний досвід, що сприяє їх глибшому усвідомленню та особистісному сприйняттю. Особливе значення при цьому має

використання елементів народного декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема вишивки, писанкарства, витинанки, народного розпису. Залучення дітей до таких видів художньо-творчої діяльності сприяє формування уявлень про традиції українського народу, його естетичні ідеали та важливі символічні значення.

У процесі навчання мистецтва в початкових класах особливе місце в формуванні національної свідомості особистості зі стійкими моральними та духовними якостями посідають інтегровані уроки мистецтва. Така організація навчання в сучасних умовах вимагає застосування ефективних художньо-педагогічних технологій, традиційних та нетрадиційних методів та технік, що сприятимуть заохоченню до занять з мистецтва. З метою створення умов для розвитку й самореалізації національної свідомої особистості засобами мистецтва також ефективним буде використання у навчальній діяльності екскурсій-відвідувань історичних місць, театрів, перегляд та обговорення кінофільмів, використання народного фольклору тощо [1]. За нашими спостереженнями, використання нетрадиційних технік малювання, інтеграція мистецтва з іншими предметами, застосування ігрових та інтерактивних методів навчання сприяють підвищенню зацікавленості здобувачів та більш ефективному засвоєнню матеріалу з мистецької освітньої галузі.

Зауважимо, що проблема формування національної свідомості учнівської молоді розглядається як важливий складник цілісного розвитку особистості, що зумовлює необхідність урахування як національних, так і зарубіжних підходів до її вирішення. У багатьох країнах світу важливу роль в формуванні національного самоствердження відіграють культурно-мистецькі практики, інтеграція мистецтва з історією та громадянською освітою, а також активне залучення здобувачів до вивчення національної спадщини через творчість і діяльнісний підхід. Особлива увага приділяється формуванню поваги до власної культури в поєднанні з відкритістю до інших культур, що сприяє становленню гармонійної особистості та громадянина демократичного суспільства [5].

Як уже зазначалося, вчитель відіграє провідну роль у формуванні національної свідомості здобувачів початкової освіти. Саме педагог є не лише носієм знань, а й транслятором культурних цінностей українського народу, організатором комфортного освітнього середовища. Від його професійної компетентності, світоглядної позиції та педагогічної майстерності залежить ефективність виховного впливу мистецтва. Учитель має створити умови для особистісного усвідомлення здобувачами освіти культурних національних цінностей [3]. У сучасних умовах на допомогу педагогу приходять цифрові технології, які відкривають нові можливості для реалізації завдань мистецької освіти. Використання мультимедійних засобів, інтерактивних ресурсів, віртуальних екскурсій дозволяють зробити процес навчання наочним і доступним. Відповідно, це сприяє підвищенню мотивації учнів та розширює їхні уявлення про культурну спадщину, що відповідає сучасним освітнім запитам. У процесі обговорення художніх творів, аналізу власної мистецької діяльності, висловлення емоцій та вражень здобувачі початкової освіти усвідомлюють значущість культурних національних цінностей та формують власне ставлення до них, а це сприяє становленню внутрішньої позиції особистості та розвитку критичного мислення.

Отже, формування національної свідомості здобувачів початкової освіти засобами образотворчого мистецтва – це складний, багатогранний процес, що передбачає цілеспрямоване поєднання змісту навчання та методичних підходів. У сучасних непростих умовах означена проблема потребує особливої уваги, адже національна свідомість кожного

українця є основою стійкості українського суспільства, його культурної безперервності та здатності до самозбереження. І в таких умовах вчитель не лише має майстерно організувати навчальну діяльність, а й формувати в процесі навчання світоглядні орієнтири та принципи, які визначатимуть ставлення дитини до себе, своєї культури та держави. Саме через таку смислотворчу діяльність сучасна мистецька освіта перетворюється на стратегічний ресурс розвитку української нації.

Список використаних джерел

1. Боршуляк А. М., Лаврентьева Н. В. Сучасне українське мистецтво як засіб формування національної свідомості. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Випуск 34 (1) 2023. с. 12.
2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України №527 від 06.06.2022 р. URL: <https://nus.org.ua/2022/06/09/mon> (дата звернення 21.04.2026 р.)
3. Масол Л. М. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 3-4 класах на засадах компетентнісного підходу: навч. посіб. Київ: Генеза, 2020, 160 с.
4. Міністерство освіти і науки України. Національно-патріотичне виховання. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/pozashkilna-osvita/vikhovna-robotata-zakhist-prav-ditini/natsionalno-patriotichne-vikhovannya> (дата звернення 21.04.2026 р.)
5. Сойчук Р. Л. Виховання національного самоствердження в учнівської молоді: зарубіжний досвід. *Інноватика у вихованні*. 2015. Вип. 2. С. 212–221.

Софія КЛИМЧУК,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету
Науковий керівник: Людмила БІСОВЕЦЬКА,
кандидат філологічних наук, доцент

РОЗКРИТТЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

У сучасній педагогічній науці особлива увага приділяється розвитку творчого потенціалу особистості, оскільки саме він забезпечує здатність людини до самовираження та створення нового. Формування творчої особистості є одним із ключових завдань освіти, зокрема початкової школи, де закладаються основи інтелектуального та емоційного розвитку дитини.

Одним із важливих напрямів є розвиток творчого потенціалу. Під творчим потенціалом розуміють здатність дитини придумувати щось нове, фантазувати, знаходити нестандартні рішення. Це не вроджена якість у готовому вигляді, а те, що поступово формується під час навчання та різної діяльності. Як зазначає І. Бех [1], розвиток особистості відбувається через активну діяльність, у якій дитина може проявити себе.

У молодшому шкільному віці діти особливо відкриті до творчості. Вони люблять малювати, вигадувати історії, експериментувати з кольорами і формами. У цей період активно розвивається уява та образне мислення. Дослідження показують, що діти краще сприймають інформацію через образи, а не через сухі пояснення [5]. Наприклад, коли учням пропонують намалювати не просто предмет, а передати настрій – «веселий дощ» або «спокійний вечір», вони починають мислити творчо і кожен створює щось своє.

Мистецька освітня галузь, як наголошує Л. Масол [4, с. 112], має особливе значення для розвитку творчого потенціалу, тому що вона поєднує різні види діяльності: малювання, музику, рух. У підручниках з мистецтва для початкової школи пропонуються завдання, де учні можуть проявити себе по-різному. Наприклад, створити власний орнамент, придумати образ казкового героя або передати музику через малюнок. Такі завдання не мають одного правильного варіанту, тому кожна дитина працює по-своєму.

Розвиток творчого мислення залежить від того, які методи використовує вчитель. Одним із найефективніших є метод відкритих завдань, коли учням дається тема, але спосіб виконання вони обирають самі. Також важливими є інтерактивні методи. Це робота в парах, обговорення, спільні творчі проекти. Коли діти діляться ідеями, вони вчаться бачити різні варіанти і не обмежуються одним рішенням. Наприклад, учні можуть разом створити композицію або придумати спільну історію і зобразити її. Така діяльність не тільки розвиває творчість, а й вчить співпраці [3].

Особливу роль відіграють творчі завдання. У підручниках часто зустрічаються вправи, де потрібно не просто виконати інструкцію, а щось придумати. Наприклад, перетворити прості геометричні фігури на образи, створити малюнок із плям або вигадати нову тварину. На уроках мистецтва часто використовують творчі завдання. Наприклад, у підручнику для 3 класу Г. Кізілової та О. Шулько [2] простежується підхід, коли дитину підводять до творчості через особистий досвід. Зокрема, учням пропонується не просто намалювати пейзаж, а передати власний настрій через нього: як виглядає «радісний ранок» або «тихий вечір». У такому завданні важливим є не результат, а процес – дитина вчиться відчувати і переводити свої емоції у художній образ, що є важливою складовою розвитку творчого потенціалу.

Цікавим є завдання у підручнику Г. Кізілової та О. Шулько [2, с. 7]: Зобрази на аркуші цифри від 1 до 9. Подумай, елементами яких відомих тобі предметів могли би стати зображені тобою цифри. Вмикай уяву, домальовуй потрібні деталі – результат приємно здивує тебе! У світі мистецтва можливо все! Зростає у своїй майстерності, і нехай твоя багата уява стане першою помічницею у творчості.

Ще один важливий момент, як наголошують О. Лобова та А. Сидорська [3, с. 210], – атмосфера на уроці. Дитина не повинна боятися зробити «не так». Якщо вчитель підтримує і не критикує різко, діти стають більш відкритими і сміливими. Вони починають більше пробувати і не бояться висловлювати свої думки. Саме така атмосфера сприяє розкриттю творчого потенціалу.

У підручнику також є завдання, де потрібно працювати з різними матеріалами одночасно: поєднувати малювання, аплікацію, вирізання. До прикладу, створити композицію, використовуючи папір, фарби і декоративні елементи. Це допомагає дітям шукати нестандартні рішення і не обмежувати себе одним способом виконання.

Аналіз педагогічного досвіду показує, що найкращі результати дають ті уроки, де поєднуються різні методи: творче завдання, обговорення і практична діяльність. Наприклад, спочатку учні слухають музику, обговорюють свої враження, а потім створюють малюнок. У такому процесі задіяні емоції, мислення і уява, що дає кращий результат [4].

Отже, розкриття творчого потенціалу учнів початкових класів можливе за умови правильно організованих уроків мистецтва. Важливо використовувати різноманітні методи, давати учням свободу у виконанні завдань і створювати позитивну атмосферу. Саме тоді кожна дитина зможе проявити свої здібності, навчитися мислити творчо і впевнено виражати свої ідеї.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1. Київ : Либідь, 2003. 280 с.
2. Кізілова Г. О., Шулько О. А. Мистецтво : підручник інтегрованого курсу для 3 класу ЗЗСО. Тернопіль : Астон, 2020. 152 с.
3. Лобова О., Сидорська А. Педагогічні умови творчого розвитку молодших школярів засобами мистецтва. *Педагогічні науки*. 2023. № 4(128). С. 206–218.
4. Масол Л. М. Теорія і методика навчання мистецтва у початковій школі. Київ : Педагогічна думка, 2012. 216 с.
5. Данько Н., Васько О. Розвиток образного мислення учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 10(104). С. 325–338.

Анжела ШПАК,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: Тетяна СОРОЧИНСЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасному підході до гуманізації системи освіти стрімко зростає роль мистецтва. Мистецтво як суспільне явище формує духовну й творчу еліту української нації. У творах мистецтва і продуктах художньої культури відображено особливості національного світогляду та характерології українського народу. Формуючи в процесі навчання і виховання мистецькі та культурні цінності, мистецтво розвиває самосвідомість суспільства та розкриває творчий потенціал кожної особистості.

Мистецька освіта в сучасній українській школі базується на засадах особистісно орієнтованого навчання, компетентнісного та діяльнісного підходів, що визначено в основних документах, що регламентують освіту – державних стандартах, програмах, підручниках, методичних рекомендаціях [1; 2]. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти, навчальні програми з мистецтва складаються за принципом інтеграції різних його видів. Згідно з типовими освітніми програмами Р. Шияна та О. Савченко, реалізація мети і завдань мистецької освітньої галузі в початковій школі здійснюється за змістовими лініями: «Художньо-практична діяльність», «Сприймання та інтерпретація мистецтва», «Комунікація через мистецтво». Реалії сьогодення вимагають від освітян дотримання у процесі навчання мистецтва виконання таких завдань: збереження ментального та емоційного здоров'я українських дітей; надання психолого-педагогічної підтримки у соціальній адаптації здобувачів початкової освіти, яка містить комплексний підхід, спрямований на збереження індивідуальності кожної дитини; формування національної самосвідомості, системи естетичних цінностей, розкриття художньо-творчого потенціалу молодших школярів [4].

Зауважимо, що художньо-творчий потенціал особистості – це особистісно інтегративне утворення, яке виражає здатність до пізнання навколишнього світу, потребу художньо-продуктивної реалізації, здатність розуміти та оцінювати художні образи через самовираження у мистецькій діяльності [5]. Водночас це сукупність прихованих

індивідуальних здібностей здобувачів, їх внутрішніх ресурсів та психологічних особистісних рис (уяви, образного та художнього мислення, емоційності, фантазії тощо), що забезпечують їх здатність у процесі мистецької діяльності генерувати нові ідеї, знаходити оригінальні рішення, дозволяють творчо сприймати світ, спонукають до створення унікальних художніх образів, а отже, допомагають творчому самовираженню та самореалізації дитини.

У сучасних непростих умовах мистецтво та художня творчість допомагають педагогові не лише застосовувати арттерапевтичні методи з метою збереження, корекції та відновлення особистісного розвитку учнів початкових класів, а й надають можливість розкривати їх духовно-творчий потенціал та художні здібності, дозволяють знайомити молодших школярів зі світом краси, гармонії та міри – фантастичним світом мистецтва. За нашими спостереженнями, у початкових класах образотворча діяльність стає однією з найцікавіших і емоційно захоплюючих для дітей. Застосовуючи інтегрований підхід, різноманітні техніки та засоби образотворчого мистецтва (інструменти та елементи: лінію, колір, композицію, світлотінь, фактуру чи об'єм, які дозволяють передати форму, простір, емоції та ідеї художнього твору на площині чи в просторі), педагог допомагає дитині творчо реалізуватися, формуючи художні здібності та естетичні якості.

У процесі навчання, для досягнення максимального результату вчитель має чітко усвідомлювати, що кожен урок образотворчого мистецтва вирізняється високою щільністю і швидким темпом. Тому його слід детально продумувати і планувати. Що програма таких творчих проєктів досить насичена і надзвичайно цікава для учнів завдяки використанню спеціальних методик, різноманітних традиційних і нетрадиційних технік малювання, інструментів візуалізації, ігрових, інтерактивних, сугестивних та проблемно-евристичних художньо-педагогічних технологій, танцювальних рухів та музичних пауз. Такий процес навчання є цікавим для дітей і сприяє формуванню та розвитку їх комунікативних, культурних та предметних компетентностей через пізнання та осягнення мистецтва [4]. Педагогові слід також пам'ятати, що цілісність уроку буде досягнуто тільки завдяки єдності всіх його складових, оскільки в основу побудови уроку мають бути покладені не різні види діяльності, а різні грані мистецтва як цілісного явища. Це дозволить збагатити урок ефективними методами та формами роботи, внести певні контрасти для підтримки уваги здобувачів, створити атмосферу творчої зацікавленості, взаємоповаги та комунікації.

Отже, формування художньо-творчих здібностей здобувачів початкової освіти у процесі навчання мистецтва – це системний розвиток креативності, уяви, пам'яті, уваги, естетичного смаку через активну мистецьку діяльність – малювання, ліплення, музику та гру. І такий процес має містити інтерактивні творчі завдання та інтегрований підхід, предметно-перетворювальну діяльність для стимулювання творчого самовираження здобувачів, що допоможе їм мислити нестандартно та креативно, розвивати емоційний інтелект та образне мислення, допитливість і гнучкість, формувати власне бачення перетворення навколишньої дійсності та впевненість у власних силах.

Список використаних джерел

1. Закон України про освіту №2145-VIII від 05.09.2017 зі змінами 2026 р. URL: https://urist.com.ua/act/pro_osvitu (дата звернення 2.04.2026 р.).
2. Державний стандарт початкової освіти. Міністерство освіти і науки України. 2018 (2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 27.03.26).
3. Новіков Б. В., Потішук О. О., Бубон Т. В. Творчий потенціал людини як рушійна сила розвитку сучасного суспільства. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. 43 (1-3). 2023.

С. 7–16.

4. Сорочинська Т. А., Ткачук О. С. Особливості професійної підготовки вчителя початкових класів у галузі мистецької освіти в умовах війни. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (218), 2025. С. 236–240. URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/2181/2191> (дата звернення 28.03.2026).
5. Старовойт Л. В., Ліхницька Л. М. Розвиток художньо-творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами декоративно-ужиткового мистецтва. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Випуск 64. 2022. С. 147–159.

ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Вікторія МУЗИКА,

здобувач фахової передвищої освіти
спеціальності Початкова освіта

Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового
коледжу імені Олександра Барвінського

Науковий керівник: Іван КАСЬКІВ,
викладач дисциплін спеціалізації

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ (ЩОДО ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ)

В процесі формування професійних компетентностей майбутніх педагогів велике значення має практична підготовка, яка дає можливість побачити реальний освітній процес, оцінити труднощі та переваги роботи з молодшими школярами, а також сформувати необхідні професійні навички [3].

У сучасному світі інформатика є одним із сучасних навчальних предметів, адже цифрові технології стали невід'ємною частиною нашого життя. Саме тому знайомство дітей з комп'ютером, сучасними програмами та правилами безпечної роботи в Інтернеті доцільно розпочинати ще в початковій школі [2].

Основною метою уроків інформатики в молодших класах є формування в учнів початкових цифрових навичок, розвиток логічного мислення, уваги, пам'яті, творчих здібностей та вміння працювати з інформацією. Учні вчать користуватися комп'ютером, працювати з навчальними програмами, виконувати прості алгоритми та застосовувати сучасні технології. Крім того, уроки інформатики сприяють розвитку самостійності, відповідальності, дисциплінованості та зацікавленості освітнім процесом [1], [4].

Однією з головних особливостей проведення уроків інформатики у початковій школі є його інтегрованість, яка залежить від типових освітніх програм, за яким навчається заклад освіти. Не менш важливим є врахування вікових та психологічних особливостей дітей. Молодші школярі швидко втомлюються, тому урок повинен бути динамічним, емоційно насиченим і цікавим. Для підтримання уваги учнів важливо чергувати різні види діяльності: пояснення нового матеріалу, практичну роботу за комп'ютером, інтерактивні вправи, ігрові

завдання, роботу в парах, а також фізкультхвилинки та вправи для очей, які є особливими в силу дотримання правил поведінки і техніки безпеки в комп'ютерному класі. Такий підхід сприяє кращому засвоєнню знань і підтримує інтерес дітей до навчання [3].

Водночас важливим явищем у початковій школі є, так званий, стереотип першого вчителя. Саме перший учитель формує у дітей ставлення до навчання, до школи та до окремих предметів. Якщо уроки інформатики проводяться цікаво, доступно та з урахуванням вікових особливостей, у дітей виникає стійкий інтерес до предмета, бажання навчатися та пізнавати нове. Навпаки, одноманітність і перевантаження можуть знизити мотивацію [3].

Під час педагогічної практики можна спостерігати, що учні не завжди одразу сприймають учителя інформатики, оскільки вони звикли до свого першого вчителя, який проводить із ними практично усі уроки і є для них авторитетом. Через це діти можуть бути менш відкритими або активними на занятті. Тому вчителю інформатики важливо поступово налагоджувати контакт із класом, проявляти доброзичливість, терпіння, використовувати ігрові методи та створювати ситуації успіху, щоб завоювати довіру учнів і зацікавити їх до вивчення предмету [6].

Необхідно звернути увагу на ще інші особливості проведення уроків інформатики, які полягають у доцільності поєднання навчання, гри та інтерактивних методів навчання. Урок повинен бути чітко структурованим, але водночас гнучким і різноманітним. Важливо використовувати наочність, інтерактивні методи, мультимедійні матеріали, адже в молодшому шкільному віці домінує наочно образне мислення, а інформація сприймається конкретно. Значну роль відіграє поетапне пояснення завдань, чіткий інструктаж та демонстрація послідовності виконання дій. Також необхідно враховувати різний рівень технічної підготовки учнів, надаючи індивідуальну допомогу [4].

Не менш важливими є вимоги до комп'ютерного класу, адже від цього залежить здоров'я та безпека дітей. Робочі місця повинні бути організовані відповідно до санітарно-гігієнічних норм: правильна відстань до монітора, відповідне освітлення, зручні меблі, що відповідають зросту учнів. Кількість часу роботи за комп'ютером має бути обмеженою відповідно до віку дітей. Обов'язковим є проведення інструктажу з техніки безпеки перед початком роботи. Також важливо забезпечити наявність сучасного програмного забезпечення, стабільного доступу до мережі Інтернет та можливість використання мультимедійних засобів навчання [1].

Урок інформатики у початковій школі має чітку структуру, адже кожен етап виконує важливу функцію та впливає на успішність навчання учнів. Але хочу акцентувати увагу саме на вимогах до практичної роботи: завдання повинні бути доступними, чітко сформульованими та відповідати віковим особливостям учнів. Інструкції мають бути короткими й поетапними, а складність завдань – поступово зростати. Важливо, щоб практична робота мала конкретний результат, що підвищує мотивацію учнів. При створенні завдань для практичної роботи необхідно передбачити диференційований підхід. Також доречно використовувати наочний матеріал, що допомагає учням краще зрозуміти новий матеріал та швидше засвоїти алгоритм виконання завдань. Не менш значущим є дотримання правил безпеки та раціональне використання часу під час роботи за комп'ютером [4], [1].

Ефективними є такі методи роботи, як навчальні ігри, робота в парах і групах, використання мультимедійних презентацій, творчі вправи та міні-проекти. Наприклад, учні із задоволенням створюють малюнки у графічному редакторі, вчать працювати з клавіатурою, складають прості алгоритми, виконують цікаві завдання [4].

Окрему увагу слід приділяти роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. В умовах інклюзивного навчання вчитель має створити комфортну атмосферу для кожної дитини. Для цього важливо добирати завдання відповідно до індивідуальних можливостей учнів, використовувати наочність, короткі й зрозумілі інструкції, надавати достатньо часу на виконання роботи. Велике значення має підтримка, заохочення та створення ситуації успіху. Також корисною є робота в парах, коли учні допомагають одне одному, що сприяє соціалізації дітей з особливими освітніми потребами [2], [1].

Доречно проводити екскурсії, де школярі мають можливість ознайомитися з роботою 3D-принтерів, побачити процес створення об'ємних моделей та друку виробів. Така форма роботи викличе у дітей велике захоплення та зацікавленість, адже вони зможуть побачити практичне застосування інформатики в реальному житті.

Отже, урок інформатики в початковій школі має бути сучасним, доступним, цікавим і практично спрямованим. Завдання вчителя полягає не лише у формуванні технічних навичок, а й у розвитку мислення, творчості та зацікавленості дітей новими технологіями. Власний досвід педагогічної практики переконав мене, що правильно організований урок інформатики може стати одним із найулюбленіших для учнів.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти (2018). Міністерство освіти і науки України. Київ. (02.04.2026)
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. Київ: МОН України, 2016. (02.04.2026)
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ: Грамота, 2019.
4. Морзе Н. В. Методика навчання інформатики в початковій школі. Київ: Навчальна книга, 2016. (02.04.2026)
5. Биков В. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті. Київ: Атіка, 2012. (02.04.2026)
6. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2004. (02.04.2026)

Вікторія МУЗИКА,

здобувач фахової передвищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта

Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового
коледжу імені Олександра Барвінського

Науковий керівник: Леся Синишин,
викладач вищої категорії, викладач-методист

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ПОМІЧНИК ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Із розвитком сучасних технологій дедалі більшого значення набувають програми штучного інтелекту, які активно впроваджуються у різні сфери життя людини. Особливо помітним є його вплив у сфері освіти, де цифрові інструменти допомагають зробити навчальний процес сучаснішим, цікавішим та ефективнішим.

Саме тому актуальність теми визначена тим, що сучасна освіта активно змінюється під впливом цифрових технологій, змінюються форми і методи отримання знань, інструменти педагогічного впливу вчителя, а від так і пізнавальна діяльність учня.

Штучний інтелект (ШІ) – це галузь інформатики, яка займається створенням програм і систем, здатних виконувати завдання, що зазвичай потребують людського інтелекту. До таких завдань належать навчання, аналіз інформації, розпізнавання мови, прийняття рішень, переклад текстів, створення зображень та інше [1].

Штучний інтелект став актуальним через стрімкий розвиток технологій, збільшення обсягів інформації та потребу швидко її обробляти. Сучасне суспільство потребує автоматизації багатьох процесів, економії часу та підвищення ефективності роботи. Для користувача це зручний інструмент, який економить час, спрощує роботу та навчання.

Попри переваги, використання штучного інтелекту має певні загрози. Серед них: поширення неправдивої інформації, залежність людей від технологій, порушення конфіденційності даних, можливість втрати робочих місць через автоматизацію, а також використання ШІ у шахрайських або небезпечних цілях. Тому важливо застосовувати його відповідально та контролювати використання.

Хочеться звернути увагу на програмні засоби, які мають інструменти ШІ та можливості їх використання в освітньому процесі. Це дозволяє вчителю швидко створювати якісний навчальний матеріал.

Процес використання ШІ складається з кількох етапів:

1. Визначення завдання
2. Формулювання запиту
3. Отримання відповіді
4. Редагування результату

Відповідно до класифікації, програмне забезпечення з можливостями штучного інтелекту дає можливість працювати з текстом, графікою, презентаціями та інтерактивними вправами [2].

Зокрема, сучасний штучний інтелект пропонує багато програм для роботи з текстом, які допомагають учителю швидше готувати навчальні матеріали, завдання та пояснення. Такі сервіси економлять час і роблять уроки цікавішими.

ChatGPT допомагає створювати конспекти уроків, тести, вправи, пояснення тем і творчі завдання. Учитель вводить запит, отримує готовий матеріал та за потреби редагує його. Дуже важливо перевіряти зміст запропонованого матеріалу, його достовірність та форму подачі.

QuillBot використовується для перефразування та спрощення текстів. Він допомагає зробити складний матеріал більш зрозумілим для учнів або створити короткий конспект [3].

Gemini – це система штучного інтелекту від Google, яка допомагає шукати інформацію, створювати тексти, запитання, вправи та пояснення до уроків.

Слід звернути увагу на сервіси штучного інтелекту, які допомагають учителю швидко створювати ілюстрації, картки, робочі аркуші та інші навчальні матеріали. Це економить час і робить урок більш цікавим та наочним.

ChatGPT можна використовувати для створення завдань, карток, ідей для ілюстрацій та роздаткового матеріалу. Учитель вводить запит і отримує готовий результат, який можна змінити відповідно до теми уроку.

Canva – це зручна платформа для створення плакатів, карток, робочих аркушів та ілюстрацій. Вона містить багато готових шаблонів і допомагає створювати яскраві навчальні матеріали. Крім того, програма містить в собі штучний інтелект, де за допомогою зрозумілого та чіткого запиту можна згенерувати ілюстрацію та відео.

Також сервіси штучного інтелекту допомагають учителю швидко створювати презентації для уроків. Вони економлять час, допомагають підібрати дизайн, текст та ілюстрації.

Gamma автоматично створює презентацію за заданою темою, формує структуру слайдів і оформлення. Але потребує значного редагування та форматування. Програма потребує реєстрування. Після створення акаунта надається обмежена кількість кредитів, які можна використовувати для генерації презентацій та інших функцій сервісу.

Canva допомагає створювати яскраві презентації за допомогою готових шаблонів, за темою і запитом, малюнки, символи,

NotebookLM – корисний сервіс для створення навчальних презентацій на основі завантажених джерел, текстів або конспектів. Він допомагає узагальнювати інформацію та виділяти головне [4].

Хочеться звернути увагу на сучасні сервіси, що допомагають учителю створювати інтерактивні ігри та вправи, які роблять урок цікавим і активним. Такі програми підвищують мотивацію учнів та допомагають краще засвоювати матеріал, дають можливість вчителю реалізувати завдання НУШ щодо інтерактивності навчання, використання інструментів діяльнісного підходу в освіті.

Kahoot! – платформа для створення вікторин, тестів і командних ігор. Створюючи модуль, в якому за запитом генерується завдання для учнів, вчитель ділиться посиланням. Учні можуть відповідати на запитання зі своїх пристроїв, а вчитель одразу бачить результати [3].

Отже, штучний інтелект є важливим інструментом сучасної освіти та активно використовується в роботі вчителя. Він допомагає створювати тексти, ілюстрації, презентації, інтерактивні ігри та інші навчальні матеріали, що значно економить час педагога та підвищує якість підготовки до уроків. Використання таких технологій робить навчальний процес більш цікавим, наочним і сучасним, сприяє розвитку мотивації, пізнавальної активності та цифрової компетентності учнів. Разом із тим, застосування штучного інтелекту повинно бути свідомим і відповідальним, із перевіркою інформації та дотриманням етичних норм.

Список використаних джерел

1. Використання штучного інтелекту в освіті. Освіта.ua. URL: https://osvita.ua/news/topics/91271/#google_vignette (дата звернення: 15.04.2026).
2. Освіта і цифрові технології в сучасній школі. Освіта.ua. URL: <https://osvita.ua/school/> (дата звернення: 15.04.2026).
3. Інтерактивні методи навчання у сучасній школі. Всеосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/library> (дата звернення: 16.04.2026).
4. Цифрові інструменти для вчителя. Освіторія. URL: <https://osvitoria.media/> (дата звернення: 16.04.2026).
5. Використання штучного інтелекту у педагогічній діяльності. Освіторія. URL: <https://osvitoria.media/experience/> (дата звернення: 16.04.2026).

Альона НАЗАРЕЦЬ,
здобувач фахової передвищої освіти
спеціальності Початкова освіта
Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний
фаховий коледж Рівненського державного
гуманітарного університету»
Науковий керівник:
Людмила КОСТЮКЕВИЧ,
голова циклової комісії педагогіки,
психології та фахових методик

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Ми живемо в епоху, коли штучний інтелект став невід'ємною частиною нашого буття. Він не просто доповнює людську діяльність, а трансформує звичні процеси та відкриває нові можливості для розвитку. Сьогодні впровадження штучного інтелекту в роботу вчителя початкових класів є не просто даниною моді, а логічною відповіддю на виклики сучасної освіти.

Методологічним підґрунтям для застосування таких інновацій в освітній процес є праці вітчизняних дослідників, зокрема Л. Гунази, А. Коломієць, Ю. Літвінчук, М. Марієнко, О. Маркової, С. Семерікова та інших. Водночас практичний досвід застосування цих технологій активно популяризують такі педагоги, як А. Пройдаков, В. Немченко, Г. Дудіч та О. Жук. Усі вони однакові в думці: штучний інтелект не здатен повністю замінити вчителя, проте він може стати потужним інструментом, що бере на себе рутинну підготовку, вивільняючи час для живого спілкування, емоційної підтримки та реалізації індивідуального підходу до кожної дитини.

Відповідно до методичних рекомендацій МОН щодо впровадження штучного інтелекту, можна виділити кілька ключових видів діяльності для учнів початкової школи.

По-перше, це ознайомлення учнів із роллю ШІ в побуті. На заняттях діти вчать розуміти, як працюють відомі їм технології. Наприклад, можна обговорити, чому розумний пилосос оминає перешкоди або як телефон впізнає обличчя власника.

По-друге, особлива увага приділяється медіаграмотності школярів, що має на меті допомогти їм стати критичними споживачами інформації. Прикладом є гра «Знайди підробку», де діти порівнюють реальні світлини із зображеннями, які згенерував учитель, щоб знайти візуальні помилки ШІ.

По-третє, важливим є розвиток обчислювального мислення та навчання основ програмування. Учні опановують логіку та вчать складати прості алгоритми. Зокрема, вони можуть створювати покрокові інструкції для віртуальних виконавців, щоб зрозуміти принцип роботи програм.

По-четверте, діти можуть редагувати контент, який вчитель створив за допомогою ШІ. Вони пропонують власні ідеї щодо вигляду героїв або розвитку сюжету. Наприклад, клас може змінити колір одягу персонажа або додати йому нові чарівні властивості в цифровій казці.

По-п'яте, передбачено виконання завдань у безпечних сервісах без реєстрації. Це дозволяє виконувати інтерактивні вправи без ризику для особистих даних. Наприклад, на

уроці мистецтва учні можуть використовувати ШІ-інструменти для швидкої анімації власних малюнків.

По-шосте, учні можуть використовувати додатки із вбудованими ШІ-помічниками. Ці інструменти допомагають у навчанні та творчості. Зокрема, діти застосовують функцію перетворення голосу в текст або автоматичну перевірку помилок у своїх перших творах [3].

Методичні рекомендації МОН пропонують також детальний аналіз програм зі штучним інтелектом, які вчитель може використати [3]. Такий підхід докорінно змінює як процес підготовки до уроку, так і його безпосереднє проведення, роблячи навчання максимально адаптивним. Завдяки чітким порадам щодо використання конкретних інструментів на різних етапах заняття, вчитель може повністю оновити структуру уроку. Наприклад, на етапі актуалізації знань великі мовні моделі, як-от Gemini чи ChatGPT, дозволяють миттєво запускати динамічні «мозкові штурми», пропонуючи учням нестандартні гіпотези замість звичних запитань. Так, учитель може згенерувати сценарій про гостя з планети без води, щоб спонукати дітей до пошуку аргументів на користь її збереження. Для глибшого занурення в таку ігрову ситуацію доцільно використовувати сервіси сторітелінгу на кшталт Kazka.fun, які перетворюють подібні ідеї на персоналізовані історії, що захоплюють увагу з перших хвилин.

Подача нового матеріалу завдяки ШІ стає мультимодальною, оскільки складні тексти автоматично трансформуються в логічні інтерактивні презентації через сервіси Gamma або Tome. Це дозволяє за лічені хвилини створювати «живу» інфографіку, як-от 3D-модель бджоли, яку під час вивчення природи учні можуть детально розглянути з усіх боків. У практичній площині ШІ допомагає вчителю структурувати проектну діяльність через системи на кшталт Trello, які миттєво формують чіткі інструкції для досліджень. Це значно спрощує організацію групової роботи: система самостійно розподіляє ролі «архітекторів» чи «екологів» у проєкті «Місто майбутнього» та створює для кожного учня окремі чеклисти.

Особливої цінності набувають симуляційні можливості. Наприклад, платформа Hello History дозволяє вести віртуальні діалоги з історичними постатями, перетворюючи пасивне читання на активний пошук.

На завершальному етапі контролю та рефлексії технології Quizizz та Kahoot дають змогу вчителю миттєво генерувати тести за змістом прочитаного твору чи переглянутого відео. Достатньо завантажити текст казки, і система сама створить вікторину на розуміння емоцій героїв, а сервіси на кшталт Gradescope допоможуть надати кожній дитині індивідуальний аналітичний відгук, роблячи оцінювання максимально прозорим та особистісним.

Спираючись на аналіз світових та українських практик використання штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти, І.Г. Мельник визначила ключові переваги цієї технології для учнів [2]. Орієнтуючись на ці можливості, вчитель початкових класів може пропонувати учням конкретні завдання для самостійної роботи:

- розширення ресурсної бази навчання («Знайди в ChatGPT три цікаві факти про лісових мешканців, яких немає у твоєму підручнику»);
- гнучкий і самостійний навчальний простір («Якщо слово в тексті незрозуміле, попроси ШІ-чат на платформі «На урок» пояснити його значення дуже простими словами»);
- можливість індивідуального наставництва («Використай Photomath, щоб побачити покрокове розв'язання складної задачі та розібратися в кожній дії»);

- отримання миттєвого зворотного зв'язку («Напиши речення та попроси ChatGPT перевірити, чи немає в ньому помилок, щоб самостійно їх виправити»);
- розвиток творчого потенціалу через проєктну діяльність («Спробуй у додатку Canva створити малюнок до своєї казки, детально описавши головного героя»);
- підтримка навчально-дослідницької діяльності («Використай додаток PictureThis, щоб дізнатися назву квітки на шкільному подвір'ї та додай її до свого цифрового звіту»);
- залученість до роботи в імерсійному середовищі («Проведи безпечний дослід «Секрет зеленого листка» у віртуальній лабораторії Labster, щоб побачити те, що неможливо показати у класі: як рослини дихають та перетворюють сонячне світло на енергію.»);
- подолання комунікаційних бар'єрів («За допомогою Google Translate дізнайся, як звучать слова привітання різними мовами, щоб підготувати привітання для іноземних друзів»);
- урахування особливих потреб та інклюзія («Використай функцію «Екранний диктор», щоб програма вголос прочитала тобі текст завдання, це допоможе тобі краще його зрозуміти»);
- формування цифрової компетентності та медіаграмотності («Роздивись уважно картинку, яку створив ШІ в Bing Image Creator, і знайди на ній помилки, яких не буває в реальному житті») [2].

Отже, штучний інтелект у початковій школі – це не просто технологічна новинка, а фундамент для створення якісно нового освітнього середовища. Він дозволяє вчителю відійти від шаблонів, робити кожен урок унікальним та інтерактивним. Проте варто пам'ятати, що ефективність цих інструментів цілком залежить від педагогічної майстерності вчителя. ШІ може згенерувати ідею чи перевірити тест, але тільки вчитель здатний надихнути учня, розгледіти його талант та допомогти сформуванню ціннісних орієнтирів.

Список використаних джерел

1. Клімінський М. Трансформація освіти: вплив інструментів ШІ на викладання та навчання у початковій школі // LinkedIn. 2024. URL: <https://ua.linkedin.com/pulse/transforming-education-impact-ai-tools-elementary-school-kliminski-emmjc?tl=uk> (дата звернення: 27.04.2026).
2. Мельник І. Г. Використання програм зі штучним інтелектом у сегменті загальної середньої освіти: потенціал і виклики. *Освітня аналітика України*. 2024. № 3. С. 31–47. URL: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2024/08/3_Melnyk_228_2024_31-44.pdf (дата звернення: 27.04.2026).
3. Про методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій ШІ в ЗЗСО : Лист МОН України від 29.09.2025 р. № 1/20386-25. URL: <https://yakistosviti.com.ua/novyny/metodychni-rekomendatsii-shi> (дата звернення: 29.04.2026).

VARIA

Тетяна ІВАШКІВ,
викладач циклової комісії
природничо-гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний
фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету»

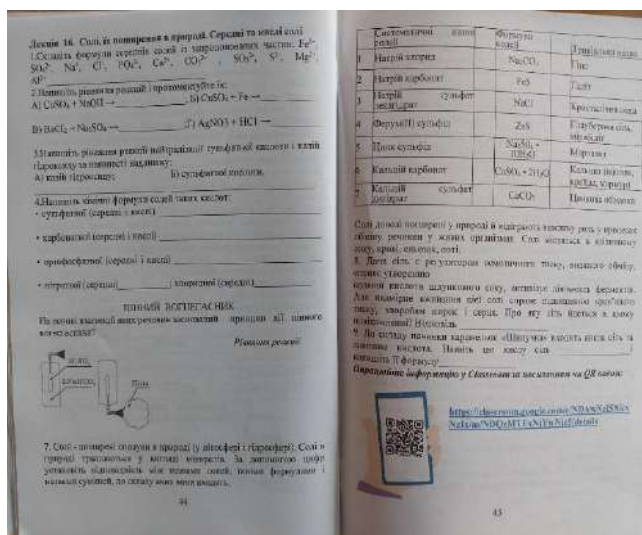
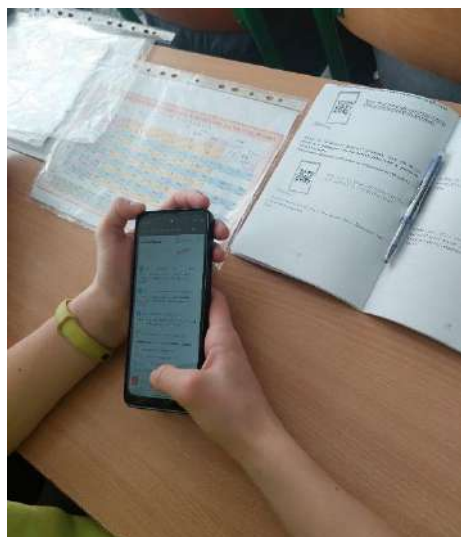
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ХІМІЧНОЇ ОСВІТИ В ЗФПО: ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ РОБОЧИХ ЗОШИТІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Стрімка цифрова трансформація суспільства висуває нові вимоги до професійного профілю вчителя. Сучасний педагог має бути не лише транслятором знань, а й провідником у цифровий світ [1,4]. Хімія є однією з найскладніших дисциплін для візуалізації, що робить її ідеальним майданчиком для впровадження цифрових інструментів. Проте використання гаджетів на заняттях часто залишається хаотичним. Впровадження інтерактивних робочих зошитів із QR-технологіями дозволяє систематизувати використання смартфонів, перетворюючи їх із чинника відволікання на потужний дидактичний інструмент. Це дозволяє студентам – майбутнім учителям – на власному досвіді опанувати методику змішаного навчання, що є критично важливим для їхньої майбутньої кар'єри [2].

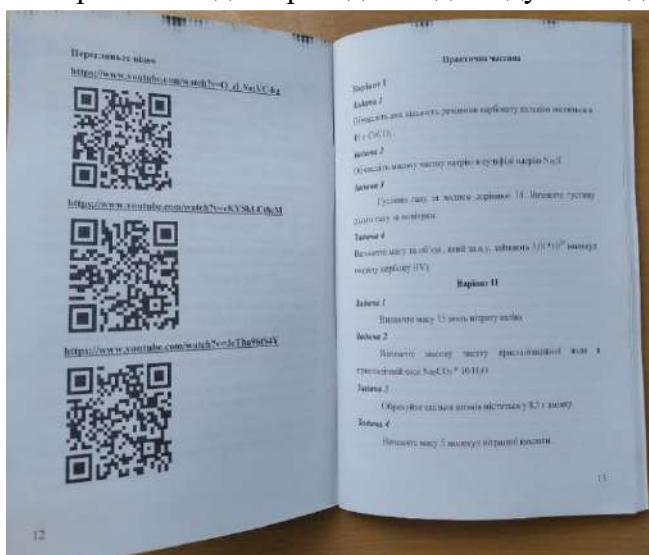
Студент має не просто «чути» про цифрові інструменти, а активно працювати з ними в межах вивчення фахових дисциплін, зокрема хімії.

Одним із найбільш перспективних засобів, що поєднує класичну академічність і сучасні технології, є інтерактивний робочий зошит [3, 6]. На відміну від звичайного посібника, він побудований за принципом гіпертексту, де QR-коди виконують роль активних посилань на платформу Classroom. На платформі створено курс «Хімія» (для студентів 1 курсу), у якому матеріали для 10–11 класів структуровано за темами та наповнено такими ресурсами:

- презентаціями;
- лекційним матеріалом у форматі Word;
- хмарними сервісами для миттєвого тестування (LearningApps);
- інтерактивними 3D-моделями молекул та атомів (PhET-симуляції);
- відеоматеріалами до теми (онлайн-сервіс «Всеукраїнська школа онлайн», YouTube).

Також є укладений інтерактивний зошит для лабораторних і практичних робіт з хімії для спеціальності Технологічна освіта (2 курс). Він теж містить покликання та QR-коди. За допомогою застосунку на телефоні студенти можуть автоматично перейти на відео та переглянути його перед виконанням практичної роботи. Що теж зручно у разі відсутності потрібних реактивів для проведення досліду або під час дистанційного навчання.

Такий підхід дозволяє вирішити ключове завдання: сформувати у студента звичку використовувати цифрові технології не як розвагу, а як засіб розв'язання конкретних педагогічних і пізнавальних завдань [5].

Отже, впровадження інтерактивних робочих зошитів із QR-технологіями в освітній процес підготовки майбутніх педагогів у закладах фахової передвищої освіти є дієвим кроком на шляху до комплексної діджиталізації природничої освіти. Досвід використання такого інструментарію на заняттях із хімії дозволяє зробити такі висновки:

1. **Синхронізація ресурсів:** Використання QR-кодів як «містка» між паперовим носієм та платформою **Google Classroom** дозволяє систематизувати навчальний контент (лекції, презентації, відео). Це забезпечує студенту цілодобовий доступ до якісних джерел інформації, зокрема матеріалів «Всеукраїнської школи онлайн» та авторських напрацювань викладача.

2. **Візуалізація та безпека:** Інтеграція симуляцій **PhET** та відеоінструкцій у зошити для лабораторних і практичних робіт вирішує проблему дефіциту реактивів та уможливорює

проведення складних хімічних експериментів у віртуальному форматі. Це особливо актуально в умовах дистанційного навчання, а також для студентів спеціальності «Технологічна освіта», для яких наочність є основою розуміння технологічних процесів.

3. **Педагогічна трансформація:** Застосування сервісів **LearningApps** та 3D-моделювання перетворює смартфон студента з об'єкта розваги на робочий інструмент. Майбутні вчителі не просто опановують хімію, а й переймають готову методичну модель використання ІКТ, яку згодом зможуть імплементувати у власній професійній діяльності.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягають у розширенні бази інтерактивних завдань із використанням технологій доповненої реальності (AR) для візуалізації складних органічних сполук, що дозволить ще більше посилити залученість студентів до вивчення хімії.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей: розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 берез. 2021 р. № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.04.2026).
2. Грачова Т. В. Використання QR-кодів у процесі навчання хімії як засіб візуалізації навчальної інформації. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 10, т. 1. С. 45–48.
3. Морзе Н. В. Формування цифрової компетентності вчителів у контексті розвитку Нової української школи. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2018. Вип. 1 (42). С. 106–111.
4. Стрілець С. В. Професійна підготовка майбутніх педагогів в умовах цифровізації освітнього середовища. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*. 2020. № 2. С. 12–18.
5. Чорна Н. І. Інтерактивні технології навчання хімії в закладах фахової передвищої освіти. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2021. Вип. 20. С. 88–94.
6. DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2017. 48 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Валентина АНДРІЙЧУК, завідувач лабораторії дошкільної та початкової освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Діна БОРИСОВЕЦЬ, здобувач фахової передвищої освіти спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Аліна БРАТАК, здобувач фахової передвищої освіти спеціальності Початкова освіта Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського.

Людмила БРУЦЬКА, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Ірина ВЕНГРИН, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Аліна ВІВЧАР, здобувач фахової передвищої освіти спеціальності Початкова освіта Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського.

Ангеліна ВОДЗІК, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Анастасія ГРУДОВИК, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Вікторія ДОЦЕНКО, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Марта ДУБНО, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Тетяна ДУДЮК, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Тетяна ЗЕНЧЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Тетяна ІВАШКІВ, викладач циклової комісії природничо-гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Аліна КАРПЕКО, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Середня освіта Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

Софія КЛИМЧУК, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Неоніла КОВАЛЬЧУК, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Софія КОТЮК, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Тетяна КРАЛЯ, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Анастасія КРИВОРУЧКО, здобувач фахової передвищої освіти спеціальності Початкова освіта Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського.

Надія КУЗЬМИЧ, здобувач фахової передвищої освіти спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Ірина КУХАРЧУК, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Діана КУШЛАК, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Наталія ЛИСТОПАД, науковий співробітник відділу початкової освіти імені О.Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України.

Інна ЛПЧЕВСЬКА, доктор філософії в галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка», старший дослідник, старший науковий співробітник відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України.

Світлана ЛОЩИЦЬ, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Людмила ЛУК'ЯНИК, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету.

Надія МАРИЩУК, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Оксана МЕЛЬНИК, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Наталія МЕРВІНСЬКА, завідувачка кабінету ліцензування та навчальної роботи, старший викладач кафедри психології та інклюзивної освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Катерина МИКИТЮК, здобувач фахової передвищої освіти спеціальності Початкова освіта Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського.

Яна МИТРИК, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Початкова освіта» Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Вікторія МУЗИКА, здобувач фахової передвищої освіти спеціальності Початкова освіта Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського.

Альона НАЗРЕЦЬ, здобувач фахової передвищої освіти спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Єлизавета НІКОЛІВА, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Галина НЕСТЕРУК, старший викладач кафедри методики викладання і змісту освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Анжеліка ОВЕРЧУК, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Марія ОЛІЯР, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії початкової освіти та освітніх інновацій Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Оксана ОНОПРІЄНКО, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, член-кореспондент НАПН України, завідувач відділу початкової освіти імені О.Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України.

Юлія ПАВЛЕНКО, здобувач фахової передвищої освіти спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Оксана ПЕТРУК, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу початкової освіти імені О.Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України.

Назарій ПІНЧУК, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Ярослава ПОЛЮХОВИЧ, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Леся ПОЛЯК, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Надія ПРОЦЮК, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Ліна ПШЕНИЧНА, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Вікторія РАБЕЦЬ, здобувач освітнього рівня «фаховий молодший бакалавр» спеціальності Початкова освіта Відокремленого структурного підрозділу «Сарненський педагогічний фаховий коледж Рівненського державного гуманітарного університету».

Кристина САВЧЕНКО, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Юлія СИДОРУК, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Ельвіра СІЛКОВА, старший викладач кафедри математики з методикою її навчання Рівненського державного гуманітарного університету.

Світлана СКАКОВЕЦЬ, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Катерина СКОТАР, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Анастасія СОЛОМОН, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Тетяна СОРОЧИНСЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету.

Інна СТАНКЕВИЧ, кандидат політичних наук, викладач суспільних дисциплін, Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського.

Тетяна СУРЖУК, завідувач кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету.

Оксана ТИМОЩУК, старший викладач кафедри методики викладання і змісту освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Марія ТОМИН, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Яна ТРЕМБАЛЮК, здобувач фахової передвищої освіти спеціальності Початкова освіта Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського.

Леся УСТИМЧИК, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Ігор ФЕДОРОВ, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності Освітні науки Рівненського державного гуманітарного університету.

Валерія ФЕДОРОВА, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Алла ЦИМБАЛЮК, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Вікторія ШЕМЕЙКО, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Ангеліна ШИЛАН, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Анжела ШПАК, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Ольга ЯНКОВСЬКА, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

Анастасія ЯРМОШЕВИЧ, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Початкова освіта Рівненського державного гуманітарного університету.

ЗМІСТ

Тетяна СУРЖУК	3
ВЧИТЕЛЬ – ОРГАНІЗАТОР АКТИВНОГО ПІЗНАННЯ	
Тетяна СОРОЧИНСЬКА	5
АКАДЕМІЧНА СТІЙКІСТЬ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ТРИВАЛОЇ КРИЗИ	
НАУКОВІ ДОПОВІДІ	
Оксана ОНОПРІЄНКО	8
ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ STEM-ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	8
Оксана ПЕТРУК	10
НАВЧАННЯ ПИСЬМА ДІТЕЙ ЦИФРОВОЇ ДОБИ: МЕТОДИЧНІ АКЦЕНТИ	10
Наталія ЛИСТОПАД	12
ТРАНСФОРМАЦІЯ АЛГЕБРАЇЧНОЇ ПРОПЕДЕВТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ВІД ОБЧИСЛЕНЬ ДО ФОРМУВАННЯ ДО СЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ	12
Інна ЛІПЧЕВСЬКА	13
МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ БЛОЧНИХ СЕРЕДОВИЩ ПРОГРАМУВАННЯ В НАВЧАННІ ІНФОРМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	13
Марія ОЛІЯР	16
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В НУШ	16
Валентина АНДРІЙЧУК	18
ЗАСТОСУВАННЯ РІВНЕВОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	18
Тетяна ЗЕНЧЕНКО	21
МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНО-МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	21
Ірина КУХАРЧУК	24
МОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ	24
Людмила ЛУК'ЯНИК	26
ІНТЕГРАЦІЯ ОСВІТНИХ ГАЛУЗЕЙ У ЗМІСТІ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	26
Наталія МЕРВІНСЬКА	29
ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК ПЕДАГОГА В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	29
Галина НЕСТЕРУК	31
ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАНЬ УЧНІВ У ВИМІРІ НУШ	31
Ельвіра СІЛКОВА	34
ВИКОРИСТАННЯ ТЕКСТОВИХ ЗАДАЧ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	34
Інна СТАНКЕВИЧ	36
ПРОЄКТУВАННЯ УРОКІВ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ШІ:	36

ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ	
Оксана ТИМОЩУК	39
GOOGLE WORKSPACE FOR EDUCATION ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	
Ігор ФЕДОРОВ	42
ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЦИФРОВОГО ГРОМАДЯНСТВА У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НУШ	
ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ	45
Дитиноцентризм	
Ірина ВЕНГРИН	45
СУЧАСНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Аліна КАРПЕКО	47
ТЕХНІКИ РОЗІГРІВУ (ICEBREAKING) У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ ЯК ЗАСІБ ЗНИЖЕННЯ МОВНОЇ ТРИВОЖНОСТІ ТА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА	
Юлія ПАВЛЕНКО	49
ВПЛИВ МУЗИКИ НА ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Анастасія СОЛОМОН	51
ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Леся УСТИМЧИК, Тетяна КРАЛЯ	53
ТЕАТРАЛІЗАЦІЯ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	
Анастасія ЯРМОШЕВИЧ, Софія КОТЮК	56
ВИКОРИСТАННЯ ВПРАВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ РУК В УЧНІВ З ГІПЕРАКТИВНІСТЮ	
Компетентнісний підхід в освіті	58
Яна МИТРИК	58
САМОСТІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД	
Марія ТОМИН	60
РОЗВИТОК РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Педагогіка партнерства	62
Оксана МЕЛЬНИК	62
РОЛЬ СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Кристина САВЧЕНКО	64
ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СПІВПРАЦІ ТА КОМАНДНОЇ РОБОТИ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ЛІДЕРСТВА В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	

Інтегроване навчання та наскрізне виховання	66
Аліна ВІВЧАР	66
ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ГЕОМЕТРІЇ В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	
Яна ТРЕМБАЛЮК	70
МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ МАТЕМАТИКИ З ІНШИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ДИСЦИПЛІНАМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
Ангеліна ШИЛАН, Єлізавета НІКОЛІВА	73
СТВОРЕННЯ КОМІКСІВ УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	
Формувальне оцінювання	75
Діна БОРИСОВЕЦЬ	75
ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕФЛЕКСІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОСТІ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ КУРСІВ І ДИСЦИПЛІН ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ 1–4 КЛАСІВ	78
Мовно-літературна освітня галузь	
Ангеліна ВОДЗІК, Тетяна ДУДЮК	78
ФОРМУВАННЯ МОВНИХ І МОВЛЕННЄВИХ ПОНЯТЬ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	
Марта ДУБНО	81
ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ УМІННЯ ПЕРЕТВОРЮВАТИ ПРОЧИТАНЕ	
Надія КУЗЬМИЧ	83
ХАРАКТЕРИСТИКА ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Діана КУШЛАК	85
ВИКОРИСТАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ ТЕКСТІВ І ГРАФІЧНИХ РОМАНІВ У ФОРМУВАННІ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 2–3 КЛАСІВ	
Надія МАРИЩУК	87
CASE-STUDY У МОВНО-ЛІТЕРАТУРНІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Анжеліка ОВЕРЧУК	90
РОЛЬ ЛІНГВІСТИЧНИХ ІГОР У ПІДВИЩЕННІ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОГО УЧНЯ	
Назарій ПІНЧУК	92
ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ УМІНЬ АНАЛІЗУВАТИ ХУДОЖНІ ТЕКСТИ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ЧИТАЄМО»	
Ярослава ПОЛЮХОВИЧ	94

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СИНТАКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ Надія ПРОЦЮК	96
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНО ПРАВИЛЬНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА ОСНОВІ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ Юлія СИДОРУК	98
ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИЧНИХ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 4 КЛАСІ Світлана СКАКОВЕЦЬ	101
РОЗВИТОК УМІНЬ ОБИРАТИ ЖАНР ПИСЬМА УЧНІВ 3 КЛАСУ ЗАЛЕЖНО ВІД МЕТИ ТА АДРЕСАТА КОМУНІКАЦІЇ Катерина СКОТАР	103
ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В УЧНІВ 3–4 КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ Ольга ЯНКОВСЬКА	105
ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	
Математична освітня галузь	107
Ельвіра СІЛКОВА, Неоніла КОВАЛЬЧУК	107
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ Аліна БРАТАК	109
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ ЗА НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНИМ ПРОЄКТОМ «ІНТЕЛЕКТ УКРАЇНИ» Світлана ЛОЩИЦЬ	112
ПРИЙОМИ УСНОГО І ПИСЬМОВОГО ДОДАВАННЯ ТА ВІДНІМАННЯ У КОНЦЕНТРИ «СОТНЯ» Катерина МИКИТЮК	115
РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДВИЩЕННІ ІНТЕРЕСУ ДО МАТЕМАТИКИ	
Інформатична освітня галузь	118
Анастасія КРИВОРУЧКО	118
ВИКОРИСТАННЯ СЕРЕДОВИЩА SCRATCH У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ	
Природнича освітня галузь	120
Вікторія РАБЕЦЬ	120
ГРУПОВА РОБОТА ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ Алла ЦИМБАЛЮК	123

ЗМІСТ ТА ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ БЕРЕЖЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь	126
Вікторія ДОЦЕНКО	126
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ	
Леся ПОЛЯК	128
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
Громадянська та історична освітня галузь	130
Ліна ПШЕНИЧНА	130
ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ДИТЯЧОГО ФОЛЬКЛОРУ	
Валерія ФЕДОРОВА	133
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ НУШ	
Вікторія ШЕМЕЙКО	137
ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «МИ – ГРОМАДЯНИ УКРАЇНИ. МИ – ЄВРОПЕЙЦІ»	
Мистецька освітня галузь	140
Людмила БРУЦЬКА	140
ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	
Анастасія ГРУДОВИК	142
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА	
Софія КЛИМЧУК	144
РОЗКРИТТЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	
Анжела ШПАК	146
ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ	
ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ	148
Вікторія МУЗИКА	148

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ (ЩОДО ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ)	
Вікторія МУЗИКА	150
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ПОМІЧНИК ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
Альона НАЗАРЕЦЬ	153
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
VARIA	156
Тетяна ІВАШКІВ	156
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ХІМІЧНОЇ ОСВІТИ В ЗФПО: ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ РОБОЧИХ ЗОШИТІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	159

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**Матеріали
VI Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції
(12 травня 2026 року)**

**Підписано до друку 28.05.2026 р.
Формат 210x297/16. Myriad Pro, Times New Roman.
Тираж 100 пр.**

**Рівненський державний гуманітарний університет
вул. С. Бандери, 12, Рівне, Рівненська область, 33000**

